

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МОЛДОВАН АНДРІЙ ДМИТРОВИЧ

УДК: 378.22: 796: - 043.86 : [316.334.25:005.336.5]

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. Д. Молдован

(підпис здобувача)

Науковий керівник: Базиль Людмила Олександрівна,
доктор педагогічних наук, доцент

Київ – 2021

АНОТАЦІЇ

Молдован А.Д. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2021.

Зміст анотації.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури, що виявляється в розробленні й реалізації змістово-функціональної моделі, авторської методики за дотримання визначених і науково обґрунтованих необхідних для цього педагогічних умов.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше визначено й експериментально перевірено впровадження педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці в закладах вищої освіти: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності. Зокрема, стимулювання позитивної мотивації майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності актуалізує їхню пізнавальну активність, сприяє самовизначенню в кар'єрному зростанні, конкретизації уявлень про майбутні успіхи, зумовлює виникнення стійкого інтересу до виконання бізнес-завдань, активізує прагнення до успіху. Запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» уможливило змістову цілісність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів

з з фізичної культури і спорту у професійній підготовці, критичне осмислення й оптимальну реалізацію засвоєних знань, поглиблення обізнаності про підприємницькі якості успішного бізнесмена. Застосування технологій імітаційно-рольового навчання в процесі професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту передбачає прояви їхніх задатків, здібностей, засвоєння ефективних механізмів досягнення успіху в спортивному бізнесі і способів подолання бар'єрів у саморозвитку підприємницьких якостей. Упровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності забезпечує поетапний розвиток підприємницької компетентності у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти, зокрема, формування стійкої ціннісно-світоглядної позиції щодо спортивного підприємництва, вдосконалення набутих підприємницьких знань і навичок під час виконання проблемно-пошукових, творчих, ситуаційних завдань щодо планування підприємницької діяльності у сфері ФКіС.

Спроектвана змістово-функціональна модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту є складно-структурованою цілісністю взаємозв'язаних прямими й зворотніми зв'язками складників, об'єднаних у межах цільового, змістового, технологічного і діагностичного блоків, і слугує схематичною основою для цілеспрямованого розвитку досліджуваного феномена. У цільовому блоці конкретизовано мету, актуальні наукові підходи і принципи розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізкультури і спорту, у змістовому – відображено інтегративну складову змісту їхньої професійної підготовки, в технологічному – етапи, форми, методи і засоби розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в ЗВО; в діагностичному – відповідний інструментарій, за допомогою якого вимірюється результативність упровадження педагогічних умов (компоненти, критерії, показники та рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізкультури і спорту).

Розроблена методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС позиційована як цілісність змісту, ефективно методичних засобів, що уможлиблюють виявлення й актуалізацію підприємницьких якостей, спонукають до максимальної реалізації свого потенціалу у професійній діяльності і відкритті власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії. Методика РПК характеризується змістово-процесуальними особливостями інтегративно-адаптивного етапу, що охоплює мотивацію до оволодіння знаннями, навичками, уміннями з основ підприємництва; конструктивно-розвивального – спрямованого на розвиток підприємницьких якостей під час створення бізнес-проектів і реалізації конструктивних ідей, підприємницького мислення, творчих здібностей, результативно-діяльнісного етапу, який підтверджує правильність відбору методів розвитку підприємницької компетентності, їх відповідність принципам, меті і задачам навчання; змісту обраної теми; навчальним можливостям магістрантів (віковим, психологічним); наявним умовам навчання і відведеному на засвоєння навчального матеріалу часу; професійному рівню педагогічних працівників; можливостям допоміжних засобів навчання.

Удосконалено діагностичний інструментарій оцінювання динаміки рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, конкретизований сукупністю критеріїв і відповідних показників: мотиваційного (ставлення до підприємницької діяльності та самореалізації у підприємстві; професійні інтереси; потреба в досягненні професійних і комерційних успіхів); когнітивного (знання суті підприємницької діяльності та основних категорій підприємництва; розуміння ефективних способів, механізмів здійснення підприємницької діяльності у галузі ФКіС й оптимальне їх застосування для виконання професійних завдань; властивості підприємницького мислення: аналітичність, критичність, цілісність, логічність, гнучкість, креативність, предметність, повнота, оригінальність щодо сприйняття й осмислення інформації про підприємницьку діяльність; виявлення здатності до розуміння смислів і логіки розгортання соціально-економічних ситуацій); діяльнісного (володіння основними способами і механізмами виконання дій щодо планування та здійснення

підприємницької діяльності; вміння аналізувати й генерувати комерційні ідеї; здатність ризикувати заради досягнення поставленої підприємницької мети в ході реалізації та вирішення нестандартних професійних завдань; уміння контролювати емоційний стан у ситуаціях професійної і підприємницької діяльності; навички визначати мету й послідовно діяти для її досягнення, застосовуючи набуті знання, уміння, навички, самопізнання, творчої самореалізації та самовдосконалення); рефлексивного (відрефлексовані уявлення про професійний і комерційний успіх; самоусвідомлення рівня сформованості професійної та підприємницької компетентностей; виокремлення труднощів у виконанні професійних завдань, потреба у самопізнанні, розвитку професійної рефлексії, самовдосконаленні).

Подальшого розвитку набув зміст поняття «підприємницька компетентність майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту»; розвиток полягає в урахуванні в дефініції видових ознак інтегративного утворення, пов'язаних із соціально-економічними, психолого-діяльними ознаками феномену, а також у конкретизації ціннісно-світоглядних орієнтацій, способів діяльності, моделей поведінки і професійно значущих якостей, що цілісно відображають підготовленість особи до підприємницької діяльності у процесі виконання професійних завдань (аналізувати ринкові можливості щодо фізкультурно-спортивних послуг, опанувати різні економічні ролі, об'єктивно оцінювати індивідуальні здібності до підприємництва, започатковувати різні форми бізнесу у сфері фізичної культури і спорту тощо).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту інтегративного навчально-методичного комплексу розвитку підприємницької компетентності, що охоплює: навчальний і навчально-методичний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», в яких викладено програму і тематичний план авторського навчального курсу, блоки проблемно-пошукових, творчих завдань, орієнтовних запитань для обговорення під час занять, тезаурус понять із підприємницької діяльності; практичні рекомендації для виконання завдань самостійної роботи; комплекти

проблемно-пошукових і ситуативних завдань; інформаційний портал для майбутніх підприємців у галузі фізичної культури і спорту (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599).

Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, в підготовці та проведенні науково-методичних семінарів та ін.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, спортивне підприємництво, підприємницька компетентність, розвиток підприємницької компетентності.

Moldovan A. D. Developing Entrepreneurship Competence in Future Masters in Physical Culture and Sports. – Manuscript copyright.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogic Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The Institute of Vocational Education and Training of the NAES of Ukraine, Kyiv, 2021.

Summary

The dissertation provides a theoretical generalization and offers a solution to the scientific problem of developing entrepreneurial competence of future masters of physical culture, which is manifested in the elaboration and implementation of content-functional model and author's methodology in accordance with certain and scientifically substantiated pedagogical conditions.

The scientific novelty of the obtained results is that for the first time it was substantiated and experimentally verified the pedagogical conditions of development of entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports during their professional training in higher education institutions. They are: stimulation of positive motivation for entrepreneurial activity; introduction of the course "Entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports"; application of simulation learning technologies; introduction of an integrative educational and methodical complex for training of future masters in physical culture and sports for entrepreneurial activity.

In particular, stimulating the positive motivation of future masters of physical culture and sports to entrepreneurship actualizes their cognitive activity, promotes self-determination in career growth, concretization of ideas about future success, causes a continuous interest in doing business, activates the desire to succeed. The introduction of the author's course "Entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports" enables the content integrity of the development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports during training, critical thinking and optimal implementation of acquired knowledge, deepening awareness of entrepreneurial qualities of a successful businessman. The use of simulation learning technologies in the process of professional training of future masters in physical culture and sports involves: manifestations of their talents and abilities, learning effective mechanisms for success in sports business and ways to overcome barriers to self-development of entrepreneurial qualities. Implementation of integrative educational and methodical complex for training of future masters in physical culture and sports for entrepreneurial activity provides step-by-step development of entrepreneurial competence in the process of professional training in higher education institutions, in particular, formation of stable value position on entrepreneurship in sports industry by means of problem-based, research, situational tasks for planning business activities in the sports industry.

The elaborated content and functional model of development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports is a complex-structured integrity of interconnected direct and backward components, united within the target, content, technological and diagnostic blocks, and serves as a schematic basis for purposeful development of the studied phenomenon. The target block specifies the purpose, current scientific approaches and principles of development of entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports, the content - reflects the integrative components of the content of their training, the technological - stages, forms, methods and means of developing entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports in HEIs; the diagnostic - appropriate tools that assess the effectiveness of the introduction of pedagogical conditions (components, criteria,

indicators and levels of development of entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports).

The developed methodology of developing entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports is positioned as the integrity of the content, effective methodological tools that allow to identify and update entrepreneurial qualities, encourage maximum realization of their potential in professional activities and starting their own business in the sports industry. The authors' methodology is characterized by the content-procedural features of the integrative-adaptive stage, which covers the motivation to master the knowledge, skills, abilities in the basics of entrepreneurship; constructive-developmental stage is aimed at the development of entrepreneurial qualities in the creation of business projects and the implementation of creative ideas, entrepreneurial thinking, creative abilities; performance-activity stage, which confirms the correct selection of methods of developing entrepreneurial competence, their compliance with principles, goals and objectives, the content of the selected topic, educational capacities of students (age, psychological peculiarities), the available learning conditions and the time allocated for learning the material, professional level of pedagogical staff, opportunities of additional means of training.

It was improved diagnostic tools for assessing the dynamics of levels of entrepreneurial competence of future masters of physical culture and sports, specified by a set of criteria and relevant indicators: motivational (attitude to entrepreneurship and self-realization in entrepreneurship; professional interests; the need to achieve professional and commercial success); cognitive (knowledge of the essence of entrepreneurial activity and the main categories of entrepreneurship; understanding of effective methods, mechanisms of entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports and their optimal application for professional tasks; peculiarities of entrepreneurial thinking: analytical, critical, integrity, logic, flexibility, creativity, objectivity, completeness, originality in the perception and understanding of information about business activities; identifying the ability to understand the meanings and logic of the development of socio-economic situations); activity (possession of the basic methods and mechanisms of planning and implementation of business activities; the ability to analyze and generate commercial

ideas; the ability to take risks to achieve business goals in the implementation and solution of non-standard professional tasks; the ability to control emotional state in situations of professional and business activities; skills to determine the goal and act consistently to achieve it, applying the acquired knowledge, skills, abilities, self-assessment, creative self-realization and self-improvement); reflexive (reflected ideas about professional and commercial success; self-awareness of the level of development of professional and entrepreneurial competencies; identification of difficulties in performing professional tasks, the need for self-assessment, development of professional reflection, self-improvement).

The concept of "entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports" was further developed; development is to take into account specific features of integrative education associated with socio-economic, psychological and activity features of the phenomenon, as well as to specify the values, ways of working, patterns of behavior and professionally significant qualities that holistically reflect a person's readiness for entrepreneurial activity in the process of performing professional tasks (to analyze market opportunities for physical culture and sports services, to master various commercial roles, to objectively assess individual abilities to entrepreneurship, to start various forms of business in the field of physical culture and sports, etc.).

The practical significance of the results of the study is to develop and implement in the educational process of training of future masters in physical culture and sports integrative educational and methodological complex of entrepreneurial competence, which includes: educational and training manuals "Entrepreneurship in physical culture and sports", in which the program and thematic plan of the author's training course, blocks of problem-based and research, creative tasks, questions for discussion, the thesaurus of concepts from business activity are stated; practical recommendations for performing tasks of individual work; sets of problem-based and situational tasks; information portal for future entrepreneurs in the field of physical culture and sports (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599).

Theoretical provisions, experimental data, conclusions of presented research can be used in professional training of future specialists in physical culture and sports, in conducting of scientific and methodical seminars, etc.

Key words: professional training of future masters in physical culture and sports, business in physical culture and sports, entrepreneurship competence, developing entrepreneurship competence.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографії

1. Moldovan A. Business education of specialists in the field of physical education and sports in pedagogical practice abroad : *Contemporary technologies in the educational process*: monograph 40 / Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska, Galyna Buchkivska: Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 308-324.

2. Moldovan A. Genesis of physical and sports movement in Bukovyna of the Austro-Hungarian and Romanian epochs: [Collective monograph]. Edited by N. Hnes, Y. Zoriy, O. Tsybanyuk, T. Hryhoryshyna, I. Iachniuk, Y. Tsyba, P. Horiuk, A. Moldovan. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 2020. 112p. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-85-3>

Посібники

3. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. Київ : СПД «Чалчинська Н. В.». 2017. 252 с.

4. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту: навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 104 с.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

5. Молдован А. Д. Проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1. (43.1) С. 213–217.

6. Молдован А. Д. Особливості і проблеми підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту. *Молодий вчений*. 2018. № 3 (55). С. 67–70.

7. Moldovan Andrii. Relevant concepts of developing entrepreneurship competence in future specialists in physical education and sport. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*. 1(18) 2019, pp. 16-23. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.16-23>.

8. Молдован А. Д. Педагогічна технологія поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. праць КНЛУ. 2019. № 2 (60). С. 56-60.

9. Молдован А. Д. Підприємницька компетентність у галузі фізичної культури і спорту: зміст та сутнісні характеристики. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2020. № 1 (34). С. 26–40. DOI: 10.15587/2519-4984.2020.191046

10. Moldovan A. Pedagogical conditions for the development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports. *Professional Pedagogics*. Issue: 2(21) 2020. P. 12–20 <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.12-20>

11. Молдован А.Д., Горюк П.І., Кошура А.В. Компетентнісний підхід як основа професійної підготовки тренера. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 43–46.

Наукові праці у періодичних виданнях іноземних держав

12. Hakman A., Andrieieva O., Kashuba V., Nakonechnyi I., Cherednichenko S., Khrypko I., Tomilina Y., Filak F., Moldovan A. Characteristics of biogeometric profile of posture and quality of life of students during the process of physical education. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20 (1), Art 10, pp. 79–85. DOI:10.7752/jpes.2020.01010 URL: <https://www.efsupit.ro/images/stories/ianuarie2020/Art%2010.pdf> (Scopus)

13. Moldovan A., Krushelnytskyi B. Emotional features intensity of tennis players in the competitive period. *Trends and perspectives in physical culture and sports: The VI th Edition international scientific conference (Suceava, 26th-27th of May 2016)*. Suceava : University «Ștefan cel Mare», 2016. P. 211–215

14. Молдован А. Мотивационные приоритеты школьников к занятиям по физической культуре в школе / Я. Галан, Н. Гнесь, Т. Лясота, А. Молдован. *Sport. Olimpism. Sănătate : Consacrat aniversării a 65-a organizării învățământului superior de cultură fizică din Republica Moldova : Congres Științific Internațional, 5-8 Octomrie 2016* : [et al.]. Chișinău : USEFS, 2016. P. 180–184.

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

15. Молдован А. Підготовка майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства. *Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з*

фізичної культури, спорту і фізичної терапії та ерготерапії: мат-ли Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції, (м. Чернівці, 6 листопада 2018 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. С. 49–50.

16. Молдован А. Д. Методичні аспекти розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. X міжнар. наук. практ. конф. (м. Хмельницький, 7-8 листоп. 2019 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. Хмельницький: ХНУ, 2019. С. 236–237.

17. Молдован А. Д. Суть підприємницької компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. мат-лів XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут ПТО НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. С. 432–435.

18. Молдован А. Д. Результативність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти*: мат-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Глухів, 14 травня 2020 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 188–190.

19. Молдован А. Д. Методичні особливості викладання варіативного курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»: *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання*: мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 2 грудня 2020 р.): Вид-во Нац. ун-ту «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 274–276.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

20. Молдован А. До питання про підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства. *Вісник Прикарпатського університету*. 2019. Вип. 33. С. 56–62.

21. Молдован А. Д. Інтеграція фізкультурно-оздоровчого, фізкультурно-спортивного і підприємницького видів діяльності. *Спортивна наука та здоров'я людини*: наукове електронне періодичне видання. 2020. № 2(4). С. 102–104. URL: <http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/221263/223399> (дата звернення: 05.01.2021)

22. Молдован А. Д. Динаміка показників кількісних характеристик колінного рефлексу і типу хронограм у спортсменів-пауерліфтерів високого класу в умовах змагань. *Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах*: мат-ли III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 15-16 травня 2014 р.). Чернівці : Технодрук, 2014. С. 392–395.

23. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості психологічної підготовки у тенісі: *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини*: мат-ли IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 5-6 листопада 2015 р.). Чернівці: Технодрук, 2015. С. 195–197.

24. Молдован А. Д., Іроденко Є., Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах. *Актуальні питання фізичної культури, спорту та ерготерапії*: мат-ли Міжнар. наук. конгресу (м. Чернівці, 12-13 квітня 2018 р.). Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2018. С. 68–69.

25. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості емоційної напруженості тенісистів у змагальному періоді. *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту*: мат-ли наук.-практ. конференції (м. Чернівці, 6-7 квітня 2016 р.) [за ред. Я.Б.Зоря]. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т, 2016. С. 322–329.

26. Молдован А. Д. Атлетизм з методикою викладання: навч.-метод. посібн. / укл. Ю.Г. Циба, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. 180 с.

27. Молдован А. Д. Волейбол з методикою навчання : навч. посібн. / уклад.: О. Т. Прекурат, Ю. П. Тесліцький, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2014. 112 с.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЇ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	17
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	28
1.1. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту як актуальна міждисциплінарна проблема.....	28
1.2. Суть і структура підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту	48
1.3. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у світовій і вітчизняній освітній практиці	70
Висновки до розділу 1	95
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	98
2.1. Напрями та загальна методика виконання дисертаційного дослідження	98
2.2. Педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці.....	111
2.3. Змістово-функціональна модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці	136
2.4. Методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці	157
Висновки до розділу 2	191
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	195

3.1. Програма і загальна організація дослідно-експериментальної роботи.....	195
3.2. Результати констатувального етапу експерименту та їх аналіз	206
3.3. Аналіз і статистична оцінка результатів формувального етапу педагогічного експерименту	223
Висновки до розділу 3	239
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	240
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	245
ДОДАТКИ	296

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ФКіС – фізична культура і спорт
- ЗВО – заклад вищої освіти
- ЗУ – Закон України
- ЄС – Європейський Союз
- ВО – вища освіта
- ФСІ – фізкультурно-спортивна індустрія
- ФСО – фізкультурно-спортивна освіта
- ПК – підприємницька компетентність
- ПД – підприємницька діяльність
- ФВіС – фізичне виховання і спорт
- ЛФК – лікувальна фізична культура
- ЗФМ – змістово-функціональна модель
- ІНМК – інтегративний навчально-методичний комплекс
- ОКР – освітньо-кваліфікаційний рівень
- ЗВН – знання, вміння, навички
- ЗМПС – змістові модулі підприємницького спрямування
- ЗМІ – засоби масової інформації
- ОПП – освітньо-професійна програма
- РПК – розвиток підприємницької компетентності
- МРПК – методика розвитку підприємницької компетентності
- ЕГ – експериментальні групи
- КГ – контрольні групи

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах реалізації цілей сталого розвитку суспільства актуалізується значущість фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави, важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя, досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування позитивного міжнародного іміджу України. За таких умов зростає роль вищої фізкультурно-спортивної освіти у підготовці майбутніх фахівців із ФКіС до професійної діяльності та відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії. З огляду на це, постає об'єктивна потреба в запровадженні інноваційних методик у професійну підготовку майбутніх магістрів з ФКіС в закладах вищої освіти, зокрема, методики розвитку підприємницької компетентності.

Про необхідність формування й розвитку у здобувачів вищої освіти якостей до успішного здійснення підприємницької діяльності йдеться в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про фізичну культуру і спорт» (1994), «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (2012), Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (2017), Стратегії Сталого розвитку України на період до 2030 року (2018), Національній економічній стратегії – 2030 (2021), міжнародних документах: Львовському комюніке (2009), Бухарестському комюніке (2012), резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (2015) та ін. Однак досягнення бажаної якості професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС гальмується недостатньою розробленістю відповідних навчально-методичних комплексів, що негативно позначається на інноваційному розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідницького пошуку є: фундаментальні положення філософії, методології сучасної освіти й наукознавства (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, П. Саух, С. Сисоєва, Є. Хриков та ін.); концепції професійної педагогіки (О. Бородієнко, П. Лузан, Н. Ничкало, В. Орлов В. Радкевич, Л. Сущенко, М. Теловата, О. Щербак, В. Ягупов та ін.); психологічні засади підприємницької діяльності (К. Зав'ялова, Л. Карамушка,

О. Креденцер, С. Максименко, В. Москаленко, Н. Побірченко, Н. Худякова, Ю. Швалб та ін.); наукові основи реалізації компетентнісного підходу у вищій школі (І. Бех, Л. Базиль, Л. Герганов, А. Каленський, В. Кручек, О. Кошук, О. Петрачков, С. Прищепа, В. Свистун та ін.); теорії і методики підготовки студентської й учнівської молоді до підприємництва (С. Алексєєва, Ю. Білова, Л. Бондарєва, М. Вачевський, А. Гельбак, В. Дрижак, Л. Єршова, Д. Закатнов, Г. Матукова, С. Мойсєєва, та ін.); інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх магістрів у ЗВО (Н. Батечко, Л. Воротняк, Т. Дмитренко, Г. Загречук, В. Марценюк, І. Серєда, В. Третько, М. Умрик та ін.); теоретико-методичні засади розвитку вищої фізкультурно-спортивної освіти (О. Ажиппо, Н. Белікова, М. Василенко, М. Данилевич, П. Джуринаський, В. Завацький, Є. Захаріна, Я. Зорій, О. Ємець, Л. Іванова, Р. Карпюк, Р. Клопов, А. Конох, С. Криштанович, О. Курок, С. Мединський, Ю. Мойсєчук, М. Носко, Є. Павлюк, Є. Приступа, А. Сватєєв, Н. Степанченко, О. Тимошенко, А. Цьось, Б. Шиян та ін.); концепції і практики модернізації професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС (Л. Денисова, І. Іваній, С. Мішин, Є. Скриплєва, Т. Скобликова, С. Табінська, С. Чернігівська та ін.), а також напрацювання зі спортивного підприємництва в зарубіжних країнах (В. Андрефф, М. Гарднер, К. Гейнеманн, Дж. А. Годдард, К. Граттон, С. Добсон, П. Тейлор, Х. Фішер) та в Україні (В. Лукашук, С. Мединський, Ю. Мічуда та ін.).

У наукових працях наголошується на необхідності формування професійних компетентностей, фахових знань, навичок із основних способів і різновидів фізкультурно-спортивної діяльності, професійно значущих якостей, що передбачено реалізацією професійно-орієнтованої та гуманістичної освітньої парадигм. Однак у сучасних умовах існує потреба вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на засадах інтеграції. Це спонукає до більш системного вивчення особливостей підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії й актуалізує необхідність вирішення наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів у процесі професійної підготовки в університетах.

Актуальність означеної проблеми і доцільність виконання наукового дослідження посилюються *суперечностями*, що виникають між: зростанням вимог до якості вищої фізкультурно-спортивної освіти й, зокрема, набуття магістрантами фізичної культури і спорту знань, умінь, навичок і розвитку здібностей щодо підприємницької діяльності та недостатньою теоретичною й практичною розробленістю необхідних для цього педагогічних умов; об'єктивною потребою інтегрування процесів розвитку професійної і підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту та невідповідністю існуючих у ЗВО методик; необхідністю розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту та недостатнім рівнем розробленості відповідного інтегративного навчально-методичного комплексу, що уможлививлював би цей процес.

Отже, соціальне значення, доцільність і актуальність проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці, її недостатня розробленість у педагогічній науці й практиці фізкультурно-спортивної освіти, а також наявність суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах тематичного плану наукових досліджень Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з тем: «Проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів» (РК № 0116U003567), «Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу» (РК № 0119U002047); плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Історичні, організаційно-методичні та інноваційні засади у галузі фізичної культури і спорті» (РК № 0119U101772).

Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 2 від 23 лютого

2015 року) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 23 червня 2015 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту задля підвищення якості їхньої підготовки до професійної діяльності та відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії.

Відповідно до мети визначено такі основні **завдання дослідження:**

1. Здійснити теоретичний аналіз стану дослідженості проблеми в науковій літературі та практиці професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС.

2. Схарактеризувати суть і структуру підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови та спроєктувати модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці.

4. Розробити методiku розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці та на основі її апробації експериментально перевірити результативність педагогічних умов.

5. Підготувати й упровадити в практику фізкультурно-спортивної освіти науково-методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці.

Для досягнення мети й виконання означених завдань на різних етапах дослідницького пошуку було застосовано такі **методи дослідження:** теоретичні: теоретичний аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел – для

визначення стану розробленості проблеми і з'ясування сутнісних характеристик підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії; дефінітивний аналіз, порівняння, абстрагування – для уточнення суті підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; теоретичний аналіз наукових джерел, прикладних інноваційних розробок і синтез – для визначення структурно-змістових складників, критеріїв, показників і рівнів розвиненості підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; теоретичний аналіз наукових розвідок, вивчення й узагальнення освітнього досвіду – для обґрунтування педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; теоретичне моделювання – для проєктування моделі розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; емпіричні: незалежних експертних оцінок – для визначення найбільш вагомих педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; усні й письмові опитування – для з'ясування стану розвиненості підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; діагностичні методики, спостереження – для встановлення динаміки змін підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; педагогічний експеримент – для перевірки результативності педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; математичної статистики – для опрацювання отриманих експериментальних даних й обчислення статистичних показників перевірки результативності педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС (застосування статистичного критерію χ^2); графічні – для ілюстрації та порівняння результатів педагогічного експерименту в таблицях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше*

теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки

майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Концептуальною основою забезпечення цих умов є аксіологічний, акмеологічний, системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, інтегративний, контекстний підходи; спроектовано змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, що візуалізує системну цілісність мети, завдань, методологічних підходів, принципів, етапів, змісту, форм, технологій, педагогічних умов, критеріїв, показників, рівнів розвитку підприємницької компетентності, структурованих у цільовому, змістовому, технологічному та діагностичному блоках, й уможлиблює позитивну динаміку розвитку означеного утворення в майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту; розроблено методику розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, деталізовану системою педагогічних дій, що реалізуються у три етапи (інтегративно-адаптивний, конструктивно-розвивальний, результативно-діяльнісний) та сприяють формуванню підприємницького мислення, актуалізації здатності до самостійного засвоєння важливої для ведення спортивного бізнесу інформації, визначенню оптимальних і поміркованих рішень на основі застосування опанованих знань щодо успішного здійснення підприємницької діяльності в галузі ФКіС;

удосконалено діагностичний інструментарій оцінювання динаміки рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, конкретизований сукупністю критеріїв і відповідних показників: мотиваційного (ставлення до підприємницької діяльності та самореалізації у підприємстві; професійні інтереси; потреба в досягненні професійних і комерційних успіхів); когнітивного (знання суті підприємницької діяльності та основних категорій підприємництва; розуміння ефективних способів, механізмів здійснення підприємницької діяльності у галузі ФКіС й оптимальне їх застосування для виконання професійних завдань; властивості підприємницького мислення: аналітичність, критичність, цілісність, логічність, гнучкість, креативність, предметність, повнота, оригінальність щодо сприйняття й осмислення інформації про підприємницьку діяльність; виявлення здатності до розуміння смислів і логіки

розгортання соціально-економічних ситуацій); діяльнісного (володіння основними способами і механізмами виконання дій щодо планування та здійснення підприємницької діяльності; вміння аналізувати й генерувати комерційні ідеї; здатність ризикувати заради досягнення поставленої підприємницької мети в ході реалізації та вирішення нестандартних професійних завдань; уміння контролювати емоційний стан у ситуаціях професійної і підприємницької діяльності; навички визначати мету й послідовно діяти для її досягнення, застосовуючи набуті знання, уміння, навички, самопізнання, творчої самореалізації та самовдосконалення); рефлексивного (відрефлексовані уявлення про професійний і комерційний успіх; самоусвідомлення рівня сформованості професійної та підприємницької компетентностей; виокремлення труднощів у виконанні професійних завдань, потреба у самопізнанні, розвитку професійної рефлексії, самовдосконаленні);

подальшого розвитку набув зміст поняття «підприємницька компетентність майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту»; розвиток полягає в урахуванні в дефініції видових ознак інтегративного утворення, пов'язаних із соціально-економічними, психолого-діяльними ознаками феномену, а також у конкретизації ціннісно-світоглядних орієнтацій, способів діяльності, моделей поведінки і професійно значущих якостей, що цілісно відображають підготовленість особи до підприємницької діяльності у процесі виконання професійних завдань (аналізувати ринкові можливості щодо фізкультурно-спортивних послуг, опанувати різні економічні ролі, об'єктивно оцінювати індивідуальні здібності до підприємництва, започатковувати різні форми бізнесу у сфері фізичної культури і спорту тощо).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту інтегративного навчально-методичного комплексу розвитку підприємницької компетентності, що охоплює: навчальний і навчально-методичний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», в яких викладено програму і тематичний план авторського навчального курсу, блоки проблемно-пошукових, творчих завдань, орієнтовних запитань для

обговорення під час занять, тезаурус понять із підприємницької діяльності; практичні рекомендації для виконання завдань самостійної роботи; комплекти проблемно-пошукових і ситуативних завдань; інформаційний портал для майбутніх підприємців у галузі фізичної культури і спорту (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599).

Основні положення й результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику роботи Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-19/983 від 07.10.2020), Луцького національного технічного університету (довідка № 999-21-35 від 23.10.2020), Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (довідка № 71-11/019 від 05.01.2021), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/217 від 22.10.2020), Сумського державного університету (довідка № 1384 від 22.10.2020), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17-2511 від 03.12.2020).

Особистий внесок здобувача. У колективній монографії [2] авторові належить висвітлення питань щодо передумов та історії розвитку соціального підприємництва в контексті фізичного і спортивного руху на Буковині; особистим внеском автора в науковій праці [11] є уточнення суті і структури професійної компетентності фахівців з ФКіС й обґрунтування важливості реалізації положень компетентнісного підходу до професійної підготовки тренерів з виду спорту; у статті [12] авторові належить обґрунтування висновку щодо взаємозв'язку фізичної і психологічної підготовленості студентів до самореалізації із якістю їхнього майбутнього життя; у праці [13] автором розглядається інтенсивність емоційних особливостей тенісистів як універсальна якість особистості, що відіграє важливу роль у різних сферах життєдіяльності; у статті [14] авторові належить обґрунтування мотиваційних пріоритетів, пов'язаних із формуванням уявлень школярів про успіх; у публікації [23] авторові належить узагальнення психологічних особливостей підготовки майбутніх фахівців із ФКіС; у тезах [24] автором виокремлено актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх

фахівців із ФКіС у ЗВО; у статті [25] автором обґрунтовані причини емоційної напруженості тенісистів у змагальному періоді.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях, наукових семінарах, освітніх форумах, конгресах, зокрема:

міжнародних: «Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах» (Україна, м. Чернівці, 2014); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини» (Україна, м. Чернівці, 2015); «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства» (Україна, м. Київ, 2016, 2018, 2020); «Професійне навчання персоналу – європейський вибір» (Україна, м. Ізмаїл, 2017, 2019); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Україна, м. Хмельницький, 2017, 2019); «Актуальні питання фізичної культури, спорту та ерготерапії» (Україна, м. Чернівці, 2018, 2020); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Україна, м. Вінниця, 2018); «Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти» (Україна, м. Глухів, 2018, 2020); «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства» (Україна, м. Київ 2018, 2020); «Pedagogy and Psychology in the age of globalization – 2018» (Угорщина, м. Будапешт, 2018); «Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні» (Україна, м. Житомир, 2019); «Тенденції розвитку професійної і технологічної освіти в умовах ринку праці» (Україна, м. Глухів, 2019); «Information and innovation technologies in the XXI century» (Польща, м. Катовіце, 2020); 5-th International Scientific and Practical Internet-Conference «Modern problems of improve living standards in a globalized world» (Польща, м. Ополе, 2020); 3rd International Scientific Conference «Economic and social-focused issues of modern world» (Словаччина, м. Братислава, 2020).

всеукраїнських: «Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту» (м. Чернівці, 2016); «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (м. Суми, 2016); «Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури, спорту

і фізичної терапії та ерготерапії» (м. Чернівці, 2018); «Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (м. Івано-Франківськ, 2018); семінарах «Кар'єрне консультування учнів закладів професійної освіти» (м. Київ, 2018); «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи» (Київ, 2018); «Кар'єрна компетентність майбутніх кваліфікованих робітників у постіндустріальному суспільстві: проблеми та перспективи розвитку» (м. Хмельницький, 2018); «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності: пошуки і перспективи» (м. Мелітополь, 2019); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання» (м. Полтава, 2020); «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 2017–2020).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 27 публікаціях (19 одноосібних), із них: 2 розділи в колективних іноземних монографіях, 2 навчально-методичних посібники і 2 навчальних посібники, 5 статей у вітчизняних наукометричних виданнях, включених до переліку фахових у галузі педагогіки, 2 статті в інших педагогічних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті у періодичних наукових виданнях іноземних держав (у т.ч. 1 – у виданні, яке індексується у Scopus), 11 статей і тез – у збірниках наукових праць (у т.ч. 1 – у електронному) і матеріалів конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (510 найменувань, із них 54 – іноземними мовами), 20 додатків на 70 сторінках. Ілюстрований матеріал дисертації подано в 15 таблицях і 7 рисунках. Загальний обсяг дисертації складає 12,9 авторських аркушів, з яких основного тексту – 8,6 авторських аркушів.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту як актуальна міждисциплінарна проблема

Трансформаційні процеси цивілізаційного поступу Української держави посилюють значення підприємництва як соціально-економічного феномену, що слугує дієвим способом досягнення Цілей Сталого Розвитку (вирішення соціальних проблем, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян) і потужним чинником становлення національної економіки. «Найвищою цінністю соціально нової моделі економічного розвитку є Людина, а головною рушійною силою – реалізація креативного потенціалу нації» [15, с. 13]. «Економічний вимір креативності полягає у виявленні її впливу на підприємництво, генерування та стимулювання інновацій, підвищення продуктивності й економічне зростання» [там само, с. 113]. У цьому контексті В. Кремень наголошує на необхідності «формування інноваційної людини». Учений, проаналізувавши результати дослідження провідного аналітичного центру Атлантична рада (Atlantic Council), констатує, що «стан людського розвитку в Україні є досить складним: населення стрімко скорочується і старіє; народжуваність значно нижча за рівень, необхідний для простого відтворення населення; частка працездатного населення зменшується; зростає трудова міграція, особливо Україна втрачає інтелектуальний капітал; відбувається погіршення здоров'я громадян та якість їхньої освіти. Це зокрема зумовлює дефіцит інноваційного людського капіталу в усіх галузях економіки» [200, с. 1-2]. Отже, національною візією України до 2030 р. передбачено заохочення підприємницької ініціативи кожного громадянина, створення «комфортного бізнес-клімату» і забезпечення свободи реалізації бізнес-ідей.

Саме підприємці забезпечують економічний прогрес країни, що підтверджується даними Державної служби статистики України. Згідно з результатами моніторингових досліджень, на початку 2018 р. було зафіксовано 95,5 % малих форм підприємництва, із них 82,2 % – мікропідприємства, 4,4 % –

середні форми підприємництва. Кількість працівників, задіяних у малому підприємстві, становила 28,6 %, у середньому – 44,4 %. Обсяг товарів і послуг, реалізованих суб'єктами середнього підприємництва – 42,2 %, малого – 19,3 %, тобто загалом – 61,5 % [379]. Підприємницька діяльність зорієнтована на створення й втілення «нових комбінацій», котрі «можуть вивести економічну систему на новий рівень рівноваги, а їх безпосереднім результатом може бути: виготовлення нового, дотепер невідомого споживачу блага; відкриття нових технологій та способів комерційного застосування товару; освоєння ринків збуту; відкриття джерел сировини; проведення реорганізації виробництва (підриви монополії) тощо» [435, с. 63]. Відтак об'єктивним є зростання суспільного попиту на фахівців із розвинутою здатністю та готовністю організувати й успішно провадити підприємницьку діяльність.

Право на здійснення підприємницької діяльності громадянами України легітимізовано статтею 42 Конституції України [186], а розвиток підприємницької компетентності майбутніх фахівців різних спеціальностей передбачено змістом багатьох законів України «Про підприємництво» (1991), «Про підприємства в Україні» (1991), «Про господарські товариства» (1991), «Про власність» (1992), «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» (1992), «Про оренду майна державних підприємств та організацій» (1992), «Про банкрутство» (1992), «Про захист від недобросовісної конкуренції» (1996), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2000), «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» (2013), Національною економічною стратегією – 2030 (2021) та іншими законодавчо-програмовими документами.

Теоретичний аналіз нормативних документів свідчить, що на загальнодержавному рівні головним завданням підприємницької діяльності визначено «досягнення економічних і соціальних результатів» [90], а також одержання прибутку із його наступним розподілом між учасниками [416, ст. 84]. З огляду на це, мета підприємницької діяльності полягає, передовсім, у задоволенні потреб українського суспільства в товарах, послугах. Відображення публічного аспекту підприємницької діяльності в положеннях чинного законодавства акцентує її соціальне значення.

Важливою галуззю сучасної економіки розвинених країн світу є спорт.

В Україні фізична культура і спорт розуміються як багатофункціональні явища модернізованої дійсності, що зумовлюють її суспільно-культурний розвиток. Під впливом об'єктивних соціально-економічних, демографічних, політичних факторів, ФКіС як соціальні інститути і специфічні види професійної діяльності, що суттєво впливають на розвиток здорового суспільства, зазнають структурних, кількісних і якісних перетворень. Індустрія фізичної культури і спорту набуває широкого розвитку. Відкриваються фізкультурно-спортивні організації всіх форм власності (фізкультурні й оздоровчі клуби, асоціації, фітнес-центри, шейпінг-клуби, масажні салони, тренажерні зали та ін.), з'являються нові напрями спорту, зокрема, кіберспорт, медіаспорт [475]. При цьому фізичну культуру розглядають як непрофесійний оздоровлювальний спорт, його інфраструктуру, що уможливорює підготовку і заняття спортсменів-любителів. Семантику ж поняття «спорт» визначають, як професійну і комерціалізовану діяльність спеціально підготовлених фахівців (спортсменів і тренерів)» [392, с. 78]. Вивчення джерел свідчить, що початково поняттям «спорт» позначали «захопленість від виконання рухів (дослівно – «радість у рухах»), дозвілля, розваги, діяльність, що потребує м'язової напруги, бажання і здатність виокремитися. Тривалий час зміст поняття інтерпретували як засіб фізичного виховання, а не автономний різновид активної діяльності людини. Однак наразі спорт віднесено до найважливіших самостійних явищ соціальної культури. Відмінною його рисою є «наявність змагальної діяльності як способу зіставлення і вдосконалення певних здібностей людини, що сприяє більш повному розвитку і прояву фізичних сил і вольових якостей» [392, с.134]. У цьому зв'язку важливою складовою підприємництва в сфері фізичної культури є спорт професійний, тобто професійні федерації, ліги та клуби, що діють на основі самофінансування за рахунок видавничої діяльності, реклами, проведення змагань та продажу прав їх трансляції по радіо і телебаченню різним комунікаційним корпораціям, а також всіх форм комерційної діяльності. До окремих компонентів спортивної індустрії відносять інформаційно-спортивний бізнес (спортивні видавництва, спортивні телеканали тощо) і бізнес спортивних об'єктів (спорткомплексів, басейнів, залів) [263, с. 39-40].

Отже, перехід до ринкових відносин докорінно змінив значення і вплив соціальних інститутів, зумовлюючи появу специфічного ринку ФКіС, що реалізується за такими основними напрямками: товари спортивного призначення;

спортивні видовища; послуги у сфері фізичної культури і спорту. Зауважимо, що фізкультурно-спортивні послуги складають основний масив сервісу щодо фізичних, духовних, соціальних трансформацій особи, вдосконалення її фізіологічних, інтелектуальних, моральних, вольових та інших якостей. Відповідно до «Державного соціального стандарту у сфері фізичної культури і спорту» такі послуги «надаються дитячо-юнацькими спортивними школами, центрами фізичного здоров'я населення, центрами фізичної культури і спорту інвалідів, спортивними клубами, фізкультурно-оздоровчими закладами» [109].

Однак комерціалізація інфраструктури ФКіС має не тільки позитивні, але і негативні наслідки. З одного боку, актуалізовано пошук нових ефективних форм та видів комерційної діяльності в системі фізичної культури і спорту, щоб максимально забезпечити задоволення потреб населення, а з іншого, – залишається необхідність підтримки та збереження об'єктів державної форми власності з огляду на низку об'єктивних причин: регулювання розвитку галузі ФКіС, піднесення престижу України у світі, необхідність зміцнення здоров'я громадян, утвердження здорового способу життя тощо. На нашу думку, фізична культура та спорт успішно розвиваються, якщо в країні взаємодіють приватна, державна і громадська форми власності. Суб'єктами ринкових відносин у фізкультурно-спортивній індустрії є споживачі послуг фізичної культури і спорту (особи, які займаються спортом, оздоровчої фізичною культурою; глядачі, спортивні вболівальники, спонсори, тренери, вчителі, викладачі, інструктори з фізичної культури та спорту); державні і приватні постачальники (надавачі) послуг, (тренери, вчителі, викладачі, інструктори фізичної культури і спорту спортсмени); посередницькі структури; органи державного управління [422]. Об'єктами – організовані форми занять фізичними вправами і спортом, спортивні видовища, програмно-методичні розробки, інформаційно-ілюстративна продукція тощо.

Так, до основних видів підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту В. Лукашук відносить організацію і проведення спортивно-видовищних заходів, занять із фізичної культури і спорту, навчально-тренувального процесу, надання освітніх, інформаційно-консультативних послуг і послуг із фізкультурно-спортивної реабілітації, виробництво спортивного одягу та взуття, оренда фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, виготовлення, прокат, підготовка та ремонт спортивного устаткування та інвентарю тощо [225, с. 51]. Вивчення

соціально-економічної практики свідчить, що наразі поступово утверджується спортивне підприємництво як особливий різновид бізнесу. Це визначає необхідність підготовки фахівців, які, по-перше, глибоко обізнані з досягненнями в галузі анатомії, біохімії, фізіології, раціонального харчування, спортивної медицини, психології й педагогіки спорту, спортивного менеджменту та маркетингу, охорони здоров'я, ергономіки; по-друге, вирізняються сформованими вміннями щодо комерціалізації спорту та розвиненими організаторськими здібностями. Паралельно з індивідуальним підприємництвом соціально затребуваними стають послуги спортивних агентів (менеджерів, посередників), які взаємодіють із роботодавцями та спортсменами, а комісійні, отримані від загальних сум укладених контрактів, є їхнім прибутком.

З огляду на викладане, маємо підстави стверджувати, що мета підприємництва в царині фізичної культури і спорту передбачає задоволення не стільки матеріальних, скільки духовних потреб громадян, сприяючи їхній повноцінній життєдіяльності. Водночас вивчення реалій ФКіС засвідчує відсутність цілеспрямованої системної роботи щодо становлення масової фізичної культури. Це, на нашу думку, спричинено негативними факторами, як-от: відсутність пілг для працівників соціального бізнесу; дефіцит кваліфікованих кадрів з управління соціальними програмами компаній у сфері спорту; відсутність конструктивної взаємодії між органами державної влади і бізнес-середовищем тощо.

Зростання суспільної потреби у споживанні фізкультурно-спортивних послуг посилює запити громадян щодо їх якості. Оскільки якісний рівень сервісу зі спортивного підприємництва обумовлюється кадровим забезпеченням цього процесу, тобто, рівнем сформованості компетентностей фізкультурно-спортивних кадрів, й зокрема, їхньої обізнаності з тенденціями розвитку фізичної культури, певних видів спорту, специфікою галузевого ринку та ін., то актуалізується необхідність перегляду й осучаснення професійної підготовки магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» у закладах вищої освіти.

У цьому контексті підтримуємо думку науковців (О. Ажиппо [2], Ю. Войнар [75], Л. Денисової [104], П. Джуринського [110], Є. Захаріної [152], Ю. Лянного [228], С. Мединського [244], А. Свасьєва [357], Л. Сущенко [386], О. Тимошенка [395] та ін.) щодо необхідності вдосконалення професійної підготовки здобувачів

вищої фізкультурно-спортивної освіти. Зокрема, А. Сватъєв наголошує: «...проблема організації у закладі вищої освіти процесу підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до професійної діяльності висвітлена недостатньо. Заслужують на увагу такі аспекти цієї проблеми: обґрунтування та оновлення змісту навчання, визначення форм, методів, засобів та організаційно-педагогічних умов цього процесу, розробка теоретико-методологічних засад особистісно зорієнтованого навчання й механізми впровадження в освітній процес інтерактивних методів...» [358, с. 31].

Актуальним є міркування Л. Сущенко, що «ефективна професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту передбачає: теоретично обґрунтовану зміну форм і методів навчання в закладах вищої освіти, які мають бути зорієнтовані на розвиток професійної компетентності особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту; забезпечення у процесі фізкультурної освіти можливості ознайомлення з різними напрямками діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, особливостями функціонування вищих фізкультурних закладів в умовах соціально-економічних трансформацій суспільства; психолого-педагогічне забезпечення свідомого професійного самовизначення особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, можливості для її професійної самоактуалізації та професійної самореалізації» [386, с. 51].

Інтегральними критеріями оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту вбачаємо конкурентоспроможність випускників ЗВО, конкретизовану здатністю до успішної самореалізації в умовах сучасного ринку праці, у т. ч. й на основі здійснення підприємницької діяльності. Зважаючи на це, розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки постає вкрай важливою потребою, необхідність вирішення якої посилюється тенденціями стрімкої комерціалізації й професіоналізації спорту, гострою конкуренцією довкола бюджетних коштів і модернізацією функціонування основних соціальних інститутів Української держави.

Соціально-гуманітарна значущість розв'язання проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на конвенційному рівні підтверджується положеннями законодавчих документів,

змістом державних стратегій і програм. Незважаючи на те, що в ЗУ «Про освіту», «Про вищу освіту» безпосередньо не пропагується необхідність розвитку підприємницької компетентності студентів, а фізичну культуру визначено як «діяльність, спрямовану на забезпечення рухової активності людей із метою їх гармонійного, передусім, фізичного розвитку та ведення здорового способу життя», спорт – як «діяльність, спрямовану на виявлення й уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [148]. Однак на державному рівні освіту позиціоновано як «стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного й духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості» [382].

Отже, цільовими настановами вітчизняної системи освіти передбачено підготовку ініціативних, цілеспрямованих фахівців, здатних не тільки започаткувати соціально затребувану справу, а й успішно провадити підприємницьку діяльність, продукувати й реалізовувати інноваційні ідеї, що сприяють позитивним соціальним змінам, зокрема, підвищенню рівня добробуту окремих громадян і суспільства загалом, створенню додаткових місць для працевлаштування, виробництву соціально затребуваної продукції. В умовах сучасного ринку праці конкурентоспроможними визнають фахівців з ФКіС, вмотивованих досягати високих результатів у спортивних змаганнях, свідомо підвищувати свій кваліфікаційний рівень. Вік спортсмена, з об'єктивних причин, – обмежений. Підприємницька ж діяльність, пов'язана з подоланням психологічних бар'єрів, відкриває нові можливості для самоствердження, сприяючи набуттю налаштованими на підприємництво фізкультурно-спортивними кадрами психологічної впевненості і формуванню стійких ціннісних позицій.

Актуальність вивчення проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на науково-теоретичному рівні, зокрема в контексті професійної педагогіки, аргументуємо результатами теоретичного аналізу та узагальнення ключових ідей наукових праць із економіки, соціології, менеджменту, психології та субдисциплін означених наук. Зокрема, науковцями обґрунтовано економічні теорії, концепції й генезу становлення

підприємництва в Україні і світі (А. Карсруд [447], Р. Кійосакі [174], Т. Лазанська [212], С. Прищепа [330], О. Романовський [350; 351], Дж. Стонер [381], Р. Умеров [403], Й. Шумпетер [435], І. Цигилик [417] та ін.). Наукові публікації з психології сфокусовані на вивченні індивідуально-організаційних особливостей підприємницької діяльності, розвитку особистісних якостей, що сприяють досягненню успіхів у підприємстві, природі корпоративних відносин і своєрідних механізмах утворення команди (Л. Карамушка [170], О. Креденцер [198], В. Мадзігон [229], С. Максименко [233], Н. Побірченко [322], К. Філіпсен [488], Н. Худякова [414] та ін.), а також на обґрунтуванні психологічних особливостей підприємницької поведінки (М. Базунова [28], В. Москаленко [277], Ю. Пачковський [313], Р. Хізрич [411] та ін.). У соціології, застосовуючи методи теоретичного аналізу та узагальнення, розкривають сутнісні характеристики підприємництва і бізнесу через виокремлення переваг і ризиків форм взаємодії різних соціальних груп (О. Іващенко [163], В. Лукащук [226], С. Фареник [389], Р. Умеров [404] та ін.). У менеджменті з'ясовують організаційні проблеми створення підприємства та ефективні способи їх розв'язання, досягнення успіху в підприємницькій діяльності як сукупності самостійних, ініціативних, систематичних, на власний ризик дій, які здійснюють суб'єкти господарювання (підприємці) для отримання економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (О. Акіліна [7], Б. Андрушків [11], О. Ануфрієва [15], А. Виноградська [71], З. Коваль [179], Л. Скібіцька [371] та ін.). У професійній педагогіці обґрунтовують наукові теорії, осмислюють вітчизняні і зарубіжні практики підготовки учнівської й студентської молоді до підприємництва (Д. Айстраханов [4], С. Алексеєва [8], Л. Базиль [23], З. Варналій [56], Л. Єршова [128], Д. Закатнов [139], С. Мочерний [279], В. Орлов [299], О. Проценко [335], О. Радкевич [341], М. Теловата [391], Р. Щербина [438] та ін.); визначають методичні засади розвитку підприємницької компетентності фахівців різних спеціальностей (Ю. Білова [54], О. Климко [176], В. Колот [183], Г. Матукова [239], Г. Назаренко [286], О. Сулаєва [385], М. Ткаченко [397] та ін.); закономірності становлення галузі фізичної культури й спорту в умовах сучасного ринку праці, сутнісну природу і суперечності спортивного підприємництва та підприємницької діяльності в індустрії фізичної культури і спорту (В. Лукащук [225], Ю. Мічуда [284], Л. Сущенко [119], О. Тимошенко [395] та ін.); особливості формування професійної компетентності

майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту (Л. Денисова [104], С. Криштанович [205]); обґрунтовують концепції інтегрованої професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту та розвитку окремих складових їхньої підприємницької компетентності (О. Андрєєва [13], В. Добринський [111], О. Жданова [129], С. Мединський [243], Ю. Мічуда [285], Л. Чеховська [423] та ін.); особливості підприємництва в сфері спорту (В. Зуєв, В. Жолдак [130], Є. Захаріна [152], В. Лукашук [225] та ін.).

Актуальними в межах дослідницького пошуку є напрацювання зарубіжних учених щодо особистісних якостей, що сприяють успішній підприємницькій діяльності, а саме: прагнення до комерційного успіху й отримання прибутку, здатність сформулювати креативну ідею (А. Сміт [373], Ф. Хайєк [410]); активні дії в умовах ризику (Й. Халлоран [466]); навички щодо комбінування ресурсів і переміщення капіталу у площину максимальної прибутковості (П. Друкер [461], Ж.-Б. Сей [387], Й. Шумпетер [435]); сукупність особистісних якостей (ініціативність, самостійність, інноваційність, творчість, систематичність, професійність, ризикованість, зорієнтованість на одержання прибутку, юридична та соціальна відповідальність) (Р. Арон [490], А. Маршалл [436], Д. Рікардо [14], У. Ростоу [491], П. Самуельсон [356], Ф. Хайєк [410]); здатність генерувати інноваційні ідеї, технології, пропонувати нові послуги чи товари, освоювати нові сегменти ринку (П. Друкер [461]); «здатність реагувати на зміни економічної ситуації, самостійність у виборі та прийнятті управлінських рішень» (Л. фон Мізес [282]).

Зважаючи на те, що «еволюцію об'єкта дослідження можливо простежити на основі здійснення системного аналізу категорій, зміст яких відображає всі його аспекти» [135, с. 47], тому в з'ясуванні стану дослідженості проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, насамперед, зосереджено увагу на теоретичному аналізі феномену підприємництва. Відомо, що поняття «підприємництво» у науковий дискурс увів Р. Кантільон у XVIII ст. [454]. Англійський економіст-теоретик наголошував на значущості для підприємницької діяльності таких якостей, як прогностичне мислення, активна життєва позиція, стійкі прагнення отримувати дохід, здатності ризикувати задля утворення майбутнього, усвідомлення ймовірних втрат. У цьому контексті дослідник розглядав ризики, як потенційні, вимірювальні несприятливі ситуації та

їх наслідки (збитки, банкрутство, ліквідація підприємницької одиниці) за критерієм економічної результативності (негативним, позитивним, нульовим), що конкретизується фінансовими показниками із частковим урахуванням ступеня використання людських ресурсів. Комерційні ризики ґрунтуються на раціональних розрахунках і передбачають обов'язкове врахування ймовірних наслідків [19, с. 199]. Услід за Р. Кантільоном, відомий шотландський економіст А. Сміт обґрунтував самоцінність підприємців, наголошуючи на важливості таких якостей: самостійність в ефективній організації певного виробництва та під час розподілу продуктів його функціонування, здатність прогнозувати ризики та усвідомлювати високий рівень їх ймовірності, домінування мотиву одержання доходу [373]. Опіраючись на існуючий досвід підприємництва, французький дослідник Ж.-Б. Сей зацентрував увагу на інноваційності як провідній ознаці підприємництва, стверджуючи, що підприємець – це індивід, який задля отримання прибутку створює інноваційний продукт [387, с. 29]. У межах дисертаційної роботи також враховуємо міркування вченого про системоутворювальну функцію підприємства, що реалізується шляхом прояву організаторських умінь суб'єктів підприємницької діяльності [387, с. 71]. Наслідуючи концептуальні ідеї Ж.-Б. Сея, австрійський економіст Й. Шумпетер влучно й образно охарактеризував підприємця як «революціонера в економіці», аргументуючи свою думку наявністю в структурі особистості суб'єкта підприємницької діяльності сукупності таких якостей (воля, здібності, вміння відокремлювати головне і другорядне, прогнозувати результати своєї діяльності, здатність долати опір соціальних сил, авторитетність впливу на оточення результатами успіху, духовною свободою, витратами сил і енергії) [435, с. 170–194]. Із другої половини ХХ ст. австрійські економісти Л. фон Мізес та Ф. Хайек, проаналізувавши культуру ринкових відносин, обґрунтували комплекс індивідуально-особистісних якостей людини, необхідних для реалізації економічної, соціально-цивільної та моральної функцій підприємницької діяльності. При цьому результативність економічної функції дослідники слушно пропонують визначати за критеріями прибутковості та конкурентоздатності; соціально-цивільної – через суспільну значущість підприємницької діяльності; моральної – за показниками дотримання визначених суспільством правових і культурних норм [429, с. 105]. Відомий теоретик у галузі підприємницької освіти Б. Йоханніссон ключовими характеристика суб'єкта підприємницької діяльності

визначає такі: «розуміння, навіщо людина цим хоче зайнятися («знати, навіщо»); вміння цим займатися («знати, як»); розуміння, з ким важливо взаємодіяти, щоб бізнес був успішним («знати, хто»); хороша інтуїція, тобто відчуття, коли потрібно запустити свій бізнес («знати, коли»); і, нарешті, знання теми бізнесу («знати, що»)[470].

Як бачимо, в науково-практичному просторі підприємницької діяльності поступово викристалізовувалося загальносуспільне уявлення про підприємця, як про особливий психотип суб'єкта економіки, з чітко вираженою «Я-концепцією» щодо проєктування власної життєвої стратегії та її реалізації, прагненням виокремитися з-поміж інших представників соціуму, стійким потягом до творчого процесу, переконаннями щодо подолання будь-яких конфліктів, здобуття повної і беззастережної перемоги в суперників. Наведену позицію враховуємо у розв'язанні завдань дослідницького пошуку, а саме, у визначенні сутнісних характеристик та критеріального апарату підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. У цьому контексті наголосимо, що в підприємницькій діяльності з ФКіС фізкультурно-спортивні кадри певною мірою задовільняють професійну потребу у змаганні. Їхніми «суперниками» виступають інші підприємці, а також соціально-природні обставини. Саме ознака змагальності зумовлює появу конкуренції – явища, внутрішньо притаманного бізнесу. Психологічна готовність до «змагання» з бізнес-партнерами за кращі конкурентні позиції, умови в укладанні угод і виконанні їх завдань, пріоритети у здійсненні контролю над галуззю, а також у віднайденні нових ринків реалізації послуг, вигідних партнерів із бізнесу і професійно підготовлених фахівців. «Прагнення до перемоги, – підкреслює Ю. Рубін, – є самостійним психологічним мотивом, що спонукає підприємницьку активність людей» [306, с. 108-109]. Отже, конкурентоздатними на ринку надання фізкультурно-спортивних послуг будуть фахівці, які вміють генерувати й утілювати цікаві ідеї, самостійно й оптимально застосовувати опановані знання й реалізовувати набуті вміння в тренерській роботі й педагогічній діяльності в галузі освіти.

У контексті вирішення проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС враховуємо результати досліджень американських учених К. Макконнелла й С. Брю. Економісти розглядають підприємництво як особливий різновид діяльності, що здійснюється за таких умов: «підприємець

ініціює поєднання ресурсів землі, капіталу і праці у цілісний процес виробництва, виготовлення продукції чи надання послуг; усвідомлює відповідальність за прийняття основних рішень у процесі виробництва товарів чи послуг, які визначають курс діяльності підприємства; вводить у побут на комерційній основі нові продукти, нові виробничі технології або навіть нові форми організації підприємства» [232, с.26].

Науковий інтерес викликає позиція шведських учених М. Йоханссона, Й. Йенсена щодо кореляції понять «приватне підприємство» і «бізнес». У вузькому сенсі, за слушним міркуванням дослідників «підприємництво» конкретизується як вправність «вести свій бізнес», тобто здійснювати практичні дії, домагатися виконання завдання, працювати інноваційно. Це – особливий спосіб мислення і дій, володіти якими важливо будь-якій людині, незалежно від того, в якій організації вона працює, виконує функції працедавця чи найманого працівника [164, с.19]. Зважаючи на це, «підприємництво» визначається як динамічний соціальний процес, в якому окремі люди або група осіб виявляють різні можливості і перетворюють їх у практичну цілеспрямовану роботу в громадському, культурному й економічному аспектах.

Заслужують на увагу погляди про природу підприємницької діяльності одного з засновників «неоавстралійської школи» Ф. Хайєка, який пов'язував підприємництво, передусім, із особистісною свободою, що уможлиблює раціональне задіювання кожною особою наявних у неї здібностей, набутих знань, актуальних інформаційних відомостей, ресурсів і доходів. Підтримуємо узагальнювальне міркування В. Зянька, який, вивчивши доробок Ф. Хайєка, наголошує, що підприємець «намагається оптимально узгодити здібності, знання, інформацію й доходити з ситуацією на ринку (перспективні чи неперспективні щодо інвестування, попиту і пропозиції певної галузі економіки, рівень цін тощо), знайти кращі засоби для задоволення власних і суспільних потреб» [157, с. 39].

Отже, на думку більшості учених успішність підприємницької діяльності обумовлюється сукупністю соціально-психологічних чинників, з-поміж яких: сприятливі зовнішні умови, специфічні психічні властивості особи, сформованість уявлень про суть підприємництва, здатність застосовувати набуті знання й навички у пошуку можливостей самореалізації.

Інноваційний підхід до тлумачення суті підприємництва і бізнесу обґрунтовано в працях американського дослідника Р. Кійосакі, який наголошує, що найбільш сприятливим періодом «для повноцінного розкриття економічного потенціалу особи» є вкрай складний, насичений «важкими соціально-економічними, фінансовими труднощами час». Відтак «підприємництвом може і повинен займатися кожен, хто воліє захистити та примножити своє економічне становище... і започатковувати свій бізнес потрібно саме зараз» [174, с.21]. Автор акцентує увагу на індивідуально-особистісних якостях людини, необхідних для успіху підприємництва, зокрема, стійкому прагненні й бажанні бути економічно незалежним, впевненості, усвідомленні ризиків і відповідальності за свої дії, здатності контролювати джерела доходу.

На основі теоретичного аналізу наукових праць, констатуємо, що в світовому науково-освітньому просторі не ухвалено єдиного переліку якостей, які б однозначно характеризували суть підприємницької компетентності, а тому більшість авторів послуговуються дефініцією поняття «компетентність». Відтак підприємницьку компетентність розглядають, як «коло питань щодо успішного ведення бізнесу, в яких людина має авторитет, жагу пізнання, набутий досвід, а також поведінку, яку демонструє в процесі ефективного виконання завдань зі здійснення підприємницької діяльності» [84]. Однак в «Європейській рамці ключових компетенцій з метою навчання протягом усього життя», оприлюдненій 2006 р., сфокусовано увагу на ініціативності й підприємливості, що визначені найбільш значущими компетентностями.

У Рекомендаціях Європарламенту і Ради Європи «Ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2006 р.) представлені надпредметні (ключові) компетентності; рекомендації щодо підготовки до підприємництва як нескінченного, змінного і динамічного процесу, зорієнтованого на конкретні результати. Відповідно до означеного документа, ключові компетентності здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти мають бути узгоджені з потребами суспільства, незалежно від статі, позиції, расової приналежності, культури, походження, мови та віросповідання, а також із визнаними у суспільстві цінностями і правилами етики, економіки й культури. У цьому контексті головними цілями орієнтирів є такі: «визначення і формулювання ключових компетентностей, необхідних для реалізації свого потенціалу, набуття активної громадянської

позиції, частини цілісного суспільства й освіченого соціуму; підтримка дій європейських країн, що мають на меті забезпечити володіння молоді після закінчення навчання ключовими компетентностями на такому рівні, який би підготував їх до реалій життя і став основою для саморозвитку й оновлення ключових компетентностей упродовж усього життя; передача політикам, освітнім установам, роботодавцям і особам, що навчаються, додаткових засобів на європейському рівні для полегшення роботи, спрямованої на досягнення спільно узгоджених цілей на державному і європейському рівнях; визначення рамок подальших заходів на рівні європейської спільноти у сфері освітніх програм. Водночас, із-поміж ключових компетентностей громадян країн – членів Євросоюзу звертаємо увагу на ініціативність і підприємливість; культурну обізнаність та здатність до експресії. У Європейській довідниковій системі поняття підприємливості позначається як здатність особи втілювати ідеї у сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність [464]. Виокремлення ініціативності і підприємливості, як важливої складової майбутніх магістрів з ФКіС, є суттєвим актуалітетом необхідності і соціальної значущості дослідження.

Важливим напрацюванням для виконання завдань дослідницького пошуку вбачаємо програмний документ «Новий план дій для Європи щодо вмінь: працюємо разом для посилення людського капіталу, працездатності і конкурентоспроможності». Метою документа є формування в здобувачів освіти ключових компетентностей, необхідних для особистого розвитку, суспільної інтеграції, активної громадянської позиції та самозайнятості. До таких компетентностей віднесено: знання рідної мови, математики, природничих наук та іноземних мов, а також наскрізні компетентності, як-от: вміння у сфері інформаційних технологій, підприємливість, критичне мислення, вирішення проблем, вміння вчитися протягом життя. У розробленій Комісією ЄС Рамці підприємницької компетентності (EntreComp) запропоновано засіб вдосконалення підприємливості як здатності громадян та організацій країн Європи до здійснення підприємницької діяльності [463].

Отже, в зарубіжній практиці панує «позитивна концепція бізнесу», згідно з якою поняття «бізнес» розглядається, як «...суспільно-корисна діяльність людей,

що здійснюється в порядку особистої ініціативи, а її метою є виробництво товарів і послуг для інших людей» [306, с. 26]. Таку концепцію підтримують співробітники Університету штату Іллінойс та університету штату Техас Р. Боннінгтон, Б. Нідлс, С. Розенблат. Учені визначають бізнес, як систему ведення справи, створення продукції потрібної людям, розглядають бізнес як роботу і як «центральну магістраль у нашій соціально-економічній системі...» [306, с. 27]. Досить поширеною є «прагматична концепція бізнесу», що ґрунтується на філософських ідеях У. Джеймса, У. Куайна, Ч. Пірса та Р. Рорті. В її контексті бізнес є ефективним способом конструктивної взаємодії представників різних соціальних груп й однаково необхідний як власне бізнесменам, котрі «прагнуть задовольнити свої корисливі інтереси, так і іншим членам суспільства, які завдяки бізнесу одержують можливість насичувати свої потреби в товарах і послугах» [88, с. 8]. Отже, осмислення світового досвіду підтверджує наше припущення, що прогрес і добробут у суспільстві можливо забезпечити шляхом активізації та підтримки креативних фахівців, розвитку їхньої підприємницької компетентності, сприяння у створенні різних проєктів підприємництва, у т. ч. з надання фізкультурно-спортивних послуг.

На відміну від зарубіжних теорій, в основу вітчизняної методології було покладено критичну концепцію бізнесу. В межах цієї ідеології, що десятиліттями панувала в Україні, поширювалося уявлення, що ринкова економіка і пов'язаний із нею бізнес не має будь-яких перспектив розвитку та призводить до девальвації суспільних цінностей. Будь-яка приватна підприємницька діяльність, надання позик розглядались як дії, що тягнуть за собою кримінальну відповідальність. Водночас із початку 90-х рр. ХХ ст. поступово викристалізувалося концептуальне бачення підприємництва як загальнокультурного явища, з притаманними йому економічними, соціальними, особистісними, моральними, розвивальними, діяльними, інтелектуальними й іншими началами. Сучасні дослідники слушно обґрунтовують підприємництво як категорію економічної науки, що позначає особливий тип господарювання, головним суб'єктом якого є підприємець, котрий раціонально комбінує різні фактори виробництва, ґрунтуючись на ознаках інноваційності й усвідомлюючи свою відповідальність, а також організовує й скеровує виробництво для отримання доходів [56, с.109-110]. Важливою є думка науковців про спрямованість підприємництва на досягнення запланованого

результату (одержання прибутку або підприємницького доходу) шляхом найкращого використання капіталу і ресурсів економічно відокремленими суб'єктами ринкового господарства [307, с. 30]. Наголошується, що підприємництво є самостійною діяльністю й може здійснюватися в будь-яких організаційних формах, що не суперечать чинному законодавству України.

Вивчивши та узагальнивши результати наукових досліджень з підприємницької тематики, В. Лукашук визначає суть підприємництва в царині фізичної культури і спорту як діяльності, що здійснюється на комерційній основі з застосуванням різних організаційно-правових форм та пов'язується з реалізацією нових можливостей для розроблення конкурентоздатних фізкультурно-спортивних товарів та послуг, спрямованих на задоволення громадянами своїх культурних потреб через сприйняття й (або) участь у демонстрації гармонійного розвитку, фізичних можливостей людини [225, с. 50]. Таке розуміння підприємництва у сфері ФКіС вимагає певних змін у підходах до організації процесу професійної підготовки майбутніх магістрів.

Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту – один із видів бізнесу, в якому випускники ЗВО мають реальні умови для самореалізації, а її особливостями є висока мобільність і конкуренція, професійна привабливість, викликана можливістю подальшої реалізації індивіда у спорті, й одночасно забезпечення матеріального благополуччя для себе і своєї сім'ї, створення нових робочих місць для своїх колег. Водночас, ця діяльність має значні фінансові ризики, до яких здобувачі вищої фізкультурно-спортивної освіти мають бути психологічно підготовленими. Така готовність визначається однією з основних рис характеру справжнього спортсмена, незважаючи на труднощі, діяти відповідно до обставин. Відтак у системі вищої фізкультурно-спортивної освіти постає суперечність між суспільно-економічними потребами на підготовку фахівців з розвиненою підприємницькою компетентністю та недостатньою теоретичною й практичною розробленістю необхідних для цього педагогічних умов і відповідного навчально-методичного забезпечення їх реалізації у ЗВО.

Як показує досвід, підприємницьку діяльність у сфері фізичної культури і спорту на сьогодні здійснюють професійні спортсмени та тренери, які, виконуючи соціальну роль підприємця, відкривають приватні спортивні клуби, створюють ліги, федерації, інші спортивні організації та підприємства, що спеціалізуються на

виробництві спортивних товарів, послуг та інформації у сфері фізкультури й спорту (підприємства, що виготовляють спортивний одяг, взуття, спорядження й атрибутику; спеціалізовані телевізійні канали й радіокомпанії; спортивні друковані видання тощо). З огляду на це, зазначимо, що спортивне підприємництво – це особливий різновид бізнесу, здійснення якого обумовлюється наявністю знань і вмінь щодо комеріоналізації спорту.

У цьому контексті важливо звернутися до аналізу наукових праць М. Ажнюка [3], В. Кириленка [175], О. Мамалуй [300], Г. Осовської [307], О. Романовського [351], В. Узунова [401] та ін., в яких висвітлюються важливі методологічні аспекти розв'язання проблеми розвитку підприємницької компетентності, а саме: функції, принципи, моделі, умови, форми і види підприємництва та підприємства. Вчені наголошують, що в останнє десятиліття в економіці розвинених країн переважає підтримка розвитку малого бізнесу [286; 318; 324; 351] у т.ч. й у сфері ФКіС, який динамічніше й оперативніше реагує на зміну споживчого попиту, виробництво нових технологій, переозброюється технологічно і технічно, вимагає менших капіталовкладень, забезпечуючи прискорену окупність. Відтак, малий бізнес у галузі ФКіС уможлиблює більш швидку адаптацію до нових обставин. До того ж, за результатами соціологічних досліджень, близько 70 % українців позитивно ставляться до підприємців як до соціального прошарку, а третина опитаних усвідомлюють, що бізнес є одним із ефективних джерел і потужних засобів прогресу національної економіки. Цей факт підтверджує соціально-економічну затребуваність підготовки магістрів з фізичної культури і спорту з розвиненою підприємницькою компетентністю, виявлення якої забезпечуватиме успішне здійснення підприємницької діяльності в умовах трансформації вітчизняної економіки.

У межах дослідницького пошуку беремо до уваги напрацювання Ю. Мічуди, в яких обґрунтовано закономірності функціонування й розвитку сфери фізичної культури й спорту в умовах ринку [285], особливості професійного спорту як виду підприємницької діяльності [283], й основні проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту [284]. Вивчивши та проаналізувавши публікації зазначеного дослідника, В. Лукашук обґрунтував передумови підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту. З-поміж них підкреслює значущість багатоманіття форм власності й видів господарювання, що обумовлює утворення

конкурентного середовища. Підтримуємо думку автора, що конкуренція між спортивними організаціями впливає на якість надаваних ними послуг, зростання професійного рівня персоналу, кількість учасників конкуренції, рівний, вільний доступ на ринок і вихід із нього. Це означає, що будь-яка спортивна організація вправі займатися підприємницькою діяльністю, маючи рівні можливості використання природних факторів, придбання спортивного устаткування й технологій, одержання кредитів, залучення робочої сили. Усе це створює ефект рівнозначних стартових можливостей і робить реальною активну підприємницьку діяльність у галузі ФКіС; наявність у кожного учасника конкурентної боротьби повного обсягу ринкової інформації уможливило вибір послуги кожним споживачем [225; 226]. Відтак, принциповим моментом організації підприємництва у галузі ФКіС є усвідомлення необхідності створення ринкової пропозиції такого спектра фізкультурно-спортивних послуг, які були б доступними практично для усіх груп населення країни.

Дослідження світового досвіду спортивного підприємництва свідчить, що організаційно-правовою формою функціонування переважної більшості суб'єктів підприємництва, незалежно від форми власності, є спортивний клуб. Такі організації в економічному сенсі є доволі гнучкими організаційними структурами, яким вдалося доволі швидко опанувати ідеологію підприємництва й адаптуватися до вимог сучасного ринку спортивно-оздоровчих послуг. Зазвичай, державні (муніципальні, громадські) спортивні клуби – некомерційні установи, а приватні – комерційні [438]. Тому-то саме приватні спортклуби найбільш адаптовані до обставин ринку, зорієнтовані на вивчення та з'ясування й задоволення потреб громадян у якісних фізкультурно-спортивних послугах, залучення різноманітних джерел фінансування.

Отже, закономірно, що спортклуби з приватною формою власності стали організаційним підґрунтям започаткування нового напрямку спортивного підприємництва – фітнес-індустрії, про що більш детально нами висвітлено в навчальному посібнику «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» [263].

Теоретичний аналіз зарубіжних наукових джерел із психолого-педагогічних аспектів розвитку підприємницької компетентності особи [446; 447; 497; 489; 468] свідчить, що дослідники концентрують увагу на з'ясуванні суті і механізмів

розвитку основних чинників підприємницького успіху: «підприємницьке мислення», «ментальні моделі», «евристики», «можливості», «позитивний капітал» тощо. Актуальним у межах дослідницького пошуку вбачаємо питання щодо розвитку підприємницького мислення, механізмів його когнітивних процесів і закономірностей. У науковий дискурс поняття «підприємницьке мислення» вперше було введено американським дослідником Л. Бусенітц, який обґрунтував його суть у зв'язку з когнітивними евристичними процесами під час прийняття рішень, зіставлення бажаного й отриманого результату, спланованої поведінки самоефективності [481, с. 95].

Більшість американських авторів використовують поняття «підприємницьке мислення» для увиразнення специфіки індивідуально-особистісних ознак суб'єктів підприємництва. Із 2002 р. означений феномен позиціонують як ключову ідею наукового підходу до вивчення особистості підприємця у вимірі його когнітивної поведінки. Наразі наукову категорію «підприємницьке мислення» застосовують як критеріальну оцінну характеристику особи в ході аналізу запропонованих нею можливостей відкриття власної справи й визначення перспектив її розвитку. Зокрема, Р. Мітчел зазначає, що такий підхід став основним у дослідженні мисленневих процесів підприємців [481, с. 101]. Процеси сприймання й опрацювання інформації, спираючись на які, підприємець генеруватиме ідеї щодо виготовлення нових товарів і віднайдення цікавих пропозицій послуг і сервісів розкрито в наукових дослідженнях С. Гагліо та Д. Катца [447]. Американські вчені обґрунтовують, що ментальна модель розуміння суті ринку підприємцем подібна до модельного уявлення про ринкове середовище пересічного громадянина, позаяк відомості щодо комерційної діяльності є загальнодоступними. Відмінність полягає в тому, яку інформацію помічають і беруть до уваги підприємці, яке значення вони їй надають та які висновки роблять.

Науковий інтерес у контексті дослідницького пошуку становить ідея реалізації підприємницького підходу в освіті й, зокрема, в підготовці фізкультурно-спортивних кадрів у ЗВО. Його основоположником є Д. Міллер, який наприкінці 80-х рр. ХХ ст., визначав підприємництво як багатовимірну концепцію, що характеризується інноваційністю дій, готовністю приймати ризиковані рішення, проактивністю у конкурентній боротьбі [479].

Теоретичний аналіз досліджень із проблематики формування та розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців різних спеціальностей свідчить, що підґрунтям означеного процесу є набуття здобувачами освіти професійних знань із навчальних курсів: «Економіка», «Основи бухгалтерського обліку», «Маркетинг», «Менеджмент». Такі знання, безумовно, є важливими, але здобувачі вищої фізкультурно-спортивної освіти оволодівають, насамперед, професійними знаннями і навичками у певних видах спорту, готуються бути тренерами, вчителями фізичної культури тощо.

Відповідно до проаналізованих наукових праць, реалізація підприємницького підходу до професійної підготовки майбутніх магістрів із ФКіС, передбачає не стільки набуття ними теоретичних знань і практичних дій для виконання технічних завдань, скільки розвиток підприємницького ставлення до справи, пошук творчих способів розв'язання проблем і здатність їх своєчасно застосовувати. У цьому контексті підтримуємо наукову думку, що підприємницький підхід актуалізує потенціал здобувачів вищої освіти як новаторів, які вміють планувати свої дії та спрямовують їх на розвиток здібностей адаптуватися до запитів і вимог ринку [293]. Отже, розвиток підприємницької компетентності магістрів з фізичної культури і спорту є одним із напрямів особистісного розвитку, що визначає нові способи для їхньої цілісної самореалізації, прояву особистісного та професійного потенціалу, сутнісних сил і самоцінності.

Підсумовуючи результати аналізу наукових досліджень у контексті розв'язання проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів у галузі фізичної культури і спорту узагальнюємо: в нормативно-законодавчих документах, наукових розвідках останніх років викристалізовується загальна тенденція щодо необхідності забезпечення якісно нового рівня підготовки фізкультурно-спортивних кадрів у закладах вищої освіти, що конкретизується розробленням психолого-педагогічного супроводу процесу розвитку підприємницької компетентності студентів спеціальності «017 Фізична культура і спорт», визначення способів, механізмів планування та здійснення підприємницької діяльності з метою самореалізації та саморозвитку в умовах становлення ринкової економіки. Навчання підприємництву сприяє формуванню підприємницького мислення в суспільстві, а також створенню нових підприємств і більш ефективному використанню творчого потенціалу та існуючих знань, умінь.

Означений напрям є пріоритетним в освітній політиці багатьох країн ЄС й набуває значущості в Україні. У цьому зв'язку актуалізується необхідність визначення суті й структури підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС з урахуванням її специфіки.

1.2. Суть і структура підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту

У визначенні суті підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС та обґрунтуванні її структурних компонентів виходимо з розуміння сфери фізичної культури і спорту як галузі культури, ядром якої є гуманістична складова, а її мета полягає у вихованні особистісної культури, морального і фізичного здоров'я нації. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization) у сучасному дискурсі здоров'я розглядається як універсальна здатність людини до різнобічної адаптації, пов'язаної із впливом зовнішнього середовища і змінами внутрішнього світу особи, тобто йдеться про фізіологічні адаптаційні можливості людини [263, с. 37]. Зважаючи на це, поняття «здоров'я» має не тільки біологічне, а й економічне та соціальне змістово-семантичне забарвлення, що охоплює практично всі сфери життєдіяльності суспільства. Здоров'я нації в єдності біологічного і соціально-економічного компонентів має соціальну цінність, а його збереження та примноження – пріоритетне завдання будь-якого цивілізованого суспільства. Систематичні заняття фізичною культурою та різними видами спорту підвищують працездатність особи в фізичному й інтелектуально-когнітивному аспектах. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (2009) зазначається, що спорт має такі напрями: дитячий, дитячо-юнацький, резервний, вищих досягнень, професійний, ветеранів, олімпійський, неолімпійський, службово-прикладний та військово-прикладний, осіб з інвалідністю тощо. Відтак істотно зростає значення фізкультурно-спортивної індустрії, що зумовлює суспільну потребу підготовки магістрів із ФКіС як конкурентоспроможних, підприємливих фахівців, здатних забезпечувати попит із надання фізкультурно-спортивних послуг. У цьому контексті наголосимо, що в умовах ринкової економіки кожний із цих напрямів має підприємницьку складову.

Підприємництво як особливий різновид активності людини характеризується ініціативністю й самостійністю у виборі стратегічних напрямів, способів і методів діяльності, усвідомленням ризиків, цілісною зорієнтованістю на досягнення комерційного успіху шляхом створення новітньої продукції. Відтак означений феномен можна розглядати як системоутворювальну ланку, по-перше, загальних нормативних вимог до особистісно-професійного профілю фахівців у галузі фізичної культури і спорту, тактики їхньої життєвої і професійної позиції, а, по-друге, – взаємодії майбутніх магістрів з ФКіС як суб'єктів підприємницької діяльності з представниками бізнесу. У цьому контексті зауважимо, що отожднення понять «підприємництво» і «бізнес» є помилковим. Безперечно, зазначені явища мають спільні ознаки. Однак бізнес – це значно ширше за семантикою поняття, оскільки передбачає здійснення разових комерційних угод у будь-якій сфері діяльності [161; 216; 318; 350]. Суб'єкти бізнесу – це по-перше, підприємці, тобто особи, котрі здійснюють підприємницьку діяльність, ділова зацікавленість яких реалізується у виробництві та продажу продукції, наданні послуг тощо; по-друге, колективи підприємців і підприємницькі асоціації; по-третє, індивідуальні й колективні споживачі («споживчий бізнес»); по-четверте, працівники, трудова діяльність яких здійснюється за найманням на контрактній або іншій основі; по-п'яте, державні структури, ділова зацікавленість яких зумовлена потребою у виконанні пріоритетних, капіталомістких загальнодержавних науково-технічних програм [301; 303; 304]. До того ж, лексико-семантичний зміст поняття «бізнес», окрім підприємництва, синтезує інші види економічно-господарської діяльності – виробництво, торгівлю, фінанси, надання послуг тощо, а також охоплює й новітні різновиди економічної інтелектуально-господарської діяльності (менеджмент, маркетинг, реклама, «паблік рілейшнз», ділові комунікації, розвиток інформаційних систем, сприяння підприємству, сервісному обслуговуванню тощо) [351]. На основі викладеного, маємо підстави стверджувати, що аналогом підприємницької діяльності у сфері ФКіС є їхня ділова активність, зорієнтована на виконання завдань зі здійснення операцій із обміну товарів, послуг між суб'єктами ринку, що пов'язані з використанням форм та методів конкретної діяльності, які утвердилися на ринку ФКіС. Зауважимо, що об'єкти спортивного підприємництва організовують, передовсім, для покращення організації і проведення спортивно-видовищних заходів, надання послуг із фізкультурно-спортивної реабілітації,

вдосконалення виробництва спортивного устаткування та інвентарю, організації та проведення навчально-тренувального процесу тощо. Отже, актуалізується необхідність підвищення якості підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до професійної діяльності й відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії. Результатом такої підготовки вважаємо складне динамічне утворення, що інтегрує професійно значущі та підприємницькі якості, а позначаємо його терміном «підприємницька компетентність».

З'ясування стану дослідженості проблеми розвитку підприємницької компетентності в наукових працях, висвітлене в попередньому параграфі, свідчить, що в європейському науковому дискурсі підприємницьку компетентність розглядають, як «спроможність особи використовувати знання, навички та особисті здібності в роботі, навчанні, професійному та особистому розвитку» [465] та «здатність перетворювати згенеровані ідеї в конкретні дії, конкретизуючи її структуру такими складниками: творчий потенціал, готовність до інновацій і ризиків, здатність планувати і керувати проектами для досягнення поставленої мети» [473, с. 36-37]. Означені якості є важливими для кожної людини, позаяк сприяють усвідомленню нею суті виконуваних дій, слугують підґрунтям професійної діяльності і базою для набуття більш конкретних навичок і знань із соціальної або комерційної діяльності. Зокрема, в Європейській довідниковій системі (Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework) підприємницька компетентність трактується як «інтегрована якість, здатність особи втілювати ідеї у сферу економічного життя» [457, с.8], що базується на креативності, творчості, інноваційності, ризику, а також спроможності планувати й організовувати підприємницьку діяльність. Незначні відмінності щодо суті і структури змісту поняття подано в Матеріалах 2-ї міжнародної конференції з навчання підприємництву в регіоні Східного партнерства ЄС, а також у доробку вітчизняних дослідників про підприємницьку компетентність особи і рівні підготовленості до вирішення реальних підприємницьких завдань на основі набуття й реалізації: по-перше, знань у сфері економіки, маркетингу, менеджменту, права, початкового досвіду практичної підприємницької діяльності [238]; по-друге, здатності до усвідомленого ризику, адекватного сприйняття персональної відповідальності [371]; по-третє, вміння бачити проблеми, аналізувати їх, збирати необхідну інформацію і приймати рішення [54; 190]; по-четверте, індивідуально-

особистісної якості, навички, моделі поведінки, компетенції, володіння якими сприяє успішному розв'язанню бізнес-задач і досягненню високих результатів [121; 250]; по-п'яте, кола питань, в яких людина має авторитет, досвід для успішного здійснення відповідних видів діяльності, поведінки, що демонструє в процесі ефективного виконання завдань у бізнесі [115; 120; 138]; по-шосте, складного утворення, в якому інтегруються цільові установки, позитивне ставлення до підприємницької діяльності, вміння визначати цілі і розробляти програму їх досягнення, прогнозувати очікувані результати, опановувати інноваційні способи [173; 198; 239; 276; 384].

Результати виконаного теоретичного аналізу наукових джерел дозволяють узагальнити, що автори, характеризуючи суть підприємницької компетентності, здебільшого використовують поняття «готовність до діяльності» у поєднанні з характерологічними її ознаками «особистісна», «психологічна», «психофізіологічна» тощо, або описують її, як трикомпонентну модель, що охоплює мотиваційний, когнітивний і операційний блоки. У зв'язку з цим, у наукових розвідках трапляється паралельне використання понять «готовність до підприємницької діяльності», «здатність до підприємницької діяльності», «схильність до підприємницької діяльності» тощо, які, за слухним міркуванням М. Ткаченка, інтегруються в загальній структурі підприємницької компетентності особи [398, с. 47-48]. Проте, Ю. Швалб, досліджуючи категорії компетентнісного підходу, позиціонує поняття «здатність» як власне психологічну характеристику компетентності й сукупність набутих у процесі навчання й діяльності якостей; а «здібність» – як комплекс вроджених індивідуально-особистісних властивостей. «Водночас, – слушно зазначає дослідниця, – така редукція призводить до підміни термінів, за якої готовність розглядається лише як підготовленість індивіда до діяльності» [427, с. 107]. Зважаючи на це, у дослідженні здатність і готовність розглядаємо як структурно-змістові елементи підприємницької компетентності, що характеризують психологічний стан індивіда й результат його розвитку у процесі відповідної діяльності.

Ґрунтуючись на розумінні підприємництва як «ініціативної самостійної діяльності громадян, спрямованої на отримання прибутку, здійснюваної від свого імені, під свою майнову відповідальність або від імені та під юридичну відповідальність юридичної особи» [441, с. 382], маємо підстави стверджувати, що

підприємницька діяльність у галузі ФКіС є не стільки професією, скільки певним способом життя. Відтак у контексті дослідження цей різновид активності розуміємо як складну різноаспектну інноваційно-творчу діяльність, котра виражає своєрідний стиль поведінки особи, деталізований ініціативністю й постійними пошуками ефективних способів розв'язання бізнес-задач, готовністю до ризиків, цілеспрямованістю, наполегливістю, а також гнучкістю й постійним самооновленням. Її успішне здійснення обумовлюється рівнем розвиненості підприємницької компетентності. У цьому зв'язку особистісно-професійне становлення магістра з ФКіС як потенційного підприємця розглядаємо не у площині набуття фахових, зокрема економічних, фінансових знань, умінь і навичок, а в контексті вибору ним індивідуальної життєвої траєкторії, залучення його в соціальну групу підприємців, концептуалізації відповідних ціннісно-мотиваційних орієнтацій, переконань, що включені в суб'єктивну модель успіху спортивного підприємництва. Тому в розв'язанні проблеми розвитку підприємницької компетентності магістрів з ФКіС розрізняємо поняття «професійна компетентність» і «підприємницька компетентність», «професійна підготовка» і «підготовка до підприємницької діяльності». Водночас припускаємо, що підприємницька компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності магістра з фізичної культури і спорту як конкурентоспроможного фахівця на етапі становлення ринкової економіки.

Реалізація компетентнісного підходу, на думку вчених (І. Беха [41], О. Бородієнко [49], О. Вербицького [64], О. Завальнюк [132], В. Загвязинського [137], Е. Зеєра [154], С. Криштанович [206], В. Лугового [219], О. Овчарук [184], О. Петрачков [317], В. Радкевич [342], Г. Селевка [360], С. Сисоєвої [368], Л. Сущенко [386] та ін.) може бути продуктивною, якщо передбачена певна завершеність освітнього процесу, зокрема сформована здатність до реалізації набутих знань, вмінь, навичок, досвіду практичних дій, визначені рівні розвиненості професійної компетентності в обраному виді діяльності; закріплюється перехід від ЗВН-концепції освіти до особистісно-орієнтованої концепції, адже компетентність – якість особистості, а знання та якість знань – тільки одна із складових компетентності; її сутнісна природа охоплює мотиваційну, когнітивну й інструментально-операційну готовність до діяльності. Якщо освітній процес підготовки магістрів із ФКіС зорієнтований на певну комплексність,

цілісність і завершеність у підготовці суб'єктів освітнього процесу до нового етапу їх життя і діяльності, то, в закладі вищої освіти робиться спроба виділити ядро, тобто найістотніші і найбільш визначальні результати професійної підготовки, зокрема, підприємницьку компетентність.

Вивчення наукових праць із проблематики дослідження свідчить, що більшість авторів позиціонують підприємницьку компетентність, як: 1) індивідуально-особистісну якість, сукупність навичок, володіння якими допомагає успішно вирішувати певні бізнес-завдання і досягати високих результатів (Д. Закатнов [138], В. Морозова [276], Є. Сірий [389] та ін.); 2) коло питань, в яких людина має авторитет, досвід для успішного здійснення відповідних видів діяльності, поведінки, що демонструє в процесі ефективного виконання завдань у бізнесі (В. Дрижак [115], С. Іванюта [161], О. Проценко [335] та ін.); 3) складне динамічне утворення, в якому інтегруються цільові установки, позитивне ставлення до підприємницької діяльності, вміння визначати цілі і розробляти програму їх досягнення, прогнозувати очікувані результати, опановувати інноваційні способи підприємницької діяльності (О. Креденцер [196], О. Майковська [231], Г. Матукова [240], С. Прищепа [330] та ін.).

У визначенні суті підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС враховуємо точку зору Г. Матукової, яка визначає досліджуване утворення як комплексну особистісну якість, розвинену в процесі спеціальної професійної підготовки, що забезпечує набуття готовності до організації та здійснення підприємницької діяльності, здатність до прийняття оптимальних нестандартних рішень у професійній сфері та спроможність нести за них особисту відповідальність, адекватно оцінювати свої підприємницькі здібності й задатки [240, с. 184]. Сучасні дослідники, застосовуючи метод експлікації понять «підприємництво» та «компетентність», визначають досліджуваний феномен як сукупність особистих і ділових якостей, навичок, знань, моделей поведінки, володіння якими допомагає успішно розв'язувати різні бізнес-завдання і досягати високих результатів діяльності [383]. Водночас похідне поняття «підприємливість» тлумачать, як «характеристику постійної активної й успішної діяльності людини, котра досягає поставленої мети завдяки винахідливості, кмітливості, вмінню своєчасно діяти» [295, с. 301]. Підприємницьку компетентність як інтегральну психологічну якість особистості визначає Ю. Білова. Авторка стверджує, що це

поняття проявляється у вмотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових економічних ідей, таким чином уможлиблює віднайдення конструктивних способів розв'язання проблемних питань у професійному, соціальному та побутовому аспектах буття людини. «Підприємницька компетентність, – на думку дослідниці, – дає змогу особі знаходити і застосовувати оптимальне поєднання ресурсів у процесі виробництва, створювати й упроваджувати в економічне життя суспільства інновації, ризикувати для виконання поставленої мети» [54]. Успіх підприємницької діяльності дослідниця пов'язує з самоорганізованістю, діловими й особистісними якостями підприємця, ефективністю управління бізнесом, підкреслюючи важливість лідерських якостей, уміння розв'язувати конфліктні ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності, працювати у команді, стимулювати й мотивувати зусилля працівників, створювати організаційні структури.

Отже, з огляду на суть фізкультурно-спортивної галузі, відповідно до результатів теоретичного осмислення наукових праць, дефініцій «підприємництво», «компетентність», «підприємницьке мислення», «підприємницька діяльність» й «підприємницька культура» й логічного їх узагальнення *підприємницьку компетентність майбутніх магістрів із ФКіС розуміємо як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризує прагнення здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти, їхню готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності в сфері ФКіС.*

У проектуванні структури та визначенні змісту структурних компонентів підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС враховуємо результати наукових розвідок щодо індивідуально-особистісних рис, притаманних суб'єктам підприємництва. Вивчення та узагальнення наукових праць [5; 6; 21; 24; 25; 43; 69; 120; 121; 133; 229; 281] дало змогу диференціювати такі індивідуальні якості суб'єктів підприємницької діяльності: здатність діяти в умовах невизначеності; стійкість до фізичних і психологічних навантажень; готовність ризикувати; сподівання на успіх і уникнення невдачі; наполегливість; гнучкість; енергійність; яскраво виражене почуття особистої відповідальності; впевненість у собі; здатність до навчання; комунікативна вправність налагоджувати зв'язки і переконувати співрозмовників; ініціативність; вміння раціонально мислити в будь-яких ситуаціях; стійке бажання досягати мети. При цьому ми свідомі того, що

кількість структурно-змістових елементів підприємницької компетентності варіюватиметься, залежно від обсягу й складності виконуваних магістрами з ФКіС бізнес-завдань. Проте у всіх випадках розвиненість підприємницької компетентності передбачає реалізацію сукупності якостей, здатностей та вмінь, пов'язаних із: порівнянням власних економічних інтересів і потреб із наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей і суспільства загалом; застосуванням технологій моніторингу ресурсів із метою забезпечення стійкого розвитку; здійсненням аналізу й оцінювання власних професійних можливостей, здібностями та зіставленням їх із потребами ринку праці; складанням, реалізацією й оцінюванням самостійно підготовлених бізнес-проектів, розробленням алгоритмів і елементарних моделей дій для прийняття економічно обґрунтованих рішень; організацією власної трудової та підприємницької діяльності й ефективною працею колективу; зорієнтованістю в нормах й етиці трудових відносин; представленням та поширенням інформації про результати власної економічної діяльності та діяльності колективу. Підкреслимо, що відсутність однієї зі складових у структурі комплексу особистісних і ділових якостей, навичок, сформованість яких допомагає успішно розв'язувати бізнес-завдання і досягати високих результатів, знижує загальну компетентність особи щодо бізнес-діяльності; і навпаки: чим більшу кількість структурно-змістових складників підприємницької компетентності сформовано, тим з більшою вірогідністю індивід впорається з виконанням бізнес-завдань.

Зважаючи на викладене й відповідно до обґрунтованої вище суті підприємницької компетентності, актуальною є дослідницька позиція Ю. Білової щодо виокремлення в структурі цього феномену таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, що виражає морально-етичне ставлення особи до підприємницьких цінностей (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність), зумовлюючи суб'єкт-суб'єктні міжособистісні стосунки, а також суб'єкт-об'єктні відносини людини з природою; когнітивного, що включає знання теоретичного й процедурного характеру, що відображають розуміння суті економічної сфери життя сучасного суспільства, теоретичні знання про основні поняття та методи підприємницької діяльності відповідно до особливостей і варіативності змісту освітніх та особистісних потреб, мотивів особистості на різних етапах її

економічної та підприємницької підготовки; діяльнісного, що передбачає наявність практичних умінь професійної та соціальної підприємницької діяльності, а саме: уміння вибирати ефективну бізнес-ідею та форму господарювання; здатність до організації, планування та прогнозування підприємницької діяльності; уміння презентувати власні проєкти, вести конструктивний діловий діалог; готовність творчо розв'язувати різноманітні проблеми у сфері підприємницької діяльності на основі набутих знань, умінь, способів мислення; спроможність керувати та контролювати хід і результати підприємницької діяльності; емоційно-вольового, що включає: самоусвідомлення власного емоційного стану в ситуації пошуку та реалізації бізнес-проєктів; майстерність гідно переживати відсутність результату, можливість відкрито ділитися своїми почуттями і переживаннями; цілеспрямованість; витримку, володіння собою в ситуаціях невизначеності [54, с. 16].

Науково значимою для визначення структури підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС вважаємо модель *EntreComp*, спроектовану Об'єднаним дослідницьким центром (JRC) Європейської комісії від імені Генерального директорату з питань зайнятості, соціальних справ і суспільної інтеграції (DG EMPL). Зазначена еталонна рамка з дескрипторами результатів навчання візуалізує думку, що межі особистої та колективної підприємливості можна розширити на основі реалізації прагнення безперервного перегляду та оновлення ієрархії цінностей і не обмежується лінійною послідовністю дій індивіда на шляху до високого рівня розвитку підприємливості, пов'язаної зі здійсненням планів розпочати власну справу. Розроблення цієї моделі визнано одним із важливих заходів, обраних Європейською комісією для підтримки розвитку компетентності підприємливості у сфері освіти та зайнятості [463, с. 8]. Відтак основним показником рівня розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС можуть бути результати навчання, котрі, згідно з рамкою *EntreComp*, виражають судження про те, що знає, розуміє і здатний робити індивід після закінчення навчання, визначаючи в нього рівень розвиненості підприємницької компетентності. З огляду на це, розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС (за рамкою *EntreComp*), може визначатися у межах трьох умовно виокремлених площин: «Ідеї та можливості», «Ресурси» та «Трансформація в дії». У межах площини «Ідеї та можливості» ПК

визначається через здатність магістрантів виявляти індивідуальні можливості (креативність, світогляд, ціннісні орієнтації, позиція), критично оцінювати «чужі» та «свої» ідеї, етику й обґрунтованість мисленнєвих дій. Площина «Ресурси» деталізує ПК за такими напрямками: самосвідомість і самоефективність; мотивація і наполегливість; мобілізація ресурсів і інших осіб; фінансова та економічна грамотність. У площині «Трансформація в дії» ПК проявляється через стан сформованості підприємницьких якостей (ініціативність; планування та управління; подолання бар'єрів, пов'язаних із неоднозначністю, невизначеністю та ризиками; співпраця з іншими; навчання через досвід). Усі три означені площини уможливають уточнення змісту підприємницької компетентності майбутніх магістрів ФКіС у процесі професійної підготовки, й зокрема на етапі засвоєння основ підприємництва та під час їх залучення до проєктної діяльності (етапи: розроблення, презентації та захисту бізнес-проєктів).

У контексті визначення структурно-змістових складників підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС урахуємо розроблену Європейським парламентом індивідуально-кваліфікаційну характеристику «підприємливого студента» як здобувача освіти, який опанував основи підприємництва. З-поміж основних критеріальних ознак виокремлено такі: обізнаність із інфраструктурою, кон'юнктурою й ринком праці; вміння віднаходити можливості для самозайнятості; здатність дотримуватися етики підприємництва й корпоративної культури; навички щодо планування, організації, керування діяльністю, делегування повноважень, системного аналізу, інформування, оцінювання й обліковування; лідерські якості; здатність представляти організацію і проводити переговори; працювати самостійно і в команді; оцінювати ситуацію, визначати сильні і слабкі сторони, ризикувати; брати ініціативу на себе, діяти на випередження, бути самостійним та інноваційним щодо особистого та суспільного життя, а також на роботі; мотивувати інших і бути мотивованим, рішучим у досягненні цілей [465].

На основі викладених результатів критичного осмислення наукових праць дослідників диференціюємо дві концептуально-світоглядні позиції розуміння сутнісної природи ПК: 1) як комплекс ставлень, знань, умінь і навичок, пов'язаних із безпосереднім здійсненням комерційної діяльності; 2) як сукупність індивідуальних рис особи (завзятість, активність, підприємливість), позитивне ставлення до бізнесу, наявність відповідних знань і навичок із підприємницької

діяльності. Таким чином, підприємницька компетентність магістрів з ФКіС сприяє досягненню ними успіхів, передбачає глибоке розуміння суті виконуваних завдань і розв'язуваних проблем, а тому постає як стійка готовність до здійснення професійної діяльності, з обов'язковим набуттям досвіду в цій сфері, формуванням умінь обирати засоби й способи діяльності, адекватні конкретним обставинам місця й часу.

Відповідно до обґрунтованої природи підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, її *структура* конкретизується мотиваційно-ціннісним, змістово-процесуальним, суб'єктно-діяльнісним, рефлексивно-оцінним компонентами. Коротко прокоментуємо їх зміст.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує професійну схильність та ціннісно-світоглядну позицію щодо підприємницької діяльності в галузі ФКіС, здобуття фізкультурно-спортивної освіти, засвоєння основ підприємництва й набуття вмінь щодо складання й реалізації бізнес-планів в індустрії спорту, надаючи їй чіткого індивідуально-особистісного акценту та прагнення до самореалізації в умовах ринкової економіки, досягнення підприємницького успіху і подальшого самовдосконалення. Зміст компонента охоплює:

- *сукупність ціннісних орієнтацій* щодо вищої фізкультурно-спортивної освіти, надання фізкультурно-спортивних послуг, набуття знань і умінь щодо здійснення бізнесу, самостійного вивчення ринку фізкультурно-спортивних послуг (товарів спортивного призначення) і зацікавлень споживачів, генерування креативних ідей щодо підприємництва в галузі ФКіС, складання й реалізації бізнес-планів в фізкультурно-спортивній індустрії;

- *професійну позицію*, що ґрунтується на цілеспрямованості здобувачів магістерського рівня вищої освіти (психологічний феномен, що синтезує потреби, цінності, устремління, переконання, ставлення особистості) щодо інтеграції фізкультурно-оздоровчої діяльності, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні із підприємницькою активністю, поглиблення власного рівня обізнаності й обумовлює усвідомлення значущості підприємницької діяльності на всіх етапах її виконання (від свідомого цілевизначення до безпосередніх дій і конструктивного коригування способів її здійснення);

– *мотиви і прагнення* самостійно виокремлювати завдання з професійної і підприємницької діяльності у галузі ФКіС, знаходити, розробляти раціональні шляхи їх розв'язання, наміри щодо самовизначення, самореалізації й самовдосконалення в межах спортивного підприємництва.

У межах дослідницького пошуку мотиви до підприємницької діяльності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти розуміємо як стійкі спонуки до дій. Грунтуючись на концептуальних ідеях Р. Кійосакі, вважаємо, що мотиви до підприємницької діяльності в майбутніх магістрів із ФКіС формуються з їхніх потреб бути підприємливими, тобто усвідомлена потреба є поведінковим мотивом. Тому логічно стверджувати, що дії фізкультурно-спортивних кадрів, зокрема, вибір різновиду професійної й підприємницької діяльності обумовлюється їхнім покликанням і бажаннями. Мотиваційні настанови щодо підприємницької діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг відображають схильність здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти діяти відповідним чином. Отже, схильність є внутрішньою професійною позицією суб'єктів підприємництва щодо різних об'єктів і ситуацій, у т.ч. оточення та ділової сфери, а мотиви надають кожній ситуації підприємницької діяльності особистісного сенсу. У цьому контексті зауважимо, що отримання прибутку може бути основним мотивом, але не самоціллю і не кінцевою потребою діяльності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, оскільки спортивне підприємництво – це не тільки стратегічна, а, передовсім, творча діяльність із високим ступенем автономності в ухваленні рішень. Відтак, суб'єкта спортивного підприємництва захоплює власне процес здобуття незалежності і самореалізації, а гроші (як дохід) слугують для нього своєрідним критерієм успіху, що засвідчує ефективність реалізації розробленого підприємницького проекту, а також засіб забезпечення соціального визнання індивіда й підвищення його ділової репутації як підприємця [174, с.151]. Отже, поняття «мотиви підприємницької діяльності» і «підприємницькі настанови» наближені за семантикою, однак нетотожні, зокрема, мотив – більш динамічне явище, що зумовлюється емоціями, а настанова – стабільне.

У визначенні структурно-змістового наповнення ПК майбутніх магістрів із ФКіС враховуємо позицію Ю. Рубіна і Т. Коломієць, які диференціюють

економічні, соціальні, психологічні, фізичні, гуманістичні мотиви підприємницької діяльності [306, с.79]. Економічні мотиви виявляються в прагненнях здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти отримати економічну вигоду шляхом досягнення успіху від перемоги або успіху, щоб вижити в умовах ринкової економіки, або того й іншого одночасно. Економічні мотиви підприємницької діяльності конкретизуються різновидами майнових мотивів, котрі спонукають до збереження / розширення переліку об'єктів володіння, розпорядження, користування, до підтримки, зміцнення вертикалі підприємницької влади і зростання адміністративного ресурсу; трудових мотивів, що пов'язані з досягненням успіхів у роботі, зростанням власної професійної конкурентоспроможності, посиленням своїх конкурентних переваг і подоланням недоліків; фінансових мотивів, що зумовлюють суб'єктів підприємницької діяльності отримувати прибутки, або спонукають збільшувати їх в результаті успішного здійснення відповідних операцій. Таким чином, прибуток слугує інтегральним мотивом підприємництва. У зв'язку з цим трапляється, що мотивацію до підприємництва зводять лише до отримання прибутку, суть якого в економіці тлумачать як різницю між ціною послуги, собівартістю товару і сукупністю витрат пов'язаних із його виробництвом та реалізацією. Проте в гуманітарних науках, і в професійній педагогіці прибуток визначається як засіб досягнення більш важливих цілей – подальшого розвитку спортивного бізнесу чи власного збагачення. Таким чином, мотив прибутку спонукає суб'єктів спортивного підприємництва до виконання двох основних завдань: фактичне отримання доходів і їх раціональний розподіл. Водночас у сфері фізичної культури і спорту є суб'єкти підприємницької діяльності, які розглядають власну ділову активність як різновид спорту. Для таких осіб постійне зростання прибутку слугує самоціллю. У типовому підприємстві спортивна мотивація притаманна переважній більшості суб'єктів бізнесу з високим рівнем розвитку ділової активності. Важливо, щоб означений тип мотивації інтегрувався з іншими мотивами і не був домінуючим. Вилучення прибутку з обороту – невід'ємний спосіб виживання, матеріального забезпечення власне підприємців і членів їхніх сімей. Реалізуючи прагнення отримати дохід будь-який підприємець ризикує залишитися без засобів існування. Усвідомлюючи це і плануючи розпочати власну справу, майбутні магістри з ФКіС сподіваються забезпечити гідне існування і задоволення елементарних життєвих потреб, а вже

потім – отримання прибутку. Водночас систематичне недоотримання прибутків – типове явище у багатьох країнах із ринково-орієнтованою економікою. Особливо це стосується різних напрямів малого бізнесу, в тому числі фізкультурно-спортивного підприємництва. Однак такі явища не завжди призводять до руйнування неприбуткових установ і втрати бізнесу. При цьому в окремих видах підприємництва неможливо не тільки максимізувати прибуток, але й взагалі отримувати його, наприклад, у некомерційній діяльності, що іноді трапляється й у спортивному підприємстві.

Погоджуємося з думкою Ю. Рубіна, що важливими рушіями започаткування і ведення власного бізнесу є *соціальні мотиви*, до яких відносить: ініціювання форм соціальної комунікації як способу реалізації, підтримки й посилення соціальної активності особи; визнання в суспільстві, підпорядкування започаткованого бізнесу нормам права; публічне презентування особистих конкурентних переваг і досягнень; формування і зміцнення позитивної репутації; набуття знань, умінь, навичок і досвіду в соціальній сфері; вивчення досвіду успішних підприємців та адаптоване його застосування у власній діяльності [306, с. 83]. Відповідно до означеного, соціальні мотиви майбутніх магістрів з ФКіС відображають їхню загальнолюдську природу, їхні потреби до міжособистісної комунікації, прагнення до соціальної адекватності. Ініціюючи спілкування, суб'єкти підприємницької діяльності намагаються самостійно створювати форми комунікативної взаємодії. Таким чином, фізкультурно-спортивні кадри, встановлюючи ділові взаємини, реалізують об'єктивну закономірність функціонування бізнесу. Загальними соціальними настановами магістрів із фізичної культури і спорту вважаємо їхні бажання відповідати суспільно визнаним критеріям підприємницького успіху (особистий комфорт, ділова репутація, статус суб'єкта підприємницької діяльності).

Психологічні мотиви підприємницької діяльності, як свідчить аналіз наукових праць [1; 6; 40; 124; 133; 159; 197; 215; 229; 233; 245; 277; 319; 336; 390; 426], здебільшого відображають прагнення індивіда до самоусвідомлення, ефективної самореалізації, розвитку індивідуальних якостей, самоствердження в ділових відносинах, сприяючи оптимізації міжособистісних контактів і формуванню психологічної стійкості. Психологічно виправдана поведінка суб'єкта спортивного підприємництва обумовлює формування механізмів емоційної

взаємодії з іншими людьми, а також розвиток наполегливості, волі, охайності, відкритості, терпіння, послідовності в діях тощо. Психологічні мотиви зумовлюють прагнення майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької поведінки і налагодження ними ділових стосунків у соціальній ролі підприємця. Вивчення наукових праць із організаційної психології [170; 270; 278; 305; 313; 326; 338-339; 355; 394; 414] та власний досвід переконують, що з допомогою психологічних настанов, переконань, магістрам фізичної культури і спорту, як суб'єктам підприємництва, вдається: оптимізувати міжособистісні контакти, усвідомити свою унікальність і самостверджуватися не тільки в фізкультурно-спортивному просторі, але й у бізнес-середовищі; сформувати психологічну стійкість до негативних впливів несприятливого середовища; розвинути ділову активність, лідерство, комунікативність й інші ділові якості.

Фізичні мотиви підприємницької діяльності загалом охоплюють три види мотивації: власне фізичну (мотив виживання), фізіологічну і біологічну. Фізична мотивація розпочинається на генетичному рівні і спонукає до фізично- й інтелектуально-активної поведінки, зорієнтованої на виживання. Суб'єктам підприємництва, щоб вижити економічно, важливо бути фізично активними. «Особи, генетично схильні до активної поведінки, володіють високими фізичними й інтелектуальними потенціалами, більш стійкі до захворювань, здатні опановувати великі обсяги корисної інформації, вони витривалі й мобільні. Такі фахівці реалізують природну активність шляхом фізичного домінування над оточенням, що може бути підґрунтям їхнього подальшого психологічного, соціального й економічного домінування у суспільстві» [306, с. 116]. Генетично активні фахівці з фізичної культури і спорту, володіючи розвиненими здібностями до підприємництва, винахідливістю, схильністю до активної поведінки, виявляють первинну мотивацію до підприємницької діяльності. Саме фізичне або інтелектуальне суперництво зумовлює виникнення прагнення до успіху в спорті, а відтак й інтерес до підприємництва. «Поступово такий інтерес трансформується в стійкий намір стати підприємцем» [306, с. 117]. Отже, в кореляції з підприємницькою діяльністю відбувається подальший розвиток форм активної поведінки фізкультурно-спортивних кадрів (від занять спортом, обмежених спортивними змаганнями, до форм самореалізації у підприємницькій діяльності, в яких активність і підприємливість не обмежуються).

Гуманістичні мотиви підприємницької діяльності пов'язані з реалізацією магістрами з фізичної культури і спорту загальнолюдських функцій (глобального цілепокладання професійної діяльності; удосконалення цивілізаційного буття людства; глобального контролю за конструктивними процесами щодо розвитку здоров'я нації; відчуття глобальної відповідальності за події, що відбуваються у світі тощо). «Якщо особа сприймає власну працю, як основне джерело доходу або засіб кар'єри, то її думки зосереджуватимуться на віднайденні найкоротших шляхів досягнення відповідно поставленої мети» [431, с. 187]. Це гальмує розвиток спортивного підприємництва і самореалізацію його суб'єктів. Рушійними силами гуманістичної мотивації представників спортивного бізнесу до підприємницької діяльності слугують їхні потреби, які мають етичний, естетичний, ідеологічний (філософський) характер. Гуманістичні мотиви охоплюють: прагнення до етичної, естетичної, ідейної самореалізації, набуття відповідних форм адекватності, ініціювання змін для встановлення нових порядків і формування нових уявлень. Означена група мотивів відображає потреби майбутніх магістрів з ФКіС в активній поведінці, домінуванні, розвитку, набутті комфорту в етичній, естетичній, ідеологічній площинах.

Окрім означених груп мотивів підприємницької поведінки, варто розрізняти мотиви-спонукання, тобто дійсні мотиви, і мотиви-судження, тобто думки, що проголошуються і відкрито визнаються конкретною особою, а тому їх часто називають підприємницькими мотивуваннями. Зважаючи на це, у структуру ціннісно-мотиваційного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС включено *ціннісні орієнтації*, що виражаються у стійкому намірі до самопрезентації, прояву себе і своїх здібностей; прагненні задовольнити свої лідерські потреби й бути незалежним, що проявляється у несприйнятті форм працевлаштування «за наймом», змаганні за самовираження, самореалізацію тощо. Погоджуємося з думкою науковців, що ціннісні орієнтації до підприємницької діяльності є основою економічної еволюції щодо протистояння агресивності ринку і його учасників. Ціннісні орієнтації майбутніх магістрів з ФКіС усвідомлюємо як динамічну ієрархічну систему, що поєднує мотиви і цінності здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти як особистостей, представників певної соціальної групи, індивідуальностей, і відображає міжсуб'єктні стосунки. Саме ціннісні орієнтації характеризують самосвідомість, індивідуально-особистісну цілісність і

стійкість кожного індивіда, визначають ціннісну суть інтеграції фізкультурної, спортивної, оздоровчої і підприємницької діяльності як засобу самореалізації здобувачів ФСО. У взаємозв'язку з ціннісними орієнтаціями майбутніх магістрів з ФКіС осмислюємо їхню *професійну позицію*, в якій концентрується цілісність інтелектуально-вольових та емоційно-оцінних уявлень, ставлень, переконань щодо підприємницької діяльності та її атрибутів, поглиблення обізнаності з питань спортивного підприємництва. Означений складник ціннісно-мотиваційного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту забезпечує усвідомлення підприємницької діяльності в ФСІ як підґрунтя самореалізації й подальшого особистісно-професійного самовдосконалення в умовах ринкової економіки.

З-поміж мотиваторів ПД виокремлюємо прагнення до успіху та уникнення невдач, що характеризують мотивацію домагань майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. Відтак у свідомості здобувачів фізкультурно-спортивної освіти формується новоутворена психічна властивість – прагнення до оволодіння фахом, розвитку власних індивідуально-особистісних особливостей, формування ціннісних орієнтирів, настанов, переконань, світогляду. У межах нашого дослідження прагнення зумовлюються ціннісними орієнтаціями, професійною позицією й підсилюють визначення цільових настанов діяльності, стимулюючи потреби в самореалізації та самовдосконаленні.

Змістово-процесуальний компонент підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО є системною ознакою розуміння своєрідності ПД у галузі ФКіС в єдності її організаційної, комерційної, інноваційної й комунікативної складових та усвідомлення професійної підготовки майбутніх фізкультурно-спортивних кадрів як основи інтегрованого набуття підприємницької і професійної компетентностей.

До складників змістово-процесуального компонента віднесено:

– *знання сутнісних характеристик* підприємництва і підприємницької діяльності крізь призму науково-світоглядних позицій економістів, соціальних психологів, педагогів у контексті інтеграції фізкультурно-спортивної і підприємницької діяльності, а також особливостей ринку послуг із фізичної культури і спорту в Україні;

– *розуміння ефективних механізмів інтеграції фізкультурно-спортивної і підприємницької діяльності, а також поінформованість щодо основних нормативно-законодавчих документів, програм зі здійснення підприємницької діяльності;*

– *обізнаність із теоретичною і фактичною інформацією щодо попиту і пропозиції фізкультурно-спортивних послуг, результатами моніторингових досліджень про стан здоров'я населення регіону, країни, відомостями з економіки, менеджменту й маркетингу спорту, спортивного підприємництва як комплексно-інтегрованим, логічно обґрунтованим і зафіксованим у свідомості магістрантів знанням про явища і процеси бізнесу в фізкультурно-спортивній індустрії;*

– *поінформованість щодо природної суті ризиків та їх різновидів (виробничі, що пов'язані з ймовірністю невиконання підприємством своїх зобов'язань перед замовником; кредитні, що зумовлені ймовірністю невиконання фірмою своїх фінансових зобов'язань перед інвестором; відсоткові, що виникають внаслідок непередбачуваної зміни відсоткових ставок; ризики ліквідності, обумовлені несподіваною зміною кредитних і депозитних потоків; інвестиційні, викликані можливим знеціненням інвестиційно-фінансового портфеля, що включає власні і придбані цінні папери; ринкові, пов'язані з ймовірним коливанням ринкових відсоткових ставок як національної грошової одиниці, так і закордонних курсів валют [264, с. 175-176]);*

– *загальноекономічні знання щодо організації спонсорства й інноваційної діяльності й уміння їх ситуативно застосовувати під час планування й здійснення підприємницької діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг;*

– *технологічно-процесуальні знання й уміння із підприємницької діяльності конкретизовані сутністю таких етапів: «пошук підприємницької ідеї щодо вибору товару або послуги; проведення маркетингового дослідження; державної реєстрації підприємницької діяльності; складання бізнес-плану; реалізація виготовленої продукції або послуги; управління підприємством; оподаткування підприємницької діяльності» [26, с. 47].*

Виокремлені знання, на нашу думку, є елементом складної багаторівневої системи інтелектуальної обізнаності магістра з ФКіС як результату пізнання дійсності, закономірностей становлення спортивного підприємництва. У

здійсненні підприємницької діяльності в ФСІ виокремлені різновиди знань актуалізуються, набувають практико орієнтованого характеру й безпосередньо впроваджуються. Таким чином, сукупність знань зі спортивного підприємництва сприяє інтегрованому використанню магістрами з фізичної культури і спорту знань, опанованих із різних навчальних курсів. У зв'язку з цим для ПД в фізкультурно-спортивній індустрії майбутнім магістрам необхідно опанувати інтегративними знаннями, що утворюють ядро змістово-процесуального компонента підприємницької компетентності: знання соціокультурної ролі, значення, функцій і сучасних вимог до особистості фахівця з фізичної культури і спорту; розуміння суті підприємницької діяльності, її атрибутів, алгоритмів, способів і механізмів виконання на кожному з етапів; знання основ психології підприємницької діяльності; обізнаність із запитами населення щодо фізкультурно-спортивних послуг, обумовлених індивідуально-віковими й регіональними особливостями та рівнем їхнього здоров'я і фізичного розвитку; знання особливостей організації та механізмів функціонування спортивних клубів, фітнес-центрів, масажних салонів, спортивних секцій; обізнаність із основами й новітніми досягненнями з біохімії, нейрофізіології, спортивної медицини, біомеханіки, психології й педагогіки спорту, спортивної соціології, спортивного менеджменту та маркетингу, охорони здоров'я, ергономіки. У контексті дослідження виокремлені різновиди знань нами структуровано в межах змістово-процесуального компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС як елементів, що зумовлюють підготовку конкурентоспроможного фахівця в умовах ринкової економіки.

Ми свідомі того, що чим вищим буде рівень загального або спеціального знання, тим більше ресурсних можливостей суб'єкт спортивного підприємництва зможе виокремити. Екстраполюючи наведене міркування в площину підприємницької діяльності у сфері ФКіС, маємо підстави наголосити, що знання потреб споживачів спонукає суб'єктів ПД у фізкультурно-спортивній індустрії віднайти інноваційні підходи до задоволення споживацького попиту. Тому, окрім знанневих складників, до змістово-процесуального компонента віднесено технологічно-процесуальні вміння щодо розпізнавання ризиків й активної діяльності в умовах невизначеності; віднайдення оптимальних способів виходу з ризикованих ситуацій з високим рівнем вигоди для розвитку започаткованої справи; реалізації основних управлінських функцій із урахуванням особливостей

бізнесу; виокремлення можливостей організаційного середовища і використання їх для досягнення власних цілей.

Суб'єктно-діяльнісний компонент виражається в окремих діях, алгоритмах, механізмах і способах діяльності щодо планування спортивного підприємництва на різних етапах здобуття фізкультурно-спортивної освіти, професійного становлення і подальшого кар'єрного зростання шляхом виконання проблемно-пошукових і ситуаційних завдань підприємницького характеру. Провідні характеристики успішної підприємницької діяльності у відповідній професійній сфері більшість науковців (М. Вачевський [59], І. Демура [102], В. Жолдак [130], Є. Іванченко [160], В. Лукашук [225], С. Мединський [244], Ю. Мічуда [283], З. Скринник [370] та ін.) вбачають у раціональній організації справи, забезпеченні й дотриманні трудової дисципліни, оптимальному використанні вкладених ресурсів для отримання практичного результату. З-поміж значущих якостей суб'єкта підприємництва дослідники [59; 102; 160; 370] виокремлюють такі: цілеспрямованість, креативність, інтелігентність, лідерські здібності, схильність до новацій, ініціативність, відповідальність, працелюбність, рішучість, практичність, організованість, наполегливість, комунікабельність, самокритичність, готовність брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності. «Поєднання потенційно наявних якостей і компетентностей ділової людини, – наголошують З. Скринник і З. Гіптерс, – складає її особистісно-діловий потенціал, що в різноманітних професійних ситуаціях дає фахівцеві змогу адекватно оцінити власні ресурси, обрати сферу застосування своїх здібностей, мобілізувати готовність до організації власної справи в умовах конкуренції та можливого безробіття» [370, с. 98]. З-поміж провідних властивостей особистості підприємця виділяють «уміння координувати зусилля співробітників, здатність і готовність до соціально лояльного спілкування з іншими людьми, здатність не погоджуватися з загальною думкою» [5, с.13; 241, с. 259]. Актуальним вбачаємо міркування Л. Бондаревої, що в умовах сьогодення найбільш значущими професійними якостями суб'єктів підприємницької діяльності є здатність до постійної активної діяльності в умовах функціонування організаційних утворень різних форм власності й господарювання; адаптованість фахівців до нових потреб підприємницької діяльності; здатність впроваджувати новації, самовдосконалюватися, впевнено працювати, успішно реалізуючи антикризову політику; уміння використовувати у професійній

діяльності сучасні інформаційні технології тощо [47, с. 198]. На основі вивчення напрацювань та узагальнення результатів теоретичного аналізу, на нашу думку, до змісту суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту необхідно включити:

– *вміння і навички щодо*: створення поліпшених організаційних структур на основі оптимізації й реорганізації окремих підприємницьких об'єктів; раціонального оцінювання ситуацій підприємництва на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях, прогнозування змін й адаптування до них; економічного обґрунтування соціального ефекту реалізації стартапу (startup), підприємницького проєкту, бізнес-ідеї; ухвалення компромісних підприємницьких рішень, пов'язаних із отриманням максимальних доходів і фінансовими можливостями споживача; організації й координування процесів реалізації підприємницького проєкту, що передбачає чітке формулювання цілей і визначення конкретних завдань; стимулювання продуктивної зовнішню-внутрішньої взаємодії між учасниками підприємницького середовища задля досягнення окреслених цілей;

– *індивідуально-особистісні якості*: психологічна готовність ризикувати; сподівання на успіх; наполегливість; гнучкість; енергійність; яскраво виражене почуття особистої відповідальності; впевненість у собі; здатність до навчання; здатність переконувати; здібності до комунікації; здатність керувати; ініціативність; здатність раціонально мислити в будь-яких ситуаціях; величезне бажання досягати мети; уміння координувати зусилля співробітників, здатність і готовність до соціально лояльного спілкування з іншими людьми.

З-поміж індивідуальних якостей до змісту суб'єктно-діяльнісного компонента ПК майбутніх магістрів з ФКіС віднесено: відповідальність, організаторські здібності, енергійність, ініціативність, самостійність; індивідуально-особистісні властивості щодо здійснення будь-яких видів господарської діяльності в умовах ризику. Способи виконуваних здобувачами вищої фізкультурно-спортивної освіти дій, пов'язані з плануванням, контролем, організацією, володінням підприємством, використанням кожної можливості й ресурсу з максимальною вигодою. Механізми ж організації соціально-економічних

процесів передбачають наявність сформованих умінь організувати власний бізнес і забезпечувати успішне його функціонування, виробництво, надання послуг.

Рефлексивно-оцінний компонент уможлиблює аналіз і самооцінку майбутніми магістрами з ФКіС особистісних підприємницьких якостей та результатів опанування основ спортивного підприємництва в контексті перспективних планів щодо самореалізації у професійній і підприємницькій діяльності, у т.ч. на основі відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії.

Зміст означеного компонента конкретизується комплексом ціннісних, когнітивних, інтелектуальних і діяльнісних ставлень індивіда до самого себе, інших суб'єктів підприємницької діяльності й ґрунтується на критичному осмисленні підстав, характеру, структури, процесів і результатів здійснюваної діяльності; характеризується сукупністю здібностей, використовуваних способів, стратегій, тактичних прийомів, що забезпечує усвідомлення і подолання стереотипів особистісного досвіду і діяльності завдяки переосмисленню, висуванню і втіленню інноваційних ідей, що виникають в процесі вирішення професійних завдань. Рефлексивно-оцінний компонент уможлиблює здійснення специфічних розумових дій, спрямованих на розвиток підприємства і себе як магістра з ФКіС та підприємця. Рефлексія є ключовим механізмом осмислення і міркування, який протистоїть формальним (перш за все, логічним) правилам, що регулює організацію міркування. З психологічної точки зору рефлексія – це процес самоаналізу власних психічних станів. Рефлексія допомагає майбутньому підприємцю сформулювати одержувані результати, перевизначити мети подальшого розвитку, скоригувати напрямки самовдосконалення. «Якщо фізичні органи почуттів для людини є джерелом її зовнішнього досвіду, то рефлексія – це джерело внутрішнього досвіду, спосіб самопізнання і необхідний інструмент мислення» [173, с. 85]. Оволодіння підприємницькою компетентністю відбувається тільки тоді, коли приділяється увага розвитку рефлексії. За рахунок неї формуються моделі підприємницької діяльності. При орієнтації їх на професійну складову з'являється можливість досягати позитивного рішення практичних завдань. Безсумнівно, що засвоєння нових знань стає якимось результатом рефлексивного процесу. Беручи до уваги, що все більша увага в системі вищої освіти приділяється розвитку дистанційних форм навчання, роль рефлексії набуває найважливіше значення. Вирішити проблему

підвищення якості підготовки підприємців неможливо без розвитку рефлексії. Особливу роль рефлексія відіграє у формуванні підприємницьких якостей майбутнього магістра з ФКіС тому, що підприємницька складова його діяльності тісно переплітається з особистісним розвитком.

Отже, в сучасному суспільстві актуальності набувають саме інтелектуально творчі якості майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, які оволодівають професійними якостями бізнес-адміністрування (активність, креативність, критичне мислення, рефлексійність, прагнення до успішного зростання та ін.), що формують уявлення про них, як індивідуальностей із унікальним стилем діяльності, стійкою активною світоглядною позицією та ціннісними орієнтирами.

1.3. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у світовій і вітчизняній освітній практиці

Система вищої освіти України є одним із головних соціальних інститутів, що мають забезпечити якісне входження молодого покоління в сферу суспільних відносин. У ЗУ «Про вищу освіту» вказується, що «магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти, який здобувається на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра і передбачає оволодіння особою відповідною освітньо-професійною програмою та набуття компетенцій для виконання завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності» [141]. Підготовка магістрів здійснюється за трьома типами ОП. Дослідницькі освітні програми передбачають проведення досліджень у конкретній науковій галузі (2 роки); професійні – розвиток професійних та формування управлінських компетенцій (1,5 роки); кар'єрні – зорієнтовані на покращення теоретичних і практичних знань для кар'єрного зростання і підготовки до управлінської діяльності (1-1,5 роки) [331]. Важливість розподілу зумовлена необхідністю диференціації підготовки майбутніх наукових і науково-педагогічних працівників, посилення практичної спрямованості професійних магістерських програм [46].

Погоджуємося з більшістю вчених [35; 36; 82; 104; 119; 228; 390; 409] щодо потреби в удосконаленні змісту професійної підготовки магістрів з ФКіС. Її метою має бути не лише формування особистості, здатної самостійно, творчо мислити, але

й спроможної втілювати свої задуми у практичній діяльності, зокрема, підприємницькій. Зокрема, В. Кремень наголошує на необхідності оновлення функцій освітнього процесу в закладах різних рівнів освіти, що актуалізує необхідність переорієнтувати підготовку студентів із набуття знань на формування вмінь навчатися протягом життя, усвідомлення ними потреби самовдосконалюватися й використовувати набуті знання у власній практичній діяльності – професійній, громадсько-політичній, побутовій та ін. [199]. Учений акцентує увагу на необхідності «створення системи освіти нового покоління, що забезпечуватиме випереджувальний загальноцивілізаційний розвиток людини, її інтелекту; визначеність та унормування змісту всіх підсистем освіти, що забезпечуватимуть усталену систему знань і компетентностей, потужну професійно-кваліфіковану кадрову базу для економічного зростання держави, конкурентоспроможність вітчизняних фахівців на зовнішньому ринку праці; підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості. Потреба визначення напрямку на формування цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок, на становлення досвіду самостійної діяльності й особистої відповідальності учнів, тобто ключових компетенцій, визначає сучасну якість професійної освіти» [289].

Результати теоретичного аналізу законодавчих актів, нормативних документів та матеріалів офіційних сайтів ЗВО засвідчують, що підготовка здобувачів магістерського рівня вищої фізкультурно-спортивної освіти в Україні здійснюється в 43 закладах вищої освіти за такими спеціальностями: 014 «Середня освіта (Фізична культура)»; 017 «Фізична культура і спорт»; 227 «Фізична терапія, ерготерапія»; 091 «Біологія»; 242 «Туризм». У ЗВО для здобувачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» реалізуються такі освітньо-професійні програми: «Олімпійський спорт і освіта», «Спорт», «Менеджмент у спорті», «Фітнес та рекреація», «Фізичне виховання», «Фізична реабілітація», «Кіберспорт (eSports)», «Система підготовки спортсменів у водних видах спорту», «Система підготовки спортсменів у легкій атлетиці». Визначення змісту, основних форм організації освітнього процесу, видів навчальних занять регламентується відповідними ЗУ, нормативними положеннями ЗВО, змістом освітньо-професійних програм,

розроблених на підставі Національної рамки кваліфікацій, оскільки Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня, за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» ще не розроблено.

Здійснений нами у межах дослідницького пошуку аналіз ОПП з підготовки майбутніх магістрів з ФКіС та досвіду викладання навчальних курсів у ЗВО Волинської, Івано-Франківської, Запорізької, Полтавської, Сумської, Харківської і Чернівецької областей України засвідчує, що вагомість розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів ураховано лише в окремих освітньо-програмових документах, навчально-методичних комплексах. Наприклад, в ОПП Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Харківської державної гуманітарно-педагогічної академії з підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» в категорії «додатково для освітньо-професійної програми» з-поміж загальних компетентностей зазначено здатність виявляти ініціативу та підприємливість. Серед результатів навчання в межах нормативного змісту підготовки зафіксовано набуття умінь самостійно або у складі групи розробляти проекти, спрямовані на розв'язання проблем інноваційного та підприємницького характеру в галузі фізичної культури і спорту, а також уміння організовувати їх реалізацію. Цільовими настановами курсу «Сучасні технології в спорті» передбачено формування знань про менеджмент, рекламу і підприємницьку діяльність у галузі спорту. До завдань курсу «Спортивний маркетинг» віднесено: розкриття сутності та змісту маркетингу як філософії підприємницької діяльності взагалі і, зокрема, специфіка його використання в організації та проведенні спортивних змагань, наданні спортивно-оздоровчих послуг в умовах ринкової економіки та конкуренції. Викладання принципів, завдань та функцій спортивного маркетингу, способів реалізації його як стратегії товарної, цінової, комунікативної, розподільчої, тощо. В ОПП підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» Бердянського державного педагогічного університету однією з професійних компетентностей магістрів з ФКіС визначено «здатність здійснювати підприємницьку діяльність у сфері фізичної культури і спорту».

Вивчення окремих НМК з тематично близьких курсів професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у ЗВО України свідчить, що особливу складність у розв'язанні проблеми РПК викликає утворення сприятливих умов для залучення здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до підприємництва. Зокрема, цільовими настановами й умовами проведення виробничої практики не приділено увагу реалізації підприємницьких якостей, що розвивалися у процесі вивчення дисциплін підприємницької спрямованості, на кшталт: «Економіка масового спорту», «Менеджмент спортивної організації», «Спортивний маркетинг». Окрім цього, в освітньо-програмових документах зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» більшості ЗВО відсутні чіткі цільові настанови щодо розвитку здатностей до спортивного підприємництва; зміст професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС неузгоджений із новітніми запитами суспільства, зокрема, щодо розширення спектру фізкультурно-спортивних послуг. Негативними явищами освітньої практики є низький рівень вмотивованості й готовності випускників ЗВО до підприємницької діяльності у галузі ФКіС та ототожнення суб'єктами освітнього процесу професійної підготовки економічної грамотності і підприємницької компетентності та нерозуміння сутнісної природи процесів розвитку означених якостей. Отже, є необхідність вивчити стан професійної підготовки майбутніх магістрів у зарубіжних країнах.

Питання щодо зростання ролі підприємницької складової в змісті ВО розглядалося у «Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI ст.: підходи й практичні заходи» (1998). До завдань і функцій вищої освіти, що обговорювалися на міжнародному рівні, ЮНЕСКО було включено: розвиток підприємницьких навичок у студентів ЗВО з метою сприяння забезпеченню зайнятості випускників, які не тільки шукатимуть місце працевлаштування, а насамперед створюватимуть нові робочі місця. Відтак у вишах має бути забезпечено можливості для всебічного розвитку здібностей студентів, а також виховання їхньої соціальної відповідальності, підвищення мотивації.

У Європейській хартії малих підприємств, до якої Україна приєдналася в 2008 р., зазначено: «Загальні знання з бізнесу та підприємництва мають викладатися на всіх освітніх рівнях. Певні бізнес-модулі мають стати основною складовою системи освіти на рівні середньої школи, а також у коледжах і університетах» [127]. Представники світового науково-освітнього простору

переконані, що успішність розв'язання бізнес-задач зумовлюється рівнем розвиненості підприємницьких якостей, а їх недостатня сформованість істотно знижує ефективність самореалізації фахівця, зокрема в бізнес-діяльності. Водночас масштабного розповсюдження набуло переконання, що підготовка до підприємницької діяльності передбачає, насамперед, формування відповідного «підприємницького» способу мислення й максимального прояву потенційних ресурсів студентської молоді, їхніх задатків, здібностей, набутих знань, умінь, досвіду. У зв'язку з цим пріоритетним вектором освітньої політики ЄС є формування підприємницьких якостей студентів, що забезпечується в європейських університетах (Німецький університет спорту в Кельні (Deutsche Sporthochschule Köln), Кентерберійський університет у Новій Зеландії (University of Canterbury), Університет Мальме в Швеції (Malmö University), Римський університет «Foro Italico», Університет прикладних наук Ханза (Hanze University of Applied Sciences, Groningen) в Нідерландах та ін.), інститутах фізичної культури (Вища школа спорту в Ріо-Майорі (Escola Superior de Desporto de Rio Maior), Коледжі Сетанта в Ірландії (Setanta College) та ін.) [464]. У ЗВО постійно працюють над удосконаленням змісту освітніх програм, а тому значущості набувають актуальні і затребувані різновиди фізкультурно-професійної діяльності: туристична, рекреаційна, валеологічна, реабілітаційна, менеджерська. З-поміж актуальних пріоритетів європейського ринку – розроблення й реалізація здоров'язбережувальних технологій, що передбачає масштабне залучення громадян до занять спортом і фізичною культурою, розвиток індивідуально-особистісних інтересів учнівської і студентської молоді, формування активної ціннісно-світоглядної позиції про важливість фізичної культури, ціннісних орієнтацій крізь призму принципів і понять: «правила гри», «чесна гра», «правила чесної гри», «повага до суперника, глядачів, суддів», «соціально-громадянська відповідальність», «особистий вклад у результат виступу команди» тощо [91, с. 41]. Відповідно до соціальних реалій найбільш затребуваною в Європі є професія викладача фізичного виховання, яку здобувають понад 50% усіх студентів ЗВО фізкультурно-спортивного профілю. Наприклад, на факультеті спорту і здоров'я Ювяскюльського університету (University of Jyväskylä) у Фінляндії згідно з соціальним замовленням 48% студентів здобувають професію викладача фізичного виховання, 20% – валеолога, 10% – професійного тренера, 10% – спортивного

менеджера, 12 % – фахівців у галузях фізіотерапії, геронтології, гігієни [511]. На факультеті фізичного виховання університету Клода Бернара (Université Claude Bernard) у Франції фах «викладач фізичного виховання» опановують 46% студентів; «менеджер у галузі спорту» – 30%; «професійний тренер» – 15; «фахівець по роботі з інвалідами» – 9% [510].

Відтак у соціально-економічному європейському просторі поступово розвивається напрям спортивного підприємництва й бізнесу, що потребує відповідної підготовки фахівців індустрії ФВіС з акцентуацією оздоровлювального аспекту фізичної культури (забезпечує реалізацію можливостей людини відсторонитися від щоденних побутових проблем, побувати у природному середовищі разом із товаришами, познайомитися з новою людиною, поспілкуватися, розслабитися, розважитися й зарядитися позитивними емоціями, що в підсумку сприяє поліпшенню стану здоров'я особи) і професійного спорту (спорт вищих досягнень). Підкреслимо, що в більшості країн пріоритет надається спортивним розвагам і збереженню здоров'я, а не спортивним досягненням.

Означені обставини обумовлюють соціальні запити щодо формування професійних якостей майбутніх фахівців з ФВіС, змісту їхньої підготовки. В європейських університетах та інститутах передбачено такі типи навчальних курсів: обов'язкові; частково за вибором; повністю за вибором. Тематично вони конкретизуються природничо-науковими (навчальні курси з фізіології, анатомії, здоров'я, біомеханіки, статистики, біохімії, біометрії, біології, гістології, фізики, хімії), педагогічними (навчальні курси з дидактики, педагогіки, психології, теорії і методик фізичного виховання), спеціальними (навчальні курси з історії, теорії та методик фізичного виховання, організації і теорії руху, антропомоторики і спортивного менеджменту), соціально-гуманітарними (навчальні курси з соціології, філософії, іноземних мов, права), спортивними (навчальні курси з плавання, легкої атлетики, гімнастики, ритміки, спортивних ігор, танців, рекреації, лижного спорту, організації занять на природі, а також спортивні дисципліни за вибором, наприклад, спортивний маркетинг тощо) дисциплінами, що об'єднані у відповідні цикли [465]. У процесі професійної підготовки магістрів передбачається опанування спортивного менеджменту й спортивного маркетингу. Зокрема, в Бельгії професійна підготовка майбутніх фахівців у сфері ФВіС здійснюється на медичних факультетах або в тісному взаємозв'язку з ними, впродовж чотирьох

років у два етапи за стратегією модульного навчання (модуль є окремим освітнім циклом), що уможливорює здобуття кожним студентом рівня фахової освіти, відповідно до індивідуальних інтересів, здібностей і матеріальних можливостей. Відповідно до індивідуальних інтересів майбутні фахівці обирають спеціалізацію навчання в магістратурі, а саме: «Фітнес і здоров'я» (кваліфікація експерта з фітнесу); «Освіта» (кваліфікація вчителя фізичного виховання); «Менеджер спорту» (спеціалізація дає змогу започаткувати власний бізнес в індустрії спорту та здоров'я); «Тренер з виду спорту» (кваліфікація спортивного тренера) [105; 106]. Як бачимо, в системі спортивної освіти Бельгії передбачається підготовка магістрантів до підприємницької діяльності та наявна відповідна спеціалізація [386, с. 168].

В європейських країнах професійна підготовка майбутніх фахівців, зазвичай, є дворівневою і здобувачі другого рівня – «майстра» (магістра) в галузі ФВіС досягають рівня професійного тренера-викладача. Наприклад, у Польщі навчання в магістратурі складає два роки. Випускники академій і їх філій здобувають кваліфікацію професійного тренера і магістра фізичного виховання. Окрім спеціальностей із фізичного виховання, в Польщі популяризуються професії із фізіотерапії (фізичної реабілітації), профілактичної фізкультури, туризму, рекреації. Відповідно знижується соціальний попит на підготовку професійних тренерів із різних видів спорту [76]. Прикметно, що для магістерської підготовки в кожному ЗВО визначаються спеціальності з огляду на актуальні вимоги ринку праці та наявні науково-освітні і матеріальні ресурси. Так, у багатьох європейських інститутах здобувають базову й додаткову професійну освіту майбутні тренери центрів підготовки спортсменів, клубів, спортивних товариств. Окрім цього, в закладах вищої фізкультурної освіти укладають оздоровлювально-рекреаційні програми, організують курси для інструкторів фітнесу, фахівців для роботи зі спеціальними групами осіб [91, с. 42].

У Швейцарії, що визнається найбагатшою країною за критеріями: економічної конкурентоспроможності, якості життя громадян і дотримання їхніх свобод, – населення країни справедливо вважається «поліспортивним». За даними емпіричних розвідок близько 70 % швейцарців (віком від 15 до 74 років) беруть активну участь у 250 видах спорту (25 % – активні члени спортивних клубів, 7 % – добровольці, які щотижня орієнтовно по 2,5 години на безоплатній основі

працюють у спортклубах, 17 % – регулярно відвідують заняття приватних фітнес-центрів, 40 % мешканців країни займаються спортом і фізичною культурою у свята й вихідні). Учнівська і студентська молодь, як показують результати статистичного дослідження «Sports Switzerland 2016», виявляє значний ентузіазм і активність до занять спортом [459]. Отже, очевидною є затребуваність спортивного підприємництва і бізнесу і відповідної підготовки таких фахівців. Дослідження, розробки, послуги у сфері ФВіС, і зокрема здобуття фахової освіти зосереджені, переважно, в Швейцарському федеральному інституті спорту (Magglingen EHSM). Зміст професійної підготовки майбутніх спортивних тренерів передбачає опанування професійного тренінгового курсу, підвищення кваліфікації, спеціалізацію з підготовки спеціалістів, поглиблене вивчення коучингових і консалтингових технологій. Випускники бакалаврату мають можливість здобути ступінь: магістра наук у галузі спорту, елітного спорту (MSc EHSM Elite Sports) упродовж чотирьох семестрів, що передбачає засвоєння 120 кредитів (відвідування тренінгів із наукових компетенцій, опанування новітніх досягнень з тематики спортивних змагань, набуття вмінь оптимально застосувати засвоєні фахові знання щодо спорту та з теорії тренерської науки у практичній діяльності, максимально використовувати й удосконалювати сформовані навички); магістра спортивних наук – протягом трьох семестрів, що передбачає вивчення програми загальним обсягом 90 кредитів й уможлиблює працевлаштування в закладах освіти за спеціальністю «професійний викладач спорту». Окрім цього, студенти магістратури мають змогу отримати сертифікат перспективних досліджень у спортивних закладах (CAS) шляхом опанування чотирьох однотижневих модулів, тематика яких пов'язана з основами знань щодо проєктування, будівництва, планування та експлуатації спортивних об'єктів, а також – сертифікат про підвищення кваліфікації / диплом про підвищення кваліфікації / магістр передових досліджень у галузі управління спортом (CAS / DAS / MAS Sports Management), що видається за опанування освітніх програм тим особам, які вже беруть участь у спортивній організації на національному або регіональному рівнях, зокрема, в управлінні та консультуванні персоналу спортивних клубів та асоціацій [471, с. 224]. Варто підкреслити, що фахівці у галузі ФВіС – випускники означеного університету – мають надійний і доволі високий дохід (середній рівень зарплатні складає 8300 швейцарських франків). Більшість із них (понад 50 %) працюють у

зкладах загальної середньої освіти, четверта частина (близько 25 %) – у закладах позашкільної освіти, зокрема, при університетах (25 %), у спортивних клубах та асоціаціях (16 %), у спортивних бюро (10 %), при медичних установах (12 %). Невелика частка випускників (менше 15 %) працевлаштовані в сферах, що безпосередньо не пов'язані з індустрією ФВіС, а 13 % випускників фактично ілюструють аспект самозайнятості в секторі створення і надання спортивних послуг, тобто є власне підприємцями [470].

У Німеччині майбутні фахівці ФВіС мають можливість отримувати вищу освіту в одному із 67 інститутів і факультетів спортивної науки різних університетів. Змістом магістерського етапу (24 місяці) передбачено стажування (педагогічну практику), що завершується складанням другого державного іспиту. Наголосимо, що система освіти Німеччини функціонує на підґрунті духовних, гуманістичних і культурних цінностей, загально визнаних для усіх країн європейського простору, й реалізує інтегративну тенденцію взаємодії теоретичних здобутків наукових досліджень із реаліями педагогічної практики. Перспективний досвід щодо підготовки майбутніх фахівців із ФВіС має Інститут економіки спорту та менеджменту фізичного виховання і спорту (StartseiteInstitut für Sportökonomie und Sportmanagement). Навчання в магістратурі триває один рік. Здобувачам пропонуються дві спеціальності: «Rehabilitation and health management» (менеджер сфери реабілітації та здоров'я), «Sport tourism and recreation management» (менеджер спортивного туризму та рекреації). У процесі здобуття освіти майбутні спортивні менеджери можуть додатково опанувати спеціалізацію менеджера зі спорту та менеджменту довкілля («Sport and Environment Management»). Зміст професійної підготовки обумовлюється опануванням інваріантних і варіативних навчальних курсів, як-от: «Спортивна політика», «Національна економіка», «Економіка спорту», «Підприємництво у спорті», «Основи права», «Спортивне право», «Облік та фінанси у спорті», «Менеджмент фізичного виховання і спорту», «Менеджмент спортивних споруд», «Управління бізнесом у спорті», «Спонсорство і реклама у спорті», «Спортивний маркетинг», «Маркетинг подій» тощо [504].

У Франції професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту здійснюється в Національному інституті фізичного виховання та спорту, студенти якого опановують професії тренерів й керівників фізичного виховання, а також на спеціалізованих факультетах фізичного виховання і спорту університетів

державної і приватної форм власності, де готують викладачів фізичного виховання, педагогів-організаторів фізкультурно-масової роботи, фахівців із роботи з інвалідами, спортивних менеджерів і тренерів. Структура підготовки майбутніх фахівців з ФВіС в університетах містить складові фундаментальної (базової), фахової (теоретичної) освіти й професійної практики за відповідними спеціалізаціями на кожному з етапів навчання, що зумовлює його зміст.

У Фінляндії професійну підготовку майбутніх викладачів фізичного виховання, фізіотерапевтів (реабілітологів), викладачів наук про здоров'я організовують за стратегією «формули якостей» у державних університетах, що фінансуються з бюджету. Університетська освіта в країні пропагується як єдиний спосіб набуття здатності цілісно скеровувати процес оздоровлення нації в майбутньому й швидко реагувати на актуальні запити ринку фізкультурно-оздоровчих послуг. Тривалість професійної підготовки на другому рівні складає 2–3 роки, і завершується присудженням рівня «магістра» наук у галузі фізичного виховання та оздоровлення. На відміну від освітнього процесу класичних ЗВО у підготовці фахівців із ФВіС під час опанування теоретичних дисциплін увагу зосереджують на розвитку практичних умінь і навичок. Майбутніх фахівців залучають до розроблення оздоровчо-рекреаційних програм для закладів середньої освіти, фітнес-клубів, спеціальних груп населення задля збереження їхнього здоров'я, бадьорості та привабливості.

Велика Британія, що визнана центром підприємницької діяльності, характеризується перспективним досвідом підготовки майбутніх фахівців з ФВіС до підприємництва як на факультетах фізичного виховання, так і в бізнес-школах. Зміст спортивно-фізкультурної освіти в усіх закладах вищої освіти регламентується освітнім стандартом (National Curriculum) й складається із десяти модулів. Освітній стандарт зорієнтований на забезпечення неперервності й наступності освіти на основі поетапного проектування курсів і постійного контролю рівнів здобуття освіти. Національним стандартом детермінується кількість розділів, їх змістове наповнення на кожному етапі здобуття освіти, водночас передбачається варіативність і диференціація навчання. Кількість годин на опанування навчальних курсів у кожному закладі визначається автономно за обов'язкового дотримання визначеної стандартом диференціації розділів на основні (Core Study Units) й другорядні, допоміжні (Supplementary Units). 3-поміж найважливіших професійних

якостей, яких майбутні фахівці в галузі ФВіС мають набути у процесі здобуття освіти, є, по-перше, стійкі ціннісні орієнтації і, по-друге, високий рівень професіоналізму – соціально значущої, обов'язкової якості британського фахівця, що забезпечує його професійний розвиток у будь-яких сферах фізкультурно-спортивної діяльності [103]. У зв'язку з цим логічним в освітньому стандарті є пріоритет навчальних курсів гуманітарної спрямованості. Наприклад, майбутні фахівці у галузі менеджменту фізичного виховання і спорту Нотурбійського університету (University of Northumbria at Newcastle) в місті Ньюкасл-апон-Тайн (Англія) здобувають фундаментальну освіту з урахуванням особливостей індустрії фізичного виховання й спорту. Студенти після здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» мають можливість працевлаштуватися (сфери фахової діяльності: «менеджмент спортивних споруд», «менеджмент ризиків», «менеджмент муніципальних, приватних та громадських фізкультурно-спортивних організацій», «менеджмент сфери послуг») або продовжувати навчання за магістерськими освітніми програмами в бізнес-школах чи університетах Великої Британії й здобути кваліфікацію «Master of Business Administration in Sport Management». Згідно з типовим навчальним планом майбутнім магістрам пропонується засвоїти зміст нормативних («Спортивний маркетинг», «Менеджмент спортивних організацій», «Менеджмент людських ресурсів у спорті», «Наукові дослідження») і вибіркового модулів («Спорт як соціальний феномен», «Розвиток спорту в сучасному суспільстві», «Менеджмент спортивних споруд», «Менеджмент спортивних подій»), а також виконати магістерську роботу [506].

Прикметно, що зміст професійної підготовки майбутніх фахівців із ФВіС в різних університетах вирізняється варіативністю. Зокрема, студенти університету Кавентрі (Coventry University) – одного із кращих ЗВО Англії – опановують річну магістерську програму. Упродовж першого семестру вивчають загальні («Основи маркетингу», «Керівництво персоналом», «Фінансовий менеджмент») і спеціалізовані модулі («Спортивна журналістика», «Спортивна економіка», «Робота з спонсорськими організаціями», «Управління спортивними спорудами», «Спортивний кастинг»), упродовж другого – виконують магістерську роботу [502]. Студенти Інституту спорту Вустерського університету (University of Worcester), які навчаються за спеціальністю «Управління спортивним бізнесом» здобувають освіту протягом трьох років. На першому курсі вивчають нормативні модулі:

«Вступ до спортивного тренування», «Основи спортивного маркетингу», «Індивідуально-особистісні навички управління спортом», «Фінансовий менеджмент», а також їм пропонується опанувати модулі за вибором, зокрема, «Фізична активність, тренування та здоров'я», «Управління спортивними ризиками» і, звісно, «Модулі мовної школи». Студентам другого курсу пропонується засвоїти такі модулі інваріантні: «Професійна підтримка спортивного бізнесу», «Спортивний туризм та управління подіями», «Управління та лідерство у спорті»; варіативні: «Робота зі спонсорами й збирання коштів», «Спортивна журналістика», «Відповідальний бізнес» й «Модулі мовної школи». Крім цього, студенти другого року навчання виконують дослідницьку роботу для інформування населення з послугами спортивного бізнесу, проходять практику, стажування чи навчання за кордоном або в Великобританії. На третьому курсі майбутні фахівці виконують незалежний дослідницький проєкт у галузі управління спортивним бізнесом, опановують навчальні модулі «Спортивний підприємець», «Спортивна стратегія в дії», «Управління проєктами подій», а також за бажанням обирають вибіркові модулі «Міжнародний розвиток спорту та волонтерство», «Групова динаміка у спорті», «Приховане управління». Дворічна програма навчання майбутніх магістрів передбачає засвоєння модулів: «Вступ до спортивного тренування та соціально-культурних питань в спорті», «Спорт у Великій Британії», «Наукові основи спорту», «Інвалідність у спорті». Упродовж другого року навчання опановують зміст модулів «Фізична активність, здоров'я та спорт», «Педагогіка і практика в спорті та фізичному вихованні», «Сучасні проблеми спорту», «Професійне провадження спортивного бізнесу», «Використання наукових принципів у спорті», «Статистичні методи в спорті» [507]. Незалежно від ухвалених у кожному ЗВО навчальних планів, істотною перевагою змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із ФВіС в усіх університетах є пріоритет фахової практики тривалістю до дев'яти місяців.

З метою підготовки молоді до підприємницької діяльності у країнах Великої Британії, реалізують магістерські програми MBA (Master of Business Administration), у результаті опанування яких студенти отримують професійний кваліфікаційний ступінь у галузі менеджменту і/або ступінь магістра в галузі бізнес-адміністрування, що сприяє динамічному кар'єрному зростанню. Основними завданнями магістерських програм передбачено формування

професійних управлінських навичок, поглиблення фахових знань із економіки й адміністрування. Тенденційними особливостями бізнес-освіти в Англії визначаємо такі: багатоваріативність програм (кожна із бізнес-шкіл реалізує власну, унікальну програму); забезпечення фундаментальної підготовки учнівської і студентської молоді з економічних дисциплін; акцентуація уваги на вихованні самостійності, активності й лідерських якостей студентів, стимулювання їх до досягнення поставлених цілей; однорічний термін навчання, на відміну від американських і австралійських шкіл. З-поміж взірцевих закладів освіти: Бізнес-школа при Lancaster University, Hult International Business School. Важливо, що студенти ЗВО Великої Британії мають можливість працювати у процесі здобуття освіти, їх залучають до виконання проєктів, зокрема бізнес-проєктів, розроблення бізнес-планів, проведення консультацій. Майбутні фахівці із ФВіС – активні учасники різних міжнародних програм, стажувань, регіональних і закордонних відряджень і подорожей, студентських ініціатив і стартапів тощо [377].

Професійна підготовка магістрів в Італії у Міланському інституті фізичної культури передбачає опанування таких програм: «Теорія фізичної культури», «Адаптивна фізична культура», «Фізична культура для людей похилого віку», а в Інституті фізичної культури Флоренції – за програмою «Менеджмент фізичної культури». Фахівці з бізнес-адміністрування на ринку праці працевлаштовуються на посадах: менеджера з адміністративної діяльності, логістики, зовнішньоекономічної діяльності, постачання та збуту, реклами, персоналу, з питань регіонального розвитку; керівника малого підприємства; професіонала з корпоративного управління; фахівця з ефективності підприємництва та раціоналізації виробництва або з управління проєктами та програмами у сфері матеріального (нематеріального) виробництва; економічного радника, консультанта з економічних питань; члена спостережної ради або правління акціонерного товариства. Ідея комплексної, систематичної підготовки магістрів з бізнес-адміністрування до підприємництва займає все більше місця в організації освітнього процесу у виші.

Перспективним щодо підготовки фахівців у галузі ФВіС до підприємницькою діяльності є досвід Австрії. У цій країні вищу фізкультурно-спортивну освіту здобувають у Віденському університеті (Universität Wien), Інсбрукському університеті імені Леопольда і Франца (Leopold-Franzens-Universität

Innsbruck). Майбутні магістри спортивної науки упродовж чотирьох семестрів опановують зміст 120 кредитів, засвоюють новітні знання з фундаментальних і прикладних наук, набувають менеджерських умінь із планування й управління тренувальними процесами, а також організації заходів щодо збереження, зміцнення здоров'я і профілактики захворювань. Зміст професійної підготовки магістрів конкретизується нормативними й вибірковими модулями, як-от: «Організація й управління в спорті» (6 кредитів ECTS); «Діагностика та впровадження в спортивній науці» (19 кредитів ECTS); «Методи та сфери застосування досліджень у спортивній науці» (19 кредитів ECTS, факультативний дослідницький семінар, наукова практика). Нормативні модулі зорієнтовані на поглиблення у студентів знань із неврології, ортопедії, внутрішньої медицини – фармакологічної терапії та функціональної діагностики, кардіопульмональної функціональної діагностики, психологічних та психосоматичних розладів та методів їх лікування, фізіотерапії, фізичної активності, психосоціальних аспектів тренувальної терапії, а також набуття вмінь і практичних навичок щодо тренувальної терапії. Прикметно, що навчальним планом передбачено опанування модулів, що безпосередньо пов'язані з підготовкою студентів до підприємницької діяльності, зокрема, «Проекти та бізнес-плани», «Програми і мережі в спорті», «Контролінг спортивного бізнесу» [509]. Отже, випускники Віденського університету набувають умінь щодо аналізу реалій спорту, організації роботи з масових й елітних видів спорту, застосування коучингових технологій в управлінні різними видами спорту.

Цікавим щодо організації освітнього процесу є досвід факультету психології та спортивної науки Інсбрукського університету імені Леопольда і Франца (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck), де реалізується освітня програма «Спортивні науки». З огляду на пріоритет дослідницької роботи в освітньому середовищі закладу магістранти мають змогу опановувати найновіші відомості з біомеханіки, психології й медицини щодо різних видів спорту. Водночас значну увагу викладачі фокусують на питаннях гірського туризму й особливостях впливу цього виду спорту на здоров'я й організм людини. Прикметно, що під час лекцій майбутні фахівці з ФВіС засвоюють загальні відомості про галузі дослідження, методи дослідницького пошуку, наукові теорії; при цьому зміст засвоєного під час лекційного заняття матеріалу не перевіряється й не оцінюється. Під час практичних

занять (практикумів) пріоритет надається розв'язанню конкретних задач та виконанню завдань, що тематично пов'язані зі змістом галузі. Рівень знань оцінюється на постійній основі. У ході семінарських занять зосереджується на поглибленому обговоренні тем з теорії і практики спорту, спортивної психології чи медицини, заслуховуванню доповідей та академічних есеїв із обов'язковим представленням підготовлених магістрантами мультимедійних презентацій.

Зміст магістерської підготовки містить сім обов'язкових модулів, модулі за вибором та захист наукової роботи. Так, перші два модулі з однаковою назвою «Основи спортивної науки» зорієнтовані на засвоєння магістрантами актуалітетів спортивної науки, спортивної психології, соціології й освіти, ознайомлення з актуальними темами з нейрофізіології з урахуванням специфіки контролю руху, навчання руху та біомеханіки. Модуль «Методи в галузі спортивної науки» конкретизується вивченням багатоваріантної статистики, методів емпіричного соціального дослідження, методів вимірювання, що сприяє проведенню маркетингових досліджень у галузі спорту. Модуль «Основи права в терапевтичній підготовці та спорті» зорієнтований на розкриття ролі правових аспектів у спорті й охороні здоров'я, що є надзвичайно корисним для започаткування власної справи. З реаліями досліджень у царині біомеханіки, нейрофізіології, охорони здоров'я, спортивної психології, соціології й освіти та відповідними проблемними аспектами студенти дізнаються в ході засвоєння змісту п'ятого та шостого модулів «Розширені теми зі спортивної науки». Прикметно, що під час занять засвоюють методи діагностики ефективності в навчанні з терапії, комунікативні техніки, стратегії управління спортивними проектами та ін., що зумовлюють підготовленість магістрантів до спортивного підприємництва і бізнесу. Наступний модуль «Міждисциплінарні навички» містить курси з максимальною кількістю по п'ять балів ECTS. Для вільного вибору студентам пропонуються усі курси наявні в університеті, водночас рекомендується до опанування обирати хоча б один курс, пов'язаний із гендерними дослідженнями. З-поміж факультативних курсів майбутні магістри обирають три, зокрема, «Альпійський спорт – зима», «Альпійський спорт – літо», «Практикум з терапії», «Практикум з елітного спорту», «Стажування в ЛФК», «Стажування в рекреаційному спорті та тренуванні».

У Болгарії, Словенії, Словаччині, Румунії, Угорщині, Чехії професійну підготовку майбутніх фахівців у галузі ФВіС забезпечують факультети фізичної

культури і спорту закладів вищої освіти. Зокрема, на факультеті фізкультури та спорту Карлового університету (Чехія) здійснюється підготовка з таких спеціальностей: «Військова фізкультура», «Менеджмент фізичної культури та спорту», «Фізіотерапія».

Отже, підготовку майбутніх фахівців до підприємницької діяльності в Європі реалізують за двома окремими напрямками. Відповідно до першого з них основна увага зосереджується на здійсненні комерційної діяльності. Згідно з другим – пропагується заповзятливість, тобто схвалюється підприємницька поведінка й виявлення підприємницьких знань, навичок і ставлень до справи. З огляду на це у закладах освіти Європейського Союзу з кінця 1990-х років здійснюється пошук ефективних методів розвитку бізнес-освіти, методичних прийомів і педагогічних технологій активізації підприємливості та підприємницького мислення.

Аналізуючи зарубіжний досвід організації бізнес-освіти і підприємницької діяльності в економічно розвинених країнах, О. Романовський підкреслює важливість опанування майбутніми фахівцями навчальних курсів: «Підприємництво», «Виробництво», «Робота і праця», «Етика бізнесу», «Валеологія», «Екологія і збереження ресурсів» [351].

Отже, підготовка майбутніх фахівців в європейських ЗВО здійснюється на основі визначення студентом у ході здобуття освіти сукупності навчальних курсів, зокрема зі спортивного менеджменту й маркетингу, коучингу, спортивного харчування й спортивної медицини для забезпечення успішної професійної діяльності в майбутньому в межах конкретного фаху. Зasadничі положення щодо змісту й організації вищої спортивно-фізкультурної освіти детермінуються принципами нормативних документів ЄС, і, передовсім, пов'язані із неперервністю, гнучкістю, доступністю, відкритістю, гуманістичною спрямованістю. Однією з вимог європейського стандарту підготовки магістрів з бізнес-адміністрування передбачено – формування підприємницької компетентності. Означений фах є всесвітньо визнаним, найвищим рівнем ділової кваліфікації менеджера та найпрестижнішою у світі програмою бізнес-освіти. Підготовка за магістерською програмою з бізнес-адміністрування зорієнтована на набуття навичок приймати рішення в сфері стратегічного й операційного управління, що базується на глибокому вивченні основних сфер функціонального менеджменту, маркетингу, управлінського обліку, фінансів, організації продажу,

інформаційних систем, правової бази підприємництва, управління персоналом тощо з нових позицій.

Професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання й спорту в США здійснюється в коледжах й університетах. Зміст освітніх програм адаптовано до потреб і рівнів підготовленості майбутніх фахівців із ФВіС: низького (для вступників, студентів I і II курсів) – майже 70 % молоді опановують цю програму, середній – більше 20 % і високий – близько 10 %. За тематикою виокремлюють такі програми: «Біологія»; «Атлетичне тренування – навчання студентів попередженню та лікуванню спортивних травм»; «Наука про рух: анатомія, фізіологія, біофізика та фізіологія рухів»; «Терапевтична реабілітація»; «Адміністрування в спорті й фітнесі»; «Спорт на природі»; «Керівництво спортивними програмами, спорудами, послугами»; «Паркова рекреація»; «Теорія здоров'я»; «Фізична теорія»; «Теорія танців»; «Рекреаційне тренування»; «Сервіс громадського здоров'я»; «Фізичне виховання» [105]. Організація освітнього процесу відбувається за модульно-компетентнісною системою навчання. Засвоєння знань певного етапу (модуля) навчання завершується отриманням диплому (сертифікату) певного рівня [118]. Потенціал підготовки магістрів із фізичного виховання і спорту до підприємницької діяльності наявний у змісті таких програм: «Адміністрування в спорті й фітнесі»; «Керівництво спортивними програмами, спорудами, послугами»; «Сервіс громадського здоров'я»; «Атлетичне тренування»; «Рекреаційне тренування»; «Терапевтична реабілітація»; «Спорт на природі», «Паркова рекреація». Важливо, що в США значна увага приділяється системі відбору та контролю готовності абітурієнтів і випускників до професійної діяльності. Відтак, вступникам пропонується виконати низку пропедевтичних фахових завдань.

Академічна підготовка до роботи в сфері менеджменту й бізнесу на рівні «Postgraduate» здійснюється в американських бізнес-школах. Студентам усіх спеціальностей, зокрема й фахівцям у галузі спорту, після здобуття рівня освіти «Бакалавр» надається право продовжувати навчання за освітніми програмами магістратури «Master of Business Administration», що розширює їхні можливості у проектуванні кар'єри, кар'єрному зростанні в бізнесі й управлінні. Магістерський освітній рівень є проміжним між бакалавратом і докторантурою. Навчання в магістратурі здійснюється за академічними або професійними програмами й

вважається престижним і доволі серйозним, оскільки зорієнтоване на поглиблення засвоєних на бакалаврському рівні знань і/або набуття вузьких спеціалізацій. При цьому за академічними програмами здійснюється підготовка магістрів гуманітарних наук (M.A), магістрів економічних наук (B.S) і магістрів філософії (MPhil). Ці освітньо-наукові ступені, зазвичай, присвоюють випускникам після опанування дворічної програми, що містить академічне навчання, виконання наукового дослідження, захист дипломної роботи і / або усний іспит. Після отримання ступеня магістра студентам надається право вступу в докторантуру. Зміст професійних магістерських програм детермінується, зазвичай, сутнісною природою відповідної спеціальності, що, апріорі, передбачає можливість вступу в докторантуру. До таких ступенів відносяться: магістр ділового адміністрування (MBA), магістр педагогіки (MED), магістр у сфері соціальної роботи (MSW), магістр мистецтв (MFA) та ін. Здобуття цих освітньо-професійних ступенів не вимагає обов'язкового виконання дипломної роботи.

У більшості американських університетів студенти опановують шість–вісім навчальних курсів, а також виконують дипломну роботу і/або проєкт і проходять стажування в інвестиційних установах (наприклад, Goldman Sachs або Morgan Stanley тощо), консалтингових компаніях (McKinsey, Boston Consulting Group або Bain та ін.), технологічних компаніях (Google, Amazon тощо). Відтак магістранти оволодівають фахово-професійними знаннями й уміннями, що безпосередньо пов'язані з окремою спеціалізацією. Трапляється, що майбутнім управлінцям не надається можливість щодо самостійного вибору навчальних курсів, однак для навчання в магістратурі їм відводиться стільки часу, скільки потрібно для засвоєння необхідної кількості кредитів (у більшості випадків студенти опановують програму магістратури за два академічні роки, а за умови інтенсивного навчання ступінь магістра вдається здобути за рік).

До переваг бізнес-освіти в Сполучених Штатах Америки віднесено: численність бізнес-шкіл і розмаїття навчальних програм, що дає змогу максимально задовольнити суспільні запити й індивідуальні потреби здобувачів освіти; інноваційність, перспективність і забезпечення високоякісної освіти; реалізація кар'єро-орієнтованого та наближеного до реалій бізнес-індустрії навчання; забезпечення можливостей щодо набуття первинного досвіду професійної діяльності, встановлення ділових контактів на основі здійснення активної співпраці

з різними асоціаціями, організаціями, компаніями тощо; забезпечення високого рівня конкурентоспроможності на ринку праці, а, відтак, успішного працевлаштування не тільки в Америці, а й за її межами, отримання високого рівня зарплатні, реалізація можливості кар'єрного зростання.

За версією U.S. News Education 2015, з-поміж кращих закладів США для отримання бізнес-освіти визнано Школу бізнесу при Гарвардському університеті, Вартонську школу при Пенсільванському університеті і Стенфордський університет. Harvard University – лідер з-поміж закладів вищої освіти Сполучених Штатів Америки, заснований у 1908 р. з метою підготовки керівників приватних і державних структур, фахівців з адміністрування та управління процесами й персоналом. Випускники Гарвардської бізнес-школи отримують диплом освітнього рівня «магістр», зі спеціальності бізнес-адміністрування (МБА) й відразу працевлаштовуються на керівні посади в організаціях будь-якого профілю. Гарвардська бізнес-школа пропонує навчання за програмами МВА, докторантури, а також за програмами підвищення кваліфікації. Академічні курси зорієнтовані на опанування різних спеціальностей («Економіка», «Логістика», «Маркетинг», «Менеджмент», «Фінанси» тощо) за класичними програмами МВА та PhD (доктор філософії). Тенденційними особливостями організації освітнього процесу є практико-орієнтованість, інноваційність навчання, його зорієнтованість на міжнародний бізнес і підприємництво, що реалізується на основі «методу ситуацій» як провідного засобу навчання, тобто здобувачі освіти аналізують і розв'язують реальні ситуації, що трапляються у різних сферах бізнесу, оперуючи достовірними даними. Це сприяє максимальній підготовці студентів до реалій майбутньої професійної діяльності, ознайомлюючи із багатьма проблемами, що можуть виникнути у бізнесі, способами, алгоритмами і механізмами розв'язання суперечливих завдань. З-поміж відомих випускників Гарвардської бізнес-школи: Джордж Буш – колишній Президент Сполучених Штатів Америки, Майкл Блумберг – мер Нью-Йорка і медійний магнат, Маргарет Уїтман – голова правління корпорації Е-Бей, керівники JPMorgan Chase & Co, Hewlett-Packard, General Electric та ін.

Вартонська школа при Пенсільванському університеті (Wharton School of the University of Pennsylvania) – один із найстаріших закладів освіти Сполучених Штатів Америки, що розташований у штаті Філадельфія. Викладання менеджменту

і навчальних курсів із бізнесу здійснюється за кращими традиціями Вартонської школи, заснованої в 1881 р. як першої в світі бізнес-школи. У структурі закладу освіти – 11 факультетів і 20 дослідницьких центрів. Студенти відповідно до академічного рівня здобувають освіту зі спеціальностей: «Менеджмент і управління», «Маркетинг», «Статистика», «Фінанси й облік», «Бізнес і державна політика», «Управління ризиками» тощо. Специфіка навчання зумовлюється пріоритетом застосування стратегії нетворкінгу (ділова комунікація в аудиторіях, під час профорієнтаційних заходів, екскурсій і відвідувань розвинених компаній) і максималізацією практики. Таким чином, у професійній підготовці пріоритет надається набуттю навичок успішної комунікативної взаємодії, розвитку кар'єрних орієнтацій та уявлень про майбутнє кар'єрне зростання. Викладання академічних курсів передбачає «заповнення прогалін із відповідних предметів».

З-поміж переваг Вартонської школи – акцентуація уваги на цілеспрямованому розвитку лідерства студентів, що реалізується на основі визнання пріоритетною – командної форми роботи, організації ділових зустрічей із політичними й бізнес-лідерами, опанування програм особистого та професійного менторства, а також інноваційних практико-орієнтованих програм із розвитку лідерських навичок. Із відомих випускників цієї школи – президент США, мільярдер Дональд Трамп, генеральний директор Google Сундар Пічаї, гендиректор Tesla і SpaceX Ілон Маск, а також управлінці та директори Apple Inc., LinkedIn, J.D. Power and Associates та ін.

Стенфордська вища школа бізнесу (Stanford Graduate School of Business), заснована в 1925 р., знаходиться в штаті Каліфорнія, в Силіконовій долині і визнається однією з кращих бізнес-шкіл світу. У закладі пропонується навчання за класичною дворічною програмою MBA, річною магістерською програмою MSx із підготовки менеджерів середньої ланки та науково-освітньою програмою Ph.D із різних спеціальностей («Економіка», «Міжнародні відносини», «Наукова організація управління» й «Інженерія» тощо). Перевагами діяльності школи є: забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців до роботи на вищих управлінських посадах; сприяння всебічному розкриттю індивідуально-особистісних якостей (здібностей, талантів та ін.) кожного суб'єкта навчання; пріоритет міжособистісного спілкування. У Стенфордській вищій школі бізнесу реалізується програма Stanford Ignite, пов'язана з інноваційним підприємництвом,

а також близько 50 додаткових короткострокових курсів. З-поміж відомих випускників Стенфордської бізнес-школи – засновники великих компаній, як-от: Hewlett-Packard, Electronic Arts, Sun Microsystems, Nvidia, Cisco Systems, Silicon Graphics і Google [164].

Обізнаність у сфері бізнесу дає можливість моделювати алгоритми процесів із реалізації різних варіантів підприємницьких ідей. Підприємець, що має знання і навички у сфері бізнесу діє не на підставі стереотипів, однак постійно перебуває в пошуку нестандартних, нетипових рішень. Бізнес-освіта дає можливість опанувати навички напрацювання та аналізу альтернатив розвитку процесів і подій у сфері бізнесу, розвивати лідерські якості, раціонально мислити в умовах нестабільності та стресових ситуацій. Навчаючись, майбутній фахівець не тільки отримує професійну підготовку, але й опановує навички підприємництва, що в подальшому допоможе йому впевнено й адекватно відповідати на потенційні виклики, загрози, прораховувати ризики, планувати власні прибутки від подальшої діяльності.

Оскільки спорт і фізична культура надають фізкультурно-спортивні послуги, то останні є тим товаром, що продається. Таким чином, торгівля фізкультурно-спортивними послугами стає самостійною формою підприємницької діяльності. Це положення відображено в Законі України «Про підприємництво», згідно з ним, підприємництво – це самостійна, систематична, певним чином ризикована діяльність із виробництва продукції, надання послуг чи торгівлі, з метою одержання прибутку. Такою діяльністю, а саме реалізацією фізкультурно-спортивного продукту в світі вже давно займаються міжнародні спортивні організації. Так, зокрема найбільш прибутковими видами спорту в США є автоперегони, американський футбол, бейсбол, баскетбол, бокс, боротьба, гольф, кінні скачки, теніс, хокей та ін. Річний обіг коштів в гонках Формула – 1 становить понад 2 млрд доларів. У 2001 р. 11 етапів Гран-прі у європейських країнах відвідали понад 2 млн вболівальників і витратили біля 600 млн. доларів на квитки, проживання, харчування, обслуговування автомобілів тощо [217]. В Україні найбільш поширеним видом заняття українців у галузі масової фізичної культури і спорту є фітнес. У нашій країні обсяг спортивної індустрії – приблизно 1,5 млрд грн. За п'ять років кількість українських спортивних компаній збільшилася з 200 до 400, у разі підвищився обсяг спортивної продукції, що виробляється у нашій країні [346].

Перехід держави до ринку інтегрує сферу фізичної культури і спорту в систему ринкових відносин. Тому комерціалізація ФКіС та наявність у цій сфері приватної власності – цілком закономірна. Водночас існує потреба збереження державної власності, що зумовлено необхідністю регулювання розвитку галузі ФКіС, піднесення престижу України у світі, зміцнення здоров'я громадян, утвердження здорового способу життя тощо. Становлення ринкової економіки спричиняє роззосередженість державної власності. Неприбуткові громадські організації стають найпоширенішою формою комерційної діяльності різних структурних підрозділів ФКіС поза межами приватного прибуткового бізнесу. Громадські організації, перебуваючи на самофінансуванні, відчувають нестачу коштів, а особливо у достойній оплаті праці своїм співробітникам, що змушує магістрів з фізичної культури і спорту розмірковувати щодо свого майбутнього й активно включатися у спортивне підприємництво. Це потребує відповідних знань та умінь, передовсім, стосовно спорту та комерції.

Розвиток приватного бізнесу, а зокрема, комерціалізація галузі фізичної культури і спорту – це вимога сучасності й одна з основ розвитку економіки країни: розвиток здорової конкуренції, відкриття нових робочих місць, розширення споживчого ринку, поява на ринку все нових спортивних товарів вітчизняного виробництва і оздоровлювальних послуг, підвищення конкурентоспроможності з закордонною продукцією. Але можливості підприємця залежать від рівня і якості економічної, організаційної підготовки. Тому високий рівень підготовки студентів ЗВО до підприємницької діяльності здатний забезпечити в майбутньому розвиток як країни в цілому, так і окремих галузей і напрямів культурного та соціально-економічного розвитку її регіонів [276].

Магістри ФКіС це потенційні менеджери, працівники системи управління в галузі фізичної культури та спорту, яка в наш час внаслідок її комерціалізації розділена на аматорський та професійний спорт. Спорт став частиною галузі розважальних послуг. Це потребує постійного моніторингу зовнішнього середовища, організації потужної реклами, розробки специфічних методів мотивації спортсменів та ін. Некомерційні організації в сфері фізичної культури та спорту як правило фінансуються та управляються державою. Майбутні менеджери повинні враховувати, що в таких організаціях та установах основу фінансування складають державні кошти, а специфіка управління обумовлена соціальною

спрямованістю даних організацій. На сьогодні важливим завданням вдосконалення системи державного управління галуззю є її децентралізація та розширення процесів регіоналізації, що відповідає сучасним європейським тенденціям менеджменту у зазначеній сфері. Однак, суттєвою вадою цього процесу є нездатність місцевих органів влади забезпечувати фінансування широкомасштабних проєктів розвитку спортивної інфраструктури.

Сьогодні структури малого й середнього бізнесу постають як своєрідний каталізатор, потужний стимул успішного функціонування вітчизняної економіки. Означена ідея підтверджується положеннями законодавчих актів України, в яких не зафіксовано обмежень на підприємництво як вид економічної діяльності, вибір організаційно-правових форм його функціонування як юридичних, так і фізичних осіб, котрі пройшли державну реєстрацію [333]. Важливо, що на сучасному етапі цивілізаційного становлення підтримка поступу малого підприємництва в Україні здійснюється на регіональному і державному рівнях соціально-економічної політики. Однак, відповідно до результатів аналізу відповідних публікацій і статистичних даних, зміни, що відбуваються в Україні, не завжди позитивно впливають на діяльність малого бізнесу.

Досліджуючи процеси становлення малого і середнього бізнесу та особливостей його розвитку в умовах посилення глобалізаційних тенденцій, З. Варналій, К. Ващенко [333], В. Гейца [374], Б. Данилишин [97] та ін., вказують на відповідні ризики та перешкоди, висвітлюють не тільки основні причини гальмування, а й перспективні напрями поступу малого підприємництва на всеукраїнському й регіональному рівнях.

З-поміж перспективних напрямів і механізмів функціонування підприємництва в розв'язанні наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту враховуємо такі: оновлення нормативно-законодавчого підґрунтя організації сприятливого середовища господарювання й пріоритетних векторів функціонування підприємництва; розвиток соціального партнерства органів влади, підприємницьких структур, громадських організацій (укладання партнерських угод і договорів про співпрацю); універсалізація системи формування, розробки та реалізації регіональних програм розвитку підприємницьких структур в галузі фізичної культури і спорту, а також удосконалення системи методів

адміністративної підтримки реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, упровадження підприємницькими структурами новітніх технологій і заходів; організація маркетингових досліджень, фінансово-податкова політика підтримки суб'єктів підприємництва, підвищення ефективності використання створених інституцій ринкової інфраструктури підтримки малого бізнесу (бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, консалтингових та юридичних фірм тощо), сприяння усуненню адміністративних бар'єрів на шляху розвитку підприємницьких структур та розширенню виставкової та ярмаркової діяльності, забезпечення формування сприятливого інвестиційного клімату, інформаційної відкритості регіону [388].

Дослідники розглядають переважно економічні важелі розвитку підприємництва і не виокремлюють з-поміж дієвих факторів – підготовку майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності.

У сучасних ринкових умовах фахівцям для успішного працевлаштування і фінансового успіху вже недостатньо мати спеціальні знання у галузі фізичної культури і спорту. «Минув час, – зауважує В. Гейць, – коли економічне прискорення можна було досягти за рахунок заощаджень на людині. Саме інвестиції в індивіда є найефективнішим способом примноження капіталу. Тому зростання рівня підприємницької компетентності суспільства є одним із вигідних напрямів інвестування в економіку сучасного соціально-економічного і культурного розвитку України» [374].

У державі молодь характеризується високим рівнем ділової активності, вона прагне здобути необхідні бізнес-компетентності, щоб здійснювати підприємництво на професійному рівні. Для цього знадобляться: розуміння сутності підприємництва, принципів успішного здійснення бізнес-проєктів, розвитку бізнес-комунікацій, ризик-менеджменту, знання з підприємницького права, бізнес-етики, навички виконання підприємницьких та управлінських функцій тощо.

В Україні студенти мають змогу навчатися підприємству на спеціалізованих факультетах, у школах бізнесу чи за самостійними програмами, як-от: «Основи підприємництва», «Підприємництво», «Стратегії бізнесу», «Підприємництво та інновації», «Інвестиційний бізнес», «Комерція», «Підприємницьке дизайн-мислення» та ін. «Підприємництво, – на думку П. Грищенка, – це базова навчальна дисципліна, що формує уявлення про

діяльність підприємця, зокрема про організацію підприємницької діяльності, технології управління бізнесом, бізнес-планування, проектну діяльність, фінанси, економіку, облік, безпеку тощо» [92, с. 6-7].

Можливості інноваційного формування змісту підготовки сучасного фахівця фізичної культури й спорту С. Мединський розглядає щонайменше у трьох вимірах: по-перше, наповнення змісту навчальних дисциплін реальними умовами сучасного соціально-економічного середовища; по-друге, включення до робочих програм навчальних дисциплін спеціальних додаткових тем або розділів; по-третє, цілеспрямована й спеціально організована соціально-економічна чи підприємницька освіта в змісті спецкурсів [243].

Станом на сьогодні в університетах України окремі питання формування фінансової грамотності і розвитку підприємницької компетентності інтегруються у змісті конкретних навчальних курсів: «Фізична культура і спорт у системі ринкових відносин» (навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності», 1-й семестр), «Особливості організації фізкультурно-спортивної роботи в ринкових умовах», «Сфери підприємницької діяльності особистості в системі культурно-спортивної роботи» («Педагогічні основи культурно-спортивної роботи», 2 семестр); «Організація та методика масової фізичної культури в різних сферах суспільства», «Зміст професійної діяльності організатора масової фізичної культури» («Організація та методика масової фізичної культури», 3 семестр); «Модель учителя фізичної культури як випускника ЗВО», «Модель фахівця галузі фізичної культури і спорту, орієнтованого на підприємницьку діяльність» («Управління у сфері фізичного виховання», 6 семестр); «Управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні», «Планування спортивно-масових закладів», «Фінансування, облік і звітність фізкультурно-спортивних організацій», «Фізкультурно-оздоровча робота з населенням», «Організація спортивно-масових заходів туристичної спрямованості» («Організація та проведення спортивно-масових заходів», 8 семестр) [243, с. 5].

Значні можливості для розвитку підприємницької компетентності магістрів з фізичної культури і спорту наявні в змісті гуманітарних дисциплін, зокрема психології, у контексті якої звертається увага на психологічні проблеми, що виникають у процесі підприємницької діяльності. Так, у дослідженнях з психології підприємництва звертається увага на психологічні проблеми економічної

соціалізації, взаємозв'язку між типом людини і типом підприємства (фірми, компанії), моральної свідомості, психологічні аспекти мотивації досягнень, поведінки, здоров'я, стресу, внутрішнього та зовнішнього контролю, вербальної компетенції діючих бізнесменів.

Для підприємницької спрямованості майбутніх магістрів з фізичної культури й спорту важливими є оволодіння такими курсами як «Маркетинг у справі фізичної культури і спорту», «Менеджмент та економіка фізичної культури і спорту», «Стандартизація і сертифікація у фізичній культурі», «Організаційно-правові основи клубної роботи». Логіка змісту цих дисциплін передбачає формування чіткого й усвідомленого розуміння того, що результатом підприємницької діяльності є започаткування та розвиток власної справи. Готовність до бізнес-діяльності й її успіх значною мірою залежить від знання фахівцем формальних та процесуальних аспектів цього процесу.

Висновки до розділу 1

1. За результатами аналізу філософських ідей, соціально-економічних умов цивілізаційного поступу в Україні і світі, психологічних та педагогічних теорій обґрунтовано теоретичні та методичні аспекти розвитку підприємницької компетентності, які визначають сутність, зміст, провідні функції з урахуванням своєрідності професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Виявлені особливості підприємницької діяльності в галузі фізичної культури та спорту визначаються процесами комерціалізації цієї царини, її поділом на аматорський та професійний спорт. Доведено, що розвиток спортивного підприємництва, зокрема надання фізкультурних і оздоровлювальних послуг потребує постійного моніторингу зовнішнього середовища, організації потужної реклами, розробки специфічних методів мотивації спортсменів та менеджерів, освітній рівень яких має бути не нижче магістрів з ФКіС. Важливим завданням вдосконалення системи державного управління галуззю є її децентралізація та розширення процесів регіоналізації, що відповідає сучасним європейським тенденціям підприємництва у зазначеній сфері. Однак, суттєвою вадою цього процесу є низький рівень здатності місцевих органів влади забезпечувати фінансування широкомасштабних проєктів розвитку спортивної інфраструктури.

2. Вивчення й узагальнення наукових праць цих авторів засвідчило наявність різних підходів до розуміння базових понять роботи, що обумовило необхідність уточнення дефініцій. Підприємництво обґрунтовано як ініціативну самостійну діяльність громадян, спрямовану на отримання прибутку або особистого доходу, здійснювану від свого імені, під свою майнову відповідальність або від імені та під юридичну відповідальність юридичної особи. Підприємницьку компетентність – як сукупність особистих і ділових якостей, знань, навичок, моделей поведінки, оволодіння якими сприяє успішному розв’язанню бізнес-завдань у галузі фізичної культури і спорту. Підприємницьку діяльність майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту – як складну різноаспектну інноваційно-творчу діяльність, що виражає своєрідний стиль поведінки особи й деталізується ініціативністю та постійними пошуками ефективних способів розв’язання бізнес-задач, готовністю до ризиків, цілеспрямованістю, наполегливістю й гнучкістю. З огляду на уточнені дефініції та з урахуванням специфіки фізкультурно-спортивної індустрії, аргументовано авторське розуміння суті підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту як інтегративної особистісно-професійної якості, що характеризує прагнення здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти, їхню готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності у сфері ФКіС. На основі аналізу наукової літератури й з урахуванням соціально-економічної практики визначено структуру підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує професійну схильність і ціннісно-світоглядну позицію щодо підприємницької діяльності, засвоєння основ підприємництва й набуття вмінь щодо складання й реалізації бізнес-планів в фізкультурно-спортивній індустрії. Змістово-процесуальний компонент є системною ознакою розуміння своєрідності підприємницької діяльності, усвідомлення професійної підготовки як основи інтегрованого набуття підприємницької і професійної компетентностей. Суб’єктно-діяльнісний компонент виражається в окремих діях, алгоритмах та способах діяльності з планування підприємництва. Рефлексивно-оцінний – передбачає аналіз та самооцінку підприємницьких якостей і результатів засвоєння основ підприємництва в контексті перспективних планів щодо самореалізації у

професійній діяльності і, зокрема, щодо відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії.

3. Відповідно до світових трендів сучасне підприємництво – один із пріоритетних напрямів масової зайнятості населення, що останнім часом дедалі більше набуває характеру суспільної потреби й соціального замовлення. В умовах сьогодення підприємництво обов'язковий компонент розвитку суспільства, що створює сприятливе середовище для інновацій. У зв'язку з цим в закладах усіх рівнів освіти передбачено опанування основ підприємницької діяльності. Проте результати емпіричних досліджень засвідчують низький рівень підготовленості випускників ЗВО до започаткування власної справи. Однією з причин вважаємо ототожнення економічної грамотності і підприємницької компетентності. За результатами нашого дослідження доведено, що знання в галузі економіки і менеджменту є складовими підприємницької компетентності, а також, що розвиток підприємницької компетентності має охоплювати значно ширше коло підприємницьких якостей майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. З'ясовано проблемні аспекти розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС в освітній практиці, а саме: відсутність цільових настанов щодо розвитку здатностей здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до підприємницької діяльності в професійній сфері; неузгодженість змісту професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС з новітніми запитами суспільства, зокрема, щодо розширення спектру фізкультурно-спортивних послуг; недостатня функціональність теоретичних знань, неузгодженість із реаліями суспільного буття; низький рівень вмотивованості й готовності випускників ЗВО до підприємницької діяльності у галузі ФКіС; ототожнення суб'єктами освітнього процесу професійної підготовки економічної грамотності і підприємницької компетентності та нерозуміння сутнісної природи процесів розвитку означених якостей.

Основні наукові результати змістового наповнення розділу відображені в таких публікаціях автора – [255], [257], [262], [265], [267], [482], [483], [485].

РОЗДІЛ 2.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

2.1. Напрями та загальна методика виконання дисертаційного дослідження

Відповідно до результатів теоретичного аналізу праць І. Беха [40], С. Гончаренка [86], В. Загвязинського [137], І. Зязюна [156], В. Краєвського [192], В. Кременя [199], П. Лузана [221], Н. Ничкало [290], С. Сисоєвої [366], В. Ягупова [444] та ін. узагальнюємо, що методика виконання психолого-педагогічного дослідження – це сукупність напрямів, процедур, операцій, дій, методів, прийомів, засобів, котрі застосовуються за встановленою чи спроектованою логікою з метою виконання окремого завдання дослідження або цілісного розв’язання наукової проблеми. У методиці конкретизується алгоритм здійснення дослідницької діяльності у відповідних умовах, із конкретним педагогічним об’єктом на основі застосування системи засобів, що уможливають ґрунтовне вивчення певного явища чи процесів, розв’язання наукової проблеми тощо.

Методика виконання науково-педагогічного дослідження розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці потребує розкриття загальної логіки розгортання цього процесу, визначення й наукового обґрунтування педагогічних умов, їх навчально-методичного забезпечення. Очікуваними науковими результатами дослідницького пошуку є теоретичні знання про психолого-педагогічні, соціально-економічні явища й організаційно-методичні процеси (сутнісні характеристики підприємництва в ФСІ, інтеграції фізкультурно-спортивної й підприємницької діяльності, суть, структура підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, критерії, показники й рівні розвитку ПК, педагогічні умови та змістово-функціональна модель розвитку підприємницької компетентності), практичні напрацювання (методика РПК здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти й інтегративний НМК).

Виконання дисертаційного дослідження зорієнтовували на вирішення виявлених нами суперечностей у практиці фізкультурно-спортивної освіти, що підтверджують об'єктивну потребу розвитку підприємницької компетентності як інтегрального показника особистісно-професійного становлення майбутніх магістрів з ФКіС. Водночас допускаємо, що саме підприємницька компетентність як складова професійної зумовлює самореалізацію й самовдосконалення здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти у професійній підготовці.

Провідні ідеї здійснення дослідницького пошуку обумовлено розумінням суті розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС як спеціально організованого процесу здобуття професійних якостей, що спонукають до професійного самовдосконалення, формування уявлень про професійний успіх, зорієнтовані на планування та реалізацію можливих напрямів цілісного самоздійснення, прояву особистісного та професійного потенціалу у професійній діяльності й започаткуванні власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії. Відтак РПК обумовлюється чіткими цілями освітньої підготовки й передбачає методично продумане застосування організаційних форм, технологій і методів навчання, що забезпечують як окремі позитивні зрушення, так і загальну динаміку цього процесу: від формування стійких мотиваційних настанов – до опанування алгоритмами і механізмами рефлексії щодо підприємницької діяльності у ФСІ, крізь її пізнавальну площину й активізацію поведінкової сфери.

Наведене міркування конкретизуємо твердженнями, що визначають загальну логіку виконання науково-педагогічного дослідження. По-перше, РПК майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту зумовлений потребою суспільства у креативних, ініціативних, рішучих, самостійних, відповідальних, готових до ризику, самодостатніх індивідах як успішних творчих особистостях із розвиненими лідерськими якостями, здатних до всебічної самореалізації та самовдосконалення, а також умотивованих на інноваційний розвиток фізичної культури та її соціально-економічної інфраструктури. По-друге, розвиток підприємницької компетентності суб'єктів освітнього процесу здійснюється на науково-методологічному підґрунті вищої освіти в Україні, відповідно до ключових ідей аксіологічного, акмеологічного, системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного, інтегративного й контекстного підходів. По-третє, розвиток підприємницької компетентності є наскрізною невід'ємною практико-

орієнтованою складовою професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у ЗВО, що здійснюється із максимальним урахуванням цивілізаційно-культурних і соціально-економічних потреб суспільства, особистісних якостей і потенційних можливостей суб'єктів освітнього процесу. По-четверте, розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС є поетапним процесом, що обумовлюється реалізацією спроектованої змістово-функціональної моделі і впровадженням авторської методики за дотримання педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. По-п'яте, розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС актуалізує їхню когнітивну діяльність, уможливаючи проектування сприятливого соціально-економічного розвивального простору. Викладені теоретичні положення щодо суті розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки в ЗВО визначаємо концептуальним підґрунтям досягнення мети науково-педагогічного дослідження, конкретизованої п'ятьма основними завданнями, репрезентованими у вступі.

3-поміж вимог, що пред'являються до розроблення методики виконання дисертаційної роботи, увагу акцентуємо на забезпеченні достовірності та цілісності отримання емпіричних результатів та їх опрацювання, відповідно до поставленої мети й завдань. Таким чином, методика дослідницького пошуку є складним комплексом взаємопов'язаних способів і форм застосування теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження, окремих пізнавальних і перетворювальних дій, зорієнтованих на послідовне виконання чітко означених завдань для розв'язання проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці, згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи.

Виконання *першого завдання* передбачало: критичне осмислення ринку праці, дослідження суспільних запитів до підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту, аналіз нормативних вимог їхньої професійної діяльності, зокрема з надання фізкультурно-спортивних послуг, наукових праць з

проблематики дослідження, вивчення освітньої практики професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС в Україні і світі. На основі використання загальнонаукових методів (теоретичний аналіз, синтез, порівняння та узагальнення) отримали наукові результати, що дозволили окреслити суперечності дослідницького пошуку й на соціально-гуманітарному, конвенційному, науково-теоретичному та методико-практичному рівнях аргументувати актуальність проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. Одним із теоретичних результатів виконання першого завдання стало узагальнення дефініцій підприємництва й підприємницької діяльності в межах двох концептуально-світоглядних позицій: 1) «підприємництво як особливий тип трудової, економічної чи професійної діяльності людини», специфіка якого визначається історичними, політичними, економічними, психологічними особливостями розвитку підприємницького середовища (О. Ануфрієва [15], З. Варналій [58], О. Коротич [189], О. Котляревський [191], Л. Мізес [282] та ін.); 2) «підприємництво як різновид поведінки людини», що виявляється в активізації її ресурсних потенціалів для виготовлення нової продукції чи послуг задля отримання прибутку (В. Арутюнов [17], О. Іващенко [163], Н. Краснокутська [194], В. Москаленко [278], М. Слюсаревський [305] та ін.). Відтак нами узагальнено, що в межах першого концептуального напрямку підприємництво – це особливий вид економічної діяльності, що є власне професійною для її суб'єкта, й у своїй структурі поєднує задум, утворення й функціонування окремої підприємницької одиниці. Екстраполяція означеної ідеї в контекст дисертаційної роботи є підставою для теоретичного твердження: підприємництво у ФСІ зумовлюється загальною психологічною структурою професійної діяльності таких фахівців, зокрема їхніми змістовими елементами, операційно-процесуальними засобами досягнення мети, характеристиками дій і відповідними результатами. Науково-методологічним підґрунтям другого концептуально-світоглядного напрямку розуміння підприємництва є численні поведінкові теорії, що фокусуються на осмисленні стереотипів поведінки людини, презентовані формами активного її ставлення до реалій буття, задля досягнення встановлених цілей зі створення суспільно важливих цінностей і засвоєння суспільного досвіду. Провідною тезою цих концепцій є припущення, що будь-яка особа може здійснювати підприємницьку діяльність. Відтак, щоб стати

підприємцем не обов'язково бути власником якогось підприємства і безпосередньо провадити підприємницьку діяльність. Для цього важливо мати сформовані якості підприємця (інноваційність, креативність, ініціативність, активність, лідерські якості, готовність ризикувати, наполегливість, гнучкість) і виявляти їх. У межах виконання першого завдання на основі застосування загальнонаукових методів (теоретичний аналіз, логічне узагальнення, дефінітивний аналіз, синтез і абстрагування) було визначено провідні наукові поняття й уточнено їх дефініції, а також удосконалено зміст поняття «підприємницька компетентність майбутніх магістрів фізичної культури і спорту». У результаті аналізу освітньої практики виокремлено проблемні аспекти розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, зокрема: відсутність цільових настанов щодо розвитку здатностей здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до підприємницької діяльності в професійній сфері; неузгодженість змісту професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС з новітніми запитами суспільства, зокрема, щодо розширення спектру фізкультурно-спортивних послуг; недостатня функціональність теоретичних знань, неузгодженість із реаліями суспільного буття; низький рівень вмотивованості й готовності випускників ЗВО до підприємницької діяльності у галузі ФКіС; ототожнення суб'єктами освітнього процесу професійної підготовки економічної грамотності і підприємницької компетентності та нерозуміння сутнісної природи процесів розвитку означених якостей.

У контексті виконання *другого завдання* дослідницький пошук спрямовували на визначення сутнісних характеристик підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, моделювання її структури та визначення змісту кожного з компонентів. Відтак використовували методи: дефінітивного аналізу, порівняння, абстрагування, теоретичного аналізу наукових джерел, прикладних інноваційних розробок, синтезу, педагогічних спостережень за діяльністю викладачів і магістрантів ЗВО, вивчення й узагальнення досвіду, аналізу науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, бесіди з педагогами у контексті досліджуваної проблеми, узагальнення. Основними результатами виконання цього завдання стала розроблена покомпонентна структура підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, схарактеризований зміст її взаємопов'язаних

мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів.

Для вирішення *третього завдання* необхідно було виконати теоретичний аналіз психолого-педагогічних праць, осмислити досягнення освітньої практики щодо особистісного й професійного становлення майбутніх фахівців з ФКіС, виявити й обґрунтувати педагогічні умови та спроектувати модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці (методи: теоретичний аналіз наукових розвідок, вивчення й узагальнення освітнього досвіду; незалежних експертних оцінок; теоретичне моделювання). Наукові результати виконання цього завдання: визначені педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності.

У межах виконання цього завдання було здійснено теоретичний аналіз, синтез та узагальнення наукових розвідок щодо педагогічного моделювання й розроблено змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту у професійній підготовці, що візуалізує системну цілісність методологічних підходів, принципів, організаційно-методичних засобів, педагогічних умов, критеріїв, показників, рівнів розвитку підприємницької компетентності, структурованих у цільовому, змістовому, технологічному та діагностичному блоках й уможливорює позитивну динаміку розвитку означеного утворення .

Реалізацією четвертого завдання передбачалося, по-перше, розробити методику розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки у ЗВО й на основі її апробації експериментально підтвердити результативність педагогічних умов РПК; по-друге, здійснити експериментальну перевірку емпіричних результатів дослідно-експериментальної роботи з упровадження науково обґрунтованих педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців фізичної

культури і спорту (методи: аналіз продуктів діяльності, спостереження, опитування, діагностування рівнів розвитку підприємницької компетентності; результати: підготовлені методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту).

У межах виконання *п'ятого завдання* було укладено ІНМК, що охоплює програму інтегрованого навчального курсу: «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», конспекти лекцій, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, модульні контрольні роботи, критерії оцінювання навчальних досягнень, завдання для індивідуальної і самостійної роботи, тести, комплекти ситуаційних задач, сюжетних завдань; тематику індивідуальних проєктів для розвитку підприємницьких якостей особистості магістра; навчально-методичне забезпечення розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту (методи: моделювання педагогічних і проблемних ситуацій, теоретичний аналіз і узагальнення його результатів, апробація навчально-методичного забезпечення, методи діагностування рівнів розвитку кар'єрної компетентності; результати: сформульовані науково-методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС в ЗВО).

Методику дисертаційного дослідження реалізовано поетапно, що відображає загальну логіку пошуку і конкретизується змістом взаємопов'язаних між собою і підпорядкованих загальній меті педагогічного експерименту етапів (пошуково-констатувального, моделювально-формульовального, узагальнювально-підсумкового).

У межах пошуково-констатувального етапу дослідження (2016–2017) на основі теоретичного аналізу суспільних запитів, нормативно-законодавчих документів, наукових праць із питань теорії та методики фізкультурно-спортивної освіти, розвитку підприємництва у галузі фізичної культури і спорту визначено проблемні питання професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС, реалізації компетентнісного підходу в системі вищої освіти, зокрема в межах особистісного і професійного становлення майбутніх магістрів, розвитку їхньої підприємницької компетентності. Нами було досліджено наукові доробки Ю. Білової [54], Є. Белана [37], З. Варналій [55], Д. Закатнова [139], Л. Карамушки [169], Г. Матукової [240], В. Майковської [231] та ін. про зміст та умови розвитку підприємницьких якостей

студентів, підприємницьку складову у професійній підготовці майбутніх магістрів; проаналізовано праці В. Лукашук [225], С. Мединського [244], Ю. Мічуди [283], Е. Чеснокової [422] та ін. про розвиток професійної та управлінської компетентностей фахівців у галузі ФКіС; осмислено результати розвідок Т. Лазанської [212], Л. Сущенко [386], Р. Щербини [438] та ін. про історію та особливості професійної діяльності фахівців в галузі фізичної культури і спорту; здійснено теоретичний аналіз та узагальнення праць Н. Побірченко [322], С. Прищепи [330], О. Романовського [350], Ю. Швалб [427] та ін. про вдосконалення підготовки фахівців у ЗВО і становлення особистості майбутніх спортсменів і вчителів фізичної культури. У ході цього етапу здійснювали спостереження за процесом професійної підготовки здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності: 017 «Фізична культура і спорт» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Сумського державного університету, Луцького національного технічного університету, Бердянського державного педагогічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» й узагальнювали перспективний досвід. Організовували пошукові, пілотні експериментальні дослідження, у перебігу яких виокремлювали методи діагностування підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. Осмислювали стан досліджуваної проблеми в практиці діяльності ЗВО. Відтак було сформульовано *гіпотезу дослідження*: підвищення рівня розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС відбуватиметься за умов підвищення рівня розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС відбуватиметься за умов стимулювання їхньої позитивної мотивації до підприємницької діяльності, запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», застосування технологій імітаційно-рольового навчання й упровадження розробленого ІНМК.

Для перевірки сформульованого припущення розробляли відповідне навчально-методичне забезпечення; з'ясовували можливості інтеграції процесів розвитку професійної і підприємницької компетентностей у контексті опанування змісту навчальних курсів; здійснювали викладання авторського навчального курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» як вибіркового

компонента циклу професійної підготовки, а також практикували виконання індивідуальних творчих, проблемно-пошукових завдань. Встановлювали міждисциплінарні зв'язки на поняттєво-категорійному й практично-діяльнісному рівнях (у межах змісту дисциплін циклів загальнопрофесійної і професійної підготовки, багатопланової професійної діяльності магістрантів на основі використання ними усвідомлених знань і набутих умінь для виконання індивідуальних, навчально-дослідницьких, проблемно-пошукових і творчих завдань; результати такої діяльності: проекти бізнес-планів, портфоліо, резюме, міні-програми розвитку підприємницьких вмінь і навичок тощо). На цьому ж етапі укладали діагностичний інструментарій рівнів розвитку підприємницької компетентності; здійснювали вибір необхідної кількості експериментальних об'єктів (кількість досліджуваних, навчальних груп, навчальних закладів), а також визначалися з методами математичного опрацювання результатів експерименту; розробляли комплексні опитувальники, завдання для проведення констатувальних зрізів (завдання для індивідуальної і самостійної роботи, тести, комплекти ситуаційних задач, сюжетних завдань); здійснювали діагностування початкового (вихідного) стану сформованості підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту в умовах традиційного процесу професійної підготовки в ЗВО. В укладанні критеріально-діагностувального апарату вимірювання рівнів розвитку підприємницької компетентності враховували результати наукових розвідок щодо визначення критеріїв та показників рівнів сформованості компетентностей.

На основі ознайомлення з освітньо-професійними програмами підготовки здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» було з'ясовано недостатню дієвість навчально-методичного супроводу формування ключових навичок XXI століття, зокрема розвитку підприємницької компетентності. Відповідно, було констатовано недостатню обізнаність спортсменів щодо можливостей реалізації власних особистісних якостей у підприємницькій діяльності, а відтак і низький рівень їх умотивованості до започаткування власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії. За результатами узагальнення отриманих даних пошуково-констатувального етапу дисертаційного дослідження було зроблено висновок, що в традиційній системі вищої освіти недостатньо уваги приділяється створенню умов, які б ураховували

особливості формування у майбутніх фахівців підприємницького типу мислення і здатності до підприємницької діяльності. Йдеться про екстраполяцію ідеї П. Щедровицького, який доводив, що «рушійна сила підприємництва – це воля, уявлення і думки. Підприємець у процесі діяльності та мислення створює нові функції продукту і заповнює порожнечі ринку. Для цієї діяльності потрібні знання і проєкт, внаслідок чого відбувається репрезентація майбутнього» [437, с. 29]. Отже, традиційна професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту потребує вдосконалення щодо розвитку в них підприємницької компетентності, що активізує їхню пізнавальну діяльність, посилюючи динаміку набуття професійно значущих якостей, а також забезпечуватиме готовність до самореалізації, позитивно впливаючи на процес їхнього особистісного й професійного становлення в умовах ринкової економіки.

У ході цього ж пошуково-констатувального етапу дослідження було виконано компонентно-структурний аналіз розвитку підприємницької компетентності і вивчено досвід професійної підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту в контексті досліджуваної проблеми в Україні й за кордоном. На основі отриманих результатів теоретичного аналізу наукових публікацій, навчально-методичного забезпечення, даних педагогічних спостережень і переосмислення практичного досвіду ЗВО встановлено, що розвиток підприємницької компетентності характеризується власною динамікою. Основними чинниками, які впливають на зростання рівнів розвитку підприємницької компетентності, є такі: соціально-психологічні реалії, що обумовлюють професійні інтереси, ціннісні орієнтації майбутніх магістрів з ФКіС щодо перспектив їхнього професійного розвитку та розвитку підприємницької компетентності; індивідуальні уявлення про успіх у спорті й бізнесі, ціннісні настанови і переконання щодо підприємницької діяльності, опанування відповідних знань, набуття професійних умінь та навичок; мотиваційно-ціннісна спрямованість майбутніх магістрів з ФКіС до безперервного саморозвитку та самовдосконалення; узгодженість об'єктивних наукових відомостей, які засвоюють майбутні фахівці, з їхніми суб'єктивними уявленнями, світоглядними переконаннями і позиціями викладачів; самооцінка й самоідентифікація здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти як творчих фахівців ФСІ; реалізація підприємницького підходу до професійної підготовки майбутніх

магістрів фізичної культури і спорту, залучення студентів до бізнес-планування як процесу самопізнання, самооцінки, саморозвитку, самовдосконалення; узгодження цільових настанов і завдань у викладанні навчальних курсів циклів загальної і професійної підготовки, виконання індивідуальних навчально-дослідницьких проєктів, посилення реалізації ідей поліпарадигмальності, інтердисциплінарності, професійно-орієнтованої, суб'єктно-діяльнісної та гуманістичної освітньої парадигм у процесі професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС; наявність сприятливого ціннісно-емоційного середовища для розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти та інші фактори.

На *моделювально-формульовальному етапі* (2017–2018) експериментально перевіряли результативність педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту у професійній підготовці на основі апробації розробленої методики РПК. З урахуванням реалій вищої фізкультурно-спортивної освіти реалізовували змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту, а також визначали методико-технологічні засоби її реалізації, а саме: оновлювали науково-методичне забезпечення загальнопрофесійної і професійної підготовки здобувачів магістерського рівня фізичної культури і спорту (до змісту занять було введено навчально-дидактичні матеріали про успішних особистостей, короткі огляди-презентації щодо спортивного підприємництва, плани міні-бесід про підприємницьку діяльність у галузі ФКіС тощо), виконання індивідуальних навчально-дослідницьких проєктів, коригували варіативну складову навчального плану освітньо-професійної підготовки магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» та спеціалізацій «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури», «Тренерська діяльність в обраному виді спорту». Суть моделювального аспекту цього етапу дослідницького пошуку полягала в моделюванні спеціального підприємницько-орієнтованого освітнього середовища професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС. Це уможлиблювалося шляхом створення педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження

інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності). У контексті виконання завдань етапу було розроблено й запроваджено в освітній процес дисципліну «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» (за вибором магістрантів) обсягом 90 год. (3 кредити ECTS), із них: 12 год. – лекцій, 12 год. – практично-семінарських і тренінгових занять, 60 год. відведено на самостійну роботу студентів і 6 год. – для індивідуальних занять. Зміст навчального курсу укладено таким чином, щоб:

- 1) сформувати в майбутніх магістрів з ФКіС знання про суть підприємництва й підприємницької діяльності в ФСІ, особливості надання фізкультурно-спортивних послуг в умовах сучасного ринку праці;
- 2) поглибити рівень обізнаності магістрантів про індивідуально-особистісні якості успішного бізнесмена;
- 3) досягти усвідомленого засвоєння здобувачами змісту понять «підприємницька компетентність», «підприємницька культура», а також ефективних механізмів успіху в спортивному бізнесі;
- 4) навчити правильно застосовувати засоби самодіагностики індивідуальних і професійних якостей, а також способи подолання внутрішніх бар'єрів.

Мету, завдання і змістове наповнення практично-семінарських занять курсу орієнтували на вдосконалення вмінь здобувачів магістерського рівня ФСО щодо самопізнання та самовдосконалення, планування конкретних дій і реалізації власних потреб щодо володіння матеріальними та іншими ресурсами, котрі фактично використовуються для організації підприємницької діяльності.

У ході розроблення ІНМК, що містить: навчальний і навчально-методичний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; практичні рекомендації для виконання завдань самостійної роботи; комплекти проблемно-пошукових і ситуативних завдань; інформаційний портал для майбутніх підприємців у галузі ФКіС (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599) добирали дидактичний матеріал до кожного практично-семінарського заняття, зокрема: цільові настанови й очікувані результати, відповідний змістовий матеріал, найбільш оптимальну організаційну стратегію проведення заняття, використовували форми, методи і прийоми роботи, обумовлені специфікою професійної підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. Науково-методичне забезпечення реалізації педагогічних умов охоплювало навчальну робочу програму, конспекти лекцій, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів,

комплекти завдань для індивідуальної й самостійної роботи, тести, добірки ситуаційних задач, сюжетних завдань; тематику індивідуальних проєктів із розвитку підприємницьких якостей особистості фахівця; навчально-методичні інструктивні матеріали для викладачів щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту на освітньому рівні «магістр». Цілеспрямований експериментальний вплив здійснювався на мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, суб'єктно-діяльнісний та рефлексивно-оцінний компоненти підприємницької компетентності. У межах реалізації педагогічних умов було впроваджено розроблену методику РПК майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці, що характеризується в підрозділі 2.4.

У перебігу *узагальнювально-підсумкового* етапу (2018–2019) аналізували й узагальнювали емпіричні відомості педагогічного експерименту, уточнювали гіпотезу дослідження й відповідно корегували окремі складники навчально-методичного забезпечення реалізації педагогічних умов і методики розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти; формулювали висновки щодо експериментальної роботи. Експериментальну перевірку результативності педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки в ЗВО організували з використанням комплексу методів, як-от: педагогічні спостереження, бесіди; тестування; анкетування; експертне оцінювання; статистичні методи обчислення емпіричних результатів за статистичним критерієм χ^2 Пірсона. Результати констатувального етапу педагогічного експерименту та механізм їх статистичного обрацювання висвітлено у підрозділі 3.2, а формувального – в підрозділі 3.3.

Отже, загальною організацією виконання дисертаційного дослідження передбачено виявлення, обґрунтування й апробацію педагогічних умов, розроблення й упровадження змістово-функціональної моделі та методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки в ЗВО, її оцінку й коригування (за потреби), а методикою дослідницького пошуку – поетапний розвиток

досліджуваного феномену в спеціально створеному підприємницько-орієнтованому освітньому середовищі.

2.2. Педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту

Фізична культура і спорт як поліфункціональні явища актуалізують особистісні ресурси людини, уможлиблюючи максимальне виявлення її потенційних ресурсів для вдосконалення психофізіологічних, фізичних і духовних властивостей людського організму, сприяючи соціокультурному зростанню громадян, а також підвищенню загальнокультурного рівня України. Водночас за умов стрімкої комерціалізації й професіоналізації спорту, модернізації функціонування соціальних інститутів зростає роль вищої фізкультурно-спортивної освіти у підготовці майбутніх фахівців із ФКіС до професійної діяльності та відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії. Забезпечення результативності процесу РПК, концептуально-теоретичні ідеї якого було розкрито в підрозділі 2.1, потребує врахування суб'єктивних і об'єктивних факторів, що зумовлюють зміст формулювань відповідних педагогічних умов. Обґрунтування педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС визначено нами як одне з головних завдань дослідницького пошуку, оскільки результати його вирішення уможлиблюють розроблення методики РПК здобувачів магістерського рівня ФСО та визначення провідних напрямів дослідно-експериментальної роботи.

Теоретичний аналіз праць українських дослідників (А. Алексюк [10], В. Андрущенко [12], Л. Базиль [27], О. Бородієнко [48], С. Гончаренко [86], П. Лузан [222], Г. Матукова [239], В. Орлов [298], С. Сисоєва [369], М. Теловата [391], Є. Хриков [413] та ін.) дав змогу виокремити такі узагальнювально-концептуальні позиції щодо семантики наукової категорії «педагогічні умови»: «обставини, від яких залежить і в яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей» (А. Семенова [372, с. 243]); «чинники, що впливають на процес досягнення мети» (А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий [10, с. 257]); «комплекс взаємопов'язаних чинників, цілісною дією яких забезпечуються позитивні перетворення в індивідуально-особистісній,

освітньо-середовищній, координаційно-управлінській площинах» (Л. Базиль) [27, с. 62]; «обставини, які обумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу, створюються саме педагогом та є продуктом його діяльності» (Є. Хриков) [413, с. 14]; «сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності (В. Манько) [236, с.154-155]; «комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу й особистісні параметри всіх його учасників, що забезпечують цілісність навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, сприяють всебічному гармонійному розвитку особистості та створюють сприятливі можливості для виявлення її задатків, врахування потреб і формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних компетенцій» (А. Литвин, О. Мацейко) [218, с. 43-63]; «комплекс заходів, що забезпечують цілісність та впорядкованість проєктованої педагогічної системи з метою досягнення бажаного результату» (О. Бородієнко) [48, с. 164] тощо. Отже, більшість дослідників вживають поняття «педагогічні умови», щоб сфокусувати увагу на цілісності педагогічного процесу або окремих його аспектів чи складових частин. Відтак поняттям «педагогічні умови» позначають спеціально створені обставини, що стосуються цілей, змісту, організаційно-процесуальних засобів (форм, технологій, методик, методів, прийомів, алгоритмів роботи) професійної підготовки здобувачів різних спеціальностей і рівнів освіти, задля досягнення поставленої мети й отримання якісних результатів, й постають, як сукупність кореляційних зв'язків відповідного психолого-педагогічного процесу, принагідно до певного освітнього середовища чи педагогічної системи.

У дослідженні враховуємо сутнісні ознаки педагогічних умов як «засобів для створення середовища функціонування педагогічної системи; сукупності зовнішніх обставин і внутрішніх процесів; спроектованих чинників впливу на освітній процес; компонента й характеристики потенційних можливостей освітнього середовища; сукупності чинників, які забезпечують цілісність і впорядкованість педагогічного процесу; комплексу заходів для забезпечення ефективності реалізації моделі; обставин, які уможливають досягнення очікуваного результату» [48, с.163-164].

Провідна особливість педагогічних умов РПК полягає в тому, що вони «... самі собою, тобто без діяльності, не можуть перетворитися на нову дійсність, продукувати її, а тільки створюють можливість нової речі, як зумовленої» [408, с. 531]. З огляду на своєрідність підприємницької діяльності в галузі ФКіС і процесу розвитку досліджуваного феномену, що відбувається не у площині набуття фахових, зокрема економічних, фінансових знань, умінь і навичок, а в контексті вибору магістрантами індивідуальної життєвої траєкторії, залучення їх в соціальну групу підприємців, концептуалізації відповідних ціннісно-мотиваційних орієнтацій, переконань, що включені в суб'єктивну модель успіху спортивного підприємництва, *педагогічними умовами розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС є комплекс заходів, що уможливорює цілісність і впорядкованість розробленої змістово-функціональної моделі і методики для отримання спрогнозованих результатів.*

Студіювання наукових праць багатьох дослідників та вивчення освітньої практики дало змогу узагальнити пріоритетні умови щодо підготовки учнівської і студентської молоді до підприємницької діяльності. З-поміж таких умов: «застосування методів активізації пізнавальної діяльності (проблемне навчання); використання міжпредметних зв'язків; інтенсифікація процесу навчання; надання пріоритету діловим іграм, що імітують виробничі ситуації в бізнесі і формують особистісно-професійні якості підприємця; виконання спеціальних різномірних, проблемних завдань, що забезпечують інтенсивну емоційну й інтелектуальну роботу; накопичення досвіду підприємницької діяльності» [294, с. 12-13]. Погоджуємося з міркуванням авторки, що спеціально створений навчальний курс із основ підприємництва дасть змогу організувати квазіпрофесійну діяльність молоді для «засвоєння техніко-технологічних, економічних, підприємницьких і педагогічних знань і умінь; формування професійно важливих якостей особистості, в тому числі їх підприємницької активності» [294, с. 12-13]. З огляду на зазначене, однією з умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС визначаємо доповнення змісту ОПП підготовки таких фахівців, зокрема циклу професійної підготовки авторським курсом «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту».

У визначенні педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС орієнтуємося на концепцію «підприємницької освіти» (за О. Романовським), згідно з якою «...в окресленні стратегічних векторів та

цільових настанов вищої освіти ключовою метою необхідно визначати набуття підприємницьких якостей громадян, незалежно від обраної ними професії чи спеціальності» [350, с. 54-64]. Відтак у здобувачів вищої освіти важливо розвивати підприємницький світогляд, відповідні стереотипи й модельні уявлення про підприємницьку поведінку, навички, незалежно від того, проявляють чи не проявляють вони здатність до підприємницької діяльності. Учений наголошує, що «підприємницька освіта виховує здатність бути лідером, навчає й прищеплює інші ділові якості, необхідні в бізнес-середовищі різних культур; надає особі необхідних знань про фах і виховує пов'язані з ним ділові навички, завдяки чому людина зможе зробити правильний професійний вибір і набуде здатності працювати в різних галузях бізнесу; навчає майбутнього потенційного підприємця способам правильно обирати та раціонально застосовувати технологічні інструменти для прийняття особистого та ділового рішення; формує вміння професійно комунікувати під час громадських і ділових зустрічей; навчає застосовувати методики бухгалтерського обліку (для прийняття рішень із планування й організації бізнес-діяльності, набуття, розміщення та реалізації ресурсів), а також принципи ділового права під час особистих, громадських, ділових зустрічей; допомагає підготуватися до соціально-професійної ролі підприємця, а також зрозуміти всі аспекти бізнесу, усвідомити взаємозв'язки різноманітних функціональних ділянок його та впливу одного компонента на інший; розвиває здатність брати участь у ділових операціях як на внутрішній, так і на міжнародній арені; формує навички щодо придбання й реалізації товарів, послуг, майна, яким володіє кожна особа, оперування на ринку праці та на ринку споживачів товарів; прищеплює норми морально-етичної поведінки в бізнес-діяльності та щоденному житті» [351, с. 118]. Зважаючи на викладене, однією з педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС мало б бути створення відповідного освітньо-розвивального середовища, в якому інтегруються процеси становлення професійної і підприємницької компетентностей. Йдеться про створення і реалізацію інтегрованого навчально-методичного комплексу педагогічних засобів, що забезпечують різноманітні циклічні та нециклічні впливи на мотивацію здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до підприємництва і набуття необхідних знань, умінь, навичок щодо способів підприємницької діяльності.

У визначенні й обґрунтуванні педагогічних умов, що сприяють розвитку підприємницьких якостей, дослідники акцентують увагу на необхідності врахування таких індивідуально-особистісних особливостей суб'єктів освітніх процесів, як цілеспрямованість, організованість, мислення, пам'ять, мотиваційно-вольова сфера тощо. «Особи, які не мають досвіду, однак воліють започаткувати власний бізнес, деколи відчують безпорадність і розгубленість, оскільки звикли виконувати завдання інших. Навіть, якщо таку особу вирізняє високий рівень працелюбства, але у неї відсутній досвід щодо постановки цілей, планування своїх дій, не сформовані навички самоменеджменту, то такому фахівцеві вкрай складно буде розраховувати на успіх у підприємстві. Означені індивідуально-особистісні властивості є так само важливими, як і вміння користуватися чековою книжкою, складати бізнес-плани й аналізувати фінансову звітність» [174, с.79]. Цей аспект є важливим, оскільки вбачаємо недоцільним у межах професійної підготовки магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» намагатися з тренера з виду спорту (федерації, збірної чи клубної команди, спортивної школи і т. ін.), тренера-викладача з виду спорту (спортивної школи, секції), інструктора-методиста спортивної школи, тренажерного комплексу, інструктора з аеробіки, організації дозвілля, оздоровчо-спортивного туризму, стройової та фізичної підготовки, фізичної культури та спорту, з виробничої гімнастики виховати економіста чи бухгалтера. Завдання ЗВО полягає у створенні для кожного магістранта необхідних умов для виокремлення ним індивідуально-особистісних якостей, проєктування перспективних траєкторій, що сприятимуть розвитку підприємливості як наскрізної складової підприємницької компетентності.

У цьому контексті актуальною вбачаємо позицію Л. Козуб щодо врахування індивідуально-особистісних властивостей, потенціалу педагогів та узгодженості методів і принципів навчання з цілями, завданнями, дидактичним змістом теми кожного заняття, як істотно значущими умовами опанування основ маркетингу здобувачами вищої освіти. Формування підприємницьких якостей студентів, за слушним міркуванням дослідниці, зумовлюється «віковими (фізичними, психічними) можливостями, рівнем підготовленості (освіченості, вихованості, розвитку); особливостями навчального колективу, наявними обставинами й часовими ресурсами» [182, с. 47-48]. Означені умови хоча і є загальновизнаними, однак відтіняють своєрідність педагогічного процесу становлення підприємницької

компетентності випускників ЗВО неекономічного профілю, у т. ч. майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

Ознайомлення з результатами професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту засвідчує, що в майбутніх магістрів необхідно вдосконалювати організаційні здібності, вміння адекватно реагувати на критику й усвідомлювати персональну відповідальність за кожне прийняте рішення, стимулювати їхнє бажання удосконалювати свої професійні знання й практичні навички, комунікативні якості, оцінювати соціальні процеси, визначати у них роль та місце професійної діяльності загалом і підприємницької зокрема. Доцільним вбачаємо розроблення системи оцінювання ділових і особистих якостей, що дає змогу конкретизувати прагнення до успіху в спорті та бізнесі. Важливо, застосовуючи ситуаційні приклади, навчити здобувачів магістерського рівня ФСО проєктувати перспективи свого розвитку як суб'єкта спортивного підприємництва, визначати сенс і місце в соціально-економічному просторі; формулювати мету своєї діяльності й окреслювати способи її досягнення, тобто розробляти стратегію й тактику кар'єрного зростання за умов створення власної бізнес-структури; обирати конкретну технологію надання фізкультурно-спортивних послуг; аналізувати потреби і прогнозувати позитивні й негативні оцінки майбутніх споживачів і конкурентів; аналізувати ресурсну базу, враховуючи пільги, складності, обмеження, перешкоди; розробляти цінову політику на власні послуги; налагоджувати рекламу.

Усвідомлення майбутніми магістрами з ФКіС мети навчання підприємництву надає особистісного сенсу їхній квазіпрофесійній діяльності у ході професійної підготовки в ЗВО. Відтак для розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти важливо створити сприятливі обставини, що актуалізуватимуть значущість самоосвітніх процесів на основі формулювання, переосмислення та уточнення цільових орієнтирів, трансформуючи навчання у самонавчання, а зовнішня регуляцію дій – у саморегуляцію. Таким чином матимемо змогу в кожного суб'єкта освітнього процесу викликати пізнавальний інтерес, стимулювати потребу в пізнанні суті бізнесу та процесів його координування.

У дисертації беремо до уваги наукові праці, в яких обґрунтовані педагогічні умови щодо забезпечення результативності підготовки здобувачів вищої освіти до

підприємницької діяльності на основі осмислення соціальних запитів, з'ясування специфіки бізнес-освіти, визначення сутнісних характеристик управлінського спілкування як фактору підготовки особи до підприємництва. До таких умов віднесено: осмислення і прийняття соціального замовлення та формулювання відповідної мети навчання підприємництву; орієнтація студентів у цінностях підприємницької діяльності; встановлення партнерських відносин між студентами і педагогами; розвиток діалогічної форми відносин у процесі навчання [131, с. 87-89]. Важливими в цьому контексті є напрацювання О. Барижикової [32], А. Вербицького [63], М. Портера [328], О. Романовського [350], в яких аргументується особливе значення діалогічних форм навчання у підготовці до підприємницької діяльності, а саме: індивідуально-особистісна налаштованість викладачів та студентів до діалогу, що містить мотиваційний і процесуальний компоненти; прийняття різних індивідуально-особистісних смислів і світоглядних позицій учасників діалогу; доступність до інформаційно-освітнього контенту та практики підприємництва; чіткість формулювання мети практико-орієнтованої підготовки й освітніх завдань із урахуванням вихідного рівня підготовленості здобувачів вищої освіти, їхніх потреб і пізнавальних інтересів; ефективно спланований і методично правильно організований педагогічний супровід щодо координування процесу становлення підприємницької компетентності; свідомо вмотивоване набуття компетенцій у галузі підприємництва на основі самоосвітньої діяльності; пріоритет самостійної роботи; поінформованість студентів у питаннях механізмів, методів, форм і результатів підготовки до підприємницької діяльності та їх розмаїття; використання інформаційних технологій, особливо мережі Інтернет; залучення студентів до підприємницької діяльності з зосередженням уваги на самоактуалізації; індивідуально-особистісна та професійна готовність педагогічних працівників до розвитку підприємницьких якостей здобувачів вищої освіти на засадах партнерства; оцінювання освітніх досягнень із акцентуацією методів самооцінювання; діагностування та облік індивідуально-особистісних якостей майбутніх фахівців, рівнів сформованості їхніх орієнтацій та здібностей до підприємницької діяльності.

У визначенні педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС враховуємо наукові твердження щодо:

- значення індивідуальної, навчально-, науково-дослідницької та самостійної роботи здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, що дають змогу інтегрувати професійну підготовку майбутніх магістрів як фахівців із фізичної культури і спорту та суб'єктів підприємництва, уможливаючи цілісність процесу освіти, виховання, соціалізації та саморозвитку особистості;

- здійснення ділової та творчої співпраці з комерційними структурами в сфері фізичної культури та спорту й реалізації активної взаємодії таких комерційних структур із соціально-педагогічними структурами, що відкриває додаткові можливості для використання матеріальних, соціальних умов здійснення глибокої, різнобічної підготовки до підприємницької діяльності;

- застосування системного підходу до розроблення програм спільної діяльності, що дозволяє підвищити науково-методичну обґрунтованість і результативність підготовки;

- забезпечення гнучкості та варіативності системи підготовки, яка відкриває простір для педагогічного пошуку, інновацій та саморозвитку, оперативного оновлення знань і соціального досвіду молоді.

Відповідно до викладеного вчені обґрунтовують необхідність доповнення аудиторних занять в опануванні курсів з «Основ підприємницької діяльності», «Менеджменту і маркетингу фізкультурно-спортивних заходів», «Основ реклами та маркетингу у туристичній діяльності» тощо, цілеспрямованою позааудиторною діяльністю студентів, що уможливує залучення додаткових ресурсів (часу, освітніх технологій, видів діяльності, інформації та ін.) з метою гармонізації теоретичної і практичної складових освітнього процесу відповідно до цілей навчання та виховання потенційних суб'єктів підприємницької діяльності. Тому в пошуку сприятливих педагогічних умов звертаємо увагу на організацію позааудиторної діяльності у форматі засідання утворених в ЗВО бізнес-клубів, що уможливує виконання «...максимально широкого спектру різних видів діяльності (предметно-практичної, проєктувальної, творчої, комунікативної тощо), застосування сучасних освітніх технологій, і вирізняється високим рівнем мотиваційної привабливості для молоді» [32, с. 39]. Приєднуємося до думки дослідниці, що робота бізнес-клубу є важливою умовою забезпечення теоретико-практичної цілісності навчання підприємству.

Розвитку підприємницької компетентності сприяє опанування здобувачами магістерського рівня ФСО спеціальними знаннями, тематично пов'язаними з соціальним підприємництвом, зокрема, проєктуванням бізнес-планів, та їх реалізація у створенні віртуальних і реальних соціальних спортивних підприємств, наприклад «Молодіжного центру з надання фізкультурно-оздоровлювальних і реабілітаційних послуг», в якому соціальна місія і комерційна складова підприємства можуть органічно поєднуватися. Діяльність такого підприємства зорієнтована не тільки на вирішення низки гострих соціальних проблем, а й сприяє створенню практико-орієнтованого середовища, концентруючи професійну діяльність майбутніх магістрів з ФКіС на отримання доходів від продажу відповідних послуг, залучення інвестицій від благодійників, грантів тощо. Створення такого центру, керованого молодими підприємцями, уможливорює розвиток їхньої підприємницької компетентності, зокрема стимулювання інноваційної активності, формування здатності до ризиків, соціальної відповідальності, ініціативності тощо. Участь у такій діяльності сприяє професійній самореалізації майбутніх магістрів, не виключаючи можливості працевлаштування «за наймом» або в ролі суб'єкта підприємницької діяльності; набуттю навичок підприємницької діяльності, поглибленню рівня фінансової грамотності, що забезпечує економічну спроможність здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти.

Провідна ж ідея організації освітнього процесу, зорієнтованого на досягнення цілей навчання та виховання потенційних суб'єктів підприємницької діяльності, полягає в інтеграції аудиторних занять із вивчення курсів із «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», «Менеджмент і маркетинг фізкультурно-спортивних заходів» та позааудиторної роботи здобувачів освіти, за якої відбувається збільшення освітніх ресурсів (часових, кадрових, освітніх технологій, видів діяльності, інформації та ін.), необхідних для досягнення балансу теоретичного і практичного компонентів освітнього процесу. Позиціонуючи позааудиторні форми роботи як дієві засоби розвитку підприємницьких якостей студентської молоді, дослідники наголошують на потребі створення навчально-консультаційних центрів у ЗВО. Це уможливорює пріоритет індивідуальних форм навчання, практичну реалізацію партнерської взаємодії між консультантом (викладачем) і студентом у застосуванні методів освітньої роботи навчально-

консультаційного центру (не викладачі, а здобувачі вищої освіти проєктують й обґрунтовують зміст навчання; можуть виконувати функціональні ролі консультанта під час відповідних фаз консультування (підготовка, планування, впровадження, завершення, коригування) [23; 25; 50]. У контексті визначення педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС підтримуємо позицію авторів щодо застосування технологій активного навчання (ігрового, проблемного, контекстного та ін.), урахування освітніх досягнень студентів із позааудиторної роботи в атестації, що сприяє досягненню цільових орієнтирів становлення магістрів як потенційних суб'єктів підприємництва.

Зважаючи на те, що формування проєктних і конструктивних умінь дослідники визнають найбільш важливим етапом підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності, то актуальною вбачаємо ідею В. Баженова, який визначає три групи факторів, що забезпечують ефективність таких процесів. До першої групи віднесено такі умови: особистісно-орієнтоване інформування майбутніх фахівців про механізми і способи проєктування та конструювання діяльності (на основі визначення потенційних ресурсів студентів щодо їх залучення до виконання конкретизованих механізмами діяльності); ознайомлення здобувачів освіти з можливими варіантами квазіпрофесійної діяльності, можливостями професіоналізації, місцем і роллю майбутніх фахівців у процесах конструювання та проєктування діяльності; представлення інформації про структуру особистості та її властивості щодо процесів проєктування і конструювання; виділення алгоритмів проєктування і конструювання на основі узагальнення набутого досвіду квазіпрофесійної діяльності; акцентуація уваги суб'єктів освітнього процесу на екстраполяції узагальнених алгоритмів конструювання та проєктування в педагогічну діяльність. Другу групу обставин утворюють такі: збільшення простору для соціально-професійних спроб через: стимулювання активності студентів у професійній діяльності; реалізації варіативності індивідуальних траєкторій професійного розвитку; забезпечення самовизначення і оформлення проєктів власного просування в оволодінні механізмами і способами проєктної та конструкторської діяльності; здійснення проб у професійній діяльності, спочатку під керівництвом викладача, а потім самостійно. Третя група умов представлена такими позиціями: наявність у педагогів особистісних смислів формування проєктних і конструктивних умінь

студентів, що забезпечується шляхом посилення взаємопов'язаних дій проєктування та конструювання; підтримки позитивних вражень і почуттів від стосунків між педагогами й студентами, що виникають у процесі партнерської позааудиторної діяльності; створення системи грантів на проведення науково-дослідних робіт, яка стимулює долучення їх до тимчасових наукових колективів; формування переконань, що суб'єкти інтегративної педагогічної діяльності є активними учасниками наукових досліджень, внаслідок орієнтованості на професійне самовдосконалення. При цьому з-поміж педагогічних умов набуття підприємницьких якостей особи учений зосереджує особливу увагу на «своєчасному здійсненні педагогічного супроводу» [22, с.77-78].

Становленню підприємницької компетентності студентів ЗВО сприяють такі організаційно-педагогічні умови: реалізація тенденції інтердисциплінарності за дотримання фахової спрямованості професійної підготовки конкурентоспроможних випускників; стимулювання пізнавальних інтересів студентів щодо опанування знаннями з прав і свобод підприємців; узгоджене з цільовими орієнтирами використання імітаційно-рольового навчання та системи ділових ігор із метою систематизації та практичного застосування економіко-правових знань і набутих умінь майбутніх фахівців у підприємницькій діяльності [344, с. 87].

Значна частина дослідників надає особливого значення проєктній діяльності і застосуванню методу проєктів. Так, Т. Матвєєва обґрунтувала низку педагогічних умов, які стосуються використання методу проєктів, і, на думку автора, забезпечують ефективність процесу РПК. До них віднесено: розроблення критеріїв відбору змісту навчального матеріалу з урахуванням специфіки навчального бізнес-планування; створення методики навчання, заснованої на поєднанні репродуктивної і творчої діяльності з пріоритетом останньої; спільна діяльність педагога і здобувача освіти; організація індивідуальної, групової та колективної пізнавальної діяльності; максимальне використання самостійної роботи здобувачів освіти; формування вміння рефлексивного аналізу; здійснення навчання на основі особистісно-орієнтованої освіти і діяльнісного підходу з урахуванням вікових особливостей [237]. До педагогічних умов, що забезпечують набуття досвіду практичної діяльності Т. Матвєєва відносить наступні: перенесення акценту в процесі створення бізнес-проєкту на уяву, створення творчих образів, а не на

економічну реальну ефективність проєкту і його реалізацію; організація економічної навчальної практики в реально діючих комерційних фірмах; підготовленість викладача до використання методу проєктів в навчанні підприємництву. Окрім цього, дослідниця слушно виокремлює педагогічні умови, що сприяють формуванню позитивної мотивації до підприємницької діяльності, зокрема: створення ситуацій успіху у засвоєнні знань і умінь, досвіду практичної діяльності в процесі реалізації розробленого проєкту в сфері підприємництва; використання принципів (природовідповідність, урахування вікових особливостей, доступність, реалістичність, оптимізація, цілісність, достатність, систематичність, послідовність, гуманістичність, науковість, соціалізація навчання, профілювання і диференціація, креативність) як критеріїв відбору змісту навчального матеріалу, механізмів створення бізнес-проєктів і методики навчання; розроблення змісту проєктної діяльності здобувачів освіти та її класифікація у вигляді проєктів, відповідно до рівня сформованої підприємницької компетентності [237]. Подібною до наведеної є позиція А. Чернявського, який обґрунтовує такі педагогічні умови РПК: організація підприємницького проєктування в практико-інтегрованому навчанні; застосування рефлексивних крос-технологій ситуаційного центру; використання рефлексивних технологій [420]. Для визначення педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС враховуємо напрацювання М. Шостака [434], який підкреслює необхідність застосування ігрових методів та електронних засобів для розвитку підприємницьких якостей майбутніх фахівців. До організаційно-педагогічних умов щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в підприємстві дослідник відносить: практико-орієнтований характер підготовки; єдність змістовної, процесуальної сторони навчання; забезпечення міжпредметних зв'язків, опора на знання, вміння і навички, отримані в процесі вивчення основ підприємництва та інформаційних технологій; використання Інтернету та методу проєктів у навчанні [78, с. 10-11]. Підтримуючи значущість виокремлених дослідниками педагогічних умов формування і розвитку підприємницьких якостей здобувачів освіти, вважаємо, що ефективності процесу формування підприємницької компетентності сприятиме також: застосування інтеграційного підходу до вивчення економічних дисциплін; організація навчального комунікативного простору та моделювання комунікативних ситуацій професійного характеру; урахування рівнів професійної адаптованості фахівців економічного

профілю; забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств; наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності підприємця-новатора, розвиток його особистісного підприємницького бачення [240].

У такому контексті актуалізуються вимоги щодо реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх магістрів з ФКіС, зокрема: формування позитивної мотивації й зорієнтованість до засвоєння цінностей підприємницької діяльності; прояв індивідуальних якостей, необхідних для успішного здійснення підприємницької діяльності; узгодження цільових настанов і змісту програм з окремих дисциплін професійного циклу з завданнями і змістом навчальних курсів підприємницької тематики; організація діяльнісно-орієнтованого середовища, що уможлиблює прояв підприємливості на основі застосування опанованих економічних знань; залучення майбутніх магістрів у цілепокладання і планування підприємницької діяльності за допомогою організації навчально-консультаційних центрів; моніторинг розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО.

Отже, науковці, використовуючи численні підходи до визначення сприятливих обставин формування і розвитку якостей, необхідних особі для здійснення підприємницької діяльності, обґрунтовують різні їх формулювання. Узагальнивши результати теоретичного аналізу психолого-педагогічних праць, маємо підстави стверджувати, що розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту зумовлюється рівнем їхньої мотивації, максимальною концентрацією уваги викладачів на освітньому процесі, атмосферою успішної співпраці між викладачами й студентами, дотриманням правильної тактики і стратегії оцінювання успіхів у навчанні, активізацією самостійної діяльності здобувачів тощо. Зважаючи на це, *педагогічні умови позиціонуємо як спеціально створені в освітньому середовищі ЗВО обставини, що забезпечують результативність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.*

У проаналізованих вище дослідженнях йдеться про формування окремих складових підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, а не про цілісний розвиток досліджуваного феномену, що є інтегральною характеристикою професійної підготовки конкурентоспроможного здобувача магістерського рівня

фізкультурно-спортивної освіти, забезпечуючи успіх його самореалізації в умовах становлення ринкової економіки. Особливість педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС зумовлена базовими можливостями їх працевлаштування, на посади: голови спортивного клубу, директора (іншого керівника) підприємства, установи, організації фізкультурно-спортивної спрямованості, оздоровчого, спортивного, туристського комплексу, навчального (навчально-тренувального) центру, школи (вищої спортивної майстерності, спеціалізованої дитячо-юнацької, спортивно-технічної і т. ін.), керівників підрозділів у сфері культури, відпочинку та спорту, менеджерів у сфері культури, відпочинку та спорту, фахівців з організації дозвілля, інструкторів з аеробіки, оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму), організаторів культурно-дозвіллевої діяльності, фітнес-тренерів тощо. Означені посади, на наше переконання, мають безпосередній вихід на підприємницьку діяльність у ФСІ. Таким чином, тренери з обраного виду спорту, фахівці з фізичної реабілітації, інструктори (організатори) спортивно-масової роботи на виробництві, приватній фірмі чи за місцем проживання, керівники спортивних та фітнес-клубів, спортивно-оздоровчих таборів та ін., маючи розвинену підприємницьку компетентність зможуть відкрити власну справу, стати успішними підприємцями, менеджерами. Їхній бізнес буде успішним, передовсім тому, що він так чи інакше пов'язаний з їхньою основною професією, що підтверджено фактичними прикладами діяльності випускників магістратури спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Для визначення педагогічних умов РПК майбутніх магістрів з ФКіС нами проведено експертне оцінювання обставин, які впливають на рівень їхньої професійної підготовки у ЗВО. У виборі експертів керувалися вимогами експертології до експертів. Відтак критеріями їх вибору було обрано такі: «відносно незалежне адміністративне становище; досвід активної роботи; інтелектуальна продуктивність; упевненість в судженнях; працездатність; відсутність роздратування, песимізму, нещирості; почуття соціальної відповідальності тощо [221]. До експертної оцінки було залучено 15 респондентів, із них: 3 осіб – професори Інституту ПТО НАПН України, 8 осіб – науково-педагогічні працівники ЗВО, 4 особи – менеджери, працівники підприємницьких структур з фізичної культури і спорту м. Чернівці й Чернівецької області (С. Дудчак – президент федерації Taekwon-do Чернівецької області та засновник клубу

«EXTREMETAEKWON-DOCLUB»; І. Філіпчук – засновник спортивно-оздоровчого клубу бойового мистецтва «Сфінкс»; Т. Шпортій – засновниця авторської школи танців «TaiS» м. Чернівці; П. Горюк – засновник клубу «Централ» м. Чернівці). Таким чином було сформовано групу експертів, які мають досвід підготовки майбутніх магістрів з ФКіС та роботи у галузі спортивного менеджменту і підприємництва. Експертам було запропоновано розмістити за ступенем важливості та значущості запропоновані педагогічні умови. Якщо, на думку експерта, педагогічна умова найбільше впливає на підготовку майбутніх магістрів з ФКіС, то їй надається ранг 1, найменш впливовій умові – ранг 10. Для оцінювання узгодженості думок експертів розраховали коефіцієнт конкордації. Розрахунок коефіцієнта здійснено за формулою для випадку, коли є пов'язані ранги (однакові значення рангів в оцінках одного експерта).

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12} \cdot m^2(n^3 - n) - m \cdot \sum T_i}$$

$$T_i = \frac{1}{12} \cdot \sum (t_i^3 - t_i)$$

де T_i - число зв'язок (видів повторюваних елементів) в оцінках і експерта, t_i - кількість елементів в i -й зв'язці для i експерта (кількість повторюваних елементів).

Експертам було запропоновано дати рейтингову оцінку запропонованим нами на підставі аналізу наукових досліджень та явищ освітньої практики 11 педагогічним умовам розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у ЗВО:

1. Створення спеціального підприємницько-орієнтованого освітнього середовища з відповідним збагаченням змісту професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС, в основі якого є інтеграція професійної підготовки у галузі фізичної культури і спорту з розвитком підприємницької компетентності.

2. Забезпечення механізмів стимулювання пізнавальної діяльності та позитивної мотивації до підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту.

3. Залучення студентів магістратури до розроблення планів підприємницької діяльності, відпрацювання навичок створення бізнес-проектів з метою формування

підприємницького мислення в процесі планування розвитку комерційних підприємств в галузі ФКіС та у співпраці з підприємцями.

4. Психолого-педагогічне забезпечення мотивування майбутніх здобувачів до спортивного підприємництва і розвитку ділової активності.

5. Уточнення цільових орієнтирів освітніх програм та конкретизація завдань навчальних курсів, (визначаємо цілі, конкретизуємо завдання вивчення дисциплін, акцент робимо на елементах підприємництва, підприємницької діяльності).

6. Удосконалення й оновлення змісту професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС з урахуванням ідеї рекурентності, у зміст курсів включаємо відомості про успішних фахівців і підприємців).

7. Реалізація інтегрованого комплексу педагогічних засобів розвитку підприємницької компетентності із застосуванням інноваційних технологій.

8. Застосування технологій імітаційно-рольового навчання.

9. Застосування технологій інтерактивного й проектного навчання у межах реалізації персоналізованої освіти та тенденцій практико-орієнтованого навчання.

10. Впровадження авторського варіативного курсу «Підприємницька діяльність у галузі ФКіС», організація бізнес-клубів, тренінгів.

11. Впровадження інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності.

За результатами ранжування було створено зведену матрицю рангів, здійснено переформування, що пов'язано наявністю однакових рангових номерів в оцінках експертів та побудовано матрицю рангів (Додаток В).

Результати експертного оцінювання за значимістю педагогічних умов свідчать про важливість другої ($x_2 = 38$), восьмої ($x_8 = 44$), десятої ($x_{10} = 34$) й одинадцятої умов ($x_{11} = 34$), зокрема: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Зважаючи на це, визначимо узгодженість думок всіх

експертів. Скористаємося коефіцієнтом конкордації для випадку, коли є пов'язані ранги (однакові значення рангів в оцінках одного експерта):

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12} \cdot m^2(n^3 - n) - m \cdot \sum T_i}$$

де $S = 22817$, $n = 11$, $m = 15$

$$T_i = \frac{1}{12} \cdot \sum (t_i^3 - t_i)$$

T_i - число зв'язок (видів повторюваних елементів) в оцінках i -го експерта, t_i - кількість елементів в i -й зв'язці для i -го експерта (кількість повторюваних елементів).

$$T_1 = [(2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 2$$

$$T_2 = [(2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 2$$

$$T_3 = [(3^3-3) + (3^3-3) + (2^3-2)]/12 = 4,5$$

$$T_4 = [(3^3-3) + (2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 3,5$$

$$T_5 = [(3^3-3) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 3$$

$$T_6 = [(3^3-3) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 3$$

$$T_7 = [(2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2) + (2^3-2)]/12 = 2$$

$$T_8 = [(2^3-2) + (2^3-2) + (3^3-3)]/12 = 3$$

$$T_9 = [(2^3-2) + (4^3-4) + (2^3-2)]/12 = 6$$

$$T_{10} = [(2^3-2) + (2^3-2) + (3^3-3)]/12 = 3$$

$$T_{11} = [(2^3-2) + (4^3-4) + (2^3-2)]/12 = 6$$

$$T_{12} = [(2^3-2) + (4^3-4) + (2^3-2)]/12 = 6$$

$$T_{13} = [(2^3-2) + (4^3-4) + (3^3-3)]/12 = 7,5$$

$$T_{14} = [(4^3-4) + (3^3-3)]/12 = 7$$

$$T_{15} = [(3^3-3) + (4^3-4) + (2^3-2)]/12 = 7,5$$

$$\sum T_i = 2 + 2 + 4,5 + 3,5 + 3 + 3 + 2 + 3 + 6 + 3 + 6 + 6 + 7,5 + 7 + 7,5 = 66$$

Коефіцієнт конкордації:

$$W = \frac{22817}{\frac{1}{12} \cdot 15^2(11^3 - 11) - 15 \cdot 66} = 0,96$$

$W = 0,96$ – свідчить про наявність високого ступеня узгодженості думок експертів.

Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) в оцінках 1-го експерта, зробимо їх переформування. Переформування рангів проводимо без зміни думки експерта, тобто між ранговими номерами повинні зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює). Також не ставимо ранг вище 1 і нижче значення рівного кількості параметрів (в даному випадку $n = 11$). Переформування рангів візуалізовано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Переформування рангів педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС в оцінках 1-го експерта

Номери місць в упорядкованому ряду	Розташування факторів за оцінкою експерта	Нові ранги
1	1	1.5
2	1	1.5
3	2	3.5
4	2	3.5
5	3	5
6	4	6.5
7	4	6.5
8	5	8.5
9	5	8.5
10	6	10
11	7	11

Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) в оцінках 2-го експерта, зробимо їх переформування. Переформування рангів наведено нижче, в табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

Переформування рангів педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС в оцінках 2-го експерта

Номери місць в упорядкованому ряду	Розташування факторів за оцінкою експерта	Нові ранги
1	1	1.5
2	1	1.5
3	2	3.5
4	2	3.5
5	3	5
6	4	6.5
7	4	6.5
8	5	8.5
9	5	8.5
10	6	10
11	7	11

Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) в оцінках 3-го експерта, зробимо їх переформування. Переформування рангів проводиться в табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Переформування рангів педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС в оцінках 3-го експерта

Номери місць в упорядкованому ряду	Розташування факторів за оцінкою експерта	Нові ранги
1	1	2
2	1	2
3	1	2
4	2	4
5	4	5.5
6	4	5.5
7	5	8
8	5	8
9	5	8
10	6	10
11	8	11

За аналогією здійснено переформування рангів в оцінках усіх 15 експертів. На підставі переформування рангів будується нова матриця рангів (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5.

Зведена матриця переформатованих рангів за ступенем важливості і значущості запропонованих педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці

Експерти / № п.п. педагогічні умови	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	6.5	6.5	8	8	5	8	6.5	6.5	6.5	6.5	7.5	8.5	8.5	7.5	7
2	1.5	1.5	2	3.5	2	1.5	1.5	4	2.5	4	2.5	2.5	2.5	4	2.5
3	5	5	5.5	5.5	6.5	5	5	5	5	5	5.5	5.5	6	5	5
4	8.5	8.5	8	8	8.5	8	8.5	8.5	8.5	8.5	7.5	7	6	7.5	7
5	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	9.5
7	6.5	6.5	5.5	5.5	6.5	6	6.5	6.5	6.5	6.5	5.5	5.5	6	7.5	7
8	3.5	3.5	4	3.5	4	3.5	3.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5
9	8.5	8.5	8	8	8.5	8	8.5	8.5	8.5	8.5	9	8.5	8.5	7.5	9.5
10	1.5	1.5	2	1.5	2	3.5	3.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5
11	3.5	3.5	2	1.5	2	1.5	1.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5

Таблиця 2.6.

Матриця рангів з урахуванням результатів переформування педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Сумма рангів	d	d ²
x ₁	6.5	6.5	8	8	5	8	6.5	6.5	6.5	6.5	7.5	8.5	8.5	7.5	7	107	17	289
x ₂	1.5	1.5	2	3.5	2	1.5	1.5	4	2.5	4	2.5	2.5	2.5	4	2.5	38	-52	2704
x ₃	5	5	5.5	5.5	6.5	5	5	5	5	5	5.5	5.5	6	5	5	79.5	-10.5	110.25
x ₄	8.5	8.5	8	8	8.5	8	8.5	8.5	8.5	8.5	7.5	7	6	7.5	7	118.5	28.5	812.25
x ₅	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	165	75	5625
x ₆	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	9.5	149.5	59.5	3540.25
x ₇	6.5	6.5	5.5	5.5	6.5	6	6.5	6.5	6.5	6.5	5.5	5.5	6	7.5	7	94	4	16
x ₈	3.5	3.5	4	3.5	4	3.5	3.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5	44	-46	2116
x ₉	8.5	8.5	8	8	8.5	8	8.5	8.5	8.5	8.5	9	8.5	8.5	7.5	9.5	126.5	36.5	1332.25
x ₁₀	1.5	1.5	2	1.5	2	3.5	3.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5	34	-56	3136
x ₁₁	3.5	3.5	2	1.5	2	1.5	1.5	2	2.5	2	2.5	2.5	2.5	2	2.5	34	-56	3136
Σ	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	990		22817

$$d = \sum x_{ij} - \frac{\sum \sum x_{ij}}{n} = \sum x_{ij} - 90$$

Перевірка правильності складання матриці рангів педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці за значимістю на основі обчислення контрольної суми:

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+11)11}{2} = 66$$

Сума у стовпчиках матриці рівні між собою і контрольної суми, підтверджує, що матриця складена правильно. Педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці за значимістю розташовано в поданій нижче таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Результати експертного оцінювання за значимістю педагогічних умов

Педагогічна умова	Сума рангів
x ₁₀	34
x ₁₁	34
x ₂	38
x ₈	44
x ₃	79.5
x ₇	94
x ₁	107
x ₄	118.5
x ₉	126.5
x ₆	149.5
x ₅	165

Отже, за результатами експертного оцінювання педагогічних умов, теоретичного аналізу наукових праць та власного педагогічного досвіду найбільш значущими педагогічними умовами розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці визначено такі: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження

інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Реалізація першої педагогічної умови актуалізує пізнавальну активність здобувачів магістерського рівня ФСО, сприяючи конкретизації їхніх уявлень про майбутні успіхи у професійній діяльності й самовизначенню напрямів кар'єрного зростання; зумовлює виникнення стійкого інтересу до виконання бізнес-завдань із надання фізкультурно-спортивних послуг, уможливаючи вияв позитивних емоцій і переживань від віднайдення оригінальних способів розв'язання проблемних питань; активізує прагнення магістрантів до покращення, удосконалення діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг.

Запровадження курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», як створення другої педагогічної умови, уможливує змістову цілісність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, а саме: активізацію творчого потенціалу, ініціативності і підприємливості магістрантів; перегляд ними власного ставлення до освітнього процесу загалом і опанування змісту дисциплін із підприємницької діяльності зокрема; акцентує значущість фізкультурно-спортивної освіти й набуття вмінь самостійно віднаходити, критично осмислювати й оптимально застосовувати опановані знання і досвід у виконанні практичних завдань і розв'язанні складних ситуацій професійної діяльності, аналізувати соціально-економічні реалії й генерувати цікаві ідеї тощо; сприяє усвідомлення магістрантами сутнісних характеристик підприємництва й підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, особливостей надання фізкультурно-спортивних послуг в умовах сучасного ринку праці; поглиблення обізнаності про індивідуально-особистісні якості успішного бізнесмена, а також засвоєння змісту понять «підприємницька компетентність», «підприємницька культура».

Третя педагогічна умова передбачає застосування технологій імітаційно-рольового навчання в процесі професійної підготовки майбутніх магістрів із ФКіС. Це дає змогу магістрантам максимально виявити індивідуально-особистісні ресурси (задатків, здібностей, потенціалів) одночасно забезпечуючи формування навичок критичного мислення, опанування ефективних механізмів досягнення успіху в спортивному бізнесі, інструментів самодіагностики індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей, ефективних способів подолання

бар'єрів у саморозвитку підприємницьких якостей; вироблення вмінь щодо оптимального застосування набутих знань, умінь, способів діяльності, ціннісних орієнтацій. Саме використовуючи імітаційно-рольові технології досягаємо позитивних ефектів у формуванні навичок чітко визначати способи застосування усвідомлених знань, генерування нових ідей, розвитку комунікабельності, самовдосконаленні. При цьому вибір конкретного методу, а також спосіб його реалізації залежить від індивідуально-особистісних якостей студентів академічних груп магістратури.

Створення четвертої педагогічної умови передбачає упровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності, що забезпечує поетапний розвиток у них підприємницької компетентності у процесі професійної підготовки. Розроблений у ході виконання дослідження ІНМК, охоплює: навчальний і навчально-методичний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», в яких викладено програму і тематичний план авторського навчального курсу, блоки проблемно-пошукових, творчих завдань, орієнтовних запитань для обговорення під час занять, тезаурус понять із підприємницької діяльності; практичні рекомендації для виконання завдань самостійної роботи; комплекти проблемно-пошукових і ситуативних завдань; інформаційний портал для майбутніх підприємців у галузі фізичної культури і спорту (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599).

У наступних підрозділах роботи більш детально схарактеризуємо створення означених педагогічних умов через розкриття змістово-процесуальних особливостей кожного з етапів розробленої нами методики РПК майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту та унаочнимо цей процес у вигляді змістово-функціональної моделі.

2.3. Змістово-функціональна модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту

Для обґрунтування й розроблення експериментальної методики й цілісного відтворення структури процесу розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у межах професійної підготовки застосовуємо метод

модельовання, що забезпечує наукове пізнання складних явищ на основі дослідження їх моделей – предметних чи знакових систем, що відображають певні характеристики (ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування) оригіналів [86; 408]. Це дасть змогу визначитися зі змістово-функціональними кореляціями складників означеного процесу – мета, актуальні методологічні підходи й принципи, педагогічні умови, зміст, етапи, форми, методи, технології, методичні засоби, діагностування та ін., а також усвідомити загальну логіку динаміки досліджуваного феномену, візуалізувати психолого-педагогічні механізми РПК здобувачів магістерського рівня ФСО.

Метод теоретичного модельовання справедливо вважається одним із універсальних й використовується у різних галузях науки, оскільки модель є: «штучно створеним еталонним взірцем конкретного явища чи процесу, візуалізованим у вигляді схеми, фізичної конструкції, знакової форми чи формули, який, будучи подібним до досліджуваного об'єкта, відображає і відтворює в спрощеному форматі його властивості, структуру та взаємозв'язки між структурними елементами» [99, с. 22]; «умовним образом певного об'єкта, системи, способу відтворення характерних ознак, властивостей, кореляційних зв'язків конкретних предметів (явищ, процесів) реальної дійсності, що ґрунтується на закономірностях аналогії» [33, с. 106]; «умовно створеною абстрактною копією соціального процесу, явища або події» [375, с. 227].

Педагогічне модельовання слушно визнається універсальним способом глибокого вивчення освітніх процесів, психологічних, педагогічних і організаційно-методичних умов оновлення й поліпшення професійної підготовки майбутніх фізкультурно-спортивних кадрів у ЗВО. Автори психолого-педагогічних досліджень використовують метод теоретичного модельовання для розв'язання завдань щодо удосконалення структури освітніх процесів; оптимізації процесів у закладах різних рівнів освіти; управління когнітивно-пізнавальною діяльністю учнівської і студентської молоді; діагностування, прогнозування й проектування навчання [325, с. 67]. Водночас часто дослідники не враховують важливого методологічного аспекту модельовання, що майбутні фахівці мають бути

активними учасниками, співтворцями процесу розроблення і впровадження такої моделі, й у кожного з них може бути своя методологічна позиція, яку потрібно враховувати [347].

У наукових працях із професійної педагогіки поширюється здебільшого таке визначення: «модель – це система об'єктів, знаків, що візуалізує окремі сутнісні характеристики оригіналу; її дослідження надає нові інформаційні відомості про досліджуваний об'єкт» [181, с. 86]. Ознайомлення з напрацьованим у галузі професійної педагогіки досвідом педагогічного моделювання переконує, що автори наукових розвідок, зазвичай, презентують моделі у формі багатогранних складних конструкцій. Відтак реалізуються їх гносеологічні функції. Зокрема, ілюстративна функція дає можливість наочно відобразити досліджуване явище, його внутрішню будову, властивості; пояснювальна – допомагає глибше зрозуміти пізнаваний об'єкт, сформулювати про нього більш чіткі уявлення; евристична функція, спрямована на відкриття нових сторін буття досліджуваного фрагмента соціальної дійсності; критеріальна – постає як зразок-мірило для здійснення порівняльного аналізу й оцінки окремих властивостей або всього досліджуваного об'єкта; прогностична функція пов'язана з отриманням інформації-прогнозу про подальше функціонування та розвиток досліджуваного явища; перетворювальна – сприяє вибору оптимальних способів перетворення соціальних об'єктів [224, с. 28-30]. У такий спосіб, як слушно зазначає М. Ткаченко, «досягається єдність інформаційної, виховної та розвивальної функцій професійної освіти» [397, с. 142].

Результати теоретичного аналізу наукової психолого-педагогічної літератури і практичного досвіду Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Бердянського державного педагогічного університету, Луцького національного технічного університету, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», дали змогу узагальнити

ключові міркування щодо побудови моделі РПК і її використання в професійній підготовці майбутніх магістрів з ФКіС. Насамперед, це усвідомлення моделі як: способу пізнання освітнього процесу, що здійснюється у ЗВО; засобу реалізації принципу наочності; механізму активізації освітньої творчої взаємодії педагогів і здобувачів освіти. Відповідно до провідної характерної ознаки моделі – інноваційної спрямованості, й орієнтуючись на наявний досвід педагогічного моделювання, нами було спроектовано змістово-функціональну модель як складну граф-схему, що забезпечує відображення цілісного і комплексного характеру процесу розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці; оптимально візуалізує можливості ресурсного забезпечення цього процесу; передбачає достовірність результатів на основі використання критеріїв, показників і діагностичного інструментарію оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності; уможливорює вибір відповідного змістового й технологічного складників педагогічного впливу. Проектуючи модель РПК майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці, урахували виявлені та обґрунтовані в попередньому параграфі педагогічні умови. Відтак коректним, на нашу думку, є використання поняття «змістово-функціональна модель», що втілює поєднання необхідної повноти з простотою користування. Пропонована нами модель РПК представлена як інструмент дослідження і відображає ознаки, факти, зв'язку, відносини в даній галузі знання. Змістово-функціональна модель має просту і наочну форму, зручну, читану і доступну для аналізу і висновків. Зміст спроектованої нами моделі характеризується цілісністю, яка в нерозривній єдності включає навчальний матеріал і способи його засвоєння, а також ті характеристики особистості, які формуються у майбутніх магістрів у процесі конкретних занять, тренінгів і педагогічного процесу в цілому. Вона об'єднує мету, методологічні підходи, принципи, етапи, зміст, форми, методи, технології і методичні засоби РПК у професійній підготовці здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти і показує їх

узаємозв'язок. Змістово-функціональна модель РПК в необхідному наближенні має опис освітнього процесу в його розвитку, виходячи із сучасних умов і конкретних завдань, що вирішуються на заняттях. На основі її можна аналізувати компоненти РПК майбутніх магістрів з ФКіС, мету і завдання, умови, що характеризують цей процес, зміст та структуру навчальних курсів.

Отже, змістово-функціональна модель РПК є не тільки способом пізнання, але й інструментом, що спрямовує процес розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС як аналог даного процесу, в якому максимально віддзеркалено багаторівневі й різноаспектні впливи атрибутів освітніх процесів один на одного або на весь процес загалом. У графічному відтворенні ЗФМ РПК намагалися відобразити інтегративну цілісність викладання основ підприємницької діяльності, спортивного менеджменту і маркетингу; оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для здійснення спортивного підприємництва; виховання і розвиток підприємницьких якостей майбутніх магістрів з ФКіС; цілісність змісту і процесу навчання; синтез організації, регулювання та контролю; науково обґрунтоване конструювання (норм діяльності), спрямоване на вдосконалення виробничої практики магістрантів; визначити логічну структуру предметної області тощо.

Змістово-функціональна модель РПК майбутніх магістрів з ФКіС уможлиблює відтворення внутрішньо-системних зв'язків та ієрархію взаємодії складових досліджуваного процесу. Це досягнуто на основі дотримання низки вимог щодо використання методу педагогічного моделювання, а саме: об'єктивність відображення складної конструкції щодо дійсних ознак розвитку досліджуваного утворення; цілісність виокремлених компонентів і зв'язків у структурі підприємницької компетентності; адекватність змісту істотним ознакам дефініцій базових понять; неприпустимість ототожнення педагогічного процесу, спрямованого на РПК, із процесом професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у ЗВО; пріоритет творчої діяльності суб'єктів освітнього процесу; підвищення ціннісної значущості знань, умінь із ПД; необхідність досліджувати й

організовувати підготовку майбутніх магістрів з ФКіС як педагогічний процес, в якому в інтерпретованій формі відтворено індивідуально-особистісні і професійно-діяльнісні якості, досвід діяльності та рефлексію. Визначені особливості підтверджують наше припущення щодо цілісного розвитку структурно-змістових складників підприємницької компетентності в єдності мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного й рефлексивно-оцінного компонентів і увиразнюють розуміння педагогічного процесу розвитку досліджуваного феномену як відкритого для зовнішніх впливів динамічного механізму, що деталізується складовими цільового, змістового, технологічного, діагностичного блоків і презентований у вигляді складної графічної схеми (рис. 2.1).

Розроблена з урахуванням вимог стратегії, цільових настанов і принципів професійної підготовки здобувачів магістерського рівня ФСО модель уможлиблює візуалізацію РПК як цілісного, багатоаспектного процесу, системно презентуючи основні його компоненти, а також унаочнює динаміку становлення досліджуваного феномену. Коротко прокоментуємо змістове наповнення кожного з блоків.

Цільовий блок ЗФМ розвитку підприємницької компетентності відображає визначену відповідно до соціального замовлення, з урахуванням вимог державних стандартів до професійної підготовки магістрів з ФКіС мету підготовки здобувачів магістерського рівня ФСО до підприємницької діяльності в спеціально створеному освітньому середовищі ЗВО, обумовлену необхідністю становлення ФСІ в Україні як важливої стратегічної умови соціально-економічного розвитку і культурного зростання держави. У цьому контексті ПК майбутніх магістрів з ФКіС постає як один із перспективних результатів підготовки фізкультурно-спортивних кадрів до реалізації професійних знань і навичок у спортивному підприємстві. Як результат відповідної підготовки підприємницька компетентність забезпечує здатність і готовність магістрів з ФКіС самореалізовуватися на основі організації власної справи.

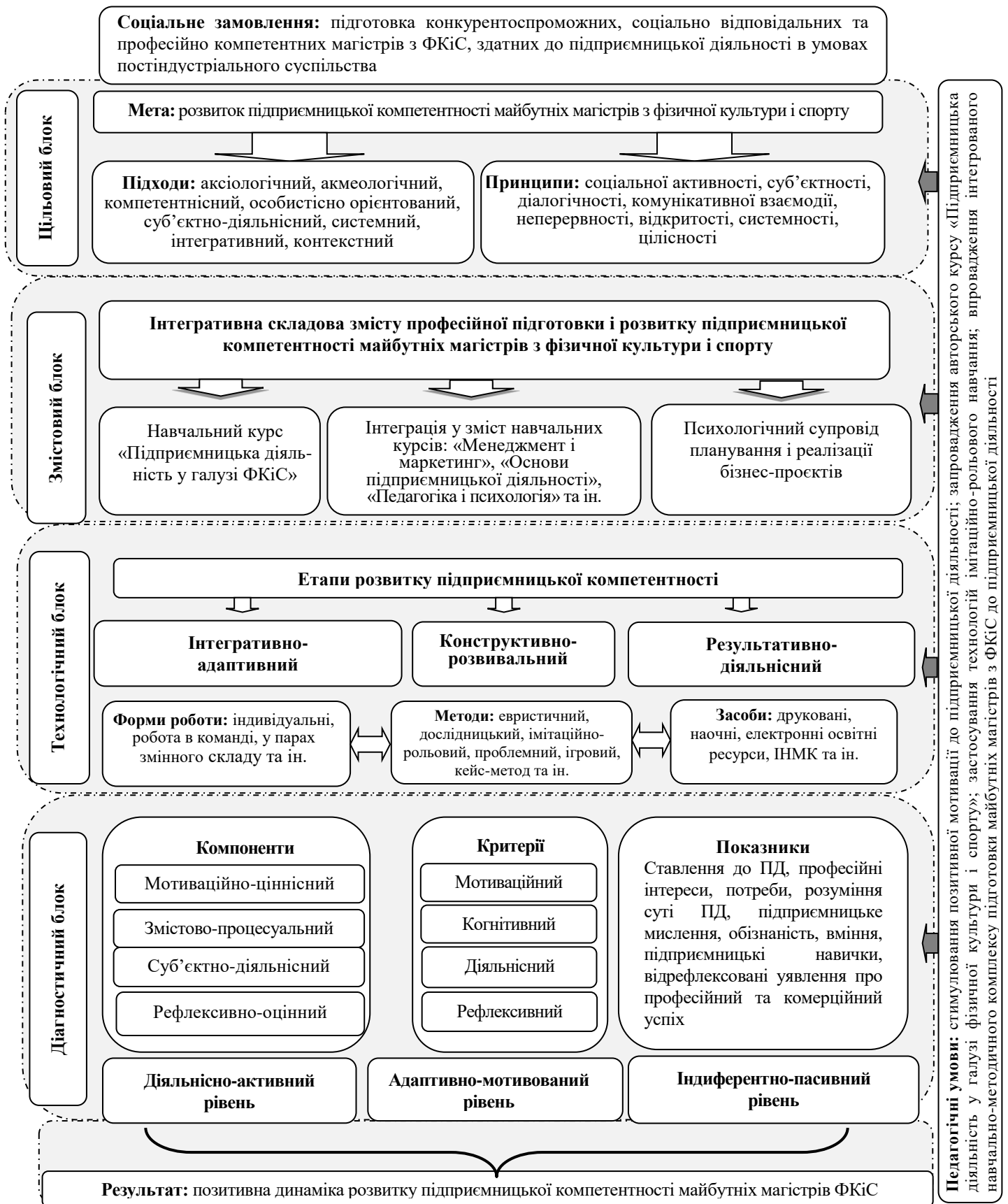

Рис. 2.1 Змістово-функціональна модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці

Мету моделі позиціоновано в такому формулюванні: розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на основі інтеграції професійної підготовки і розвитку підприємницьких якостей майбутніх фахівців з ФКіС, що уможлиблюється у результаті експлікації та практичної реалізації провідних положень аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного, системного, інтегративного й контекстного підходів. Досягнення поставленої мети передбачає виконання завдань щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» на основі: 1) практичної реалізації провідних ідей актуальних методологічних підходів й дотримання відповідних принципів (соціальної активності, суб'єктності, діалогічності, комунікативної взаємодії, неперервності, відкритості, системності, цілісності), що стимулюватиме розвиток індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей, необхідних для успішного здійснення підприємницької діяльності; 2) запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», що уможлиблює змістову цілісність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС; 3) пріоритетного застосування технологій імітаційно-рольового навчання, що забезпечить вияв та розвиток особистісних і професійних якостей майбутніх здобувачів магістерського рівня ФСО для здійснення підприємницької діяльності; 4) впровадження інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності, що передбачено реалізацією авторської методики розвитку підприємницької компетентності.

Презентовані у цільовому блоці актуальні методологічні підходи й основні принципи слугують концептуальним підґрунтям цілісності педагогічного процесу розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС. *Аксіологічний підхід* розкриває ціннісні смисли й світоглядні орієнтації майбутніх магістрів з ФКіС щодо набуття професійної і підприємницької компетентностей. «В університетах, що трансформуються в напрямі підприємництва, академічні цінності можуть або вести за собою розвиток інших елементів, або наслідувати їх»,

– підкреслює О. Романовський [351, с. 171]. Для успішної самореалізації магістрам з ФКіС важливо навчитися приймати оптимальні рішення й визначати ефективні способи розв’язання ситуаційних проблем, ґрунтуючись на усвідомленні ідеї В. Франкла: «реалізуючи сенс життя, я реалізую себе». *Компетентнісний підхід* обумовлює особливості процесу засвоєння знань, умінь і навичок, способів їх реалізації у професійній діяльності, опанування ціннісних орієнтацій та набуття досвіду, що цілісно сприяють розвитку підприємницької компетентності. Реалізація ключових положень *особистісно-орієнтованого підходу* в контексті професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, зокрема розвитку в них підприємницької компетентності, зорієнтована на створення сприятливих умов для самореалізації магістрантів, що забезпечує актуалізацію, вияв та розвиток їхніх потенціалів, розвій індивідуально-особистісних (задатків, здібностей, світоглядних позицій, ціннісних орієнтацій та ін.) якостей як структурно-змістових елементів підприємницької компетентності. *Суб’єктно-діяльнісний підхід* дає змогу зосередити увагу на особі кожного здобувача магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти як суб’єкта освітнього процесу й у майбутньому суб’єкта підприємницької діяльності в ФСІ, створити максимально сприятливі обставини для прояву ними набутих професійно значущих якостей, досвіду, а також – для самовизначення, відповідно до психофізіологічних особливостей магістрантів, чинників соціально-економічного й культурного контексту їхньої життєдіяльності. Застосування провідних ідей *інтегративного підходу* зумовлює взаємопроникнення змісту й форм різних навчальних дисциплін на основі їх узаємозв’язку і взаємодоповнюваності, забезпечуючи утворення освітньо-підприємницького середовища як організаційно-системної цілісності розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. Важливим чинником РПК здобувачів магістерського рівня ФСО розглядаємо системність та послідовність в опануванні й узагальненні актуальних і інтегративних знань, виявленні закономірностей, що забезпечуємо реалізацією провідних ідей *системного підходу*, котрі детермінують темпи когнітивно-освітньої, квазіпрофесійної чи підприємницької діяльності. Застосування в якості

підрунтя основних положень системного підходу забезпечує чітку взаємодію складових освітнього процесу (планування, організація, контроль, корекція, аналіз) професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС.

Загальними принципами РПК здобувачів магістерського рівня ФСО визначено такі: соціальної активності, суб'єктності, діалогічності, комунікативної взаємодії, неперервності, відкритості, системності, цілісності. Провідним визначаємо принцип соціальної активності, головна ідея якого полягає у характеристиці способів життєдіяльності майбутніх магістрів з ФКіС як соціальних суб'єктів (спрямованості діяльності і поведінки на зміну соціального середовища, інститутів ФКіС, відповідно до актуальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів або ж гальмування змін, цивілізаційного розвитку; вияв соціальних ініціатив, участь у вирішенні актуальних соціальних завдань, постійна взаємодія з іншими соціальними суб'єктами). Принцип соціальної активності органічно пов'язаний із вимогами дидактичних принципів суб'єктності, комунікативної взаємодії, особистісного й професійного розвитку, рефлексивності і збагачується їх змістом. Зокрема, індивідуальні ресурси (задатки, здібності, потенціали) магістрантів як у спорті, так і в підприємництві реалізуються на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, що зумовлює усвідомленість важливості соціально-економічної сфери й утвердження активної громадянської позиції, сприяє їх становленню як підприємців у фізкультурно-спортивній індустрії. Практичне впровадження принципів здійснюємо шляхом уточнення цільових орієнтирів опанування навчальних курсів професійного циклу, осучаснення змісту, оновлення організаційних форм, методів і засобів професійної підготовки майбутніх магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» з урахуванням тенденцій персоналізованої освіти. Цілісна реалізація цих принципів передбачає формування у здобувачів магістерського рівня ФСО особистісно значущої професійної позиції щодо процесу підприємницької діяльності: ставлення до самого себе, інших людей, суспільства, до виробництва, природи, держави. На їх основі обґрунтовуємо провідні тематичні аспекти РПК: соціально-особистісне становлення майбутніх магістрів з ФКіС, поглиблення їхніх світоглядних позицій, інтегрування знань про

людину, дійсність, суспільство, формування навичок працювати в команді шляхом застосування самостійно здобутих відомостей соціальної, економічної, соціокультурної, психологічної, фізкультурно-спортивної тематики у перебігу ділових та імітаційно-рольових ігор, виконання проєктів тощо. При цьому принципи суб'єктності, цілісності й системності зумовлюють зорієнтованість освітнього процесу на підготовку майбутніх магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», здатних до активної підприємницької діяльності через усвідомлення себе суб'єктом підприємництва, що забезпечує конкурентоспроможність випускників ЗВО у новітніх соціально-економічних умовах. Реалізація означених принципів сприяє усвідомленню магістрантами самих себе, як активних суб'єктів на ринку праці, дозволяючи втілювати їхні прагнення щодо спортивного підприємництва.

Практична реалізація методологічних підходів і дидактичних принципів, означених у цільовому блоці змістово-функціональної моделі РПК, дає змогу спроектувати розвиток досліджуваного феномену через: актуалізацію і вдосконалення комплексу професійних якостей, знань, умінь, навичок і способів діяльності, що сприяють самовизначенню в підприємницькій діяльності; формування уявлень про професійний успіх і здатності до самореалізації, саморозвитку, самоствердження, що обумовлює планування й реалізацію можливих напрямів підприємницької діяльності у ФСІ. Відтак розвиток підприємницької компетентності магістрантів у процесі професійної підготовки обумовлюється відповідними цільовими орієнтирами освітньо-професійних програм і передбачає методично продумане застосування організаційних форм, методик, технологій і методів навчання, котрі у своїй цілісності забезпечують як окремі позитивні зрушення, так і загальну динаміку цього процесу: від формування стійких мотиваційних настанов – до опанування алгоритмами і механізмами рефлексії щодо підприємницької діяльності крізь її пізнавальну площину й активізацію поведінкової сфери.

У зв'язку з цим у *змістовому* блоці спроектованої моделі звертається увага на інтегративну складову змісту професійної підготовки і розвитку

підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, зокрема, реалізацію навчального курсу професійного циклу вибіркових дисциплін «Підприємницька компетентність у галузі фізичної культури і спорту», наголошується на необхідності психологічного супроводу. Це сприяє переосмисленню аксіологічних орієнтацій здобувачів магістерського рівня ФСО в оволодінні способами планування і реалізації бізнес-проектів і досягненню цільових настанов їхньої професійної підготовки, а саме:

- розвиток внутрішньої позитивної мотивації до засвоєння змісту, способів і методів інтегрування фізкультурно-спортивного, фізкультурно-оздоровчого та підприємницького видів діяльності;

- формування стійких уявлень про перспективи самореалізації на основі практичного втілення опанованих системних знань із навчальних курсів професійного циклу («Менеджмент і маркетинг у сфері фізичної культури», «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін», «Теорія і методика спортивних тренувань», «Менеджмент спортивної організації», «Методика олімпійської освіти дітей та молоді», «Вікова та педагогічна психологія», «Рекреаційний туризм», «Моніторинг фізичного розвитку та фізичної підготовленості», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Фізіологічні основи фітнес-тренування» тощо);

- активізація й удосконалення професійно важливих якостей і навичок, зокрема щодо виявлення та розв'язання проблемних питань, налагодження конструктивної комунікативної взаємодії з представниками з соціальних і професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

- формування навичок щодо використання засобів обраного виду спорту для формування навичок здорового способу життя при проведенні занять рекреаційної, оздоровчої спрямованості з особами різної статі і віку, реалізації фізкультурно-спортивних послуг, а також брендінгу (здатність вигідно презентувати власний бізнес (організацію, установу, компанію тощо), окремі послуги, товари й себе, як кращого тренера й бізнесмена);

– розвиток умінь чітко формулювати досяжні, короткострокові і/або довгострокові цілі й визначати оптимальні способи їх досягнення, у т. ч. на основі правильного розподілу фінансів (фінансова грамотність);

– активізація й удосконалення важливих для здійснення спортивного підприємництва якостей: ділових (кмітливість, оригінальність мислення, винахідливість, здатність до ризику, незалежність думок, автономність дій, швидкість реакцій на зміну ситуації, комунікабельність); соціально-психологічних (усвідомлена потреба у самореалізації і досягненні успіху, лідерство, самоорганізованість, ініціативність, стійка потреба у заснуванні власної справи тощо); професійних (якісний рівень фізкультурно-спортивної освіти, обізнаність із питань підприємництва, самостійність у прийнятті рішень і підприємстві, вміння критично оцінювати реальну економічну ситуацію тощо); організаційних та управлінських здібностей (вміння керувати людськими ресурсами, здатність узгоджувати власні інтереси з інтересами партнерів, найманих працівників, здатність прогнозувати можливий стан розвитку заснованої організації, здатність управляти капіталом та ін.).

У *технологічному блоці* ЗФМ унаочнено методіку розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту як процес їхнього особистісно-професійного становлення, що відбувається на інтегративно-адаптивному, конструктивно-розвивальному й результативно-діяльнісному етапах у межах професійної підготовки. Доцільність поетапного розвитку підприємницької компетентності обумовлюємо сутнісною природою і механізмами процесів особистісного й професійного становлення здобувачів магістерського рівня ФСО, що здійснюється у формі взаємовпливів об'єктивного (освітнього, зовнішнього) й суб'єктивного (індивідуально-особистісного, внутрішнього). Це сприяє засвоєнню цінностей підприємницької культури, поглибленню опанованих знань, удосконаленню фахових умінь та набуттю досвіду спортивного підприємництва. Застосування розробленої методіки ґрунтується на раціональному інтегруванні процесів фізкультурно-спортивної й бізнес-освіти. Такий синтез потребує використання інноваційних форм організації, технологій і

методів навчання, а також методичних прийомів, що сприяють максимальній реалізації потенціалу суб'єктів освітнього процесу й характеризують функціонально-процесуальні особливості методики розвитку підприємницької компетентності (інтерактивні форми організації семінарських, практичних занять, тренінгів, зокрема, робота в командах, у парах змінного складу; методи: евристичний, дослідницький, ігровий, кейс-метод, комп'ютерного моделювання, модерації тощо; технології особистісно-розвивального, проблемного, інтегративно-діяльнісного, імітаційно-рольового, контекстного, проєктного навчання тощо). На всіх етапах РПК важливо використовувати різні методи. Зокрема, застосування евристичного й дослідницького методів сприяє усвідомленому засвоєнню знань про цілі підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, її очікувані результати, способи досягнення мети, засоби інтелектуального, практичного або предметного характеру, конкретні об'єкти професійної і підприємницької діяльності. Ігровий, імітаційно-рольовий методи, а також метод комп'ютерного моделювання уможливають створення ситуацій, максимально наближених до реалій ФСІ, наприклад, спортивної організації. Закріплення теоретичних знань майбутніх магістрів з ФКіС забезпечується використанням активних форм навчання під час семінарських, практичних занять і тренінгів та демонструє міждисциплінарні зв'язки окремих навчальних дисциплін.

Змістовим наповненням методики розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО є багатоаспектні об'єкти: концепції, теорії, принципи, ідеї різного рівня узагальнення, які обговорюються під час інтегрованих занять. Ураховуючи професійну спрямованість підготовки майбутніх магістрів з ФКіС, важливо органічно поєднувати цілі і завдання фізкультурно-спортивної і бізнес-освіти, взаємодоповнюючи і збагачуючи зміст, уникаючи його дублювання. У зв'язку з цим, у процесі занять із розробленого нами навчального курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» застосовуються саме інтерактивні методи навчання. Таким чином здобувачі магістерського рівня ФСО стають активними учасниками освітніх процесів, що відбуваються у спеціально створеному підприємницько-орієнтованому освітньому середовищі.

Перебуваючи в епіцентрі комунікативної взаємодії й займаючи рівнозначну позицію, магістранти мають змогу проявити набуті знання, розкрити власний потенціал, максимально проявити себе й набути вмінь продуктивно працювати в команді. Власне розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС передбачається практичною реалізацією інтегрованого підходу до формування евристичного, аналітичного та системного мислення, активізації пізнавальної самостійності. Застосування ідеї міжпредметної інтеграції реалізується на основі виконання завдань міжпредметного змісту під час практичних занять із навчальних курсів професійного циклу, паралельним опрацюванням кількох джерел інформації одночасно, заслуховуванням й обговоренням доповідей. Розроблена нами методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту деталізується системою педагогічних дій, що реалізуються у три етапи: інтегративно-адаптивний, конструктивно-розвивальний, результативно-діяльнісний. Кожний етап характеризується змістово-процесуальними особливостями, що сприяють формуванню підприємницького мислення, актуалізації здатності до самостійного засвоєння важливої для ведення спортивного бізнесу інформації, визначенню оптимальних і поміркованих рішень на основі застосування опанованих знань щодо успішного здійснення підприємницької діяльності. Більш детально означені етапи схарактеризуємо в підрозділі 2.4. У контексті розкриття особливостей технологічного блоку змістово-функціональної моделі розвитку підприємницької компетентності зазначимо, що застосування на компетентнісно-орієнтованих заняттях активних форм і методів навчання сприятиме усвідомленому опануванню й міцному засвоєнню магістрантами сутнісних характеристик спортивного підприємництва, видів, способів, алгоритму і механізмів підприємницької діяльності. Водночас підкреслимо: оскільки продуктивна діяльність здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти можлива за умови взаємонавчання, роботи в групах, під час дискусій, варіативно-порівняльного опрацювання інформації тощо, то головне завдання викладача – створити атмосферу довіри, комфортних умов для конструктивної співпраці, розвитку

ділової активності, лідерських якостей, почуття управлінської відповідальності за діяльність групи. Надзвичайно важливо запропонувати необхідні джерела інформації, підготувати тексти для обговорення на занятті та самостійної творчої діяльності здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти. Саме від науковості та достовірності інформації, відповідного обсягу тексту, правильно сформульованих питань для його опрацювання та виробленого алгоритму дій залежатиме рівень формування ключових компетентностей здобувачів магістерського рівня ФСО, а виконання завдань міжпредметного характеру дасть змогу налаштувати їх на творчу пошукову діяльність і встановити місце й роль конкретної дисципліни в процесі підготовки до спортивного підприємництва. Тому-то виправданим у методиці розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту є використання саме інтерактивних методів навчання, суть яких нами концептуалізовано нами в твердженні: в процесі навчання активність тих, хто навчається, перевершує активність викладача. Такі методи в контексті реалізації ІНМК нами узагальнено в межах трьох груп: 1) методів розвитку критичного мислення, формування умінь аналізувати, оцінювати й узагальнювати факти; з цією метою використовуються «мозковий штурм», SWOT-аналіз, лекції з презентацією та опрацюванням текстових-джерел, робота в малих групах, експертні групи, «зупинки з завданнями»; 2) методів, що сприяють формуванню відповідальності, здійсненню й оцінюванню вибору, а також прийняттю рішень із усвідомленням наслідків; зокрема, метод дискусії, дебатів, «шість капелюхів», «критерійний покер», дискусія на бали, метаплан; 3) методів, що розвивають уяву, ґрунтуються на емоціях і переживаннях особистості, а також створюють умови для дії: драма, моделювання, рольова гра, «асоціативний куш», ментальні карти.

Діагностичний блок змістово-функціональної моделі презентований критеріями, показниками і рівнями оцінювання динаміки розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в єдності мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів означеного утворення. Коротко

прокоментуємо зміст критеріїв і відповідних рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти.

За результатами теоретичного аналізу довідкової літератури й наукових джерел було вставлено поліаспектність тлумачень змісту поняття «критерій». Проте автори психолого-педагогічних досліджень, здебільшого, оперують загальним тлумаченням критерію як «засобу для судження, мірила, на підґрунті якого оцінюють, визначають чи класифікують явища [92, с. 465]; ознаки, за якою діагностують динаміку предметів, явищ, а також як підґрунтя для порівняння чи зіставлення, певного еталонного вияву конкретної якості [280, с. 245-247]. Оцінювання стану сформованості «будь-яких компетентностей як діяльнісних здатностей особистості відбувається виключно в інформаційний спосіб» [101, с. 7]. З огляду на це, у визначенні критеріїв, показників і рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти поняття «критерій» розуміємо як загальну властивість, що утворена сукупністю простіших елементів – показників, за якою досліджують окреме явище. Показники конкретизуємо сукупністю параметрів, що можуть безпосередньо підлягати вимірюванню. Таку позицію аргументуємо дефініціями авторитетних учених (С. Гончаренка [86], В. Курила [209], П. Лузана [221], В. Сидоренка [363], С. Сисоевої [367] та ін.). Погоджуємося з твердженням В. Монахова, який визначає критерій як ідеальний зразок, еталон, що відображає найвищий, досконалий рівень сформованості певного утворення, порівняно з яким можна встановити ступінь відповідності й наближення його дійсного стану чи рівня до визначеної норми, певного ідеалу [275]; В. Курило – як теоретично й логічно обґрунтовану сукупність взаємопов'язаних характеристик системи, що розкривають її сутнісні властивості, забезпечуючи багатовимірний аналіз, і можуть бути перевірені у практичній діяльності [209]. Отже, критерій усвідомлюємо як загальну властивість, еталонний взаємозумовлений комплекс показників для порівняння конкретних предметів/явищ; показник – сукупність індикаторів, що вирізняють певний предмет/явище з множини подібних; індикатор – безпосередня кількісно вимірювана ознака досліджуваного предмета/явища.

До критеріїв і показників визначення рівня сформованості підприємницької компетентності особи більшість дослідників (І. Акперов [6], С. Арьков [19], Т. Бахор [37], Є. Белан [38], З. Варналій [55], К. Гусин [95], І. Демура [102], В. Дрижак [115], Д. Закатнов [8], Л. Криницька [203], Т. Матвєєва [237], С. Шарифулліна [425] та ін.) слушно відносять такі здатності: генерувати інноваційні ідеї, перетворюючи їх в нові технології з метою отримання прибутку; здійснювати пошук нових ринкових можливостей для бізнесу; інтенсивно працювати в умовах невизначеності; оперативно оцінювати економічні і соціальні умови здійснення підприємницької діяльності; розробляти бізнес-плани створення і розвитку нових організацій, напрямів діяльності, продуктів; ухвалювати продумані рішення та усвідомлювати персональну відповідальність за їх наслідки; формулювати мету, переключатися на альтернативну стратегію досягнення мети; розуміння суті проблеми і вміння знаходити новаторське рішення проблеми в стандартних і нестандартних ситуаціях; налагоджувати зв'язки, домовлятися, здійснювати комунікації з різними партнерами, укладати ефективні угоди; контролювати використання ресурсів, забезпечувати оптимальний розподіл ресурсів між операціями і проєктами; створювати ділові та робочі мережі з різних учасників; ризикувати, вміння керувати ризиком; критично оцінювати особисті переваги і недоліки.

Урахування дослідницьких пошуків означених вище авторів та узагальнення результатів теоретичного аналізу наукових праць щодо підготовки здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти до професійної діяльності (Л. Денисова [104], Т. Емтиль [125], О. Завальнюк [132], С. Криштанович [206], Ю. Павленко [309], А. Сватєєв [358] та ін.), бізнес-освіти (М. Вачевський [59], В. Дрижак [115], Е. Дьячкова [120], Є. Іванченко [160], Л. Криницька [203], Г. Матукова [240], С. Мясникова [281], Н. Побірченко [322] та ін.), власний досвід дозволили визначити критерії, показники та рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

Так, *мотиваційний критерій* оцінювання рівнів розвитку досліджуваного феномену в здобувачів ФСО конкретизований такими показниками: ставлення до

підприємницької діяльності та самореалізації у підприємництві; професійні інтереси; потреба в досягненні професійних і комерційних успіхів. Означений критерій характеризує: 1) мотиви вибору професії й наряду підприємницької діяльності (послуги у сфері фізичної культури і спорту; товари спортивного призначення; спортивні видовища), що активізують ресурсні можливості майбутніх магістрів з ФКіС у започаткуванні власного бізнесу; 2) професійні інтереси, в яких інтегруються спортивні уподобання і досягнення майбутніх магістрів з ФКіС в царині спортивного підприємництва, слугуючи важливим механізмом актуалізації індивідуальних якостей для здійснення підприємницької діяльності, й водночас сприяючи усвідомленню професійної підготовки та розвитку підприємницької компетентності як ефективних способів і напрямів творчої самореалізації; 3) потреби в досягненнях щодо професійного успіху у підприємницькій діяльності. Показники мотиваційного критерію оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО виражаються в їхніх прагненнях професійно самовдосконалюватися й характеризуються подоланням внутрішніх суперечностей між досягнутим та необхідним рівнем сформованості підприємницьких якостей, а також заснуванням власної справи.

Когнітивний критерій оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО характеризує стан їх поінформованості у питаннях підприємництва та підприємницької діяльності, охоплює відомості з соціології, економіки, педагогіки, психології та ін. наук, пов'язані зі змістом основних положень зі здійснення підприємницької діяльності в ФСІ, а також індивідуальні особливості мислення. Показниками критерію нами визначено: 1) знання суті підприємницької діяльності та основних категорій підприємництва; 2) розуміння ефективних способів, механізмів здійснення підприємницької діяльності у галузі ФКіС й оптимальне їх застосування для виконання професійних завдань; 3) властивості підприємницького мислення: аналітичність, критичність, цілісність, логічність, гнучкість, креативність, предметність, повнота, оригінальність щодо сприйняття й осмислення інформації

про підприємницьку діяльність; 4) здатності до розуміння смислів і логіки розгортання соціально-економічних ситуацій. Когнітивний критерій виражається частотою проявів пізнавальної активності та самостійності здобувачів магістерського рівня ФСО в набутті знань щодо сутнісних характеристик підприємництва, організації виробництва та формування цінової політики з надання фізкультурно-спортивних послуг, особливостей утворення суб'єктів підприємництва в сфері ФКіС, основ бізнес-планування, стратегії підприємництва, правової, етичної й соціальної відповідальності підприємця та їх застосування в різних ситуаціях підприємницької діяльності; рівнем ініціативності в з'ясуванні суспільних запитів конкретного регіону, місцевих територіальних громад у фізкультурно-спортивних і оздоровчих послугах та способів задоволення цих потреб; реалізацією навичок ефективної господарської діяльності, спрямованої на задоволення потреб суспільства у фізкультурно-спортивних послугах та створення відповідних комерційних структур на конкретній території.

Діяльнісний критерій оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС конкретизований такими показниками: 1) володіння основними способами і механізмами виконання дій щодо планування та здійснення підприємницької діяльності; 2) вміння аналізувати й генерувати комерційні ідеї; 3) здатність ризикувати заради досягнення поставленої підприємницької мети в ході реалізації та вирішення нестандартних професійних завдань; 4) уміння контролювати емоційний стан у ситуаціях професійної і підприємницької діяльності; 5) навички визначати мету й послідовно діяти для її досягнення, застосовуючи набуті знання, уміння, навички, самопізнання, творчої самореалізації та самовдосконалення. Означені показники проявляються як: комплекс послідовних дій, спрямованих на побудову індивідуально-особистісної стратегії, характеризуються цілеспрямованістю у визначенні комерційних ідей і готовністю ризикувати заради її реалізації та вирішення нестандартних професійних проблем; сформовані навички визначати реальну мету і діяти послідовно для її досягнення з використанням системної цілісності професійних знань, умінь і навичок у галузі фізичної культури і спорту та творчої самореалізації,

самопізнання і професійного самовдосконалення, у т.ч. в підприємницькій діяльності, осмислено й якісно виконувати проєктні завдання (зокрема, проводити маркетингові дослідження, розробляти бізнес-плани, готувати аналітичні звіти тощо); сформовані ділові якості, елементи підприємницької культури, ділова активність.

Рефлексивний критерій оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС конкретизований сукупністю таких показників: 1) відрефлексовані уявлення про професійний і комерційний успіх; 2) самоусвідомлення рівня сформованості професійної та підприємницької компетентностей; 3) здатність виокремлювати труднощі у виконанні професійних і бізнес-завдань; 4) стійка потреба в самопізнанні, розвитку професійної рефлексії, самовдосконаленні.

Визначені критерії та їх показники, візуалізовані в діагностичному блоці змістово-функціональної моделі РПК, застосовували для оцінювання рівнів розвитку досліджуваного феномену в майбутніх магістрів з ФКіС. У здійсненні педагогічної діагностики враховували положення наукових праць Р. Атаханова [134], О. Баскакова [34], С. Гончаренка [86], В. Зягвизинського [134; 135], Л. Карамушки [170], П. Лузана [220], О. Новікова [292], В. Сидоренко [363], О. Сидоренко [364], С. Сисоєвої [367] та ін. У накових працях наголошується, що особливою вимогою педагогічної діагностики є своєчасність перевірки, оцінювання й аналізу результатів набуття ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок, способів діяльності, визначенні тенденцій й прогнозуванні динаміки педагогічного процесу, що забезпечує прийняття адекватних рішень. Саме на основі опрацювання емпіричних результатів педагогічного діагностування й, зокрема інтенсивності проявів обґрунтованих вище показників мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного критеріїв, досліджували динаміку і рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці в ЗВО. Відтак, у ході дослідницького пошуку було обґрунтовано три рівні розвитку підприємницької компетентності:

діяльнісно-активний, адаптивно-мотивований, індіферентно-пасивний, характерологічні ознаки яких представлено в додатку.

Заключним результатом впровадження запропонованої змістово-функціональної моделі в освітню практику ЗВО є позитивна динаміка розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, що знайшло підтвердження під час експериментальної перевірки результатів проведеного дослідження.

Отже, спроектована й обгрунтована в підрозділі ЗФМ модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту складається з елементів, що пов'язані прямими і зворотними зв'язками в межах цільового, змістового, технологічного й діагностичного блоків, та виконує функцію унаочнення педагогічного процесу розвитку досліджуваного утворення. Змістово-функціональна модель реалізує ідею професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця з ФКіС, оскільки спрямовується на розвиток у них підприємницької компетентності як важливого чинника безперервного особистісного й професійного самовдосконалення та саморозвитку. Впровадження моделі в практику фізкультурно-спортивної освіти здобувачів магістерського рівня дало змогу створити сприятливі педагогічні умови для розвитку в них підприємницької компетентності. Концептуально-змістові й технологічно-процесуальні особливості забезпечення педагогічного процесу розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки у ЗВО обумовлені апробацією розробленої в ході дослідницького пошуку методики.

2.4. Методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці

У розробленні методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту виходили з концептуально-теоретичного розуміння суті РПК як спеціально організованого процесу

актуалізації та вияву комплексу індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей, що сприяють самореалізації особи в умовах становлення ринкової економіки, професійному самовдосконаленню, формуванню стійких уявлень про професійний успіх, зорієнтовані на планування та реалізацію можливих напрямів кар'єрного зростання, зокрема, щодо започаткування власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії. Відтак, провідною ідеєю методики розвитку підприємницької компетентності є органічне поєднання теорії й практики фізкультурно-спортивної та бізнес-освіти, а також актуалізації, проявів і розвитку підприємливості майбутніх магістрів з ФКіС для їх адаптації в сучасних соціально-економічних умовах. З огляду на це, результативність рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти зумовлюватиметься, по-перше, ступенем їхньої відкритості до вивчення й набуття досвіду спортивного підприємництва; по-друге, прагненнями до особистісно-професійного саморозвитку; по-третє, спрямованістю до опанування інноваційних знань, нових способів мислення, моделей поведінки; по-четверте, переосмисленням ставлення до самого себе, зокрема, як до суб'єкта підприємницької діяльності та інвестування; по-п'яте, вмотивованістю щодо досягнення високого рівня розвитку особистісно і професійно значущих якостей, сукупність яких характеризують його, як спортсмена-професіонала і суб'єкта спортивного підприємництва, здатного досягти значних успіхів у реалізації планів щодо відкриття власної справи, розширення спектру фізкультурно-спортивних послуг для населення, досягнення фінансової незалежності тощо.

Таким чином, методика РПК майбутніх магістрів з ФКіС обумовлюється чіткими цільовими настановами й змістом освітньої підготовки та передбачає методично продумане застосування інноваційних форм і технологій, активних методів навчання і методичних прийомів, що забезпечують, як окремі позитивні зрушення, так і загальну динаміку цього процесу: від формування стійких мотиваційних настанов – до опанування алгоритмів і механізмів рефлексії щодо підприємницької діяльності у ФСІ, крізь її пізнавальну площину й активізацію поведінкової сфери.

Структуру розробленої методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту конкретизуємо теоретико-змістовою і практико-діяльнісною складовими. До *теоретико-змістової* складової віднесено: цільові настанови, інтегративні знання про місце і роль спортивного підприємництва в суспільстві, його напрями, різновиди й організаційні форми, ризики у діяльності, індивідуально-особистісні якості успішних підприємців, логіку, мотивацію й свободи у здійсненні підприємницької діяльності, етичну й соціальну відповідальність тощо. У контексті вищої фізкультурно-спортивної освіти до таких цільових орієнтирів віднесено:

- розвиток внутрішньої позитивної мотивації до засвоєння змісту напрямів, способів і методів здійснення фізкультурно-спортивної, фізкультурно-оздоровчої та підприємницької діяльності;

- формування уявлень про перспективи самореалізації на основі практичного втілення знань із основ підприємницької діяльності в ФСІ, економіки, спортивного маркетингу і менеджменту;

- активізація й удосконалення підприємницьких умінь і навичок (комунікативні навички; навички реалізації фізкультурно-спортивних послуг, навички брендінгу; уміння чітко визначати досяжні, короткострокові і/або довгострокові цілі й проєктувати (планувати) способи їх досягнення; фінансова грамотність);

- розвиток особистісно значущих якостей для здійснення спортивного підприємництва: *ділових* (кмітливність, оригінальність мислення, винахідливість, здатність до ризику, незалежність думок, автономність дій, швидкість реакцій на зміну ситуації, комунікабельність тощо); *соціально-психологічних* (усвідомлена потреба в самореалізації і досягненні успіху, лідерство, самоорганізованість, ініціативність, стійка потреба у заснуванні власної справи тощо); *професійних* (якісний рівень фізкультурно-спортивної освіти, обізнаність у питаннях підприємництва, самостійність у прийнятті рішень, вміння критично оцінювати реальну економічну ситуацію тощо); *організаційних* (здатність керувати людськими ресурсами, узгоджувати власні інтереси з інтересами партнерів,

найманих працівників, прогнозувати розвиток заснованої організації, управляти капіталом та ін.).

Системоутворювальним елементом теоретико-змістової складової є інформаційно-освітній контекст означеного процесу, в якому синтезовано професійно важливі відомості з підприємницької діяльності в галузі ФКіС та відрефлексовані знання магістрантів про фізичну культуру і спорт як гуманітарну й водночас соціально-економічну галузь, підприємництво, бізнес, психологію управління, національну економіку, утворені на основі інтеграції та експлікації інформаційних відомостей із занять навчальних курсів «Основи підприємницької та економічної діяльності», «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті», «Ринкові відносини та підприємництво у галузі ФКіС», «Економіка масового спорту», «Менеджмент спортивної організації» тощо. Інформаційно-освітній контекст узагальнено нами в авторському навчальному посібнику «Підприємницька діяльність в галузі фізичної культури і спорту», а також на інформаційному порталі URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599. У межах дослідження припускаємо, що здобувачі магістерського рівня ФСО, опрацьовуючи матеріали підприємницького характеру, проєктують кар'єрні перспективи, переосмислюють власні мотиви, цілі і засоби розвитку підприємницької компетентності, прагнуть досягти відповідних результатів.

З урахуванням суті теоретико-змістової складової методики РПК її *практико-діяльнiсну складову* зорієнтовуємо на реалізацію педагогічних впливів із допомогою засобів, що вмотивовують майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до вияву підприємливості, відкриття власної справи і передбачають поетапне поглиблення змісту й розширення обсягів засвоєної інформації, виконання завданням з поступовим збільшенням рівня їх складності, зростання пізнавальної й творчої активності магістрантів у теоретико-практичному оволодінні підприємницькими знаннями, вміннями, способами діяльності, навичками, алгоритмами й моделями поведінки, на основі чого формується стійкість рівнів розвиненості складників мотиваційно-ціннісного, змістово-

процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів підприємницької компетентності.

Системоутворювальним елементом практико-діяльнісної складової позиціонуємо ділову активність, що уможливорює генерацію і практичне втілення креативних ідей у спортивно-фізкультурній, оздоровлювальній і комерційній діяльності, створення і реалізацію бізнес-планів, відповідну рефлексивно-оцінну діяльність. Означену якість дослідники тлумачать, як «...міру діяльності суб'єкта ділових відносин, що відображає зміст і ступінь реалізації його інтелектуального та фізичного потенціалу, спрямованого на задоволення потреб, що актуалізуються. Діловими, зазвичай, називають відносини щодо визначення й реалізації ієрархічно структурованих завдань конкретної сфери діяльності. Як форма соціальної активності зазначена якість є особливою властивістю, пов'язаною з визначеністю особи, оскільки зумовлює її вчинки, дії, вмотивовані прагненням реалізувати, захистити, забезпечити інтереси певної спільноти» [29, с. 54]. Саме ділова активність характеризує успішних підприємців, забезпечуючи розвиток бізнесу, в т. ч. і в фізкультурно-спортивній індустрії [445, с. 29]. Відтак ділова активність здобувачів фізкультурно-спортивної освіти певною мірою проявляється ще у процесі їхньої професійної підготовки в ЗВО, зокрема в тих магістрантів, які переконані, що успішний результат їхньої майбутньої підприємницької діяльності залежить від рівня якості фахової освіти, що має бути узгоджена з цивілізаційними викликами. При цьому показники ділової активності майбутніх магістрів обумовлюються природою фізкультурно-спортивної індустрії як конкретної сфери для її проявів. У цьому зв'язку правомірно диференціювати ділову активність і пасивність здобувачів ФСО щодо їхніх власне ділових відносин у бізнес-спорті. Зважаючи на викладене, межевою ознакою умовно визначених нами інтегративно-адаптивного, конструктивно-розвивального та результативно-діяльнісного етапів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту вважаємо ступінь їхньої активності щодо поглиблення й перетворення набутих ціннісних орієнтацій, знань, умінь, способів діяльності, навичок і алгоритмів поведінки у комплексну здатність реалізувати їх у навчально-ігровій

формі підприємницької діяльності. Загальна динаміка досліджуваного утворення на кожному з етапів забезпечується функціонуванням спеціально створеного підприємницько-орієнтованого освітнього середовища ЗВО, що має своєрідні цільові орієнтири, відповідно дібрані форми, методи і прийоми навчання та функціонує за дотримання обґрунтованих нами педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегрованого навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності.

Утворення спеціального освітнього середовища, яке найефективніше сприяло б розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в умовах ЗВО, потребує урахування концептуально-теоретичних міркувань. Багатосуб'єктне і багатопредметне середовище закладу вищої освіти характеризується цілеспрямованим впливом на особистісний розвиток і професійне становлення здобувачів фізкультурно-спортивної освіти та спрямовується на забезпечення готовності випускників до професійної діяльності, успішного виконання соціальних ролей, самореалізації в обраному напрямі кар'єри, у т.ч. відкритті власної справи. Технологічно створення середовища передбачає комплекс умов-можливостей і ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, іміджевих). Традиційно, в структурі освітнього середовища ЗВО розрізняють такі структурні компоненти: особистісний (суб'єкти освітнього процесу та взаємовідносини між ними); аксіологічно-смісловий (місія, візія, стратегія, цінності, символи, корпоративна культура); інформаційно-змістовий (основні й допоміжні освітні програми; позааудиторні, соціальні проєкти; нормативні документи, які регламентують освітню діяльність та взаємодію суб'єктів освітнього процесу); організаційно-діяльнісний (форми, методи, способи, технології, стилі взаємодії суб'єктів освітнього процесу, способи комунікації, управлінські структури й механізми); просторово-предметний

(матеріально-технічна інфраструктура, аудиторний фонд, комп'ютерні, бібліотечні ресурси, побутові умови, дизайн та обладнання приміщень) [49].

Таким чином, освітнє середовище детермінує розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, їхнє особистісне і професійне становлення в межах професійної підготовки в ЗВО, зумовлюючи стійкий вибір напрямів подальшої кар'єри (спортивної, підприємницької, освітньої тощо). Тому, цілеспрямовано змінюючи будь-яку з умов або ресурс освітнього середовища, здійснюємо опосередкований вплив на всі складові педагогічного процесу РПК, а також на його результат рівень розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС як інтегративної особистісно-професійної якості.

Особливістю середовища, в якому інтегруються напрями фізкультурно-спортивної і підприємницької підготовки майбутніх магістрів з ФКіС є його ціннісно-орієнтаційна зорієнтованість. При цьому розвиток підприємницької компетентності зумовлюється не тільки чітко означеними цільовими орієнтирами освітньої підготовки, виокремленими вище в цьому підрозділі, а й запровадженням ефективних організаційних форм, технологій і методів навчання, котрі у своїй цілісності забезпечують як окремі позитивні зрушення, так і загальну динаміку. Характерними ознаками підприємницько-орієнтованого освітнього середовища в ЗВО нами визначено: усунення внутрішніх бар'єрів творчим проявам здобувачів магістерського рівня ФСО, зокрема для конструктивної комунікативної взаємодії з найближчим оточенням (однокурсниками, викладачами, стейкхолдерами); створення обставин внутрішньої свободи за умови усвідомлення викладачем і майбутніми магістрами ймовірності критичного перегляду та заперечення частини висловлених і зафіксованих ними міркувань; практикування інтелектуально-розумових розминок, що дає змогу магістрантам швидко адаптуватися в новій ситуації, наприклад, за допомогою «розігрівуючих вправ» (зазвичай, не пов'язаних з подальшими діями); урахування ідей, сформульованих інтуїтивно; показ можливостей ефективного використання метафор і аналогій для творчого пошуку, відшуковування нових асоціацій і зв'язків, розширення меж шляхом неочевидних зіставлень; активізація уяви, оскільки фантазії є підґрунтям творчого

підприємницького мислення; стриманість щодо категоричних оцінних формулювань (викладачеві бажано більше слухати, ніж говорити); розвиток сприйнятливості, підвищення чутливості, насиченості сприйняття дійсності за умови контролювання уяви; набуття знань і навичок; сприяння магістрантам у виявленні сенсу і загальної спрямованості творчої діяльності, розуміння творчості як джерела розвитку власних можливостей, що відкривають перспективи вирішення завдань самовдосконалення, самовиховання. Ігнорування котрогось із означених механізмів у професійній підготовці майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту спричинить несерйозність сприйняття магістрантами вправ для їх інтелектуально-емоційного напруження.

Підготовка майбутніх магістрів з ФКіС до підприємництва як форми ділової активності, з одного боку, здійснюється за аналогією формування адаптивної поведінки, за принципом «негативного зворотного зв'язку», що означає – досягнення мети вичерпує цикл діяльності. Проте, з іншого боку, спортивне підприємництво не вичерпується актами лише адаптивної поведінки, оскільки містить у своїй суті елемент креативності. Креативність зумовлюється двома важливими особистісними якостями: інтенсивність пошукової мотивації і чутливість до побічних продуктів (утворень) розумового процесу. Йдеться про те, що життєдіяльність підприємливої особи – це неперервний процес зміни форм внутрішньої і зовнішньої активності, творчої і репродуктивної діяльності. Застосування наведеного положення як підґрунтя методики РПК дало змогу конкретизувати методичні особливості розвитку досліджуваного утворення.

Насамперед зазначимо, що розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС можливий на основі актуалізації підприємницької ініціативи, посилення та усвідомлення власних здібностей, ресурсів, досвіду самоствердження і самовираження в соціумі, в міру набуття ними знань про способи вирішення проблем підприємницької діяльності в ФСІ та формування у свідомості оцінної моделі підприємницького успіху. У зв'язку з цим першорядними у МРПК є конструкти: «значущість», «актуалізація», «усвідомлення», «самоствердження», «здатність вирішувати проблеми», «мотивація досягнення»

тощо, що стосуються практико-діяльнісної складової методики і передбачають виявлення, актуалізацію і розвиток індивідуально-особистісних якостей майбутніх магістрів з ФКіС як суб'єктів спортивного підприємства. Ці якості, як змістові складники мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів підприємницької компетентності, визначаємо підґрунтям виявлення складу і функцій підприємницької діяльності в ФСІ. Такі функції представлені зв'язками координації-субординації на рівнях: внутрішньої мотивації (потреби, мотиви, значення і смисли підприємливості (ділової активності), Я-концепція); внутрішніх чинників (підприємницькі здібності); внутрішніх норм (етичні оцінки); індивідуального досвіду (знання, вміння, способи діяльності, навички, моделі поведінки); пізнання (репрезентації економічних реалій сукупністю властивостей); інтенцій (спрямованість професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у ЗВО до ділової активності, цільові настанови, внутрішні плани дій); операційно-процесуальному (стратегія, тактика РПК). При цьому послідовність розташування концептів практико-діяльнісної складової методики РПК впорядковано за логікою, що виражаємо умовно за допомогою таких дієслів: «хочу» - «можу» - «схвалюю» - «знаю» - «пізнаю» - «спрямовую» - «роблю». Отже, в методиці розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту її практико-діялісну складову необхідно гармонізувати з актуалізовуваними індивідуально-особистісними якостями тих магістрантів, які воліють започаткувати власну справу і стати успішним підприємцем у ФСІ.

З огляду на провідну засадничу ідею МРПК щодо виявлення й актуалізації, наприклад, підприємницьких інтересів здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти в спеціально змодельованому підприємницько-орієнтованому освітньому середовищі, ключовою її методичною особливістю є створення ситуацій емоційно-інтелектуального напруження (використовуючи набуті знання й досвід для виконання завдань, тематично пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності в ФСІ, відчувають утруднення інтелектуального характеру). Емоційно-інтелектуальні зусилля економічної спрямованості

виникають на основі кореляцій внутрішньої мотивації й теоретичної обізнаності індивіда з творчим характером завдань, за умови збігу рольових позицій та змісту діяльності з його індивідуальними економічними інтересами, потребами і можливостями. Ситуація розриву зон актуального і найближчого розвитку (за Л. Виготським) зумовлює виникнення в особи адаптивної потреби, що актуалізує її інтелектуальні можливості й передбачає можливість отримання нею психолого-педагогічної консультативно-інструктивної допомоги. Відтак, на основі взаємовпливів адаптивної потреби, інтелектуальних можливостей особистості майбутнього магістра з ФКіС й інструктивно-методичних консультацій, емоційно-інтелектуальне напруження здобувача спочатку зменшується, а надалі зовсім зникає. Це засвідчує ліквідацію розриву між зонами актуального і найближчого розвитку і проявляється у віднайденні магістрантами оптимального варіанту вирішення труднощів підприємницького характеру на когнітивному рівні. Отже, суперечності між адаптивною потребою й індивідуальними особливостями кожного з майбутніх магістрів, що мають діалектичний характер, слугують своєрідним джерелом і каталізатором розвитку підприємницької компетентності, а їх розв'язання, так чи інакше, породжує ситуацію успіху. Сукупність таких ситуацій успіху, на нашу думку, уможлиблює позитивну динаміку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

У визначенні методичних особливостей інтегративно-адаптивного, конструктивно-розвивального та результативно-діяльнісного етапів розвитку підприємницької компетентності важливо враховувати стадії розвитку їхньої підприємливості (концептуальний аспект) та добирати технології й методи навчання, що за своєю природою якнайкраще сприяють їх функціонуванню (емпіричний аспект). Приміром, стадія емоційно-інтелектуального напруження пов'язана з формуванням у здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти зорієнтованості до підприємницької діяльності в ФСІ, зміцненням інтересу до спортивного підприємництва. Когнітивна – передбачає набуття відповідних знань, умінь і навичок. Іntenціональна – зорієнтована на формування системи цінностей, що спонукають до ділової творчої активності,

реалізації інноваційних підходів до організації бізнесу, формування вміння помічати, відшукувати і конструювати нові форми використання ідей. Операціональна – пов'язана з організацією підприємницької діяльності, що дає змогу магістрантам реалізувати власний варіант стратегії (моделі, способу або алгоритму) вирішення конкретного завдання, коригуючи дії, відповідно до ідеально запрограмованих результатів. Наскрізним елементом кожної зі стадій є етична складова, що корелює з гуманізацією спортивного бізнесу, дотриманням кодексу підприємця та узгодження передбачуваного типу підприємницької діяльності із психотипом суб'єктності магістранта, його Я-концепцією. Результативність розвитку підприємливості кожної зі стадій залежить від доцільності й своєчасності психолого-педагогічного діагностування, створення ситуацій емоційно-інтелектуальної напруги, запровадження інноваційних технологій для когнітивної діяльності, інтенцій і, власне, практичного виконання підприємницької діяльності.

З огляду на викладене, перший етап розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці нами визначено, як *інтегративно-адаптивний*, що узгоджується із стадією емоційно-інтелектуального напруження розвитку підприємливості особи. Характерна ознака цього етапу – інтеграція змісту фізкультурно-спортивної й бізнес-освіти, що сприяє утворенню підприємницько-орієнтованого освітнього середовища в ЗВО, й зокрема ситуацій емоційно-інтелектуального напруження. У межах означеного етапу конкретизується і поглиблюється з'ясування суті й умов підприємницької діяльності в ФСІ, й зокрема, алгоритму і механізмів започаткування власної справи; відбувається формування елементарних навичок зі спортивного менеджменту і маркетингу, має місце розвиток підприємницького мислення. При цьому навчання має випереджувальний характер, тобто містить нове знання, що ще не було апробоване в особистому досвіді магістрантів. Викристалізовується тенденція переходу від суб'єктивної новизни соціально-творчої діяльності до об'єктивної, що обумовлює усвідомлення здобувачами магістерського рівня досвіду підприємницької діяльності в галузі ФКіС для джерела розвитку творчої індивідуальності.

Процесуальні особливості цього етапу полягають у максимальному наближенні організації когнітивної діяльності здобувачів магістерського рівня до інтелектуально-фахової творчої активності у фізкультурно-спортивній індустрії. Це сприяє усвідомленому пізнанню суб'єктами освітнього процесу змісту конкретних завдань, усвідомленню важливості їх виконання, віднайденню ефективних методик опрацювання спеціальної інформації, а також розвитку професійно значущих якостей спортивного підприємництва, зокрема: ініціативності, цілеспрямованості, наполегливості, впевненості в собі, здатності критично оцінювати інформацію, планувати способи діяльності й прогнозувати її результати. Успішність інтегративно-адаптивних процесів забезпечується: по-перше, наданням своєчасного психолого-педагогічного супроводу щодо розвитку підприємливості, стимулюванням позитивної мотивації до підприємницької діяльності, самоутвердженням в ситуаціях вибору між спортом і підприємництвом; по-друге, застосуванням прийомів спонукання й розвитку мотиваційно-цільових настанов та ціннісно-світоглядних орієнтацій щодо спортивного підприємництва; по-третє, усвідомленням майбутніми магістрами значущості підприємництва, спортивного бізнесу в суспільно-економічному розвитку Української держави.

Важливим чинником розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО на цьому етапі справедливо вважається мотиваційне середовище занять. Внутрішня мотивація діяльності, на думку Н. Побірченко, є основним психологічним джерелом ефективної праці, а забезпечують її такі фактори, як відповідність змісту і форми організації навчання, відпочинку і праці, спрямовані на формування вмінь партнерства й кооперації; творчий характер спільної діяльності; заохочення та перспектива зростання в навчанні і праці [319, с. 4; 320, с. 263-265]. Відтак саме через вхідну мотивацію на початку занять зі спецкурсу важливо зацікавити здобувачів магістерського рівня ФСО у питаннях спортивного підприємництва, увиразнити взаємозв'язок ФКіС та підприємництва, переосмислити набутий досвід у галузі фізичної культури і спорту, зіставити його з оновленими ставленнями до підприємницької діяльності. Позитивний ефект щодо РПК майбутніх магістрів з ФКіС мають бесіди, зміст яких зорієнтований на

виявлення ймовірних напрямів і способів започаткування власної спортивної організації та її успішного функціонування шляхом здійснення моніторингових досліджень у галузі фізичної культури і спорту, аналізу об'єктів і видів професійної діяльності; коворкінги про ресурсні можливості особи в проектуванні стратегій власного бізнесу; лекції-бесіди за участю успішних бізнесменів. На початку вивчення нової теми доцільним є створення проблемної ситуації або повідомлення парадоксальних фактів, що викликає у магістрантів з фізичної культури і спорту здивування та пробуджує інтерес і зацікавленість. Наприклад, студентам магістратури повідомляємо, що Сергій Бубка – спортсмен-легкоатлет зі стрибків з жердиною, заслужений майстер спорту, чемпіон Європи і СРСР, переможець Кубків світу домогся неймовірних успіхів у бізнесі із виготовлення та продажу хлібобулочних виробів. Зокрема, в м. Монте-Карло розташований головний офіс його фірми з виробництва і продажу сухих дріжджів і харчових добавок, які покращують смак хліба. Досліджуючи цей факт, здобувачі ФСО приходять до висновку, що основний принцип життєдіяльності спортсмена «завжди бути корисним людям і рідній країні», й відповідно до цього визначають ціннісні орієнтації спортивного підприємництва. Для створення ситуацій емоційно-інтелектуального напруження на інтегративно-адаптивному етапі РПК бажано застосовувати нескладні інтерактивні вправи, як-от: «мозковий штурм», «вільний мікрофон», «коло ідей», «акваріум» тощо. Повідомлення, підготовлені магістрантами, під час мотивації когнітивно-освітньої діяльності на початку заняття слугують своєрідним «місточком» для розуміння нового матеріалу.

В основній частині занять авторського варіативного курсу необхідно стимулювати та посилювати мотивацію до навчання через залучення суб'єктів освітнього процесу до активної імітаційно-рольової й ігрової підприємницької діяльності, що сприятиме утворенню стійких ціннісних орієнтацій. Відтак роботу магістрантів краще організовувати в малих групах. Це формує відчуття відповідальності за спільний результат, навчає майбутніх підприємців конструктивно співпрацювати – спілкуватися між собою, бути лідерами й

підлеглими, дискутувати, переконувати, обстоювати певну позицію, йти на компроміс тощо.

З метою спонукання майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до активності під час лекційного заняття ефективним є застосування таких методів і методичних прийомів: «метаплан», «продовження речення», «оксфордські дебати», дискусії та ін. Зацікавленість до опанування спецкурсу викликають творчі завдання, наприклад, «лист-звернення», «залиш останнє слово для мене».

Мотивація ж до визначення перспектив наприкінці занять сприяє усвідомленню магістрантами неперервності підготовки до підприємницької діяльності в ФСІ. При цьому психолого-педагогічне діагностування щодо зрушень у динаміці РПК варто здійснювати на основі застосування тренінгових технологій (діагностування проводити за характером роботи майбутніх магістрів під час тренінгу, а також за формами їх взаємодії з викладачем).

Отже, створення ситуацій емоційно-інтелектуального напруження в межах інтегративно-адаптивного етапу забезпечується запровадженням технологій проблемного, застосуванням ситуаційних вправ підприємницького змісту, варіацій методу «мозкового штурму», ділових ігор, дискусій тощо. Приклади таких завдань наведено в авторському навчальному посібнику «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», а також на інформаційному порталі для майбутніх підприємців у галузі фізичної культури і спорту (URL: http://fks.chnu.edu.ua/?page_id=2599).

Конструктивно-розвивальний етап РПК майбутніх магістрів з ФКіС пов'язуємо з когнітивною та інтенціональною стадіями розвитку підприємливості індивіда. Провідною ідеєю цього етапу є поглиблення й конструктивно-творче застосування набутих знань інтегративного характеру, що містять фізкультурно-спортивну, фінансово-економічну інформацію, для складання бізнес-проектів. Завдання конструктивно-розвивального етапу РПК: 1) спонукати майбутніх магістрів з ФКіС до формулювання власних ідей і презентування своїх уявлень щодо підприємницької діяльності в ФСІ; 2) представити здобувачам магістерського рівня ФСО суперечливо-парадоксальні явища й ситуації (такі, що суперечать їхнім

уявленням про бізнес і підприємництво); 3) сприяти висуненню майбутніми магістрами альтернативних пояснень, припущень, здогадів; 4) надавати магістрантам змогу досліджувати свої припущення у вільній, ненапруженій обстановці, зокрема, на основі обговорення в малих групах; 5) створювати умови для використання нових уявлень щодо широкого кола явищ, ситуацій так, щоб майбутні магістри з ФКіС могли оцінити їх прикладне значення.

Відтак у межах цього етапу, основна увага зосереджується на активній участі здобувачів магістерського рівня ФСО у розробленні бізнес-планів, що сприяє вдосконаленню обізнаності з питань підприємництва, спортивного бізнесу, поглибленню та концептуалізації набутих знань про підприємницьку діяльність у фізкультурно-спортивній індустрії, індивідуально-особистісному і професійному становленню, а також кар'єрному зростанню в спортивному підприємстві.

Суб'єктам підприємницько-орієнтованого освітнього середовища ЗВО пропонується виконувати завдання щодо: 1) складання реальних планів для започаткування і провадження власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії на основі реалізації засвоєних знань, способів, алгоритмів і механізмів діяльності, з їх подальшим поглибленням; 2) осмислення свого ставлення до підприємництва, розвитку підприємливості як складової підприємницької компетентності.

Зважаючи на те, що поглиблення теоретичної обізнаності з питань підприємницької діяльності в ФСІ опановувати краще не адитивним способом (нашарування нових знань на засвоєні раніше), а шляхом переконструювання набутих знань із урахуванням нової інформації, то ефективним на цьому етапі буде застосування технологій когнітивного типу, зокрема, проблемно-пошукового навчання із застосуванням евристичного, дослідницького, імітаційно-рольового, проблемного методу, а також кейс-методу. Алгоритм застосування цих технологій для поглиблення, розширення й уточнення набутих знань зі спортивного підприємництва охоплює такі кроки: 1) аналіз наявних (вихідних) даних; 2) виокремлення й формулювання проблеми; 3) висунення гіпотези щодо вирішення проблеми; 4) перевірка сформульованих припущень за допомогою реалізації дібраних способів, прийомів і засобів; 5) пізнавальна рефлексія

результатів розумової діяльності. Основні інваріанти пошукової діяльності здобувачів магістерського рівня ФСО відображаються в стратегіях навчання як систематичного дослідження, ігрового моделювання, дискусії. Їх спільною ознакою є акцент на активній суб'єктивній позиції магістрантів.

Ефективним для РПК є аналіз та розв'язання соціально-економічних ситуацій, змістом яких передбачається ускладнення функцій підприємницької діяльності за таким алгоритмом: спостерігач - виконавець - творець - організатор (ініціатор) підприємницької творчості. Водночас, зауважимо, що, застосовуючи технології когнітивного типу, зокрема, кейс-метод і дослідницький метод бажано враховувати три рівні дослідницького навчання. Зокрема, на першому рівні магістрантам пропонується проблема й метод її розв'язання, використавши який вони можуть знайти правильне рішення. На другому рівні – тільки проблема, магістранти повинні самостійно знайти ефективний метод її вирішення (можливо використовувати формат групового або колективного пошуку). На третьому рівні здобувачі магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти самостійно визначають проблему, відшуковують метод і розробляють рішення.

Освітній процес на конструктивно-розвивальному етапі РПК забезпечується пріоритетним застосуванням методу проєктів, проведенням тренінгів, семінарів із розроблення стартапів, домінуванням самостійної роботи магістрантів із опрацювання різноманітних джерел інформації тощо. Означені види діяльності сприяють розвитку творчого мислення, комунікабельності, набуттю навичок застосовувати опановані знання інтегративного змісту, генерувати нові ідеї, самовдосконалюватися. Конспектування інформації та доповнення конспектів лекцій, що передбачено завданнями самостійної роботи сприяє розвитку почуття відповідальності суб'єктів освітнього процесу й усвідомленню ними підприємницького акценту в змісті навчального курсу. Це позитивно впливає на зростання рівня освітніх досягнень майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту та підвищення ефективності освітнього процесу, оскільки, хоча й не кожна особа воліє займатися комерційною діяльністю, проте усі прагнуть стати успішними.

Залучення майбутніх магістрів з ФКіС в ігрові проблемні ситуації підприємницького характеру з метою закріплення набутих знань і умінь за допомогою розв'язання творчо-пізнавальних ситуацій сприяє набуттю досвіду підприємницької діяльності, трансформаціям колективної розумової діяльності, як функції інтерпсихічної, в індивідуальну, яка є функцією інтрапсихічною (внутрішній спосіб мислення) [80, с.333]. Це дає змогу сформувати суб'єктну позицію магістрантів. В освітній практиці суб'єктна позиція виявляється у свободі вибору змісту і способів підприємницької діяльності за допомогою певних соціально-економічних ситуацій й оцінюється за такими критеріями: прагнення відійти від шаблону, ініціативність, пошук кращого варіанту, вміння самостійно організувати індивідуальні і колективні дії для реалізації проєкту.

Використання ділових ігор, дискусій, інших активних форм і методів сприяє більш повному розкриттю творчого потенціалу особистості, формуванню активного ставлення до світу і себе, зростанню самосвідомості за допомогою розв'язання перетворювальних соціально-економічних ситуацій, що включають майбутніх магістрів у реальні відносини світу бізнесу. Відмінною рисою цих ситуацій є можливість реалізації прагнення навчатися, вносити свій особистий внесок у вирішення підприємницьких завдань у доступній їм діяльності (робота дистриб'юторами, підготовка бізнес-плану, проведення локального маркетингового дослідження тощо).

Під час семінарсько-лабораторних занять конструктивно-розвивального етапу увагу зосереджуємо на створенні бізнес-планів із детальним обґрунтуванням кожної пропозиції. З цією метою доцільно використовувати відповідне прикладне програмне забезпечення, що дозволяє максимально наблизити здобувача магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до реальних практичних ситуацій спортивного підприємництва. Однією із перспективних форм розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС вважається віртуальна лабораторія (віртуальне підприємство). Поняття «віртуальний» текстуально перекладається як неіснуючий, але можливий. Віртуальна реальність – це штучно спроектований світ, який певним чином відображає і перетворює

реальний світ, утворюючи деяке віртуальне середовище відповідно до уявлень і цілей тих, хто його будує [45, с. 86]. Віртуальна лабораторія – це віртуальне навчальне середовище, що дозволяє моделювати поведінку об'єктів реального світу в комп'ютерному просторі і допомагає їм опанувати нові знання та набути нових умінь [442, с. 79], наприклад, цикл завдань віртуальної лабораторії (віртуальне підприємство) на базі програмного комплексу «Парус-Підприємство 7.40». Програма «Корпорація ПАРУС – для навчальних закладів України» затверджена Науково-методичним центром вищої освіти Міністерства освіти і науки України для розповсюдження у ЗВО (лист ІМЗО МОН України № 14/18.2-888 від 22.05.03). Корпорація «Парус» є одним із найбільших на Україні розробників програмного забезпечення для управління підприємством. З 1999 р. означена корпорація успішно співпрацює з перспективними українськими університетами й упроваджує повномасштабну програму «Корпорація ПАРУС – для навчальних закладів України» з метою підвищення рівня фінансово-економічної обізнаності слухачів. Модуль системи «Парус. Менеджмент і Маркетинг» покликаний активізувати формування підприємницького мислення, розвиток навичок організації власної справи, уміння приймати управлінські рішення та організовувати маркетингові дослідження товарів і послуг. Означена система дає можливість імітувати роботу підрозділів менеджменту та маркетингу конкретного підприємства [100].

До ефективного прикладного програмного забезпечення, що дає змогу забезпечити віртуальну діяльність особи в умовах, максимально наближених до професійних реалій, відносимо програма-симулятор ViAl+ (URL: <http://kint.com.ua/ua/biznes-trenzher-vial>), у 2011 р. розроблена Компанією інтелектуальних технологій для віднайдення інновацій у царині економічної освіти. Означена програма дає можливість здобувачеві магістерського рівня ФСО управляти виробничим підприємством у віртуальному ринковому середовищі симулятора, а відтак, впливати на конкурентів, отримувати прибуток, розвивати власний бізнес. У такий спосіб студенти магістратури апробують засвоєні у процесі теоретичної підготовки фінансово-економічні знання для розв'язання конкретних ситуацій, набувають управлінських компетентностей. Віртуальне управління

підприємством відбувається згідно з часовими періодами його функціонування, шляхом налагодження роботи його основних відділів. Наприклад, у рамках діяльності виробничого відділу майбутні магістри вчать раціонально використовувати оснащення й сировину, самостійно закупаючи необхідне устаткування й засоби для його модернізації, розробляючи виробничі програми й створюючи нову продукцію, обов'язковою вимогою є врахування детальних результатів статистики щодо обігу сировини та застосування обладнання для аналітики. Діючи в віртуальному відділі маркетингу й збуту, здобувачі магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, по-перше, досліджують ринкове середовище за критеріями споживацького попиту, місткості ринку, можливих ефектів від реклами, цінової політики, асортименту, нормативів використання сировини та ін., а також вивчають аналітику діяльності наявних конкурентів (персонал їхніх компаній, ціноутворення, асортимент продукції, баланси й активи, бюджет для рекламних акцій); по-друге, намагаються забезпечувати попит на власну продукцію і послуги шляхом її рекламування в засобах масової інформації, громадському транспорті тощо; по-третє, реалізують виготовлену продукцію чи послуги; по-четверте, формують мережу торгівлі й управляють нею. Окрім цього, вони мають можливість формувати штат працівників, матеріально їх стимулювати. У межах діяльності фінансового відділу студенти магістратури набувають умінь раціонально управляти фінансовими ресурсами компанії, використовуючи детальні звіти про доходи і структуру витрат, грошовий обіг, інформацію про кредит, депозитні операції, а також удосконалюють навички щодо продуманого використання кредитних і інвесторських коштів за наявної можливості підвищити прибуток підприємства депозитним вкладом.

Підготовці майбутніх магістрів, а саме тренерів, до підприємницької діяльності сприяє використання матеріалів бізнес-симулятора «Edumundo», модуля «The Trainers Startup» (URL: <https://www.edumundo.com/en/managementssimulation/thetrainersstartup>). Інформаційний контент симулятора містить актуальні аналітичні відомості про ринкове середовище, фізкультурно-спортивні заходи і події, зразки стратегічних бізнес-планів, результати SWOT-аналізу, маркетингових досліджень,

матеріали щодо управління і лідерства, HR-політики. Студенти магістратури виконують роль керівників власної стартап-компанії, котра займається реалізацією спортивного взуття. Відтак, вони аналізують стан ринку і його сегментів, результати своєї діяльності та анонсовані події і заходи, і на підставі отриманої інформації складають стратегічний бізнес-план. Наступним етапом передбачається реалізація бізнес-плану шляхом чіткого формулювання тактичних дій усіх учасників. У межах симуляції кожен член команди виконує конкретну професійну функцію. Наприклад, фінансовий директор контролює фінансові звіти й приймає рішення щодо інвестиційних пропозицій; менеджер із маркетингу аналізує цільову групу споживачів, прибуток маркетингових інвестицій і відшукує шляхи зростання попиту. Менеджер операцій приймає рішення, пов'язані із наявністю товару, вибором постачальників та логістикою. Разом вони розподіляють відповідальність за досягнення цілей, котрі поставили перед собою у збалансованій системі показників. Діяльність здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти оцінюється за результатами виконання орієнтовно таких завдань: відстежити рішення в журналі (можливо, з точки зору власної керівної посади) щодо своєї стратегії запуску та здійснення операцій; підготувати детальний письмовий звіт із зазначенням кожного етапу роботи, відповідних прийнятих рішень і очікуваних результатів (магістранти розмірковують над рішеннями, прийнятими під час кожного нового туру, і продовжують робити це протягом усього моделювання управління); розподілити 100 балів між членами команди; підготувати презентацію для «інвесторів».

Варто зазначити, що в мережі Internet функціонує спеціально утворений сайт сервісу імітаційного моделювання бізнес-процесів (URL: <https://www.bpsimulator.com/ru/business/online.html>). Окрім цього, для підготовки фахівців різних спеціальностей до підприємницької діяльності у практиці використовують такі симулятори: Baton Simulations (URL: <https://www.batonsimulations.com/>), Blue Ocean Strategy Simulation (BOSS) (URL: <https://web.stratxsimulations.com/simulation/business-strategy-simulation/>), Mikes-Bikes-Intro (URL: <https://www.smartsims.com/business-simulation/mikes-bikes-intro/>),

Capsim–Business Simulation & Assessment Software (URL: <https://www.capsim.com/>), General Business Management (URL: <https://www.cesim.com/simulations/cesim-firm-business-management-simulation-game>), Industry Masters (URL: <https://www.industry-masters.com/>), RealityWorks Business Education Simulations (URL: <https://www.realityworks.com/tag/business-education-simulations/>), The Business Strategy Game (URL: <https://www.bsg-online.com/>). У межах дослідницького пошуку нами було проаналізовано контент означених сайтів, розроблено власний інформаційний портал на офіційному сайті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, що користується попитом здобувачів вищої освіти і викладачів з різних регіонів України.

Вибираючи метод навчання на конструктивно-розвивальному етапі і спосіб його реалізації, потрібно враховувати зацікавлення, потреби і ресурси магістрантів, що можливо виявити на основі діалогічної комунікації (бесід, обговорень, дискусій) з суб'єктами освітнього процесу (адміністрація, викладачі, студенти, тренери тощо). Таким чином, матимемо змогу фіксувати зрушення в розвитку елементів компонентів підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС.

Результативно-діяльнісний етап РПК майбутніх магістрів з ФКіС зумовлюється непарадигмальністю операціональної стадії становлення підприємливості особистості та нестандартністю проблемних ситуацій (потрібно отримати результат, для якого набутих знань і досвіду в майбутніх магістрів недостатньо, а способи і прийоми вирішення проблеми – невідомі). Провідною ідеєю цього етапу є організація викладачами і майбутніми магістрами з ФКіС економічної діяльності із застосуванням імітаційно-рольових технологій. Її реалізація зумовлюється моделюванням ситуацій підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, що сприяє розвитку здатності магістрантів ефективно використовувати засвоєні теоретичні знання з економіки спорту, менеджменту і маркетингу, а також набути вміння і навички щодо створення бізнес-проектів. На основі практичного використання еталонних взірців спортивного підприємництва майбутні магістри з ФКіС проектують моделі підприємницької поведінки, набувають умінь конструювати моделі власного бізнесу. Означений вид

роботи передбачає опис здобувачами магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти уявлення про започаткування власної справи й обговорення його різних елементів (аналітичні дані, механізми, прийоми, способи діяльності тощо).

З-поміж вимог до виконуваної магістрантами з ФКіС діяльності, відносимо такі: а) суспільно-корисний характер діяльності (розроблювані бізнес-проекти мають спрямовуватися на задоволення економічного інтересу не тільки майбутніх магістрів, а й населення регіону); б) систематичність діяльності (магістрантів необхідно поступово вводити в різні площини підприємництва в галузі ФКіС: комерційну, фінансову, виробничу); в) результативність діяльності (йдеться про економічно ефективні результати); г) посиленість діяльності, відповідно до вікових та індивідуальних особливостей здобувачів ФСО. Під час конструювання моделей і алгоритмів організації власної справи особлива увага звертається на логічний взаємозв'язок усіх складників бізнес-процесів. Це дає змогу майбутнім магістрам з ФКіС усвідомити механізми створення і реалізації бізнес-проекту та детально проаналізувати його.

Відбір і структурування сукупності задач, завдань, вправ, проблемних ситуацій, поетапне їх введення в освітній процес, організація участі в посиленій підприємницькій діяльності – всі ці напрями враховують логіку РПК і відображені в інтегрованому навчально-методичному комплексі розвитку підприємницької компетентності, що охоплює: авторський курс «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» (тематичний план, робоча навчальна програма з розширеною пояснювальною запискою), навчально-методичне забезпечення, в змісті якого увиразнено підприємницький складник професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту (опорні конспекти лекцій, блоки проблемно-пошукових, ситуацій і творчих завдань, питання для обговорення під час занять, тести, переліки рекомендованих джерел), глосарій із підприємницької діяльності, рекомендації до виконання практичних робіт щодо розроблення бізнес-плану, анкети для виявлення інтересу майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності, методичні рекомендації з розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти.

Для засвоєння змісту ключових понять і формування особистісних якостей магістрів з ФКіС, які воліють бути підприємцями, бажано у засвоєнні сутнісних характеристик підприємництва – зосереджувати увагу на рисах підприємливої людини та визначати її роль у задоволенні своїх і чужих потреб; характеризувати різні типи підприємців, моделі підприємницької поведінки (інтегративно-адаптивний етап); у визначенні цілей підприємницької діяльності і організації спортивного підприємства використовувати поняття: «особистість», «асертивність», «креативність», «підприємливість», «дивергентність мислення»; диференціювати креативність і підприємливість, акцентуючи увагу на їхній природі (конструктивно-розвивальний етап); здійснювати самооцінку власних досягнень і проблем особистісного розвитку (результативно-діяльнісний етап).

Ключовими поняттями змісту занять доцільно обрати такі: «індивідуальні риси особистості підприємця», «підприємливість», «мотивація», «креативність», «цілі підприємницької діяльності», «започаткування власної справи». Відтак у ході опанування змістового наповнення бажано особливу увагу зосередити на питаннях: «Поняття про підприємливість. Характеристики підприємливих людей»; «Хто такий підприємець? Які функції він реалізує? Ситуаційні вправи з підприємницької діяльності», «Риси характеру підприємця. Яка особа може стати успішним підприємцем? Змістово-сміслова характеристика підприємця», «Ідеальний образ кандидата в підприємці: показники, що характеризують здатність до започаткування й ведення власного бізнесу: індивідуально-особисті якості, здібності, схильності, наміри, інтереси, ціннісні орієнтації, мотивації, цільові орієнтири започаткування власної справи, принципи й світоглядні переконання щодо підприємницької діяльності». Очікуваними результатами таких занять буде: усвідомлене опанування магістрантами ключових понять зі спортивного підприємництва та вільне оперування ними на практиці; розуміння важливості інтеграції професійної спортивної підготовки із набуттям підприємницької компетентності, що виявлятиметься під час складання і реалізації бізнес-планів; сформованість навичок чітко формулювати конкретні рішення, що забезпечують успішність фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи відповідно до

регіональних (локальних) потреб; набуття вміння планувати етапи реалізації згенерованих бізнес-ідей; розвиненість навичок щодо злагодженої командної діяльності, зокрема прийняття рішень й оцінювання результатів роботи; формування здатності характеризувати й ієрархізувати потреби окремої особи та потреби соціальних груп, пов'язані з різними видами фізкультурно-оздоровчих, спортивних і розважальних послуг.

Розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС на результативно-діяльнісному етапі певною мірою сприяє застосування бізнес-акселераторів і бізнес-інкубаторів, що ґрунтуються ідеях самоосвіти. Бізнес-акселератори ініціюються, зазвичай, інвестиційними фондами. Метою їхньої діяльності є створення разом із стартаперами упродовж обмеженого часового проміжку інвестиційно-привабливого продукту на рівні робочої версії або прототипу. Виконання чітко окресленої програми триває від трьох – до шести місяців під контролем ментора (досвідченого фахівця, успішного підприємця, топ-менеджера), який надає консультативну допомогу, підтримку або необхідні інвестиції для реалізації підприємницьких ідей. Особи, залучені до діяльності в бізнес-акселераторі, зазвичай, «індивідуально працюють над проектом, котрий витримав конкурс, залучаючи фінансові ресурси й досвідчених експертів-менторів. Нерідко такі проекти отримують венчурне фінансування від фондів» [177]. Організаційний механізм створення акселератора нескладний: стартапери (особи з інноваційним типом мислення, які воліють створювати абсолютно нові продукти чи послуги) ініціюють власні оригінальні ідеї, залучають для їх реалізації трьох осіб із функціональними ролями «виробник», «маркетолог» і «фінансист» й утворюють команду однодумців. Зазвичай, функція стартапера полягає в представленні ідеї, чіткому формулюванні завдань іншим учасників команди, налагодженню та підтримці конструктивної взаємодії. Основне завдання «виробника» полягає у створенні інноваційного продукту чи технології (наприклад, С. Возняк, який спроектував персональний комп'ютер Apple I). Функціями «маркетолога» передбачається визначення кола споживачів нового продукту чи послуги, передумов їх успішної реалізації, забезпечення виведення продукції на ринок і

формування попиту на нього, яскравим взірцем маркетолога є Стів Джобс. Завдання «фінансиста» полягає в залученні інвестицій і фінансовому плануванні (так спланувати витрати і дії, щоб отримані інвестиції не закінчилися раніше, ніж відбудеться становлення стартапу). Стати учасником акселераційних програм, отримати офісне приміщення і первинне фінансування магістрам із ФКіС доволі складно, оскільки ідеї та проєкти ретельно відбираються, оцінюється їх інвестиційний потенціал. До участі в акселераторі запрошують, як правило, авторів високотехнологічних проєктів, що вже у своїй суті, апріорі, мають потенціал для розвитку і зростання. У процесі навчання (3-6 місяців) молодь перебуває у полі зору бізнес-спільноти й постійно отримує морально-фінансову підтримку з боку менторів (топ-менеджери високотехнологічних фірм, венчурні інвестори, відомі широкому загалу успішними інвестиціями в стартапи, особи, які запустили і реалізують власні проєкти), має можливість відвідувати тренінги, навчальні семінари, дискусійні обговорення, майстер-класи, коучингові заняття, опановувати зміст освітніх програм тощо.

На основі узагальнення різних практик акселераторів наведемо перелік сервісних послуг, які надаються їхнім учасникам. Найпершою є менторство, що охоплює взаємодію з підприємцями і фахівцями з різних напрямів і сфер, наприклад, з технологічних, фінансових, юридичних, бізнес-консультантами. Важливим сервісом для розвитку підприємницької компетентності учасників акселераторів є навчання, що реалізується на основі проведення майстер-класів, лекцій, воркшопів, організації стажування в суміжних областях. Відтак учасники команди мають змогу поглибити знання, необхідні для подальшого успішного розвитку бізнесу. Окрім цього, акселераторам надають для представлення і реалізації проєктів офісний простір, тобто команду забезпечують офісною технікою та безперебійним доступом до Internet-мережі. Така обставина обумовлює локальне розташування акселераторів (учасники команди мають перебувати в місті й у місці виконання програми). Невід'ємним сервісом є інформаційна підтримка (акселератори як бренди мають широке коло зв'язків і мають можливість здійснювати медійний вплив, тому-то проєкти отримують широке висвітлення в

пресі вже на момент потрапляння в програму). Для фінансової підтримки стартаперам під час їхнього «входження в програму» існує сервіс «передпосівних («pre-seed») інвестицій», що дає змогу компенсувати первинні фінансові витрати команди, замовити у фрілансерів розробки для підготовки прототипу проєкту. Часто інвестиційні партнери беруть участь у розгляді заявок і долучають до акселераторів лише проєкти з «передпосівними інвестиціями. Важливим сервісом для авторів стартапів, які працюють в акселераційних програмах, є зв'язки з інвесторами. Проєкти, котрі відразу привернули увагу інвесторів, з часом набувають гарної репутації. Відтак, у програми акселераторів потрапляють конкурентоспроможні, найбільш сильні й перспективні стартапи. Водночас, налагоджені зв'язки з інвесторами, які спостерігають за учасниками програм акселератора, підвищують шанси на майбутнє залучення інвестицій.

Отже, беручи участь у виконанні програми акселератора, магістри з фізичної культури і спорту набувають необхідних організаційно-економічних знань, конструктивних умінь, накопичують контакти осіб, щоб надалі розвивати проєкт, залучати інвестиції тощо.

У світовій Internet-мережі функціонує близько сотні різних акселераційних програм. Наприклад, у січні 2016 р. було утворено програму «Kyiv IT Cluster» (URL: <https://itcluster.kiev.ua/entrepreneur/acceleration-program>), зорієнтовану на становлення підприємництва та сприяння розробленню творчими особистостями інноваційних продуктів і сервісів. Провідними завданнями програми передбачено розвиток підприємницьких навичок молоді, сприяння у створенні проривного конкурентного бізнесу, надання допомоги командам для удосконалення свого продукту, масштабне розповсюдження його на українському ринку та вихід на європейські ринки. Кожна команда має змогу отримати провадження оцінки продукту; аналіз конкурентів в Україні та на європейському ринку; допомогу у розробленні стратегії розвитку продукту; супровід у підготовці юридичної документації для учасників стартапу, інвесторів тощо; розвиток та провадження захисту інтелектуальної власності; допомогу в технічному проектуванні та розробленні продукту; розроблення техніко-економічного обґрунтування проєкту

стартапу; супровід у розробленні всіх необхідних презентаційних матеріалів для інвесторів; супровід стартапів на стадіях інвестування; вибір грантових програм для стартапів; підготовку проєктів для грантових програм, а також 200 годин роботи, теорії та практики; консультування з боку менторів для кожної з команд від ключових експертів у галузі; постійний моніторинг результатів росту компанії під час програми та по її завершенню; презентації продуктів і напрацювань команд перед потенційними інвесторами.

Цікавий підхід використано в акселераційних програмах Львівського центру для підприємництва «Center for Entrepreneurship» (URL: <https://ucucfe.lvbs.com.ua/education/programs/akseleratsiya/>), Інвестиційної Платформи для учасників венчурного ринку Startup.Network (URL: <https://startup.network/>), освітнього порталу «Будуй своє» (URL: <https://buduysvoe.com/>), Акселераційного Хабу «Sector X» (URL: <https://ua.sectorx.city/>), що об'єднує акселераційні та освітні програми для стартапів, корпоративні інноваційні програми для бізнесу, а також сервіси для венчурних інвесторів. Також учасникам пропонуються навчальні онлайн-курси, на кшталт: «Як відкрити власний бізнес?»; «PR-стратегія для малого бізнесу»; «Розробка стратегії для роботи в соцмережах»; «Формула швидкого росту бізнесу»; «Дієвий бізнес-план»; «YouTube для бізнесу» тощо.

Зауважимо, що для розвитку підприємницької компетентності важливо, щоб магістри з фізичної культури і спорту набували навичок самостійно здобувати знання, оптимально їх застосовувати для створення оригінального продукту, що дає змогу не лише задовольнити їхні власні потреби, а й покращити життя іншим людям. У зв'язку з цим методикою розвитку підприємницької компетентності фізкультурно-спортивних кадрів передбачається використання різних видів бізнес-тренажерів. З-поміж найбільш поширених у сучасній практиці виокремлюють тренажери тематичних імітаційно-рольових або ділових ігор (настільна групова бізнес-симуляція), що є своєрідним ігровим полем (спрощеною моделлю основних процесів життєвого циклу виробничої фірми) для осіб, які виконують функції топ-менеджерів різних компаній і, керуючись наданими текстовими інструкціями,

вчаться приймати правильні управлінські рішення для зростання рівня ефективності власного бізнесу і ціннісної значущості компанії. Цей різновид тренажерів адресується початківцям-підприємцям і здобувачам вищої освіти. На базі комп'ютерних програмних платформ функціонують експертні бізнес-тренажери з антикризового менеджменту, що дають можливість користувачеві обирати конкретну логічну модель щодо прийняття управлінських рішень. Цей вид тренажерів адресується, переважно, ТОП-менеджерам підприємств, а також багатопрофільним антикризовим менеджерам-фахівцям, котрі надають послуги щодо виведення фірм із кризових ситуацій і банкрутства. Окрім означених тренажерів, у бізнес-практиці використовують спеціалізовані тренажери дизайнерського типу АРМ (автоматизовані робочі місця), тенденція розроблення яких пов'язана зі стрімкою динамікою і масштабним поширенням процесного менеджменту. Їхня типова структура включає: програмні елементи для індивідуального і групового моделювання бізнес-процесів; інструменти зі створення бізнес-правил та їх використання в управлінні; модулі, що уможливають утворення ІТ-інфраструктури й її інтегрування в реальний бізнес-процес; інструменти управління різними видами робіт (workflow); репозиторій моделей бізнес-процесів; модуль аналізу й звітування, що дає змогу проводити моніторинг бізнес-процесів та реінжиніринг. Такі тренажери доцільно застосовувати в якості інструменту утворення корпоративного банку знань про уклад системи менеджменту будь-якої фірми. На часі – використання інтерактивних проблемно-орієнтованих бізнес-тренажерів дистанційного навчання (своєрідних «Serious games»), що в індивідуальному чи груповому форматі гри відтворюють дійсні бізнес-процеси, діагностують і навчають користувачів. Наприклад, в інтерактивному бізнес-тренажері Virtonomics Entrepreneur (URL: <https://virtonomica.ru/entrepreneur/>) можна змоделювати віртуальну фірму, повправлятися у виконанні різних дій щодо управління основними бізнес-процесами і ресурсами, конкурування на ринку.

Розглянуті в підрозділі програмні засоби позиціонуємо ефективними засобами розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС.

Проте пріоритетним методом реалізації інтегрованого навчально-методичного комплексу все ж слугує ділова гра, що розглядається нами, як один із найпотужніших засобів інтелектуально-творчого розвитку особи та її соціалізації. Ділова гра є своєрідним творчим конструюванням пережитих вражень, їх комбінуванням та проектуванням нової діяльності. Відтак ділова гра у підготовці майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії дає змогу змоделювати дійсні ситуації. Це особливо організоване заняття, що вимагає напруги емоційних і розумових сил. З точки зору А. Вербицького, гра – це своєрідна умовна практика, в якій студенти набувають професійного і соціального досвіду, компенсуючи розрив теорії і практики [63]. Імітаційно-ігрові технології навчання стимулюють пізнавальну діяльність, створюючи умови для виникнення і розвитку пізнавальних мотивів та інтересів, під час застосування методу ділової гри ліквідується обмеження свободи щодо матеріальної і моральної відповідальності за вчинену помилку. Кожному з магістрантів надається об'єктивна можливість експериментувати зі своїм нововведенням, досліджувати альтернативні варіанти рішень. Це дає змогу більш глибоко зануритися у суть проблеми, «пережити» конкретну проблемну ситуацію і ситуацію віднайдення ефективного способу її розв'язання. Саме використання імітаційно-рольових технологій і, зокрема методу ділової гри, на результативно-діяльнісному етапі РПК вбачаємо найбільш ефективним педагогічним засобом розвитку особистісних якостей, які складають зміст мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів підприємницької компетентності магістрантів.

Важливим психологічним фактором розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, на нашу думку, є їхня здатність до рефлексивних дій. Рефлексивна практика сприятиме зникненню поширюваних помилкових уявлень про спортивний бізнес як нескінченне подолання перешкод. Труднощі, що виникають у підприємницькій діяльності в галузі фізичної культури і спорту, зазвичай, з'являються внаслідок недостатньо злагоджених попередніх дій, необґрунтовано прийнятих рішень, які можливо скоригувати, використовуючи

механізми рефлексії. Тому в межах результативно-діяльнісного етапу РПК важливо залучати майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до рефлексивного оцінювання результатів виконаних завдань, оцінки рівня розвиненості підприємницької компетентності. Алгоритм рефлексії – нескладний, однак потребує посиленої уваги, відповідальності й тренувань у формулюванні запитань і відповідей на них. Саме така діяльність і рефлексивні дії щодо її результатів умотивовують здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до критичного аналізу бізнес-проектів фізкультурної, спортивної, інформаційної, соціальної, оздоровчої тематики, засвоєння суті і механізмів інформаційних технологій та опанування комп'ютерної графіки. Таким чином, утверджується набута суб'єктна позиція, удосконалюються відповідні вміння, переосмислюється досвід спроб підприємницької діяльності, що сприяє особистісно-професійному саморозвитку й самовдосконаленню та застосуванню творчого підходу до виконання завдань професійної діяльності в галузі ФКіС. Підкреслимо, що в майбутньому інструменти рефлексії допоможуть випускникам ЗВО встановлювати ділові відносини з контрагентами. Наприклад, часто у роботі з клієнтами фахівці рекомендують використовувати такий метод: керівник компанії (менеджер) моделює ієрархічну систему цінностей, ранжує її, визначаючи пріоритети. Аналізується співвідношення між ціннісними орієнтирами і за отриманими результатами характеризується базовий рівень міжособистісних відносин і самооцінки співробітників. Аналогічно проєктують систему пріоритетів у взаємодії з клієнтом, відповідно із потребами конкретного замовника фізкультурно-спортивних послуг. У зв'язку з цим, під час заняття доцільно розглянути декілька варіантів таких стосунків: 1) взаємодія, зазвичай, навіть не розпочинається; за винятком, якщо підприємець відкрито обговорює проблеми, які добре відомі замовнику; у такому разі є шанс на успіх; 2) суб'єкт підприємницької діяльності залежить від замовника, який намагається скористатися ситуацією і «покерувати»; за цих умов взаємодія можлива, але додаткові дивіденди можуть виявитися несуттєвими; 3) зневага з боку замовника, пов'язана з відсутністю стимулів до мобілізації ресурсів або високим рівнем внутрішньо-фірмової конфліктності.

У соціально-економічній практиці трапляються ситуації, за яких виникають внутрішні фірмові конфлікти, руйнуються комунікації й порозуміння між працівниками. Відтак, співробітники, виявивши неможливість реалізувати свій потенціал у зв'язку з порушенням попередніх домовленостей з боку керівництва і нездійсненність своїх очікувань, залишають компанію. Створення «комфортної зони» налагодження взаємодії (55–70 %), можливе за певних обставин роботи персоналу та її керівництва, виявити й реалізувати які можна на основі рефлексії, переосмислення цінностей, критичного аналізу власних ресурсів інноваційного розвитку. З огляду на це, підкреслимо: магістрам з фізичної культури і спорту, які планують займатися підприємницькою діяльністю, важливо усвідомлювати, що вони керуватимуть людьми (своїми співробітниками). І саме персонал часто слугує найпотужнішим і найбільш цінним ресурсом, оскільки від результатів окремих дій і рефлексії кожного співробітника залежить становлення і розвиток об'єкта підприємницького господарювання. Рефлексія сприяє усвідомленню витоків, причини і наслідків подій, які трактуються, зазвичай, як випадкові. Таке осмислення дає змогу вибудувати цілісне, системне уявлення про відносини з персоналом і зовнішніми контрагентами. Рефлексивно-психологічні інструменти уможливають діагностування стану спортивної організації й потенціалу її розвитку, аналізу зовнішніх і внутрішніх комунікацій, встановленню зони конфліктів і ризиків. За допомогою рефлексії можна спрогнозувати розвиток відносин і спроектувати ефективні заходи їх корекції. Отже, на основі рефлексії можливо забезпечити інноваційність в управлінні бізнесом у фізкультурно-спортивній індустрії. Орієнтовний алгоритм групової рефлексії для суб'єктів спортивного підприємництва охоплює такі кроки:

А. Переосмислення обставин виникнення труднощів:

1. Які мої дії спричинили конкретну ситуацію?
2. Якою була реакція членів моєї команди на ці дії?
3. Якими були дії співробітників у даній ситуації?

Б. Самоаналіз щодо виявлення причин труднощів:

1. Чому я так вчинив?

2. За яким принципом можна обґрунтувати правильність моїх дій у цій ситуації?

3. Якими етичними нормами керувалися члени моєї команди у своїх діях?

В. Критичний аналіз неадекватних норм поведінки та уявлень про ситуацію, що склалась:

1. Які мої дії спонукали б команду виконати поставлені завдання?

2. Які мої дії перешкоджали виконанню завдань членами групи?

3. Якими нормами і правилами я керувався у своїх діях, що виявилися нерезультативними?

Надалі варто відповісти на зазначені запитання відносно інших членів команди.

Г. Унормовування діяльності як трансформація існуючих норм діяльності. Цей етап рефлексії передбачає обговорення індивідуальних висновків членів команди, сформульованих на кожному з попередніх етапів, із подальшим критичним аналізом представлених результатів та оформленням норм діяльності, які є найбільш продуктивними.

Д. Відновлення перебігу діяльності на основі переосмислення норм. Перш, ніж відновлювати діяльність, необхідно переконатися, що всі члени команди усвідомлюють їх суть; уточнити розуміння змісту встановлених норм кожним членом команди; узгодити процедуру послідовного їх дотримання. Наголосимо, що будь-яке істотне ускладнення у змодельованих в освітньому середовищі ситуаціях підприємницької діяльності бажано рефлексивно переосмислити. Рефлексія слугує не тільки підсумком, але й початковим етапом у плануванні спортивного бізнесу, створенні бізнес-проектів на основі адекватного самооцінювання можливостей, наданих соціумом.

Провідною формою організації освітнього процесу на результативно-діяльнісному етапі розвитку підприємницької компетентності фізкультурно-спортивних кадрів є психолого-педагогічний тренінг. Тренінгові заняття дають змогу спланувати зміни й процеси модифікації відношення інтегративних знань, стереотипів поведінки і навичок майбутніх магістрів з ФКіС, через набуття ними

навчального досвіду задля того, щоб досягати ефективного виконання завдань зі спортивного підприємництва. У ході тренінгових занять використовують комплекс спеціально дібраних вправ для тренування з спортивного підприємництва. Так, одним із завдань передбачається навчання магістрантів приймати ризиковані рішення й розв'язувати проблеми. Для цього необхідно розвивати навички генерування творчих ідей, ознайомлюватися з методами ефективних досліджень різних ситуацій, навчатися розглядати речі та ситуації під різним кутом (з різних позицій). Корисним є використання вправ з розв'язування проблем і прийняття рішень. Важливим є тренінг творчості (розвинення навичок і умінь творчо мислити і твори ти), який навчає майбутніх підприємців у фізкультурно-спортивній індустрії мислити і діяти оригінально, нестандартно і творчо. Підтримуємо думку учених, що загалом, не існує єдиного універсального тренінгу [164] й тренінгові заняття бажано проводити індивідуально, за допомогою різних видів робіт і комбінацій методів і тренінгів для різних цілей.

Позитивним для РПК майбутніх магістрів з ФКіС є безпосереднє їх залучення до здійснення підприємницької діяльності у спортивних, фізкультурно-оздоровчих і реабілітаційних центрах. У зв'язку з цим важливо максимально використати потенціал виробничої (асистентської) практики здобувачів фізкультурно-спортивної освіти, що уможливорює закріплення і розвиток професійних, індивідуально-особистісних якостей, у т. ч. комунікативних, організаторських, проєктувальних та інших умінь спортивного підприємництва, у процесі застосування їх до вирішення конкретних завдань, а також формування професійно-етичної культури. Оскільки ключовою ідеєю практики магістрантів є максимальне наближення до майбутньої професійної діяльності, то логічним вбачаємо виконання завдань щодо закріплення, поглиблення фахових знань та умінь щодо здійснення підприємництва у галузі фізичної культури і спорту й розвитку підприємницької компетентності; виховання стійкого інтересу до підприємницької діяльності, потреби в реалізації знань і вмінь у галузі ФКіС; вироблення творчого підходу до підприємницької діяльності; ознайомлення з

сучасним станом підприємницької і комерційної діяльності у сфері спорту, вивчення досвіду успішних підприємців.

Розроблена нами методика РПК зорієнтована на стимулювання когнітивно-освітньої активності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти й уможлиблює формування у них цілісного розуміння суті й різновидів ринкових моделей економіки, набуття бізнес-навичок і вмінь щодо управління економічними процесами на підприємстві, а також розвиток здатності до встановлення партнерських відносин. У результаті зміщення акценту з власне викладацько-навчальної діяльності науково-педагогічних працівників на активізацію механізмів когнітивної активності й творчої самостійності студентів магістратури, в освітньому процесі забезпечується опанування ними алгоритмів і способів самостійного конструювання траєкторії особистісного зростання.

Важливу роль для розвитку підприємницької компетентності фізкультурно-спортивних кадрів у процесі професійної підготовки відіграє контроль і самоконтроль когнітивно-освітньої і творчої діяльності, що уможлиблює зворотній зв'язок, й зокрема, отримання суб'єктами освітнього процесу інформації щодо труднощів, недоліків і типових помилок у складанні бізнес-проектів. У зв'язку з цим постає необхідність внесення у процес професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС відповідних змін і постійне його вдосконалення. Традиційно контроль здійснюється у формі усних опитувань, тестових завдань та проведення диференційованого заліку, що завершується захистом і презентацією авторського бізнес-проекту у фізкультурно-спортивній індустрії. У такий спосіб реалізується ідея підготовки конкурентоспроможного фахівця, здатного самостійно приймати рішення для досягнення результатів, шляхом вияву дослідницьких і аналітичних якостей, планування своєї діяльності, генерування цікавих ідей, позитивно впливати на інших, тобто формується особистість «підприємницького типу».

Отже, розвиток підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня ФСО забезпечуємо цілісним створенням обґрунтованих педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності, запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної

культури і спорту», застосування технологій імітаційно-рольового навчання, впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Це дає змогу створити у ЗВО спеціальне підприємницько-орієнтоване освітнє середовище, з пріоритетним використанням технологій імітаційно-рольового, проблемно-пошукового, дослідницького навчання, методу ділових ігор, проєктів, дискусій, інших активних форм і методів, а також безпосередньо залучити студентів магістратури до практичної підприємницької діяльності в ролі дистриб'юторів, маркетингологів, помічників менеджерів, волонтерів, аналітиків та ін.

Висновки до розділу 2

1. Методику дослідницького пошуку представлено як складний комплекс взаємопов'язаних способів і форм застосування теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження, окремих пізнавальних і перетворювальних дій, зорієнтованих на послідовне виконання чітко означених завдань для розв'язання проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи. Методологія розв'язання дослідницьких завдань характеризується цілісністю аксіологічного, акмеологічного, системного, особистісно-орієнтованого, інтегративного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, контекстного підходів до дослідження феномену підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту та його розвитку у професійній підготовці таких фахівців у закладах вищої освіти. Спрогнозовано, що у перебігу наукового пошуку будуть отримані такі наукові результати: теоретично обґрунтовані педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту; спроектовано змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці; розроблено методику розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту; буде конкретизовано діагностичний інструментарій дослідження; дістане подальшого розвитку поняття

«підприємницька компетентність майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту».

2. На основі застосування методу експертного оцінювання визначено педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. З'ясовано, що стимулювання позитивної мотивації майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності актуалізує їхню пізнавальну активність і сприяє самовизначенню напрямів кар'єрного зростання, конкретизації уявлень про майбутні успіхи, зумовлює виникнення стійкого інтересу до виконання бізнес-завдань, а також активізує прагнення майбутніх магістрів з ФКіС до покращення діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг. Запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» уможливорює змістову цілісність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС. Доведено, що застосування технологій імітаційно-рольового навчання в процесі професійної підготовки майбутніх магістрів із ФКіС передбачає прояви їхніх задатків, здібностей, засвоєння ефективних механізмів досягнення успіху в спортивному бізнесі і способів подолання бар'єрів у саморозвитку підприємницьких якостей. Упровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності забезпечує поетапний розвиток підприємницької компетентності у процесі професійної підготовки в ЗВО.

3. Спроектвану змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів представлено як складно-структуровану цілісність узаємозв'язаних прямими й зворотніми зв'язками складників, що слугує схематичною основою для цілеспрямованого розвитку досліджуваного феномена. Цільовий блок моделі містить визначену з урахуванням соціального замовлення мету, актуальні наукові підходи та принципи розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці. Змістовий блок – представлений інтегративною складовою змісту професійної підготовки здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти й розвитку в них підприємницької компетентності, що передбачає запровадження авторського

навчального курсу, інтеграцію матеріалів про суть спортивного підприємництва у змістове наповнення навчальних курсів, психологічний супровід планування й реалізації створених магістрантами бізнес-проектів. Технологічний блок моделі відображає суть етапів РПК, форми, методи і технології їх реалізації у професійній підготовці майбутніх магістрів з фізкультури і спорту в ЗВО. Діагностичний – містить компоненти, критерії, показники й рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці. Результативність упровадження і подальшого функціонування розробленої моделі забезпечується стимулюванням позитивної мотивації, запровадженням авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», застосуванням технологій імітаційно-рольового навчання, реалізацією інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Кінцевим результатом упровадження змістово-функціональної моделі в освітню практику є позитивна динаміка розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, що експериментально й статистично підтверджено у ході дослідно-експериментальної роботи.

4. Розроблена методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС характеризується змістово-процесуальними особливостями інтегративно-адаптивного, конструктивно-розвивального та результативно-діяльнісного етапів. На інтегративно-адаптивному етапі – педагогічні дії зосереджено на інтегрування ціннісних орієнтацій, знань, способів діяльності, вмінь і навичок магістрантів у галузі ФКіС та основ підприємницької діяльності. Процесуальні особливості етапу полягають у максимальному наближенні організації когнітивної діяльності майбутніх магістрів до інтелектуально-фахової творчої активності у фізкультурно-спортивній індустрії. Конструктивно-розвивальний етап зорієнтовано на конструктивно-творче застосування набутих інтегративних знань та подальше їх використання в бізнес-проектіванні. Пріоритетним є виконання завдань зі створення бізнес-проектів, складання планів щодо відкриття і провадження власної справи в фізкультурно-

спортивній індустрії; переосмислення ставлення до спортивного підприємництва, набуття знань і вмінь щодо підприємницької діяльності. Процесуальні особливості цього етапу полягають у пріоритетному застосуванні в освітньому процесі методу проєктів, технологій імітаційно-рольового навчання, проведенні семінарів, тренінгів із розроблення стартапів. Результативно-діяльнісний етап спрямовано на моделювання ситуацій підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, розвиток здатності до ефективного використання засвоєних теоретичних знань із економіки спорту, менеджменту і маркетингу, вмінь конструювати й презентувати модельні уявлення про започаткування власної справи, аналізувати елементи бізнес-проєктів (аналітичні дані, механізми, прийоми, способи діяльності тощо). Доведено, що методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх здобувачів з фізичної культури і спорту є результативною, якщо розроблена з урахуванням особливостей розвитку підприємницької компетентності як певної якості особистості та охоплює п'ять провідних напрямів: діагностування професійних і підприємницьких якостей майбутніх магістрів з ФКіС на всіх етапах РПК; інтеграція змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС; мотивація майбутніх магістрів з ФКіС; вивчення особливостей підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії й аналіз особистісних якостей підприємців; розроблення і виконання низки навчально-творчих завдань.

Наукові результати змістового наповнення розділу відображені в таких публікаціях: [256], [258], [259], [261], [263], [273], [487].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

3.1. Програма і загальна організація дослідно-експериментальної роботи

У програмі організації дослідно-експериментальної роботи, створеної з урахуванням наукових положень С. Гончаренка [86], А. Гуржія [94], І. Зязюна [83], А. Киверялга [211], П. Лузана [221], Т. Кристопчака [367], Е. Панасенко [312], Н. Побірченко [319], В. Романчикова [352], В. Сидоренка [363], С. Сисоєвої [367] та ін., визначено мету й завдання експериментального дослідження; умови й терміни його проведення; незалежні та залежні змінні предмета дослідження; критерії та показники оцінювання результатів експерименту; методика проведення експерименту (перелік і порядок застосування методів дослідження), математичної обробки й аналізу експериментальних даних, а також їх інтерпретацію.

Головною метою проведення педагогічного експерименту визначено експериментальне підтвердження результативності педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки в ЗВО. Було висунуто гіпотезу, що підвищення рівня розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС відбуватиметься за умов стимулювання їхньої позитивної мотивації до підприємницької діяльності, запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», застосування технологій імітаційно-рольового навчання й упровадження відповідного інтегративного навчально-методичного комплексу.

Дослідження проводилося впродовж 2016–2019 років. Програма дослідження передбачала здійснення трьох етапів науково-педагогічного пошуку. На першому етапі (2016–2017 рр.) – пошуково-констатувальному – вивчали стан розробленості досліджуваної проблеми у філософській, психологічній, педагогічній науковій літературі, вітчизняний та зарубіжний досвід; було

проаналізовано законодавчі акти та нормативні документи з питань підготовки сучасної молоді до підприємницької діяльності. В результаті було сформульовано наукову проблему дослідження, обґрунтовано її об'єкт, предмет, гіпотезу, визначено мету і завдання. Обґрунтовано сутнісні характеристики й розроблено змістову структуру підприємницької компетентності. Здійснювався аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки магістрів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності. Результати, отримані під час здійснення пошуково-констатувального етапу дослідження, знайшли відображення у першому розділі дисертаційної роботи. На даному етапі виконання дисертаційної роботи було здійснено констатувальний етап педагогічного експерименту.

На другому (2017–2018 рр.) – моделювально-формульовальному етапі – обґрунтовано концептуальні ідеї розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти, педагогічні умови, змістово-функціональну модель та методіку розвитку досліджуваного феномену, уточнено критерії та показники рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС під час навчання у закладах вищої освіти, що описано у другому розділі дисертаційної роботи. На даному етапі виконання дисертаційної роботи розроблено організаційно-методичне і програмне забезпечення процесу розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці в закладах вищої освіти, здійснено формульовальний етап експерименту.

На третьому (2018–2019 рр.) – узагальнювально-підсумковому етапі – узагальнено та оформлено результати експериментальної роботи; сформульовано висновки, проведено апробацію результатів дослідження та їх впровадження в практику підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти. Результати констатувального та формульовального етапів експерименту наведено у третьому розділі дисертації. Основні завдання проведеного педагогічного дослідження та наукові методи, які застосовувались на відповідних етапах дослідження, представлені у табл. 3.1

Таблиця 3.1

Програма дослідно-експериментальної роботи з
експериментального підтвердження результативності педагогічних умов розвитку
підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту
у процесі професійної підготовки в ЗВО

	Завдання	Методи наукового дослідження
Пошуково-констатувальний	формулювання теми, обґрунтування об'єкта, предмета, гіпотези дослідження	діалектичний метод пізнання; системний підхід;
	аналіз базових понять дослідження	метод термінологічного
	вивчення законодавчих та нормативних документів із питань дослідження	аналізу; методи індукції; дедукції;
	удосконалення змістової структури підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС	аналізу; синтезу; порівняння;
	розроблення опитувальників та проведення констатувального зрізу рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти	класифікації; анкетування; самооцінки; математичної статистики; порівняння; графічний; узагальнення
Моделювально-формувальний	проектування змістово-функціональної моделі розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки	моделювання; шкалування; метод експертних оцінок; бесіда; тестування;
	розроблення організаційно-методичного та програмного забезпечення розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у процесі професійної підготовки	анкетування; самооцінки; математичної статистики; порівняння; графічний; узагальнення
	здійснення формувального етапу педагогічного експерименту	
Узагальнювально-підсумковий	узагальнення та оформлення результатів дослідно-експериментальної роботи	аналізу; синтезу;
	формулювання висновків	порівняння
	впровадження результатів дослідження у практику підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у закладах вищої освіти	графічний; узагальнення

Дослідно-експериментальну роботу здійснювали у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Сумському державному університеті, Луцькому національному технічному університеті, Бердянському державному педагогічному університеті, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за розробленим алгоритмом процедур, що охоплює вимоги та рекомендації щодо забезпечення його науковості, ефективності та результативності. Потрібно зазначити, що під час проведення педагогічного експерименту були визначені критерії, показники та рівні досліджуваних параметрів; проводилось порівняння результатів діяльності контрольної та експериментальної груп.

Оскільки загальна кількість магістрів з ФКіС, які навчалися у закладах вищої освіти України в 2016-2017 рр., нам достеменно невідома, припустимо, що ця кількість здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти нескінченно велика. Для випадку, коли обсяг генеральної сукупності нескінченно великий, формули розрахунку необхідного мінімального обсягу вибірки для неповторного відбору наближаються до аналогічних формул для повторного відбору. Відтак вибіркочну сукупність визначали за статистичною формулою:

$$n = \frac{\frac{t_{n,\alpha}^2 \sigma^2}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \cdot \left(\frac{t_{n,\alpha}^2 \sigma^2}{d^2} - 1 \right)}, \quad (3.1)$$

n – обсяг вибіркової сукупності (вибірки);

N – обсяг генеральної сукупності;

$t_{n,\alpha}$ – критичне значення розподілу Стьюдента для числа ступенів n і рівня значимості α ;

d – абсолютна гранично припустима похибка у визначенні значення;

σ – стандартне відхилення.

Розрахунок за такими даними дозволив визначити, що мінімальний необхідний обсяг вибірки складає 384 респонденти. Фактично під час пошуково-констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи до опитування було залучено 519 здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» із Чернівецького національного університету імені

Юрія Федьковича, Сумського державного університету, Луцького національного технічного університету, Бердянського державного педагогічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Це дозволяє підвищити точність отриманих даних і означає, що для рівня довірчої ймовірності 95 % гранична помилка фактичної вибірки складає $\pm 4,4$ %.

Отже, вибірка є репрезентативною, а отримані результати анкетування студентів – надійними.

Методика дослідно-експериментального дослідження передбачає проведення паралельного педагогічного експерименту, що уможливить порівняння результатів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці в закладах вищої освіти.

У структурі формувального етапу було виділено такі основні складові: формування експериментальної та контрольної груп; перевірка відсутності статистично значущої відмінності в початкових станах цих груп; проведення експериментального навчання, під час якого експериментальна група зазнавала цілеспрямованого педагогічного впливу методів, засобів, форм навчання, передбачених створенням відповідних педагогічних умов, апробацією методики і реалізацією змістово-функціональної моделі розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у професійній підготовці в закладах вищої освіти.

Для проведення формувального експерименту було визначено шість експериментальних та шість контрольних академічних студентських груп у межах ЗВО, визначених експериментальною базою. Із цих груп були сформовані дві вибірки: експериментальна та контрольна групи. Для виконання умови їх репрезентативності було використано метод типового відбору здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти. Відбір магістрантів здійснювався не з усієї генеральної сукупності, а з її типових частин – академічних груп. Вибір цього методу відбору обумовлюється тим, що досліджувана ознака (зокрема, критерії підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт») могли істотно

відрізнятися в різних академічних групах. Відбір студентів з кожної групи здійснювався простим випадковим способом. У результаті відбору до складу контрольної групи увійшли 207 магістрантів ($n_1=207$) закладів вищої освіти. Обсяг експериментальної групи склав 210 студентів ($n_2 = 210$). Перед початком експериментального навчання було доведено, що експериментальна (ЕГ) та контрольна групи (КГ) не мали статистично значущих відмінностей у рівнях предметної підготовленості студентів та в їх мотиваційному ставленні до навчання, що є підґрунтям для розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС.

Програма експерименту передбачає оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС під час навчання у закладах вищої освіти за відповідними критеріями: Визначено три рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС: перший (низький) рівень – індиферентно-пасивний (ІП), другий (середній) – адаптивно-мотивований (АМ), третій (високий) – діяльнісно-активний (ДА).

Вимірювання рівнів розвитку підприємницької компетентності у студентів КГ та ЕГ здійснювали шляхом використання комплексу модифікованих методик (Додатки В – К) із застосуванням відповідних показників і критеріїв, обґрунтованих у підрозділі 2.3 й узагальнено представлених у додатку Б.

Формувальний етап передбачав здійснення процесу професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на основі апробації авторської методики поетапного розвитку підприємницької компетентності за дотримання обґрунтованих у підрозділі 2.2. педагогічних умов, що уможливило забезпечення цілісного розвитку досліджуваного феномену на засадах його інтеграції з професійною підготовкою здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності: 017 «Фізична культура і спорт». Методика розвитку підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту ґрунтується на гуманістичних засадах і передбачає цілісну актуалізацію й удосконалення індивідуально-особистісних якостей кожного студента, як спортсмена, підприємця і фахівця, котрий переймається проблемами зростання фізичної культури громадян шляхом організації фізкультурно-оздоровчого, оздоровчо-розвивального процесу, реалізації здоров'я-збережувальних технологій, забезпечення культурного дозвілля тощо. Становленню підприємницької компетентності кожної особи сприяло, з

одного боку, утворення мережі міжособистісних зв'язків між учасниками різних форм господарювання, а з іншого, – формування взаємозумовленої цілісності мотивів для започаткування й провадження власної господарської діяльності. Стисло прокоментуємо зміст реалізації кожного з етапів РПК.

Так, на *інтегративно-адаптивному етапі* авторської методики основну увагу зосереджували на інтеграції знань і навичок у галузі фізичної культури і спорту й основ підприємницької діяльності. У перебігу викладання навчальних курсів («Аналіз та статистична обробка даних дослідження», «Менеджмент спортивної організації», «Маркетинг у фізичній культурі і спорті», «Рекреація у фізичному вихованні різних груп населення», «Рекреаційний туризм», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Сучасні проблеми теорії та методики фізичної культури», «Методологія підготовки спортсмена та професійний спорт у сучасному світі», «Олімпійська освіта в суспільстві») конкретизували та поглиблювали знання магістрантів про сутнісні характеристики й умови здійснення підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, й зокрема, алгоритму і механізмів започаткування власної справи; ознайомлювали з конкретними історіями підприємців у галузі ФКіС (наприклад, І. Васкан – засновник спортклубу з волейболу «Буковинка-ДЮСШ-ЧНУ», Р. Грінчук – ініціатор відкриття бейсбольного клубу «Буковинські соколи», С. Дудчак – Президент федерації Taekwon-Do Чернівецької області та засновник клубу «EXTREMETAEKWON-DOCLUB»; І. Філіпчук – засновник спортивно-оздоровчого клубу бойового мистецтва «Сфінкс»; Т. Шпортій – засновниця авторської школи танців «TaiS» м. Чернівці; П. Горюк – засновник клубу «Централ» м. Чернівці та ін.).

На цьому ж етапі запроваджували авторський курс «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» обсягом 90 год. (3 кредити ECTS). Його викладання спрямовували на розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС у контексті їхнього особистісно-професійного становлення як конкурентоспроможних фахівців. Мета курсу полягала в динаміці позитивних зрушень щодо рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів і конкретизувалася вирішенням таких завдань: сприяти становленню підприємницької компетентності як індивідуально-особистісної якості майбутніх магістрів у галузі фізичної культури і спорту; актуалізувати

процеси самовизначення й індивідуально-особистісного зростання здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня в сучасному соціумі як базового етапу розвитку їхніх підприємницьких якостей, формування стійкого прагнення до успіху і самореалізації в різних напрямках соціально-професійної праці; розвинути здатність оптимально застосовувати набуті знання, вміння, навички та досвід у сферах фізичної культури, спорту і підприємництва. Поставлені завдання реалізували на основі акцентуації уваги викладачів на розвитку мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного й рефлексивно-оцінного компонентів підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС засобами інтеграції відомостей із психології, соціології, менеджменту і маркетингу та їх концентрації у змісті професійної підготовки фізкультурно-спортивних кадрів, критичного осмислення соціально-професійного досвіду фізкультурно-спортивної і підприємницької діяльності, морфологічно-функціональних особливостей та індивідуально-особистісних якостей спортсменів і підприємців як успішних особистостей, аналізу реалій суспільно-економічного поступу та новітніх тенденцій ринкової економіки.

Змістове наповнення курсу варіативного циклу дисциплін «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» уможливило ознайомлення магістрантів із сутнісними характеристиками підприємництва й підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, особливостями надання фізкультурно-спортивних послуг в умовах сучасного ринку праці, поглиблення обізнаності про індивідуально-особистісні якості успішного бізнесмена, а також засвоєння змісту понять «підприємницька компетентність», «підприємницька культура», опанування ефективними механізмами досягнення успіху в спортивному бізнесі, інструментами самодіагностики індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей, ефективними способами подолання бар'єрів у саморозвитку підприємницьких якостей. Мету, завдання і змістове наповнення практично-семінарських занять було зорієнтовано на вдосконалення вмінь здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти щодо самопізнання та самовдосконалення, планування конкретних дій і реалізації власних потреб у володіння матеріальними та іншими ресурсами, що фактично використовуються для організації підприємницької діяльності і реальної участі у ділових стосунках. Відтак спостерігалось формування у магістрантів практичних

навичок із основ спортивного менеджменту та маркетингу, розвиток підприємницького мислення. Процесуальні особливості цього етапу полягали в максимальному наближенні організації когнітивної діяльності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до інтелектуально-фахової творчої активності у фізкультурно-спортивній індустрії. Це сприяло розумінню суб'єктами освітнього процесу конкретних завдань, усвідомленню важливості їх виконання, віднайденню ефективних методик опрацювання спеціальної інформації, а також розвитку професійно значущих якостей спортивного підприємництва, а саме: ініціативності, цілеспрямованості, наполегливості, впевненості в собі, здатності критично оцінювати інформацію, планувати способи діяльності й прогнозувати її результати. Успішність інтегративно-адаптивних процесів забезпечувалася: по-перше, наданням своєчасного психолого-педагогічного супроводу щодо розвитку підприємливості, стимулювання мотивації до набуття підприємницької компетентності, а також самоутвердження в ситуаціях вибору між спортом і підприємництвом; по-друге, застосуванням прийомів спонукання й розвитку мотиваційно-цільових настанов та ціннісно-світоглядних орієнтацій щодо спортивного підприємництва; по-третє, усвідомленням майбутніми фахівцями значущості підприємництва, спортивного бізнесу в суспільно-економічному розвитку України.

Конструктивно-розвивальний етап методики РПК зорієнтовували на конструктивно-творче застосування набутих знань інтегративного змісту, що містять як фізкультурно-спортивну, так і фінансово-економічну інформацію, та подальшу їх реалізацію у бізнес-проектіванні. На цьому етапі основна увага зосереджується на активній участі магістрантів з фізичної культури і спорту у розробленні бізнес-планів, що сприяє вдосконаленню обізнаності з питань підприємництва, бізнесу, поглибленню та концептуалізації набутих знань про підприємницьку діяльність, індивідуально-особистісному і професійному становленню та кар'єрному зростанню і самореалізації у фізкультурно-спортивних видах господарювання. Суб'єктам освітнього процесу пропонувалося виконати завдання щодо: 1) створення бізнес-проектів, складання реальних планів щодо започаткування і провадження власної справи у фізкультурно-спортивній індустрії; 2) осмислення власного ставлення до підприємництва, розвитку підприємницької компетентності. Освітній процес на цьому етапі забезпечувався пріоритетним

застосуванням методу проєктів, проведенням вебінарів, тренінгів, семінарів із розроблення стартапів, домінуванням самостійної роботи здобувачів фізкультурно-спортивної освіти з опрацювання різноманітних джерел інформації тощо. Означені види діяльності сприяють розвитку творчого мислення, комунікабельності, набуттю навичок застосовувати опановані знання інтегративного змісту, генерувати нові ідеї, самовдосконалюватися. Конспектування лекційних матеріалів і доповнення конспектів лекцій, що передбачено завданнями самостійної роботи сприяє розвитку почуття відповідальності суб'єктів освітнього процесу й усвідомленню ними підприємницького акценту в змісті навчального курсу. Це позитивно вплинуло на зростання рівня освітніх досягнень фахівців з фізичної культури і спорту та підвищення ефективності освітнього процесу, оскільки, хоча й не кожна особа воліє займатися комерційною діяльністю, проте усі прагнуть стати успішними. У виборі конкретної технології чи методу навчання, а також способу його реалізації враховували зацікавлення, потреби і потенціал майбутніх магістрів із ФКіС, що вдавалося виявити на основі діалогічної комунікації (бесід, обговорень, дискусій) з суб'єктами освітнього процесу (адміністрація, викладачі, студенти, тренери тощо). Таким чином було зафіксовано окремі зрушення в розвитку елементів підприємницької компетентності фізкультурно-спортивних кадрів.

Результативно-діяльнісний етап передбачав моделювання різних ситуацій підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, розвиток здатності до ефективного використання засвоєних теоретичних знань з економіки спорту, менеджменту і маркетингу, а також відповідних вмінь і навичок створення бізнес-проєктів. У межах цього етапу на основі практичного використання еталонних взірців спортивного підприємництва здійснювалося проєктування моделей підприємницької поведінки, розвиток умінь конструювати модельні уявлення про власний бізнес. Означений вид роботи передбачав опис здобувачами магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти власного уявлення про започаткування власної справи й обговорення його різних елементів (аналітичні дані, механізми, прийоми, способи діяльності тощо). Під час конструювання моделей і алгоритмів організації власної справи особливу увагу звертали на логічний взаємозв'язок усіх складників бізнес-процесів. Це дало змогу майбутнім магістрам з ФКіС усвідомити механізми створення і реалізації бізнес-проєкту та детально проаналізувати його. Пріоритетною формою організації освітнього

процесу на результативно-діяльнісному етапі розвитку підприємницької компетентності був психолого-педагогічний тренінг. Також передбачалося їх безпосереднє залучення до здійснення підприємницької діяльності у спортивних, фізкультурно-оздоровчих і реабілітаційних центрах. У зв'язку з цим важливо було використати потенціал виробничої (асистентської) практики здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, що уможливило закріплення і розвиток професійних, індивідуально-особистісних якостей, у тому числі комунікативних, організаторських, проєктувальних та інших умінь спортивного підприємництва, у процесі застосування їх до вирішення конкретних завдань, а також формування професійно-етичної культури. Оскільки провідною ідеєю практики магістрантів є максимальне наближення до майбутньої професійної діяльності, то логічним вбачали виконання завдань щодо закріплення, поглиблення фахових знань та умінь щодо здійснення підприємництва у галузі фізичної культури і спорту й розвитку підприємницької компетентності; виховання стійкого інтересу до підприємницької діяльності, потреби в реалізації знань і вмінь в галузі ФКіС, самоосвіті; вироблення творчого підходу до підприємницької діяльності; ознайомлення з сучасним станом підприємницької і комерційної діяльності у сфері спорту, з досвідом успішних підприємців.

Перевірка об'єктивності одержаних результатів дослідження обґрунтовується підтвердженням або спростуванням висунутих гіпотез (нульової й альтернативної) і передбачає перевірку однорідності двох емпіричних вибірок в ЕГ і КГ та розрахунок критерію узгодженості розподілу Пірсона (χ^2) за формулою:

$$\chi^2 = \frac{1}{N_1 \cdot N_2} \sum_{i=1}^c \frac{(N_1 Q_{2i} - N_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}} \quad (3.2)$$

де N_1 та N_2 – кількість студентів ЕГ і КГ

Q_{1i} Q_{2i} – кількість студентів ЕГ і КГ, відповідно з i -м рівнем підготовки;

C – кількість рівнів ($C = 3$).

Далі емпіричне значення χ^2 порівнюється з його критичним значенням для відповідної кількості ступенів свободи ($v = (k-1)(c-1)$, де k – кількість груп, які порівнюються між собою; c – кількість рівнів готовності до розвитку професійної кар'єри) та бажаного рівня значущості ($\rho \leq 0,1$ або $\rho \leq 0,05$). Вибірки вважаються однорідними, якщо $\chi^2_{\text{емп}}$ не перевищує $\chi^2_{\text{кр}}$.

До нашого науково-педагогічного дослідження було залучено 15 експертів. Група експертів формувалася на засадах об'єктивного підходу, що обґрунтовано у Додатку. Експертне опитування передбачало ранжування, за якого експерт повинен упорядкувати запропоновані об'єкти, надаючи кожному відповідний ранг. Статистична обробка даних експертної оцінки передбачала оцінювання ступеня узгодженості думок експертів та визначення коефіцієнта конкордації. Коефіцієнт конкордації – це показник, що використовується для оцінки ступеня узгодженості думок експертів та визначає єдність їх думок.

На узагальнювально-підсумковому етапі експерименту здійснено статистично-кількісний описовий аналіз результатів дослідження, систематизовано й узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи, формулювалися загальні висновки. Результати педагогічного експерименту оприлюднювалися під час науково-практичних форумів, конференцій, семінарів, висвітлювалися у наукових публікаціях.

3.2 Результати констатувального етапу експерименту та їх аналіз

На констатувальному етапі педагогічного експерименту проведено оцінювання рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС. Оцінювання здійснювалося за мотиваційним, когнітивним, діяльним та рефлексивним критеріями.

У процесі дослідження мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС за мотиваційним критерієм визначали: мотиви вибору професії та різновиду підприємницької діяльності, що активізують ресурсні можливості майбутніх здобувачів з фізичного виховання і спорту, ставлення до свободи вибору у побудові професійної кар'єри та самореалізації, напрямів підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту, розвитку власних підприємницьких якостей; потреба в досягненні успіху у професійній та підприємницькій діяльності, що виявляється у прагненні майбутніх фахівців професійно самовдосконалюватися й характеризується подоланням внутрішніх суперечностей між досягнутим і необхідним рівнем сформованості підприємницьких якостей, а також заснуванням власного бізнесу; за умінням контролювати емоційний стан у спорті, проведенні занять з фізичної культури і у створюваних під час тренінгів різних ситуацій з імітацією

підприємницької діяльності; за характеристиками професійних інтересів, що інтегрують спортивні уподобання і досягнення з підприємницькими. Дані показники свідчать про ступінь актуалізації індивідуально-особистісних ресурсів майбутніх здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти у здійсненні підприємницької діяльності, усвідомлення значимості професійної підготовки та розвитку підприємницької компетентності як ефективних способів і напрямів творчої самореалізації.

Емпіричні результати діагностування мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС було отримано на основі: 1) визначення мотивації дій, ціннісних орієнтацій на основі тестування; 2) аналізу результатів усних і письмових комплексних опитувальників, а також відповідних діагностичних методик («Ціннісні орієнтації» М. Рокича, «Методика мотивації навчання» Т. Ільїної, тест «Вимір мотивації досягнення» Є. Ільїна, «Мотиваційна структура особистості» В. Мільмана). З метою підтвердження припущень про обмежені можливості здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти щодо розвитку підприємницької компетентності у традиційній системі вищої фізкультурно-спортивної освіти було проведено експрес-бесіди; зміст комплексних опитувальників представлено в Додатках. Отримані результати засвідчили наявність респондентів із внутрішньою й зовнішньою позитивною мотивацією в опануванні фахом спортсмена та викладача з фізичної культури, а також оволодіння основами підприємництва, що підтверджується ієрархією відповідних ціннісних орієнтацій¹ (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Результати виявлення ціннісних орієнтацій і мотивації розвитку
підприємницької компетентності ЕГ і КГ (%)
(констатувальний етап)**

групи	Цінності	Рівні (207 – КГ, 210 - ЕГ)					
		Індиферентно-пасивний		Адаптивно-мотивований		Діяльнісно-активний	
		%	абс.	%	абс.	%	абс.
К	Професійний успіх у спорті	42,3	87	21,2	44	36,5	76

¹ Методика «Ціннісні орієнтації» М.Рокича (додатки)

	Робота спортивного тренера, вчителя фізкультури	24,4	50	35,6	74	40,0	83
	Матеріальний добробут	0,2	4	59,4	123	40,4	80
	Успіх у комерційній діяльності	32,6	67	57,8	119	9,6	21
	Комунікація з різними людьми	25,3	52	47,2	98	27,5	57
	Підприємницька діяльність	38,1	79	49,3	102	12,6	26
Експериментальна група	Професійний успіх у спорті	43,6	91	24,2	50	32,2	69
	Робота спортивного тренера, вчителя фізкультури	22,7	48	36,8	77	40,5	85
	Матеріальний добробут	0,4	8	61,3	128	38,3	74
	Успіх у комерційній діяльності	37,9	79	55,4	116	6,7	14
	Комунікація з різними людьми	23,7	50	45,9	96	30,4	64
	Підприємницька діяльність	36,2	76	48,7	102	15,1	32

Як видно з таблиці, для більшості респондентів найбільш важливою цінністю є «матеріальний добробут» (99,6 % в ЕГ і 99,8 % в КГ). Таке засвідчує наявність значного потенціалу щодо розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти. Проте, майже половина із цих магістрантів не бачать можливості досягати значних перемог у спорті, що пояснюємо сформованістю їхніх світоглядних позицій, набутим досвідом освітньо-навчальної, фізкультурно-спортивної, дослідницько-наукової роботи та намірами розвивати цей досвід.

Важливим стимулом професійної і підприємницької діяльності є мотивація досягнень. У дослідженні процесу розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти означений показник є найбільш важливою змінною, що зумовлює ефективність їхньої поведінки. «Мотивація має опосередкований вплив на визначення індивідом мети та результати діяльності. Об'єктом-метою мотивації часто виявляється певний рівень результатів, досягти яких воліє кожен випускник ЗВО» [336].

У зв'язку з цим, у межах дослідницького пошуку було проведено діагностування мотивації досягнень здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти у спорті, фізкультурній, оздоровчій, науковій, педагогічній та підприємницькій діяльності. З цією метою застосовували методику «Мотиваційна структура особистості» В. Мільмана [246, с. 52–58], «Тесту-опитувальник мотивації досягнення» А. Мєграбяна (Додаток М), використання яких уможливило диференціацію мотиваційної сфери магістрантів за орієнтацією на розвиток професійної компетентності, яка має різновиди досягнень у спорті, фізкультурно-оздоровлювальній та педагогічній діяльності, професійне спілкування, спрямованість на комерційний успіх, соціальну значущість, творчу ділову активність, суспільне визнання та ін., що узагальнено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Результати діагностування мотивації досягнень магістрантів ЕГ і КГ
(констатувальний етап)

Показники Групи	ЕГ (210 осіб)		КГ (207 осіб)	
	%	абс.	%	абс.
Переважає мотивація досягнень у спорті, фізкультурній і оздоровчій діяльності	42,7	89	43,2	89
Переважає мотивація досягнень у науковій та педагогічній діяльності	34,6	73	35,4	73
Переважає мотивація досягнень у комерційній і підприємницькій діяльності	22,7	48	21,4	45

Результати діагностування мотивації досягнень магістрантів ЕГ і КГ на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи свідчать про те, що переважна більшість фахівців цілком природньо вмотивована на досягнення у спорті (ЕГ – 42,7 %; КГ – 43,2 %). Однак вік спортивних досягнень, із об'єктивних причин, відносно короткий. І студенти, які вступили в магістратуру, це усвідомлюють, а тому на перехідному етапі професійної кар'єри, не залишаючи спортивної, обирають педагогічну та наукову діяльність (ЕГ – 34,6 %; КГ – 35,4 %). Певний інтерес здобувачі магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти починають виявляти до комерційної та підприємницької діяльності (ЕГ – 22,7 %; КГ – 21,4 %). На цьому етапі розвитку підприємницької компетентності майбутнім

магістрам важливо побачити відмінності між реальними та ідеальними цілями, які часто змішують, визначаючи рівні власних домагань. При цьому стабільність у коливаннях рівнів домагань обумовлюється динамічною структурою «Я-концепції». Тому в межах нашого дослідження було важливо визначити показники мотивації досягнень на констатувальному і формувальному етапах експерименту.

Узагальнення проаналізованих результатів педагогічного діагностування рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти за окремими показниками мотиваційного критерію на констатувальному етапі експерименту переконує, що діяльнісно-активний рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компонента досліджуваного феномену притаманний 12,6 % (КГ) та 11,4 % (ЕГ), адаптивно-мотивований – 24,5 % (КГ) і 22,7 % (ЕГ), скептично налаштованих й індіферентно-пасивних виявлено – 62,9 % (КГ) і 65,9 % (ЕГ), що в узагальнено-графічному форматі відтворено в таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Результати діагностування стану розвиненості мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ

(констатувальний етап)

Рівні мотивованого ставлення до розвитку підприємницької компетентності	ЕГ (210 осіб)		КГ (207 осіб)	
	%	абс.	%	абс.
Діяльнісно-активний (ДА)	11,4	24	12,6	26
Адаптивно-мотивований (АМ)	22,7	47	24,5	51
Індіферентно-пасивний (ІП)	65,9	139	62,9	130

Отже, результати численних усних, письмових комплексних опитувань, відповідних діагностик, вибіркових психолого-педагогічних спостережень підтверджують наше припущення, що ціннісно-світоглядна професійна позиція, мотиваційно-емоційне ставлення до підприємницької діяльності і розвитку підприємницької компетентності у майбутніх магістрів з ФКіС ще недостатньо сформовані.

Мотиваційно-ціннісний компонент підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти як цілісний комплекс ціннісних орієнтацій, ціннісно-світоглядних позицій, потреби в досягненнях щодо планування і реалізації підприємницької діяльності у сфері

ФКіС, мотивів і прагнень виявити себе у соціальній ролі суб'єкта підприємницької діяльності є системотвірним чинником розвитку підприємницької компетентності. Водночас в умовах традиційної системи вищої освіти для більшості майбутніх магістрів з ФКіС можливість розвитку підприємницьких якостей та досягнення значних успіхів у бізнесі не є значущим на рівні цінностей, що підтверджено схарактеризованими вище результатами педагогічного діагностування. Такі явища пояснюємо відсутністю в майбутніх магістрів з ФКіС цілісних уявлень про підприємництво у сфері фізичної культури і спорту, його значення для суспільства загалом і прогресу галузі розвитку фізичної культури і спорту в Україні; недостатнім рівнем обізнаності з основ підприємницької діяльності й здатності об'єктивно оцінювати індивідуально-особистісний потенціал щодо досягнення успіху в бізнесі, усвідомлення можливостей забезпечення добробуту для себе, своєї сім'ї, усіх членів українського суспільства.

Таким чином було заактуалізовано необхідність розроблення та впровадження відповідного навчального курсу, оновлення змісту і процесу професійної підготовки здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти в університетах й осучаснення науково-методичного забезпечення.

Рівні розвитку змістово-процесуального компонента підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти встановлювали за показниками когнітивного критерію – поінформованості в питаннях підприємництва та підприємницької діяльності, що охоплює відомості з соціології, економіки, культурології, історії, педагогіки, психології та ін., пов'язані зі змістом основних положень про здійснення підприємницької діяльності, знання історії підприємництва; проявами пізнавальної активності у накопиченні знань щодо нормативно-правових документів, фінансово-економічних знань (сутнісних характеристик підприємництва, організації виробництва і формування цінової політики у сфері надання фізкультурно-спортивних і оздоровлювальних послуг, господарсько-правової відповідальності за правопорушення суб'єктів господарювання, особливостей утворення суб'єктів підприємництва в сфері ФКіС, основ бізнес-планування, стратегії підприємництва, правової, етичної та соціальної відповідальності підприємця) та їх використання у підприємницькій діяльності в сфері фізичної культури і спорту; самостійності у накопиченні фактичних знань щодо потреб конкретного регіону, місцевих територіальних громад у фізкультурно-

спортивних і оздоровчих послугах та способів задоволення цих потреб; оволодіння навичками ефективної господарської діяльності, спрямованої на задоволення потреб суспільства у фізкультурно-спортивних і оздоровчих послугах та створення відповідних комерційних структур на конкретній території; ступінь володіння мовою та основними категоріями підприємництва.

У цьому враховували стан ринку праці, закономірності постіндустріальної економіки, перспективи спортивної та фізкультурно-оздоровлювальної галузей, зміст професійної підготовки, актуальність і науковість знань, здібності та розвиненість психічних механізмів щодо самореалізації у професійній діяльності. Відповідно до вимог освітньо-професійних програм здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, робочих навчальних програм й обґрунтованих нами міркувань про зміст і структуру підприємницької компетентності визначали рівні поінформованості студентів за такими блоками знань: професійно-функціональні знання (нормативні знання, особливості соціально-економічного розвитку галузі, вимоги особистісно-професійного профілю, різновиди й професійно-функціональні характеристики діяльності фахівців у галузі спорту і фізичної культури, психологічні знання про особистісно-професійні якості спортсменів, тренерів, вчителів фізичної культури тощо); базові знання основ фізкультурно-оздоровчого напрямку; методику організації і проведення спортивних і фізкультурно-масових заходів; директивні документи, закони, постанови, накази, що стосуються фізичної культури і спорту; трудове законодавство; правила та норми безпечного проведення занять; знання з основ підприємництва та розвитку бізнесу (процесуальний, статусний, ціннісний, психологічний та акмеологічний аспекти розуміння підприємництва, типології, способи самопізнання і проектування бізнесу, необхідні якості для успіху в цій галузі, перспективи розвитку власної справи).

За результатами тривалих педагогічних спостережень за зростанням рівня підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти, під час індивідуальних бесід, аналізу результатів письмових опитувань ми пересвідчилися, що окремі елементи підприємницької компетентності формуються ще в ЗЗСО. Проте, всього 14,2% цікавляться можливостями реалізації себе у підприємстві, оскільки вважають, що саме підприємницька діяльність може забезпечити певний матеріальний добробут, але

мають сумніви щодо успіху в цій справі та досить обмежені уявлення про підприємництво як форму власної ділової активності у сфері ФКіС. Індикаторами знань як показників когнітивного критерію є, передовсім, змістовність (осмисленість) і глибина засвоєних відомостей, що передбачає наявність у майбутніх магістрів стійких структур цілісних (систематизованих) знань у галузі фізичної культури і спорту, оздоровлювальних методик і технологій, і вміння їх ефективно використовувати. Вони характеризують рівні усвідомлення внутрішніх закономірностей та логічної послідовності опанованих знань, а також уміння спеціалістів використовувати набуті знання для розв'язання стандартних і нестандартних завдань квазіпрофесійної діяльності під час аудиторних занять чи магістерської практики. Ще одним індикатором знань, як показників когнітивного критерію, є здатність до інтегрування засвоєних відомостей у складанні та реалізації бізнес-проектів, що сприяє розвитку системного критичного мислення, спонукає до професійного самовдосконалення, розширення та поглиблення фахових знань. Зазначене дозволить здобувачам магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти проявляти креативність у процесі розв'язання професійних задач. Така якість обумовлює успішний перебіг комунікативної взаємодії, нетворкінгу, адаптування в різних комунікативних ситуаціях, виокремлення найбільш важливих наукових відомостей, їх реферування й анотування, складання резюме та портфоліо, стимулює прагнення брати участь у дискусіях, студентських конференціях і призводить до адекватного взаєморозуміння учасників комунікативної взаємодії. Отже, індикаторами когнітивного критерію визначено обсяг, повноту, змістовність, глибину, узагальненість та інтегративність знань.

Для встановлення факту наявності і міри прояву виокремлених вище знань використовували методи комплексного тестування, виконання проблемно-пошукових завдань, термінологічні диктанти, напівпроективного анкетування «Незавершені речення» [394, с. 122–123], що уможливило виявлення сформованості уявлень опитуваних стосовно професії, її завдань, специфіки, вимог, а також бачення перспектив застосування цих знань у підприємницькій діяльності. Відповіді магістрантів, відповідно до зазначених індикаторів, критеріїв оцінювали викладачі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Сумського державного університету, Луцького національного технічного

університету, Бердянського державного педагогічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за бальною шкалою: 10–9 балів (високий ступінь) – сформованість комплексу знань про функціонально-професійні характеристики різновидів діяльності фахівців в галузі фізичної культури і спорту, їх особистісні і професійно значущі якості, сутність феномену підприємництва, розвиток підприємницьких якостей, що виявляється в повному та змістовному розумінні суті наукових понять і категорій, осмисленості й аргументованості переконань, впевненому орієнтуванні в науковому дискурсі; 8–6 балів (середній ступінь) – усвідомлене володіння знаннями, однак недостатньо повне і глибоке розуміння змісту наукових понять і категорій; осмисленість, аргументованість розмірковувань з деякими несуттєвими помилками визначення понять, розуміння принципів як підґрунтя практичного застосування; 5–4 бали (низький ступінь) – епізодичність, фрагментарність знань, поверхове та неглибоке розуміння змісту й обсягу понять, істотні труднощі у розгляді й практичному застосуванні понять, їх аналізі й оцінці; 3–0 балів (нульовий ступінь) – поінформованість на рівні інтуїтивних і не обґрунтованих уявлень, відповіді відсутні або хибні.

На основі аналізу результатів термінологічних диктантів і використання методики «Незавершені речення» отримали емпіричні дані щодо поінформованості магістрантів про підприємництво у галузі ФКіС, що узагальнено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Результати діагностування когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ за показником поінформованості про різновиди підприємницького і професійного розвитку (констатувальний етап)

Група	Показники когнітивного критерію	Рівні (207 – КГ, 210 - ЕГ)					
		П		МА		ДА	
		%	абс.	%	абс.	%	абс.
Контроль	Професійно-функціональні знання	29,6	61	40,4	84	30,0	62
	Поінформованість про професійні та підприємницькі якості особистості спортсмена і підприємця	40,1	83	42,5	88	17,4	36

	Знання основ підприємницької діяльності та маркетингу	38,7	80	44,2	91	17,1	36
	Самооцінка готовності до підприємницької діяльності	52,3	108	25,6	53	22,1	46
	Усвідомлення навчання у магістратурі як етапу підготовки до підприємницької діяльності і створення власної справи	50,2	103	33,4	69	16,4	35
Експериментальна група	Професійно-функціональні знання	30,1	64	39,2	82	30,7	64
	Поінформованість про професійні та підприємницькі якості особистості спортсмена і підприємця	38,9	82	41,6	87	19,5	41
	Знання основ підприємницької діяльності та маркетингу	37,7	79	45,5	95	16,8	36
	Самооцінка готовності до підприємницької діяльності	51,6	108	26,6	55	21,8	47
	Усвідомлення навчання у магістратурі як етапу підготовки до підприємницької діяльності і створення власної справи	51,9	109	34,7	73	13,4	28

Як бачимо з табл. 3.5, найкраще магістранти орієнтуються у професійно-функціональних характеристиках фахової праці в фізкультурно-спортивній індустрії, що є цілком природнім явищем (ЕГ – 69,9%; КГ – 70,4%), невисокі показники мають зі знання основ підприємницької діяльності й маркетингу (ЕГ – 61,1%; КГ – 61,3%) пояснюються недостатньою поінформованістю і вмотивованістю до підприємництва. Ще нижчі показники поінформованості – про професійні та підприємницькі якості особистості спортсмена і підприємця (ЕГ – 61,1%; КГ – 59,9%) є свідченням низького рівня засвоєння основ психології і педагогіки, самопізнання і самооцінки готовності до підприємницької діяльності (ЕГ – 48,4%; КГ – 47,7%). Результати діагностики свідчать, що програма навчання на фізкультурних факультетах не передбачає підготовки студентів і магістрантів до підприємницької діяльності, хоча є певний рівень усвідомлення того, що навчання в магістратурі може бути етапом підготовки до підприємницької діяльності та сприятиме створенню власної справи (ЕГ – 48,1%; КГ – 49,8%). Узагальнені результати діагностування представлені у таблиці 3.6

Таблиця 3.6

Узагальнені результати діагностування когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ

(констатувальний етап)

Рівні	Експериментальна група (210 осіб)		Контрольна група (207 осіб)	
	%	абс	%	абс
Діяльнісно-активний	13,7	29	11,7	24
Адаптивно-мотивований	37,6	79	39,4	81
Індиферентно-пасивний	48,7	102	48,9	102
	100	210	100	207

Результати діагностування когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ свідчать про однорідність відсоткових і абсолютних значень показників, що уможливило подальше об'єктивне визначення результативності запропонованих у дослідженні педагогічних умов.

Рівні розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти визначали за інтенсивністю проявів показників діяльнісного критерію – способів діяльності, окремих дій, спрямованих на оволодіння лідерськими якостями, визначення стратегій кар'єри та проєктування траєкторій кар'єрного розвитку, що характеризують задіяність студентів як суб'єктів, котрі прагнуть до підприємницької діяльності. Індикаторами показників зазначеного компонента слугують: комплекс послідовних дій, спрямованих визначення комерційних ідей і готовність ризикувати заради її реалізації та вирішення нестандартних професійних проблем; навички щодо визначення мети і послідовності дій для її досягнення з використанням всього арсеналу професійних знань в галузі фізичної культури і спорту; потреба у творчій самореалізації, самопізнанні і професійному самовдосконаленні у підприємницькій діяльності; усвідомлення і якості виконання проєктних завдань (бізнес-планів, звітів тощо); рівень сформованості ділових якостей, елементів підприємницької культури; готовність до прийняття економіко-обґрунтованих рішень; здатність адекватно оцінювати суб'єктивні професійні можливості, усвідомлення реальних уявлень про майбутню підприємницьку діяльність, актуальність поведінкових стратегій майбутніх магістрів з ФКіС.

З метою діагностування рівнів розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти використовували метод аналізу продуктів діяльності (бізнес-

план, стартап, портфоліо тощо), що уможливило системне оцінювання ступеня досліджуваного компонента. Зокрема портфоліо магістрантів оцінювали колегіально на основі підсумків навчального року, зосереджуючи основну увагу на аналізі змісту розділів: «Портфоліо робіт», «Портфоліо досягнень», «Самооцінка діяльності магістранта». До початку роботи над портфоліо здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти ознайомлювали з показниками й критеріями його оцінювання. Кількісну оцінку розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС здійснювали за бальною шкалою: 10-9 балів – діяльнісно-активний рівень розвиненості професійних і підприємницьких умінь, що забезпечують ефективне виконання способів діяльності і дій, спрямованих на розвиток підприємницької компетентності, виконання освітніх і професійних завдань, відповідно до спроектованої стратегії особистісного розвитку, активне й цілісне включення майбутніх магістрантів у квазіпрофесійну діяльність у процесі професійної підготовки, активізуючи їхні здібності і професійно значущі якості, що спрямовують на розвиток необхідних компетентностей із метою реалізації бізнес-планів у галузі фізичної культури і спорту; 8–6 балів – адаптивно-мотивований рівень розвиненості професійних і підприємницьких умінь, здатності до саморозвитку й самовдосконалення, подолання професійних криз та деформацій; 5–4 бали – індіферентно-пасивний рівень розвитку професійних умінь; саморозвиток залежить від зовнішнього стимулювання, створення відповідних умов; недостатній потенціал для подолання професійних криз та деформацій; 3–0 балів – нерозвиненість професійних і підприємницьких умінь, відсутність чітких ціннісних орієнтацій, здатності аналізувати минулий досвід, нездатність до подолання професійних криз та деформацій. Результати діагностування розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС узагальнено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Результати діагностування розвитку суб'єктно-діяльнісного
компонента підприємницької компетентності студентів ЕГ і КГ
(констатувальний етап)**

Г	Показники діяльнісного критерію	Рівні (207 – КГ, 210 - ЕГ)
---	---------------------------------	----------------------------

		П		МА		ДА	
		%	абс.	%	абс.	%	абс.
Контрольна група	Послідовність дій, спрямованих на вироблення індивідуально-особистісної стратегії у вирішенні нестандартних професійних проблем	45,4	94	35,6	74	19,0	39
	Прагнення до розвитку професійних і підприємницьких якостей на основі використання набутих знань про майбутню професійну діяльність	31,2	65	52,1	107	16,7	35
	Навички щодо визначення мети і послідовності дій з використанням професійних знань	46,3	96	35,4	73	18,3	38
	Сформованість ділових якостей, елементів підприємницької культури	39,8	82	41,5	86	18,7	39
	Здатність адекватно оцінювати власні можливості, усвідомлення реалій майбутньої підприємницької діяльності	47,2	98	32,7	68	20,1	41
Експериментальна група	Послідовність дій, спрямованих на вироблення індивідуально-особистісної стратегії у вирішенні нестандартних професійних проблем	44,3	93	41,2	86	14,5	31
	Прагнення до розвитку професійних і підприємницьких якостей на основі використання набутих знань про майбутню професійну діяльність	35,9	75	51,7	108	12,4	27
	Навички щодо визначення мети і послідовності дій з використанням професійних знань	47,5	100	34,8	73	17,7	37
	Сформованість ділових якостей, елементів підприємницької культури	42,3	89	40,2	84	17,2	37
	Здатність адекватно оцінювати власні можливості, усвідомлення реалій майбутньої підприємницької діяльності	50,4	105	33,5	70	22,3	35

З огляду на отримані дані маємо можливість констатувати, що суб'єктивно-діяльнісний компонент підприємницької компетенції здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти характеризується недостатньою послідовністю їхніх дій, спрямованих на вироблення індивідуально-особистісної стратегії у вирішенні нестандартних професійних проблем (ЕГ – 44,3%; КГ – 45,4% на індіферентно-пасивному рівні та відповідно 14,5% та 19,0% на діяльнісно-активному рівні). Такий показник як «послідовність дій, спрямованих на вироблення індивідуально-особистісної стратегії у вирішенні нестандартних

професійних проблем» є визначальним як у формуванні професійної, так і в розвитку підприємницької компетентності, тому на формувальному етапі дослідження йому було приділена особлива увага. Серед здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти на констатувальному етапі дослідження домінувало пасивне і навіть індиферентне ставлення до розвитку підприємницької компетентності. Це означає, що недостатньо реалізованим залишається компетентнісний підхід у стимулюванні прагнення до розвитку професійних і підприємницьких якостей на основі використання набутих знань про майбутню професійну діяльність (ЕГ – 35,9%; КГ – 31,2% на індиферентно-пасивному рівні і відповідно 12,4% та 16,7% на діяльнісно-активному рівні). У здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти для успішної професійної і підприємницької діяльності не менш важливими є навички щодо визначення мети і послідовності дій із використанням професійних знань, сформованість ділових якостей, елементів підприємницької культури, здатність адекватно оцінювати власні можливості, усвідомлення реалій майбутньої підприємницької діяльності. Узагальнені результати діагностування суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ представлені у таблиці 3.8

Таблиця 3.8

**Узагальнені результати діагностування суб'єктно-діяльнісного
компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ
(констатувальний етап)**

Рівні	Експериментальна група (210 осіб)		Контрольна група (207 осіб)	
	%	абс	%	абс
Діяльнісно-активний	16,8	35	18,5	38
Адаптивно-мотивований	40,2	84	39,4	82
Індиферентно-пасивний	44,0	91	42,1	87
	100	210	100	207

Рівні розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти визначали за інтенсивністю проявів показників рефлексивного критерію – рефлексія власних досягнень, здатність до осмислення рівня задоволеності потреб, аналізу ситуацій спілкування, адекватність оцінювання професійних успіхів,

з'ясування й сприйняття суперечливих моментів та прорахунків у розвитку підприємницьких і професійних якостей, що характеризують самооцінку набутої професійної і підприємницької компетентностей та конкретизуються в адекватній оцінці власних успіхів, сформульованих досяжних цілей розвитку індивідуально-особистісних якостей (задатки, здібності, властивості критичного мислення тощо), осмисленні власних досягнень у межах особистісного та професійного становлення, ситуацій комунікативної взаємодії, а також оцінки результатів своїх дій у оволодінні основами підприємництва та задоволенні індивідуальних запитів у підвищенні рівня підприємницької компетентності.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях використовують різні діагностичні методики виявлення особливостей самооцінки особистості майбутніх фахівців (Додатки М 1 – М 4), але при цьому виникає проблема узгодження рівнів самооцінки, отриманих за результатами дослідження, з рівнями, що характеризують розвиток досліджуваних явищ та їх компонентів. Діагностування рефлексивно-оцінного рівня підприємницької компетентності організовували на основі використання методик дослідження самооцінки Т. Дембо-Рубінштейна, С. Будассі, тестів САТ (Додатки М 1 – П) за трьома рівнями (П, МА, ДА), що в графічно-узагальненому вигляді представлено в таблиці 3.10.

Узагальнені результати діагностування розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ свідчать про те, що між показниками немає суттєвої різниці. Рефлексія досягнень у оволодінні знаннями, вміннями і навичками з передбачених у навчальних планах університетів курсів «Основ підприємницької діяльності» та «Маркетингу» не викликають у студентів магістратури оптимістичних настроїв щодо їх здатності займатися підприємницькою діяльністю. Ще нижчою є потреба у осмисленні логіки розгортання соціально-економічних ситуацій, формуванні уявлень про професійний і комерційний успіх (середні показники у ЕГ і КГ – 47,8% на пасивно-індиферентному рівні та 18,0% - на діяльнісно-активному рівні). Дані результати діагностування рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ узагальнено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.9

Результати діагностування розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ

(констатувальний етап)

Групи	Показники рефлексивного критерію	Рівні (ЕГ – 210 осіб, КГ – 207 осіб)					
		П		АМ		ДА	
		%	абс	%	абс	%	абс
Експериментальна група	Рефлексія досягнень у оволодінні ЗУН з основ підприємницької діяльності та маркетингу	46,8	98	32,5	68	20,7	44
	Рефлексія смислів і логіки розгортання соціально-економічних ситуацій, уявлень про професійний і комерційний успіх	48,2	101	34,6	73	17,2	36
	Самоусвідомлення рівня сформованості професійної і підприємницької компетентності,	49,4	103	36,1	76	14,5	31
	Рефлексія уявлень про професійний і комерційний успіх	36,7	77	41,2	86	22,1	47
Контрольна група	Рефлексія досягнень у оволодінні ЗУН з основ підприємницької діяльності та маркетингу	45,9	95	33,2	69	20,9	43
	Рефлексія смислів і логіки розгортання соціально-економічних ситуацій, уявлень про професійний і комерційний успіх	47,4	98	33,8	70	18,8	39
	Самоусвідомлення рівня сформованості професійної і підприємницької компетентності,	50,1	104	37,6	78	12,3	25
	Рефлексія уявлень про професійний і комерційний успіх	35,8	74	40,6	84	23,6	49

Таблиця 3.10

**Узагальнені результати діагностування рефлексивно-оцінного
компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ
(констатувальний етап)**

Рівні	Експериментальна група (210 осіб)		Контрольна група (207 осіб)	
	%	абс	%	абс
Діяльнісно-активний	18,6	39	18,9	39
Адаптивно-мотивований	36,2	76	36,3	75
Індиферентно-пасивний	45,2	95	44,8	93
	100	210	100	207

Показники кількісно-якісної оцінки рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС використовували такий підхід: діяльнісно-активний рівень розвитку підприємницької компетентності визначено в разі прояву діяльнісно-активного рівня розвитку всіх компонентів підприємницької компетентності або діяльнісно-активного рівня для двох компонентів й мотиваційно-адаптивного рівня прояву третього компонента; мотиваційно-адаптивний рівень визначено в разі прояву діяльнісно-активного рівня одного компонента та мотиваційно-адаптивного рівня решти компонентів; індиферентно-пасивний – у решті випадків.

Таблиця 3.11

**Узагальнені результати діагностування стану розвитку
підприємницької компетентності майбутніх магістрів ЕГ і КГ
(констатувальний етап)**

Рівні	Експериментальна група (210 осіб)		Контрольна група (207 осіб)	
	%	абс	%	абс
Діяльнісно-активний	15,5	33	15,5	32
Адаптивно-мотивований	33,9	71	34,9	72
Індиферентно-пасивний	50,6	106	49,6	103
	100	210	100	207

Як видно з таблиці 3.11, на констатувальному етапі педагогічного експерименту розбіжність між кількістю респондентів з діяльнісно-активним, адаптивно-мотивованим та індіферентно-пасивним рівнями незначна у КГ і ЕГ: в експериментальній групі кількість респондентів з діяльнісно-активним рівнем в ЕГ і КГ однакова, за адаптивно-мотивованим рівнем розбіжність дорівнює 1,0 %, з індіферентно-пасивним рівнем також – 1,0 %, що свідчить про однорідність вибірок. Отже, за результатами констатувального етапу експерименту підтверджено припущення про недостатній рівень розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС. Зокрема на початку дослідно-експериментальної роботи у контрольних і експериментальних групах зафіксовано більшість здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти з індіферентно-пасивним (49,6% КГ та 50,6% ЕГ) рівнем ставлення до підприємництва і розвитку підприємницьких якостей та відносно низьким адаптивно-мотивованим рівнем (34,9% КГ та 33,9% ЕГ), а також близьким до критичного (15,5%) діяльнісно-активним рівнем розвитку підприємницької компетентності.

3.3. Аналіз і статистична оцінка результатів формувального етапу педагогічного експерименту

Метою і завданнями формувального етапу педагогічного експерименту передбачалося, по-перше, експериментально перевірити результативність методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС на основі аналізу, узагальнення, статистичної оцінки і порівняння результатів дослідно-експериментальної роботи; по-друге, здійснити корекцію (за потреби) обґрунтованих педагогічних умов, методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців з ФКіС і відповідного навчально-методичного забезпечення. Цій роботі передувало проведення організаційно-настановчих бесід із науково-педагогічними працівниками, які залучені до забезпечення освітньої підготовки фахівців спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», рівня вищої освіти «Магістр». Активними учасниками дослідно-експериментальної роботи стали викладачі, котрі підтримали основну ідею дослідження щодо акцентуації уваги процесі професійної підготовки майбутніх здобувачів на розвиткові у них здатності

щодо надання масових оздоровчих, фізкультурних, спортивних послуг забезпечуючи ефективну міжособистісну виробничо-споживацьку взаємодію. Реалізацією означеної ідеї передбачено розвиток у студентів магістратури підприємницького мислення, набуття досвіду організації громадських структур, завданням яких є забезпечення розвитку фізичної культури в закладах освіти на місцевому і регіональному рівні. Викладачі були ознайомлені з методикою поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту, висвітленою у підрозділі 2.4 та забезпечені відповідними навчально-дидактичними матеріалами. Після впровадження методики було організовано діагностування рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС за обґрунтованими у підрозділі 2.3 показниками критеріїв. Результативність розробленої нами методики визначали шляхом порівняння результатів обчислення отриманих емпіричних даних КГ і ЕГ із відповідними результатами констатувального етапу педагогічного експерименту та статистичної оцінки динаміки розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців із ФКіС.

У формульованому етапі педагогічного експерименту взяли участь 37 викладачів університетів і 417 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» (210 осіб ЕГ та 207 – КГ). Дослідно-експериментальну роботу організовували на базі шести ЗВО, в яких було визначено контрольні й експериментальні групи. Це дало змогу зменшити вплив другорядних змінних, викликаних індивідуально-особистісними якостями науково-педагогічних працівників, локальною своєрідністю організації освітнього процесу тощо.

Здійснення формульованого етапу педагогічного експерименту передбачає відповідні зміни, які науковці називають експериментальними факторами. Відтак процес професійної підготовки здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти ЕГ організовували за авторською методикою, за дотримання обґрунтованих у підрозділі 2.2. педагогічних умов, а контрольних – традиційно. У наукових дослідженнях показники, котрі змінюються, внаслідок впливу незалежних змінних, називають залежними змінними. З огляду на це, залежною змінною визначили рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, а незалежною – систему професійної підготовки здобувачів

магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти в університетах. Методично правильна організація педагогічного експерименту потребувала не тільки коректного визначення незалежних змінних та інструментарію для якісного і кількісного оцінювання параметрів розвитку підприємницької компетентності, але й вибору статистичних критеріїв оцінювання отриманих емпіричних даних.

У зв'язку до завдань дослідно-експериментальної роботи також було віднесено перевірку статистичної гіпотези. Традиційно статистичні гіпотези диференціюють на нульові й альтернативні. Нульова гіпотеза (H_0) містить таке припущення: різниця в досліджуваних показниках для магістрантів КГ і ЕГ – несуттєва й обумовлюється впливами випадкових, а не експериментальних факторів. Відтак, альтернативна гіпотеза (H_1) відображена в такому формулюванні: за досліджуваними показниками здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти КГ і ЕГ відрізняються суттєво й це обумовлено експериментальними факторами [211, с. 276]. Для перевірки статистичних гіпотез використовували статистичні критерії й керувалися таким правилом: «якщо емпіричне значення критерію не перевищує критичне значення, що відповідає 5 % рівню статистичної значущості, то гіпотезу H_0 не можна відхилити, якщо ж емпіричне значення критерію дорівнює або перевищує критичне значення, що відповідає 5% рівню статистичної значущості, то гіпотеза H_0 відхиляється і приймається гіпотеза H_1 » [364, с. 24]. При цьому ми усвідомлюємо: якщо емпіричне значення критерію дорівнює критичному значенню, тобто $p \leq 0,05$ або перевищує його, то нульова гіпотеза H_0 відхиляється, однак ми ще не маємо право прийняти альтернативну гіпотезу H_1 . Але, якщо емпіричне значення критерію дорівнює критичному значенню, тобто $p \leq 0,01$ або перевищує його, то H_0 відхиляється, приймається H_1 .

Перевірку статистичної гіпотези H_0 здійснювали із застосуванням статистичного критерію К. Пірсона (χ^2 -критерій або критерій узгодженості). Значення χ^2 обчислювали за такою формулою:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(f_{Ei} - f_{Ki})^2}{f_{Ki}}, \quad (3.3)$$

де f_{Ei} – відносна частота i -го інтервалу одного ряду (показники експериментальної групи (ЕГ)); f_{Ki} – відносна частота показників i -го інтервалу (показники контрольної групи (КГ)); i – кількість розрядів ознаки [211, с. 286].

Зауважимо, що використання χ^2 -критерію Пірсона передбачає такі особливості: об'єм вибірки має перевищувати 30 осіб; обрані розряди (рівні розвитку підприємницької компетентності) мають охоплювати весь діапазон варіативності вираження досліджуваної ознаки; необхідно вносити поправки щодо неперервності під час зіставлення ознак, які можуть приймати лише 2 значення; розряди (рівні) не повинні бути такими, що перехрещуються, тобто, якщо спостереження віднесено до одного розряду, воно не може бути віднесеним до іншого розряду [364, с. 117].

Отже, організацією дослідно-експериментальної перевірки результативності методики розвитку підприємницької компетентності магістрантів з ФКіС, фіксування емпіричних даних передбачалося застосування критерію Пірсона для обробки результатів.

Оперування статистичними методами потребує деякої формалізації завдань дослідження із використанням умовних позначень: $X_{ке}$ – рівень розвитку досліджуваного показника в респондентів ЕГ під час констатувального етапу педагогічного експерименту; $X_{фе}$ – рівень розвитку досліджуваного показника в респондентів ЕГ після завершення формульовального етапу педагогічного експерименту; $X_{кк}$ – рівень розвитку досліджуваного показника в респондентів КГ під час констатувального етапу педагогічного експерименту; $X_{фк}$ – рівень розвитку досліджуваного показника в магістрантів КГ після завершення формульовального етапу педагогічного експерименту.

Наступним завданням дослідно-експериментальної роботи передбачалося з'ясування ознак результативності розробленої нами методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС як сукупності експериментальних факторів. Виконання цього завдання здійснювали на основі доведення справедливості:

– нульової гіпотези H_0 на основі порівняння $X_{ке}$ і $X_{кк}$ (відсутність статистично достовірних розбіжностей між відповідними показниками у

контрольній та експериментальній групах за результатами констатувального етапу педагогічного експерименту);

– альтернативної гіпотези H_1 шляхом порівняння $X_{ке}$ і $X_{фе}$ (наявність статистично достовірних розбіжностей між відповідними показниками в експериментальній групі за результатами педагогічного експерименту);

– альтернативної гіпотези H_1 на основі порівняння $X_{фе}$ і $X_{фк}$ (наявність статистично достовірних розбіжностей між відповідними показниками у контрольній та експериментальній групах за результатами педагогічного експерименту);

– нульової гіпотези H_0 або альтернативної гіпотези H_1 на основі порівняння $X_{кк}$ і $X_{фк}$ (відсутність або наявність статистично достовірних розбіжностей між відповідними показниками у контрольній групі за результатами педагогічного експерименту).

Достовірності й об'єктивності емпіричних результатів експерименту досягали на основі дотримання таких умов: по-перше, здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти КГ і ЕГ здобували освіту за однаковими освітніми програмами; по-друге, склад КГ і ЕГ формували із використанням методу попарного відбору, а тому за якісним характером контрольні й експериментальні групи були подібні; по-третє, обсягом вибірки гіпотетично передбачалася репрезентативність даних експерименту.

Для прикладу, наведемо результати діагностування стану розвиненості мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності магістрантів ЕГ і КГ (табл. 3.12)

Таблиця 3.12

Результати діагностування рівнів розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС на констатувальному етапі педагогічного експерименту

Рівні	Констатувальний етап			
	КГ – 207		ЕГ – 210	
	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	12,6	26	11,4	24
Адаптивно-мотивований	24,5	51	22,7	47

Індиферентно-пасивний	62,9	130	65,9	139
	100	207	100	210

Нижче у табл. 3.13 наведено зразок обрахунку значення χ^2 у зіставленні розподілів ЕГ і КГ за показниками мотиваційно-ціннісного компонента на констатувальному етапі експерименту, аналогічно здійснювали обчислення значення χ^2 і для інших компонентів рівнів розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС.

Таблиця 3.13

Розрахунок критерію χ^2 у зіставленні розподілів ЕГ і КГ за показниками мотиваційно-ціннісного компонента на констатувальному етапі педагогічного експерименту

Рівні	Відносна частота в ег, f_{Ei}	Відносна частота у кг, f_{Ki}	$(f_{Ei} - f_{Ki})$	$(f_{Ei} - f_{Ki})^2$	$\frac{(f_{Ei} - f_{Ki})^2}{f_{Ki}}$
Діяльнісно-активний	11,4	12,6	-1,2	1,44	0,11
Адаптивно-мотивований	22,7	24,5	-1,8	3,24	0,13
Індиферентно-пасивний	65,9	62,9	3,	9	0,14
					$\Sigma \approx 0,38$

За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту складає значення $\chi^2_{\text{emp}} \approx 0,38$, тобто між показниками ЕГ і КГ не існувало суттєвої кількісно-якісної різниці. Це дає змогу стверджувати, що вибірки за ознакою розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС на констатувальному етапі педагогічного експерименту були гомогенними.

Обрахунок значення χ^2 у зіставленні розподілів ЕГ і КГ за даними мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх фахівців із ФКіС на основі отриманих емпіричних даних (табл. 3.13) на формуальному етапі експерименту відображено в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Результати діагностування рівнів розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів із ФКіС на формувальному етапі педагогічного експерименту

Рівні	Формувальний етап			
	КГ		ЕГ	
	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	13,8	28	34,5	72
Адаптивно-мотивований	26,7	55	42,7	89
Індиферентно-пасивний	59,5	123	22,8	49
	100	207	100	210

Таблиця 3.15

Розрахунок критерію χ^2 у зіставленні розподілів ЕГ і КГ за показниками мотиваційно-ціннісного компонента на формувальному етапі педагогічного експерименту

Рівні	Відносна частота у ег, f_{Ei}	Відносна частота у кг, f_{Ki}	$(f_{Ei} - f_{Ki})$	$(f_{Ei} - f_{Ki})^2$	$\frac{(f_{Ei} - f_{Ki})^2}{f_{Ki}}$
Діяльнісно-активний	34,5	13,8	20,7	428,49	31,05
Адаптивно-мотивований	42,7	26,7	16	256	9,5
Індиферентно-пасивний	22,8	59,5	-36,7	1346,89	22,6
					$\Sigma \approx 63,15$

За даними формувального етапу педагогічного експерименту складає значення $\chi^2_{\text{emp}} \approx 63,15$. Одержане емпіричне значення $\chi^2_{\text{emp}} = 63,15 \geq \chi^2_{\text{crit}99\%}$, тобто показники мотиваційно-ціннісного компонента в контрольній та експериментальній групах різняться суттєво. Це дає змогу відхилити гіпотезу H_0 і вважати, що різниця між показниками мотиваційно-ціннісного компонента зумовлена не випадковими, а експериментальними факторами з вірогідністю не нижче 0,99.

Таблиця 3.16

Розрахунок критерію χ^2 у зіставленні розподілів експериментальної групи за показниками мотиваційно-ціннісного компонента (до і після експерименту)

Рівні	Відносна частота у фег, f_{Ei}	Відносна частота у кег, f_{Ki}	$(f_{Ei} - f_{Ki})$	$(f_{Ei} - f_{Ki})^2$	$\frac{(f_{Ei} - f_{Ki})^2}{f_{Ki}}$
Діяльнісно-активний	34,5	11,4	23,1	533,61	46,8
Адаптивно-мотивований	42,7	22,7	20	400	17,6
Індиферентно-пасивний	22,8	65,9	-43,1	1857,61	28,18
					$\sum \approx 92,5$

Зіставивши розподіли експериментальної групи на констатувальному і формуальному етапах експерименту, тобто підставивши з таблиці 3.2.8 емпіричні дані за результатами констатувального етапу ЕГ і ЕГ формуального етапу педагогічного експерименту до формули 3.1, ми одержуємо емпіричне значення $\chi^2_{emp} \approx 92,5$. Одержане емпіричне значення $\chi^2_{emp} \geq \chi^2_{krit} 99\%$. Відтак маємо підстави стверджувати про результативність теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів у процесі професійної підготовки стосовно розвитку мотиваційно-ціннісного компонента досліджуваного феномену.

Результати дослідження динаміки розвитку мотиваційно-ціннісного компонента майбутніх здобувачів з ФКіС узагальнено в таблиці 3.16. Зауважимо, що в цій й у всіх інших таблицях вказано емпіричні дані, одержані за результатами констатувального та формуального етапів педагогічного експерименту студентів контрольної (КГ) і експериментальної (ЕГ) груп.

Таблиця 3.16

Динаміка розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів КГ і ЕГ

Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	КГ - 207		ЕГ - 210		КГ		ЕГ	
	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	12,6	26	11,4	24	13,8	28/0,135	34,5	72
Адаптивно-мотивований	24,5	51	22,7	47	26,7	55/0,265	42,7	89
Індиферентно-пасивний	62,9	130	65,9	139	59,5	123/0,6	22,8	49
	100	207	100	210	100	207	100	210

Різниця між показниками розвиненості мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх фахівців КГ і ЕГ до початку експерименту і після його завершення за діяльнісно-активним рівнем у ЕГ становить 20,7%, що свідчить про результативність впливу педагогічних умов на ціннісні орієнтації і мотивацію майбутніх магістрів з ФКіС до оволодіння основами підприємницької діяльності.

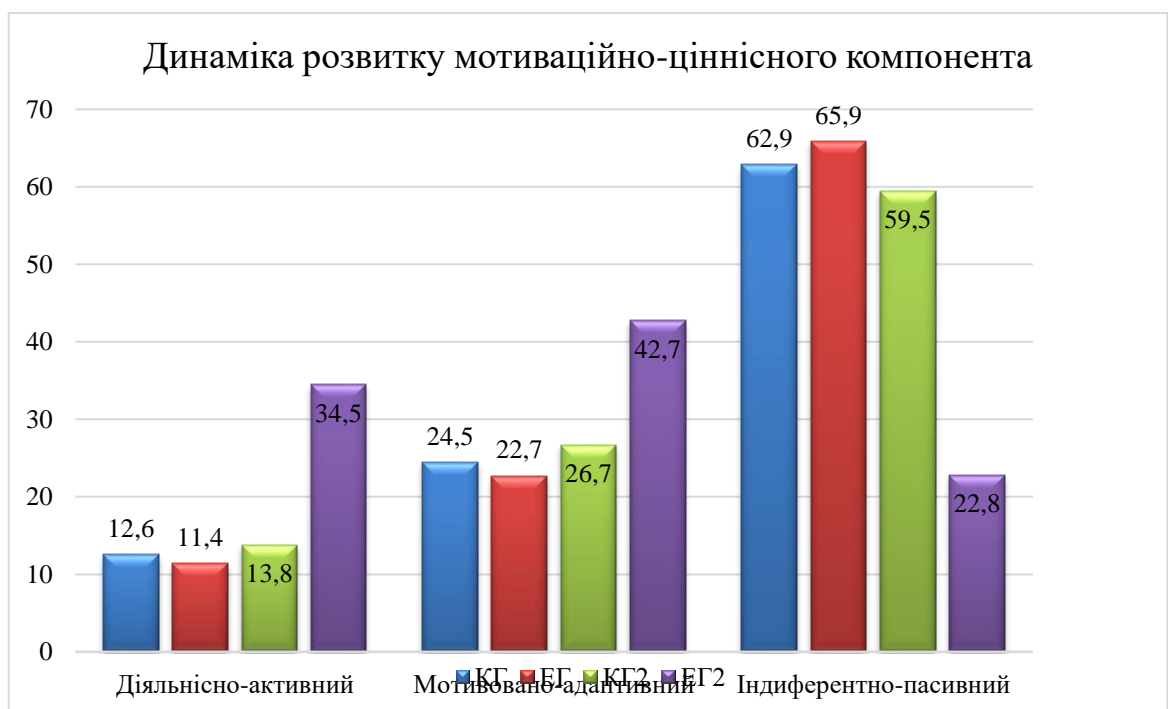

Рис. 3.1. Динаміка розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів КГ і ЕГ

На рис. 3.1 наведено діаграму щодо динаміки розвитку мотиваційно-ціннісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС.

Динаміку розвитку когнітивно-процесуального компонента встановлювали за показниками когнітивного критерію, які тісно пов'язані із показниками що використовувались на констатувальному етапі дослідження:

- поінформованістю у питаннях підприємництва та підприємницької діяльності, що охоплює відомості з соціології, економіки, культурології, історії, педагогіки, психології та ін., пов'язані зі змістом основних положень про здійснення підприємницької діяльності, знання історії підприємництва;

- проявами пізнавальної активності у накопиченні знань щодо нормативно-правових документів, фінансово-економічних знань (сутнісних характеристик підприємництва, організації виробництва й формування цінової політики у сфері надання фізкультурно-спортивних і оздоровлювальних послуг, господарсько-правової відповідальності за правопорушення суб'єктів господарювання, особливостей утворення суб'єктів підприємництва в сфері ФКіС, основ бізнес-планування, стратегії підприємництва, правової, етичної та соціальної відповідальності підприємця) і їх використання у підприємницькій діяльності в сфері фізичної культури і спорту;

- самостійності у накопиченні знань щодо потреб конкретного регіону, місцевих територіальних громад у фізкультурно-спортивних і оздоровчих послугах та способів задоволення цих потреб;

- оволодіння навичками ефективної господарської діяльності спрямованої на задоволення потреб суспільства у фізкультурно-спортивних і оздоровчих послугах та створення відповідних комерційних структур на конкретній території;

- ступінь володіння мовою та основними категоріями підприємництва.

Особливості динаміки розвитку когнітивно-процесуального критерію впродовж педагогічного експерименту відображено в таблиці 3.16

Таблиця 3.16.

Динаміка розвитку когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів КГ і ЕГ

Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	11,7	24	13,7	29	12,8	26	37,6	79
Адаптивно-мотивований	39,4	81	37,6	79	41,2	85	39,8	84
Індиферентно-пасивний	48,9	102	48,7	102	49,1	96	22,6	47
	100	207	100	210	100	207	100	210

Отже, на констатувальному етапі педагогічного експерименту $\chi^2_{emp} \approx 1,59$. Оскільки $\chi^2_{emp} \ll \chi^2_{krit} 95\%$, то кількісно-якісний склад КГ і ЕГ однорідний за показниками когнітивного критерію. На основі обчислення критерію К. Пірсона за результатами формувального етапу педагогічного експерименту отримуємо $\chi^2_{emp} \approx 9,18$. Це дозволяє ігнорувати гіпотезу H_0 і вважати, що різниця між показниками когнітивного критерію в ЕГ і КГ є достовірною й обумовлена не випадковими, а експериментальними факторами з вірогідністю не нижче 0,95.

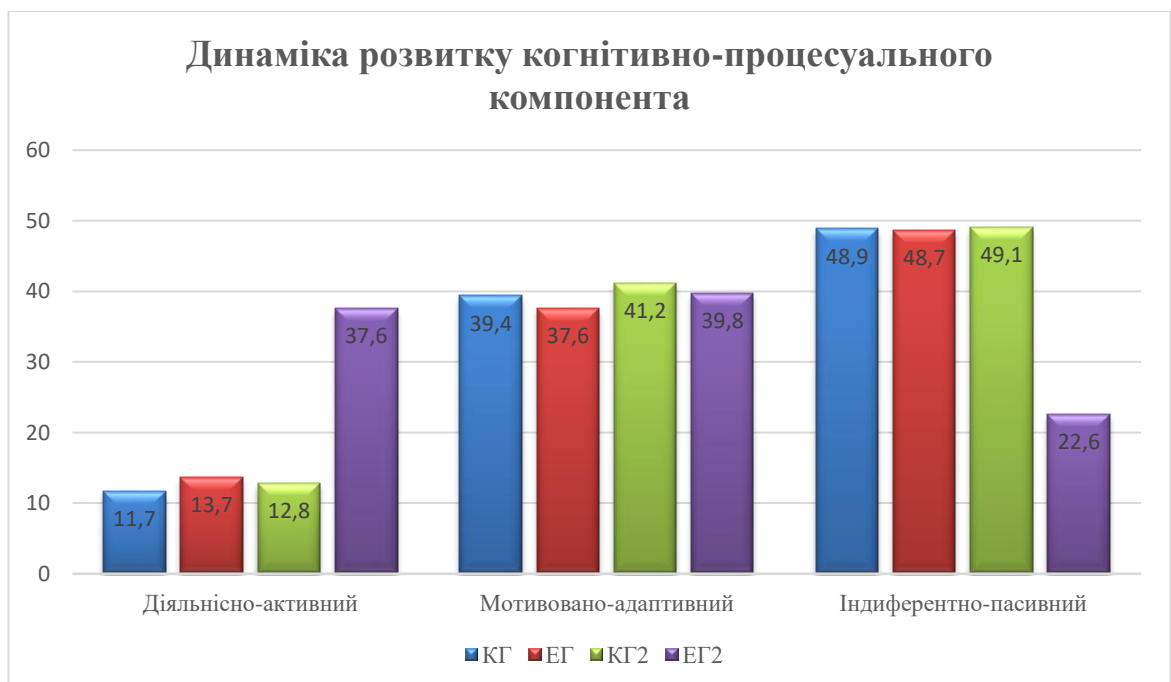

Рис. 3.2. Динаміка розвитку когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів КГ і ЕГ

Виявлення особливостей динаміки розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента, здійснювалося за показниками діяльнісного критерію:

- послідовність дій, спрямованих на вироблення індивідуально-особистісної стратегії, цілеспрямованістю у визначенні комерційних ідей і готовністю ризикувати заради її реалізації та вирішення нестандартних професійних проблем;
- навички у визначенні мети і послідовних дій для її досягнення з використанням всього арсеналу професійних знань, умінь і навичок в галузі фізичної культури і спорту та творчої самореалізації, самопізнання і професійного самовдосконалення у підприємницькій діяльності;
- усвідомленість і якість виконання проектних завдань (бізнес-планів, звітів тощо).
- рівень сформованості ділових якостей, елементів підприємницької культури та готовності до прийняття економіко-обґрунтованих рішень.

Динаміку розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента встановлену впродовж педагогічного експерименту за показниками діяльнісного критерію відображено в таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

Динаміка розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів

Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	АБС	%	АБС	%	АБС	%	АБС
Діяльнісно-активний	18,5	38	16,8	35	18,7	39	41,2	86
Адаптивно-мотивований	39,4	82	40,2	84	40,1	83	42,6	90
Індиферентно-пасивний	42,1	87	44,0	91	41,2	85	16,2	34
	100	207	100	210	100	207	100	210

Отримані результати констатувального етапу педагогічного експерименту дають нам значення $\chi^2 \text{ emp} \approx 0,21$. Оскільки $\chi^2 \text{ emp} < \chi^2 \text{ krit } 95\%$. Обчислення емпіричного значення критерію К. Пірсона за результатами формувального етапу педагогічного експерименту дає нам наступне $\chi^2 \text{ emp} \approx 7,98$. Це дозволяє відхилити гіпотезу H_0 і вважати, що різниця між показниками розвитку підприємницької компетентності з експериментальної та контрольної груп є достовірною й

обумовлена не випадковими, а експериментальними факторами з вірогідністю не нижче 0,95. Показники когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС не різняться за кількістю рівнів свого прояву. Для кількісно-якісної оцінки рівнів розвиненості цього компонента використовували такий підхід: активний рівень розвитку визначався у разі прояву активного рівня розвитку за двома будь-якими показниками й адаптивного рівня прояву третього показника; адаптивний рівень визначався у разі прояву активного рівня одного з компонентів та адаптивного рівня решти компонентів; пасивний – у решті випадків.

Підставивши з таблиці 3.17. емпіричні дані констатувального етапу педагогічного експерименту до формули 3.1, одержуємо емпіричне значення $\chi^2_{\text{emp}} \approx 0,02$. Оскільки $\chi^2_{\text{emp}} \ll \chi^2_{\text{crit}} 95\%$, то можна стверджувати, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту не існувало суттєвої різниці між рівнями розвитку когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів ЕГ і КГ.

У результаті обчислення емпіричних даних формувального етапу педагогічного експерименту за формулою 3.1 отримуємо $\chi^2_{\text{emp}} \approx 6,35$. Оскільки $\chi^2_{\text{emp}} > \chi^2_{\text{crit}} 95\%$, то можемо відхилити нульову гіпотезу та прийняти альтернативну гіпотезу з ймовірністю не менш за 95%. Це дає підстави стверджувати результативність педагогічних умов щодо їх впливу на розвиток когнітивно-процесуального компонента підприємницької компетентності, що графічно показано на рис. 3.3.

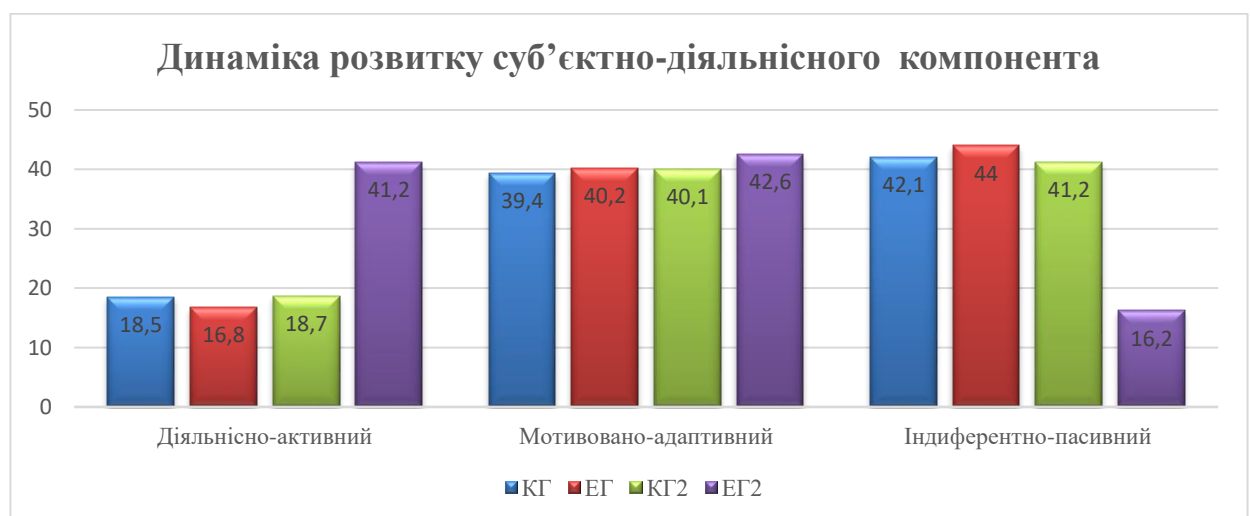

Рис. 3.3. Динаміка розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС

Оскільки рефлексивно-оцінний компонент підприємницької компетентності характеризується декількома показниками, які різняться за кількістю своїх проявів, для кількісно-якісної оцінки рівнів розвитку цього компонента ми використали такий підхід: діяльнісно-активний рівень розвитку визначався у разі прояву діяльнісно-активного рівня за показником розвитку загальної інтернальності й оптимальної самооцінки; адаптивно-мотивований рівень – за умови прояву адаптивно-мотивованого рівня розвитку загальної інтернальності й оптимальної самооцінки; в усіх інших випадках рівень розвитку компонента визначався як індіферентно-пасивний. Узагальнені результати дослідження динаміки розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів наведено у таблиці 3.18.

Таблиця 3.18

Динаміка розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів

Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	18,6	39	18,9	39	47,2	99	19,0	39
Адаптивно-мотивований	36,2	76	36,3	75	38,3	80	36,5	75
Індиферентно-пасивний	45,2	95	44,8	93	14,5	31	44,5	93
	100	210	100	207	100	210	100	207

Підставивши емпіричні дані констатувального етапу педагогічного експерименту до формули 3.1, одержуємо емпіричне значення $\chi^2 \text{emp} \approx 0,07$. Означене емпіричне значення $\chi^2 \text{emp} <$ за $\chi^2 \text{krit } 95\%$, то ми можемо відхилити нульову гіпотезу та прийняти альтернативну гіпотезу з ймовірністю не менш за 95%. Це дозволяє стверджувати що доведена результативність теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрантів щодо їх впливу на розвиток рефлексивно-оцінного компонента, що графічно візуалізовано на рис. 3.4.

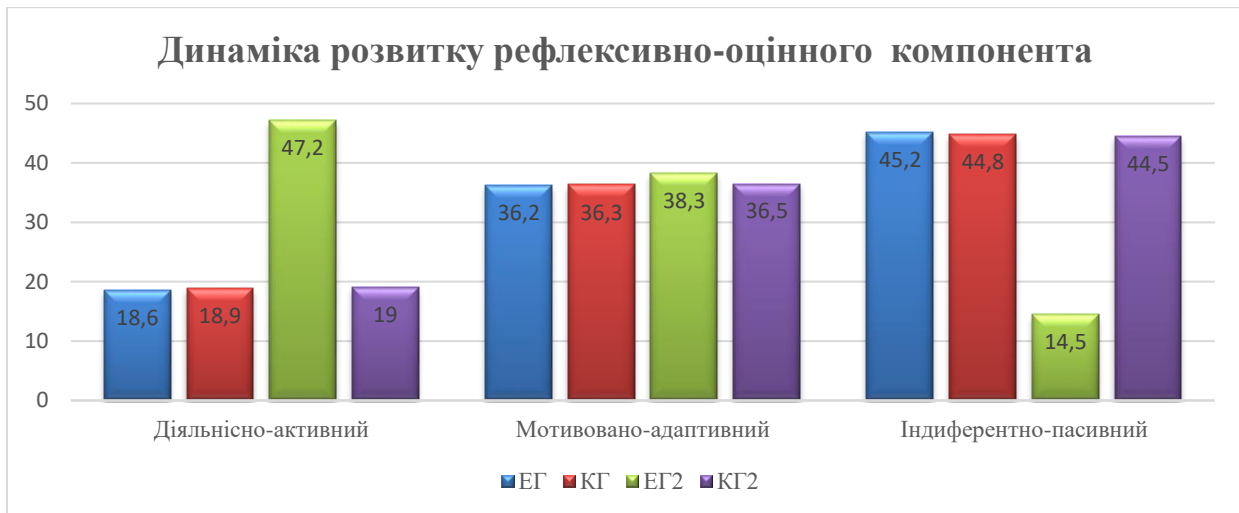

Рис. 3.4. Динаміка розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС

Для узагальненого оцінювання результатів педагогічного експерименту нами було виведено інтегральну оцінку рівнів розвиненості підприємницької компетентності майбутніх магістрів. Для кількісно-якісної оцінки рівнів розвитку цього педагогічного явища ми використали такий підхід: діяльнісно-активний рівень розвитку визначався у разі прояву діяльнісно-активного рівня розвитку всіх компонентів підприємницької компетентності або діяльнісно-активного рівня для двох компонентів й адаптивно-мотивованого рівня прояву третього компонента; адаптивно-мотивований рівень визначався в разі прояву діяльнісно-активного рівня одного компонента та адаптивно-мотивованого рівня інших двох компонентів; індиферентно-пасивний – у решті випадків. Узагальнені результати дослідження динаміки рівнів розвитку суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності майбутніх фахівців ФКіС наведено у таблиці 3.19

Таблиця 3.19

Узагальнені результати вимірювання динаміки розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів КГ і ЕГ

Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%	Абс
Діяльнісно-активний	18,6	39	18,9	39	40,2	84	19,0	39
Адаптивно-мотивований	36,2	76	36,3	75	40,8	86	36,5	75
Індиферентно-пасивний	45,2	95	44,8	93	19,0	40	44,5	93
	100	210	100	207	100	210	100	207

Зіставивши емпіричні дані з таблиці за результатами констатувального етапу педагогічного експерименту, до формули 3.1, отримуємо емпіричне значення $\chi^2_{emp} \approx 0,03$. Оскільки $\chi^2_{emp} \ll \chi^2_{krit} 95\%$, то можна стверджувати, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту не існувало суттєвої різниці між рівнями розвитку підприємницької компетентності у майбутніх здобувачів з експериментальної та контрольної груп, тобто вибірки за цією ознакою були однорідними.

Емпіричні дані, одержані за результатами формувального етапу педагогічного експерименту, підставивши з таблиці до формули 3.1, одержуємо емпіричне значення $\chi^2_{emp} \approx 6,65$. Оскільки $\chi^2_{emp} > \chi^2_{krit} 95\%$, то можемо відхилити нульову гіпотезу та прийняти альтернативну гіпотезу з ймовірністю не менш за 95%. Це дозволяє стверджувати про результативність теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

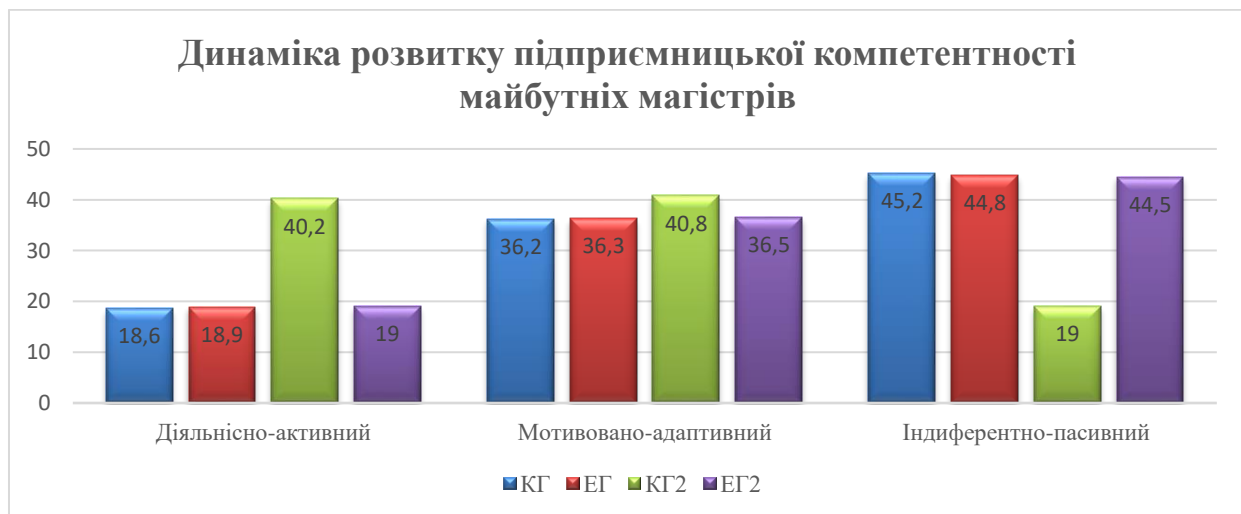

Рис. 3.5. Динаміка розвитку рефлексивно-оцінного компонента підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС

Таким чином, маємо підстави стверджувати, що результативність теоретично обґрунтованих педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в процесі навчання в університеті експериментально підтверджена.

Висновки до третього розділу

1. Дослідно-експериментальну роботу проведено в три етапи: пошуково-констатувальний, моделювальний-формульний, узагальнювально-підсумковий упродовж 2016–2019 рр. Виконання завдань, передбачених програмою дослідно-експериментальної роботи на кожному етапі розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, сприяло зростанню якості засвоєння знань, вивчення альтернативних курсів, спрямованих на розвиток умінь і формування навичок щодо дій та способів підприємницької діяльності. Оцінювання результативності процесу професійної підготовки майбутніх магістрів з ФКіС у контексті досліджуваної проблеми та отримані дані математичного опрацювання результатів підтверджують, що обґрунтовані педагогічні умови й розроблена методика цілісно забезпечують розвиток комплексу складників підприємницької компетентності та інтегрують цей процес із професійною підготовкою майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

2. Аналіз результатів отриманих емпіричних даних констатувального етапу експерименту засвідчив, що значна частина здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти не виключають можливості самореалізації у спортивному підприємстві. Найбільш важливою цінністю для них є матеріальний добробут, що свідчить про наявність значного потенціалу до розвитку підприємницької компетентності. Проте, майже половина із цих магістрантів не бачать можливості досягати значних перемог у спорті, що пояснюємо несформованістю їхніх світоглядних позицій, незначним досвідом освітньо-навчальної, фізкультурно-спортивної, дослідницько-наукової роботи та намірами розвивати цей досвід. Більшість респондентів переконані, щоб стати успішним підприємцем, необхідні спеціальні знання, навички й особистісні якості. Закономірним є позитивне сприйняття магістрантами комерціалізації фізичної культури і спорту, що сприятиме вирішенню комплексу соціально-економічних проблем суспільства, серед яких не тільки насичення ринку різними фізкультурними, спортивними й оздоровчими послугами для різних груп населення, а й створення нових робочих місць, забезпечення зайнятості та самозайнятості працездатного населення, підвищення якості життя. Встановлено, що більшості респондентів притаманний індиферентно-пасивний рівень розвитку підприємницької компетентності (50,6 % КГ і 49,6% ЕГ), третині – адаптивно-

мотивований (33,9 % КГ і 34,9 % ЕГ) і тільки незначній частині – діяльнісно-активний (по 15,5 % у КГ та ЕГ). Розбіжність між кількістю респондентів з діяльнісно-активним, адаптивно-мотивованим та індіферентно-пасивним рівнями незначна, зокрема, кількість респондентів з діяльнісно-активним рівнем в масивах ЕГ і КГ однакова, за адаптивно-мотивованим рівнем розбіжність дорівнює 1,0 %, з індіферентно-пасивним рівнем також – 1,0 %, що свідчить про однорідність вибірок.

3. Аналіз результатів експериментального дослідження здійснювався на основі порівняння показників рівнів розвитку підприємницької компетентності здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти ЕГ і КГ, визначених на початку та наприкінці педагогічного експерименту. Рівні розвитку досліджуваної якості визначалися за критеріями сформованості його компонентів. Динаміка розвиненості підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС наприкінці експерименту показує, що кількість респондентів із діяльнісно-активним рівнем зросла на 24,7 % в ЕГ і на 3,5 % в КГ; з адаптивно-мотивованим – на 6,9 % в ЕГ і 1,6 % в КГ. Натомість в ЕГ істотно зменшилася кількість осіб із індіферентно-пасивним рівнем розвитку підприємницької компетентності – на 31,6 %, і незначною мірою – у КГ (5,1 %). Оскільки освітній процес у КГ і ЕГ розрізнявся лише за експериментальними факторами, то можемо стверджувати, що означені відмінності в динаміці підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС за показниками, що досліджувалися, зумовлені реалізацією в освітньому процесі ЕГ педагогічних умов, методики РПК, упровадженням навчально-методичного забезпечення у процес професійної підготовки здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти. Результати статистичного обчислення емпіричних результатів, здійсненого з використанням програмних засобів MS Excel, засвідчило результативність відповідних педагогічних умов, розробленої методики, спроектованої змістово-функціональної моделі розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС. Позитивна динаміка рівнів розвитку досліджуваного утворення дає підстави для висновку про результативність упровадження педагогічних умов і методики РПК у фізкультурно-спортивну освіту.

Наукові результати змістового наповнення розділу відображені в таких публікаціях: [260], [264], [266], [268], [269], [270-272], [274], [484], [486].

ВИСНОВКИ

1. У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з ФКіС, що виявляється в розробленні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідних педагогічних умов. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань, підтвердили гіпотезу і дали змогу сформулювати такі висновки:

1. Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження свідчать, що в науковій літературі та педагогічній практиці значна увага приділяється вивченню сутнісної природи й генези становлення підприємництва як соціально-економічного явища; обґрунтуванню науково-методичних аспектів розвитку особистісних якостей студентської молоді до підприємництва; розробленню методик викладання основ підприємництва в системі професійної і вищої освіти; дослідженню теоретико-практичних питань спортивного підприємництва у зарубіжних країнах; з'ясуванню концепцій модернізації професійної підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. Водночас проблема розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці не дістала належного висвітлення в наукових дослідженнях.

У ході констатувального етапу експерименту виявлено недостатнє відображення цільових настанов щодо розвитку здатностей здобувачів магістерського рівня фізкультурно-спортивної освіти до підприємницької діяльності в професійній сфері; неузгодженість змісту професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту з новітніми запитами суспільства, зокрема, щодо розширення спектру фізкультурно-спортивних послуг; низьку функціональність теоретичних знань; формалізм у викладанні основ підприємництва і спортивного менеджменту; низький рівень вмотивованості й готовності випускників ЗВО до підприємницької діяльності у галузі ФКіС; ототожнення суб'єктами освітнього процесу професійної підготовки економічної грамотності і підприємницької компетентності та нерозуміння сутнісної природи

розвитку означених якостей. Це негативно позначається на підготовці магістрантів до професійної діяльності в умовах становлення ринкової економіки. Такий стан зумовлений відсутністю теоретичного обґрунтування й реалізації інноваційних підходів до підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до професійної діяльності.

2. У результаті застосування методів дефінітивного аналізу, логічного узагальнення, абстрагування й експлікації уточнених дефініцій й орієнтуючись на специфіку фізкультурно-спортивної індустрії суть підприємницької компетентності представлено як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризує прагнення здобувачів вищої фізкультурно-спортивної освіти, їхню готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності у сфері фізичної культури і спорту. На основі аналізу наукової літератури, відповідно до обґрунтованої суті й з урахуванням соціально-економічної практики визначено структуру підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту як сукупність взаємопов'язаних мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного компонентів.

3. До педагогічних умов віднесено: стимулювання позитивної мотивації до підприємницької діяльності; запровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»; застосування технологій імітаційно-рольового навчання; впровадження інтегративного навчально-методичного комплексу підготовки майбутніх магістрів з ФКіС до підприємницької діяльності. Концептуальною основою забезпечення цих умов є аксіологічний, акмеологічний, системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, суб'єктно-діяльнісний, інтегративний, контекстний підходи.

Змістово-функціональну модель розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізкультури і спорту у професійній підготовці обґрунтовано як систему взаємопов'язаних блоків (цільового, змістового, технологічного, діагностичного) й відповідних педагогічних умов. У цільовому блоці конкретизовано мету, актуальні наукові підходи і принципи розвитку

підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізкультури і спорту, у змістовому – відображено інтегративну складову змісту їхньої професійної підготовки, в технологічному – етапи, форми, методи і засоби розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту в ЗВО; в діагностичному – відповідний інструментарій, за допомогою якого вимірюється результативність упровадження педагогічних умов (компоненти, критерії, показники та рівні розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізкультури і спорту).

4. Методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту характеризується змістово-процесуальними особливостями інтегративно-адаптивного етапу, що охоплює мотивацію до оволодіння знаннями, навичками, уміннями з основ підприємництва; конструктивно-розвивального – спрямованого на розвиток підприємницьких якостей під час створення бізнес-проектів і реалізації конструктивних ідей, підприємницького мислення, творчих здібностей, результативно-діяльнісного етапу, який підтверджує правильність відбору методів розвитку підприємницької компетентності, їх відповідність принципам, меті і задачам навчання; змісту обраної теми; навчальним можливостям магістрантів (віковим, психологічним); наявним умовам навчання і відведеному на засвоєння навчального матеріалу часу; професійному рівню педагогічних працівників; можливостям допоміжних засобів навчання. У результаті упровадження авторського курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» було доведено доцільність використання таких груп методів: методи передачі знань: розповідь (про переваги малого бізнесу); пояснення (swot-аналіз малого бізнесу); бесіда (оцінка підприємницьких здібностей); лекція (інвестиційна діяльність); навчальні дискусії та диспути (визначення напрямку ведення підприємницької діяльності); робота з книгою (розрахунок ціни товару); метод прикладу (розробка рекламної компанії); методи організації діяльності в цілісному педагогічному процесі: вправа (практична робота, складання анкет для маркетингових досліджень); метод створення ситуацій коригування бізнес-проектів (податки і збори); інструктаж (у всіх випадках

самостійної роботи магістрантів); спостереження (створення ідеї для проєкту); метод ілюстрації і демонстрації (аналіз і презентація об'єктів проєктної діяльності); дослідний метод (протягом всієї роботи над проєктом); методи стимулювання і мотивації пізнавальної і підприємницької діяльності магістрантів: змагання (робота в групах, коли обирається лідер); заохочення (у всіх розділах курсу); методи контролю ефективності педагогічного процесу: індивідуальний, фронтальний усний і письмовий контроль; практичний, машинний контроль і самоконтроль. Практико-діяльнісна складова методики РПК спрямована на реалізацію педагогічних впливів і засобів, що мотивують майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до спортивного підприємництва і передбачають поетапне розширення й поглиблення набутих знань, виконання ними більш складних завдань, зростання пізнавальної й творчої активності магістрантів у теоретико-практичному оволодінні способами діяльності, вміннями й навичками, на основі чого формується стійкість рівнів розвиненості підприємницької компетентності.

5. На основі результатів проведеного дослідження підготовлено науково-методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці. У них рекомендовано ознайомити суб'єктів освітнього процесу з основами підприємництва, складовими підприємницької компетентності, змістом поняття «підприємницька культура фахівців у галузі фізичної культури і спорту»; висвітлено способи інтеграції фізкультурно-спортивної та підприємницької діяльності, особливості ринку фізкультурно-спортивних і бізнес-освіти майбутніх фахівців з фізичного виховання й спорту в економічно розвинених країнах світу; актуалізовано значення розвитку підприємницьких якостей, механізмів рефлексії та самооцінки як умови саморозвитку і визначення досяжних цілей професійної діяльності; сформульовано цільові настанови й розкрито змістово-процесуальні характеристики кожного етапу розвитку підприємницької компетентності як цілісності змісту, методичних засобів, що уможлиблюють виявлення й актуалізацію підприємницьких якостей, спонукають до самореалізації у професійній діяльності і відкритті власної справи.

Викладені в дисертації висновки не вичерпують усіх аспектів наукової проблеми. Подальшого обґрунтування потребують теоретичні та методичні засади розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; теоретичні й методологічні основи розвитку підприємницької культури спортивних менеджерів; педагогічна система інтегративної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; тенденції інтегративної професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання у країнах ЄС тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва І. Б. Психологічні особливості підприємницької діяльності сфери торгівлі : зарубіжний досвід досліджень. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 1, Вип. 27. С. 13-20.
2. Ажиппо О. Ю. Фактори навчальної мотивації майбутніх фахівців у сучасній вищій школі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 45. С. 160-164
3. Ажнюк М. О. Передерій О. С. Основи економічної теорії : навч. посібн. Київ : Знання, 2008. 368 с.
4. Айстраханов Д. Підготовка учнів до підприємницької діяльності в системі професійно-технічної освіти. URL : http://svistunvip.blogspot.com/2014/03/blog-post_5.html (дата звернення 5.03.2014).
5. Акаєва Н. Ш. Зависимость успешности предпринимателей от коммуникативных свойств личности. *Вестник Государственного университета управления*. № 9 (47). 2008. С. 12-14.
6. Акперов И. Г., Масликова Ж. В. Психология предпринимательства : учеб. пособ. Москва : Финансы и статистика, 2003. 544 с.
7. Акіліна О. В., Пасічник В. Г. Основи підприємництва. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.
8. Алексеєва С. В., Базиль Л. О., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу : теорія і практика : монографія. Житомир : «Полісся», 2020. 237 с.
9. Алексеєва С., Єршова Л. Зміст і форми сучасної підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Професійна педагогіка*. 2020. № 2 (21). С. 44-52. URL : <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.44-52> (дата звернення 15.03.2014).
10. Алексюк А. М., Аюрзанайн А. А., Пидкасистий П. И., Козаков В. А. и др. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения. Київ : Вища школа, 1993. 336 с.

11. Андреева О. Фізична рекреація різних груп населення : монографія. Київ : Поліграф-сервіс, 2014. 280 с.
12. Андрушків Б. М., Вовк Ю. Я., Гецько В. В. та ін. Основи організації підприємницької діяльності або абетка підприємця : навч. посібн. Тернопіль : Вид. ТНТУ, 2010. 300 с.
13. Андрущенко В. П. та ін. Педагогіка вищої школи / за. ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. Київ : Педагогічна думка, 2008. 256 с.
14. Антология экономической классики : В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо / сост., авт. предисл. И. А. Столяров. Москва : Эконов : Ключ, 1993. 475 с.
15. Антонюк Л., Гуменна О., Поручник А., Тарута С., Харламова Г., Чала Н. Біла книга економічної політики України до 2030 року: національний і регіональний виміри. Київ : СПД Павленко, 2018. 152 с.
16. Ануфрієва О. Л., Пальчевська Т. Г., Лагоцька Г. М. Підприємницька діяльність : навч. посібн. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2014. 304 с.
17. Апопій В. В., Серета С. А., Шутовська Н. О. Основи підприємництва : навч. посібн. Львів : «Новий Світ-2000», 2018. 323 с.
18. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінціцький В. М. Методологія соціально-економічного пізнання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.
19. Арьков С. Н. Организационно-экономические аспекты формирования и развития предпринимательского стиля управления в сфере торговли : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Санкт-Петербургский торгово-экономический институт. Санкт-Петербург, 2004. 224 с.
20. Асаул А. Н., Владимирский Е. А., Гордеев Д. А., Гужва Е. Г., Петров А. А., Фалтинский Р. А. Закономерности и тенденции развития современного предпринимательства / под ред. проф. А. Н. Асаула. Санкт-Петербург : АНО ИПЭВ, 2008. 280 с.
21. Асаул А. Н., Войнаренко М. П., Ерофеев П. Ю. Организация предпринимательской деятельности : учеб. / под ред. д-ра экон. н., проф. А. Н. Асаула. Санкт-Петербург : Гуманистика, 2004. 448 с.

22. Бабанский Ю. К., Поташник М. М. Оптимизация педагогического процесса : (в вопросах и ответах) : 2-е изд., перераб.и доп. Київ : Рад.школа,1983. С. 99.

23. Баженов В. М. Модель педагогического обеспечения формирования студентом университета проективных и конструктивных умений. *Гуманистические аспекты подготовки и переподготовки учителя XXI века* : тезисы научно-практической конференции. Рязань : РГПУ, 2010. С. 76-78.

24. Базиль Л. О., Орлов В. Ф. Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : збірник наукових праць. № 2 (60). 2019 р. / заг. редакція проф. Матвієнко О. В., укладач канд. пед. наук, доц. Кудіна В. В. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2020. С. 15-18.

25. Базиль Л. Індивідуально-особистісні якості щодо успішної підприємницької діяльності. *Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи* : тези доп. Х міжнар. наук. практ. конф. (м. Хмельницький, 7-8 листоп. 2019 р.) / ред. кол. : Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. Хмельницький : ХНУ, 2019. С. 111-112.

26. Базиль Л. О. Концептуальні засади підготовки здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти* : мат-ли II Міжнародної науково-практичної конференції (14 травня 2020 р.). Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 17-24.

27. Базиль Л. О. Методичні аспекти підготовки здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання* : зб. мат-лів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ПШО НАПН України, 2020. С. 45-50.

28. Базиль Л. О. Педагогічні умови розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів-словесників. *Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей* : матеріали звітної наукової

конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за 2009 рік. Вінниця : Планер, 2010. С. 62-65.

29. Базунова М. Е. Предприимчивое поведение: характеристики и механизмы формирования. *Известия Уральского государственного университета*. 2007. № 51. С. 13-14.

30. Бакиров В. С. Субъективные и объективные детерминанты социальной активности как личностного свойства. *Вестник ХГУ*. 1991. № 351. С. 26-31.

31. Балахтар В. В. Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція. Бізнес-тренінги. URL : <https://pidru4niki.com/90410/sotsiologiya/biznes-treningi> (дата звернення 5.04.2014).

32. Балл Г. А. Теория учебных задач. Психолого-педагогический аспект. Москва : Педагогика, 1990. 183 с.

33. Барыжикова Е. В. Интеграция аудиторной и внеаудиторной деятельности в процессе обучения основам предпринимательства. *Среднее профессиональное образование*. № 3, 2004. С. 37-40.

34. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного познания. Київ : МАУП, 2002. 216 с.

35. Батечко Н. Сучасна магістратура в Україні як акмесинергетична система. *Освітологія*. 2014. 3 С. 45-52.

36. Бахмат Н. Особливості освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах інформатизації освіти. *Молодь і ринок*. 2018. № 6. С. 22-27.

37. Бахор Т. А., Лукин В. А., Яковлева Е. Н. и др. Формирование предпринимательской компетентности при подготовке бакалавров педагогического образования. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 6. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=23512> (дата звернення 6.07.2014).

38. Белан Е. П. Формирование предпринимательской компетентности будущих менеджеров. URL : <http://www.rusnauka.com/28 PRNT 2011/Pedagogica/2 94881.doc.htm> (дата звернення 10.08.2014).

39. Беленький В. Х., Паульман В. Ф. Предпринимательство: развитие, природа, проблемы. URL : <http://ecsocman.hse.ru/data/2013/03/11/1251433518/Belenkiy.pdf> (дата звернення 11.07.2015).
40. Березовська Л. І., Пукіш А. О. Психологічні особливості управлінського та підприємницького потенціалу менеджерів. *Вісник Національного університету оборони України* : збірник наукових праць. Київ : НУОУ, 2015. № 1 (44). С. 21-27.
41. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
42. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Вища освіта. Тематичний випуск : Педагогіка вищої школи : методологія, теорії і технології*. Київ : Генезис, 2009. № 3, дод. 1. С. 21-24.
43. Бизнес журнал для начинающих предпринимателей. URL : <http://business-ideal.ru/motivaciya-eto-opredelenie-vidy-i-sposoby> (дата звернення 25.04.2015).
44. Бизнес-образование в США. URL : <https://www.hotcourses.ru/study-in-usa/subject-guides/business-education-in-the-usa/> (дата звернення 18.03.2017).
45. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монограф. Атіка, 2009. 684 с.
46. Богиня Д. П. Еволюція теорій мотивації на рубежі ХХІ ст. *Регіональні перспективи*. 2002. № 3-4 (22-23). С. 5-8.
47. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. Київ : ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
48. Бондарева Л. Сучасні аспекти підприємницької підготовки дорослих в умовах економічного університету. *Вісник університету «Україна»*. 2011. № 1. С. 197-201.
49. Бородієнко О. В. Теорія і практика розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку : монографія / за наук. ред. Радкевич В. О. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2017. 422 с.

50. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу : функціональний аспект. *Педагогічний процес : теорія і практика*, № 1-2 (46-47), 2015. С. 11-17.
51. Брызгалов И. В. Исследование отношения студентов к содержанию, формам и методам дисциплины «Основы предпринимательства». *Проблемы оптимизации учебно-воспитательного процесса в УралГАФК* : тер. научно-метод. конферен. / под ред. Е. Ф. Орехова, Т. М. Мелеховой. Челябинск, УралГАФК, 1996. С. 41-44.
52. Бутенко А. І., Шлафман Н. Л. Інституційні механізми підвищення ефективності використання потенціалу малого підприємництва. *Економічні інновації*. 2014. Вип. 57. С. 43-50.
53. Бутенко А. І., Лазарева Є. В. Інноваційний потенціал регіонів Українського Причорномор'я. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 106-113. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2013_2_14 (дата звернення 19.07.2018).
54. Білова Ю. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету* : зб. наук. праць. 2013. Вип. 7 (50). С. 15-17.
55. Варналій З. Конкуренція і підприємництво : монограф. Київ : Знання України, 2015. 463 с.
56. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. 4-те вид. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2008. 302 с.
57. Варналій З. С. Організація підприємництва : навч. посіб. 2-ге вид., виправл. і доп. Київ : ЗНАННЯ-ПРЕС, 2003. 285 с.
58. Варналій З. С. Основи підприємництва : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2003. 285 с.
59. Вачевський М. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2008. 42 с.

60. Вебер М. История хозяйства. *Город*. Москва : Канон-Пресс-Ц, Кучково поле, 2001. 576 с.
61. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
62. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход. Москва : Высшая школа, 1991. 208 с.
63. Вербицкий А. А. Деловая игра как форма контекстного обучения и квазипрофессиональной деятельности студентов. *Педагогика и психология образования*. 2009. № 4. С. 73-84.
64. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. Москва : ИЦ ПКПС, 2004. 84 с.
65. Вербицкий А. А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение : монография. Москва : Знание, 1999. 346 с.
66. Вербицкий А. А. Теория контекстного обучения как основа педагогических технологий. *Сред. проф. образование*. 1998. № 1. С. 24-34.
67. Вербицкий А. А., Ильязова М. Д. Инварианты профессионализма : проблемы формирования : монография. Москва : Логос, 2011. 288 с.
68. Вербицкий А. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении : монография. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 200 с.
69. Верховин В. И., Логинов С. Б. Феномен предпринимательского поведения. СОЦИС. 1995. № 8. С. 62-74.
70. Верёвкина Н. Н. О развитии творческих способностей школьников в ученическом предприятии. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета* : научный журнал. 2009. № 6. С. 103-111.
71. Виноградська А. М. Основи підприємництва : навч. посібн. Київ : Кондор, 2008. 544 с.
72. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / за ред. Кременя В. Г.; упорядники : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубіянко В. В., Бабин І. І. Київ. Тернопіль, 2004. 286 с.

73. Власов П. К. Психология замысла организации. Харьков : Гуманитарный центр, 2003. 284 с.
74. Внедрение кредитно-модульной системы организации учебного процесса в высших учебных заведениях Украины. URL : <http://www.globalteka.ru/news/1-latest-news/149-2009-02-03-15-36-55.html> (дата звернення 20.09.2019).
75. Войнар Ю. Развитие та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах Євроінтеграції : монографія. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.
76. Войнар Ю. Подготовка физкультурных кадров: традиции, реалии, перспективы : монография. Санкт-Петербург : РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. 228 с.
77. Волкова Н. І. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення економічних дисциплін. *Педагогічний процес : теорія і практика*. Вип. 2. 2014. С. 61-65.
78. Волохов А. В. Распределенное обучение в старших классах школы. *Научно-практическая конференция молодых учителей и студентов по итогам учебно-исследовательской работы в области технологического образования* : материалы докладов и сообщений 13 марта 2003 г. Москва : Московский Педагогический Государственный Университет, 2003. С. 8-12.
79. Волошина Т. А. Развитие личностных качеств студентов в контексте предпринимательского подхода в обучении : *Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова*, 2007. Том 13. С. 88.
80. Выготский Л. С. Проблемы обучения и умственного развития в школьном возрасте. *Педагогическая психология*. Москва : Педагогика-Пресс, 1996. С. 321-336.
81. Вітер С. А. Формування економічної компетентності молодших спеціалістів у процесі фахової підготовки в агротехнічних коледжах : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 20 с.
82. Гадючко О. С. Формування основ професіоналізму майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі фахової підготовки засобами інноваційних

технологій в умовах магістратури. *Вісник Луганського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогічні науки.* 2018. № 4 (1). С. 16-22.

83. Гайєк Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії : пер. з англ. В. Дмитрук. Київ : Аквілон-Прес, 2000. 448 с.

84. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : методичні рекомендації. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. 24 с.

85. Гой І. В., Смелянська Т. П. Підприємництво : навч. посібн. Київ : Центр учб. літератури, 2013. 368 с.

86. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ ; Вінниця : Планер, 2010. 308 с.

87. Гончаренко С. У. Методологія. *Енциклопедія освіти* ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 498-500.

88. Горбаченко С. А., Карпов В. А. Аналіз підприємницьких проєктів. Одеса : ОНЕУ, 2013. 241 с.

89. Городецкая Н. И. Инновационная педагогическая деятельность по подготовке старшеклассников к предпринимательству. *Педагогическое образование.* 1994. № 11. С. 78-81.

90. Господарський кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 21.11.2019).

91. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання : досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Євдокімова і проф. О. М. Микитюка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. С. 39-50.

92. Грищенко І. М. Підприємницький бізнес : підруч для студ. вищих навч. закл. / І. М. Грищенко. Київ : Грамота, 2016. 520 с.

93. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість : методолого-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2002. 580 с.

94. Гуржій А., Гапон В. Методологічні засади оцінювання та прогнозування розвитку вищої освіти в Україні. *Вища освіта України*. 2006. № 1. С. 23-31.
95. Гусин К. Ф. Формирование предпринимательской компетентности у будущих учителей технологии : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 / Московский педагогический государственный университет Москва, 2017. 324 с.
96. Дадаханова Р. Р. Мотивация предпринимательской деятельности. *Молодой ученый*. 2013. № 5. С. 361-362.
97. Данилишин Б. Мале та середнє підприємництво є засобом існування та стимулом самовдосконалення для України. URL : https://www.rbc.ua/ukr/news/b_danilishin_03072008 (дата звернення 25.05.2018).
98. Дарвін Чарльз Роберт Походження видів шляхом природного відбору. Вид-во Піраміда, 2009. 548 с.
99. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование : сущность, эффективность и ... неопределённость. *Педагогика*. 2003. № 4. С. 21-26.
100. Дзуліт З. П. Лучнікова Т. П. Сучасні інформаційні системи і технології в управлінні організаціями: використання у навчальному процесі CRMсистеми «Парус – менеджмент та маркетинг» корпорації «Парус». *Інші сфери економіки*. С. 223-230. URL : Znpdetut_eiu_2013_26_33.pdf (дата звернення 15.04.2017).
101. Демидов В. В. Формирование компетентности студентов вуза в сфере предпринимательства : автореф. дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.08. Москва, 2007. 21 с.
102. Демура І. В. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т вищої освіти НАПН України. Київ, 2010. 264 с.
103. Демінська Л. О. Аксіологічна спрямованість педагогічної системи країн Євросоюзу. *Науковий вісник Донбасу. Серія : Педагогіка за кордоном : інновації та досвід*, 2012. 4 (20). URL : <http://www.luguniv.edu.ua/archiv/N20/index.htn>. (дата звернення 14.12.2019).

104. Денисова Л. В. Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій : теорія та методика : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 462 с.

105. Дерєка Т. Г. Особливості професійної підготовки фахівців фізичного виховання країн СНД, ЄС та США. *Перспективні напрoвленнє розвитку сoвременної науки*. 2016. Вип. 8, С. 48-50.

106. Дерєка Т. Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : Педагогічні науки*, 2016. № 4. С. 29-34.

107. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main> (дата звернення 25.10.2018).

108. Державна служба статистики України : офіц. веб-сайт Держ. ком. статистики України / Держстат України. Електрон., текст., табл. дан. і прогр. Київ : Держстат, 1998-2017. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 18.03.2019).

109. Державний соціальний стандарт у сфері фізичної культури і спорту. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0559-13> (дата звернення 16.01.2016).

110. Джури́нський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-розвивальної діяльності у загальноосвітній школі. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Чернігів. 2015. № 124. С. 148-151.

111. Добринський В., Мудрик Ж. Мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх учителів фізичного виховання до професійної діяльності. *Молодіжний науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія : Фізичне виховання і спорт*. 2013. Вип. 9, С. 26-30.

112. Долбнєва Д. В. Інтерактивні методи навчання: сутність необхідність та використання при підготовці фахівців з обліку та аудиту у ВНЗ України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.1. С. 389-398.

113. Донець Л. І., Романенко Н. Г. Основи підприємництва : навчальний посібник. Донецьк, Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 320 с.
114. Дрига С. Г. Мале підприємництво України : становлення, механізми управління та підтримки : монографія. Київ, 2009. 442 с.
115. Дрижак В. В. Педагогічні основи підготовки старшокласників до підприємницької діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02. Київ, 1997. 20 с.
116. Друзь І. М. Самостійна робота студентів як важливий чинник професійної підготовки майбутніх фахівців. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2011. № 30-31. С. 127-133.
117. Друкер Питер Ф. *Энциклопедия менеджмента.* : пер. с англ. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2004. 432 с.
118. Дубров А. М., Лагоша Б. А., Хрусталёв Е. Ю. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе. М., Финансы и статистика, 2000. 176 с.
119. Дутчак Ю. В., Сущенко Л. П. Ретроспективний аналіз системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : збірник наукових праць / за ред. О. В. Тимошенко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Випуск 3К (110). С. 191-194.
120. Дьячкова Е. В. Предпринимательский потенциал личности: психолого-акмеологические характеристики и психодиагностика. Иваново : СЗАГС, 2013. 157 с.
121. Ділові якості підприємців та їх роль у забезпеченні успіху підприємницької діяльності. URL : http://pidruchniki.com/15290527/ekonomika/dilovi_yakosti_pidpriyemtsiv_rol_zabezpechenni_uspihu_pidpriyemnitskoyi_diyalnosti (дата звернення 16.07.2017).

122. Економічний ризик : методи оцінки та управління : навч. посібн. / під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 208 с.

123. Елицина Т. В. Основы предпринимательской деятельности : методические рекомендации. Чебоксары, 2014. С. 1-76.

124. Емельянов Е. Н., Поварницына С. Е. Психология бизнеса. URL : http://lib.vvsu.ru/books/psych_bis/page0082.asp (дата звернення 28.09.2019).

125. Емтыль Т. Х. Формирование экономической компетентности студентов вузов физической культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Белгородский государственный национальный исследовательский университет. Майкоп, 2005. 214 с.

126. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

127. Європейська хартія малих підприємств. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_860 (дата звернення 27.09.2020).

128. Єршова Л. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх фахівців з використанням елементів самоменеджменту. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства* : матеріали III Міжнар. науково-практичної конф. (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. С. 38-43.

129. Жданова О., Чеховська Л. Управління сферою фізичного виховання і спорту : навчальний посібник. Дрогобич : Коло, 2009. 224 с.

130. Жолдак В. И., Зуев В. Н. Основы менеджмента спорта : учеб. пособ. Тюмень : Вектор Бук, 2003.

131. Журавлев В. В. Педагогические аспекты предпринимательской деятельности преподавателя в бизнес-образовании. *Теория и практика развивающего обучения* : сборник статей преподавателей, аспирантов, соискателей вузов, директоров и учителей школ России. Челябинск : Изд-во Чел. гос. пед. ун-та, 2001. С. 85-90.

132. Завальнюк О. В. Розвиток професійної компетентності фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 246 с.

133. Завьялова Е. К., Посохова С. Т. Психология предпринимательства : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2004. 296 с.

134. Загвязинский В. И., Атаханов Р. А. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. Москва : Академия, 2007. 208 с.

135. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактических исследований. Москва : Педагогика, 1982. 160 с.

136. Загвязинский В. И., Емельянова И. Н. Теория обучения и воспитания : учебн. для студ. учреждений высш. проф. образования. 2-е изд., стер. Москва : Издательский центр «Академия», 2013. 256 с.

137. Загвязинский В. И. Теория обучения : современная интерпретация : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2001. 187 с.

138. Закатнов Д. О., Капустіна О. В. Професійне самовизначення старшокласників : метод. посібн. Київ : КНЕУ, 2003. 112 с.

139. Закатнов Д. О. Соціально-педагогічні проблеми формування готовності учнівської молоді до підприємницької діяльності. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення молоді : колективна монографія. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 1996. С. 160-174.

140. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2157-14> (дата звернення 10.02.2016).

141. Закон України «Про вищу освіту». URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (дата звернення 20.01.2016).

142. Закон України «Про господарські товариства». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 20.01.2016).

143. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення 11.01.2016).

144. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення 20.01.2016).

145. Закон України «Про підприємництво». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (дата звернення 10.01.2016).

146. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення 4.01.2016).

147. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення 10.02.2016).

148. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення 16.01.2016).

149. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 21.01.2016).

150. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посібн. Київ : Либідь, 2002. 304 с.

151. Зарубина М. Н. Экономическая социология. Учебник и практикум для экономического бакалавриата. 3-е изд. Москва, ЮРАЙТ, 2015. 378 с.

152. Захаріна Є. А. Особливості професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту для організації спортивного дозвілля учнівської молоді в аквацентрах. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2017. № 2. С. 226-232.

153. Збарський В. К. Основи підприємництва та бізнесу : підручник. Вінниця : Нова книга, 2004. 464 с.

154. Зеер Э. Ф. Компетентность и компетентностный подход в образовании. *Высшее образование в России*. 2005. № 4. С. 22-29.

155. Зомбарт В. Избранные работы : пер. с нем. Москва : Территория будущего, 2005. 342 с.
156. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
157. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво : сутність, механізми і форми розвитку : монографія. Вінниця : Універсум, 2008. 397 с.
158. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер; 2000. 512 с.
159. Исакова Ю. Б. Предпринимательское поведение как психологический феномен. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии* : сб. ст. по матер. VIII Междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2011. URL : <https://sibac.info/conf/pedagog/viii/36845> (дата звернення 22.04.2019).
160. Іванченко Є. А. Теоретико-методичні засади системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2011. 38 с.
161. Іванюта С. М., Іванюта В. Ф. Підприємництво і бізнес-культура : навч. посібн. Київ : Центр учб. літ-ри, 2007. 288 с.
162. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 728 с.
163. Іващенко О. До соціологічного портрета працюючих у приватному секторі. Українське суспільство 1992-2008. Соціологічний моніторинг / за ред. д. ек. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. Київ : Інститут соціології НАН України, 2008. С. 45-55.
164. Йохансон М., Йенсен Й. Лицом к реальности : Обучение через предпринимательство : пер. с англ. Ольги Ревы. Москва : Ломоносовъ, 2009. 192 с.
165. Как работают японские предприятия: Сокр. пер. с англ. / под ред. Я. Мондена и др. ; науч. ред. авт. предисл. Д. Н. Бобрышева. Москва : Экономика, 1989. 187 с.
166. Каленський А. А., Лузан П. Г., Ваніна Н. М., Пащенко Т. М., Кравець С. Г., Пятничук Т. В. Стандартизація професійної освіти : теорія і практика : монографія / за наук. ред. А. А. Каленського. Житомир : Полісся, 2018. 256 с.

167. Каленський А. А. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. *Професійна педагогіка* : зб. наук. праць : Вип. 16 / ред. кол. : В. О. Радкевич (голова) та ін. ЖККГВ «Полісся» ЖОР., 2018. С. 27-33. URL : <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16> (дата звернення 22.04.2019).

168. Калініченко А. В. Мотивація та мотиваційний процес : сутність та поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 42. С. 417-420. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_42_72.pdf (дата звернення 25.07.2020).

169. Карамушка Л. М., Худякова Н. Ю. Мотивація підприємницької діяльності : монографія. Київ. Львів : Сполом, 2011. 208 с.

170. Карамушка Л. М. Система діагностичних методик для вивчення психологічних особливостей підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Організаційна психологія. Економічна психологія* : зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ : Міленіум, 2005. Ч. 14. С. 10-16.

171. Карлоф Б. Деловая стратегия : пер. с англ. / науч. ред. В. А. Приписнов. Москва : Экономика, 1991. 239 с.

172. Карпюк Р. П. Пріоритет здоров'язберігальних тенденцій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Волин. нац ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк ; 2012 ; 4, С. 142-145.

173. Качалова Л. П. Рефлексивно-аналитический подход к определению понятия инновационно-предпринимательская компетентность. *Научный поиск*. 2013. № 3. Вып. 2. С. 37-42.

174. Кийосаки Р., Флеминг Дж, Кийосаки К. Бизнес XXI века : пер. с англ. С. Э. Борич. 2-е изд. Минск : Попурри, 2014. 192 с.

175. Кириленко В. В. Економіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 155 с.

176. Климко О., Ковалко А. Власна справа : навч.-метод. посіб. Київ : Юніверс, 2001. 108 с.

177. Климов Е. А. Психология профессионала. Москва : Воронеж, 1996. 316 с.
178. Кляп М. І. Імплементация інноваційних методів у навчальний процес ВНЗ як ознака інноваційного університету. *Педагогічні інновації у фаховій освіті* : збірник наукових праць. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2015. Вип. 1 (6). 364 с. С. 221-232.
179. Коваль З. О., Тивончук О. І. Підприємництво і менеджмент : навч. посібн. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2009. 172 с.
180. Коган В. З., Уханов В. А. Человек : информация, потребность, деятельность. Томск : Изд-во Томского университета, 1991. 192 с.
181. Коджаспирова Г. М., Коджаспирова Ю. А. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2000. 176 с.
182. Козуб Л. В. Деловые игры в обучении основам маркетинга. Брянск : Книжный двор, 2014. 254 с.
183. Колот В. М., Рєпіна І. М., Щербина О.В. Підприємництво : організація, ефективність, бізнес-культура : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2009. 444 с.
184. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : монографія / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С, 2004. 112 с.
185. Конспекти занять з розвитку підприємництва : посібн. для вчителів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів / упорядн. : М. Товкало, В. Одзімек, О. Медведєва, Я. Квятковський, А. Окрашевська. Волинський ресурсний центр. Рівне-Луцьк : Видано за підтримки Європейського Союзу. 2012. 225 с.
186. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 24.08.2016).
187. Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах : монограф. / за заг. ред. В. І. Лугового, О. Г. Ярошенко. Київ : Пед. думка, 2014. 234 с.

188. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір : наказ МОН України від 31.12. 2004 р. № 988. URL : <http://www.education.gov.ua> (дата звернення 23.08.2019).

189. Коротич О. Б. Підприємництво як соціально-економічне явище. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpu/2010_4/doc/3/02.pdf (дата звернення 16.09.2020).

190. Косинова В. Ф. Профессиональная подготовка ученической молодежи к предпринимательской деятельности в сфере малого и среднего бизнеса. *Сибирский педагогический журнал*. 2009. № 6. С. 165-177.

191. Котляревський О. В. Мотивація підприємницької діяльності : інструменти та механізми. Інституціональний вектор економічного розвитку. 2013. № 6(2). С. 124-129.

192. Краевский В. В. Методология педагогической науки : пособие для науч. работников в области образования, учителей, аспирантов, студентов 250 пед. вузов. Москва : Школьная кн., 2011. 348 с.

193. Красилова Ю. В. Методологічні засади аналізу підприємництва як форми активності людини діяча. *Актуальні проблеми психології. Т. 1 : Психологія управління. Організаційна психологія. Соціальна психологія* : зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ : Міленіум, 2003. Вип. 5. С. 86-94.

194. Краснокутська Н. С., Бубенець І. Підприємницький потенціал у контексті еволюції теорії підприємництва. *Бізнес Інформ*. 2014. № 9. С. 205-209.

195. Краткий словарь иностранных слов : около 8000 единиц / авт.-сост. Е. А. Гришина. Москва : Астрель ; АСТ, 2002. 640 с.

196. Креденцер О. В. Аналіз значущості вияву підприємницької поведінки у персоналу освітніх організацій в процесі введення змін. Психологія діяльності організацій в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій) : монографія / за наук. ред. Л. М. Карамушки. Київ : Пед. думка, 2008. С. 125-141.

197. Креденцер О. В. Основні підходи до розуміння сутності феномену підприємництва. *Вісник Національного технічного університету України*

«Київський політехнічний інститут». *Філософія. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. праць. Київ : Політехніка, 2005. № 3. Ч. 1. С. 133-140.

198. Креденцер О. В. Психологічні умови підготовки підприємців до професійної діяльності у сфері торгівельного бізнесу : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.10. «організаційна психологія ; економічна психологія». Київ, 2009. 20 с.

199. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття : виступ на наук. ювілейн. сесії АПН України. *Освіта України*. 2002. 28 груд. (№ 58). С. 6-7.

200. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку : пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник НАПН України* : науково-аналітичні доповіді і матеріали. 2020, 2 (2). URL : <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-32> (дата звернення 24.01.21).

201. Кремень В. Г. Пріоритет освіти і науки. *Вісник НАН України*. 2016. С. 21-23.

202. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015 № 1, С. 8-15.

203. Криницька Л. Я. Організація професійної підготовки безробітних до підприємницької діяльності у сфері послуг : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2011. 23 с.

204. Криштанович С. В., Холявка В. З. Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі і спорті : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2018. 176 с.

205. Криштанович С. В. Особливості професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. *Управління в освіті* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (26-27 квітня 2017 р.) / за наук. ред. В. Л. Ортинського. Львів, 2017. С. 52-53.

206. Криштанович С. В. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту : теорія та методика : монографія. Дрогобич : ТзОВ Трек-ЛТД, 2020. 462 с.

207. Кузьміна Е. Е. Організація підприємницької діяльності 2014. 509 с.
URL : <https://xn--c1ajahiit.ws/knigi/uchebnaya-literatura/174030-kuzmina-ee-kuzmina-1p-organizaciya-predprinimatelskoj-deyatelnosti-2014.html> (дата звернення 27.02.2021).
208. Купчак Б. Ф. Підприємництво : суть та умови здійснення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.2. С. 243-249.
209. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка й психологія*. 1999. № 2. С. 35-39.
210. Курило В. С. Освіта та педагогічна думка Східноукраїнського регіону у ХХ столітті : монограф. Луганськ : ЛДПУ, 2000. 460 с.
211. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллинн : Валгус, 1980. 334 с.
212. Лазанська Т. І. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики ХІХ ст.). Київ : Вид-во Ін-ту історії НАН України. 1999. 282 с.
213. Лазур П. Ю. Історична еволюція феномена підприємства та його науково-економічні інтерпретації. *Науковий вісник НЛТУ України* : збірник наук. праць. 2006. Вип. 16.6. С. 285-292.
214. Ларцев В. С. Социокультурный генезис личности. Социально-философский анализ. К. : Принт-экспресс, 2002. 360 с.
215. Левин К., Бандура А. Гештальт-психология и социально-когнитивная теория личности. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. 125 с.
216. Левочко М. Т., Казюка О. О. Інноваційне підприємництво – процес пошуку нових ідей в системі економіки. *Інноваційне підприємництво та молодь* : зб. наук. праць. Київ : МАУП. 2001. С. 118-120.
217. Линець М. М. Економічні основи розвитку професійного спорту. Лекція з дисципліни «Професійний спорт» (магістри). URL : <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення 15.05.2020).

218. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43-63. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_4_5 (дата звернення 24.09.2016).
219. Луговий В. І. Запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті – вимога часу. *Міжнародна виставка «Сучасні навчальні заклади – 2010»* : каталог виставки. Київ, 2010. С. 14.
220. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. *Методологія та організація науково-педагогічних досліджень* : підруч. Київ : ЦП «Компринт», 2016. 491 с.
221. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. *Основи науково-педагогічних досліджень*. 4-е вид. доповнене. Київ : НАКККіМ, 2012. 368 с.
222. Лузан П. Г. Суть та дефініція поняття «педагогічна технологія». *Науковий вісник ІПТО НАПН України*. 2013. № 6. С. 34-46.
223. Лузан П. Г. *Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів*. К. : Національний аграрний університет. 2004. 272 с
224. Лукашевич В. К. *Модели и метод моделирования в человеческой деятельности*. Минск : Наука и техника, 1983. 120 с.
225. Лукашук В. І. Особливості підприємницької діяльності у сфері спорту. *Український соціум*. 2012. № 3 (42) 44. С.43-52.
226. Лукашук В. Значення спортивної галузі у зростанні добробуту країни. *Персонал*. 2009. № 1. С. 42-46.
227. Лутай В. С. Філософія освіти ХХІ століття: у контексті синергетичної парадигми. *Діалог культур : Україна у світовому контексті. Філософія освіти*. 1999. Вип. 4. С. 12-22.
228. Лянной Ю. О, Кукса Н. В. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : поняттєво-термінологічний аспект. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 9, С. 307-319.
229. Мадзігон В. Підприємець як визначальна особистість у бізнесі в ринковій економіці. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2010. № 3. С. 153-162.

230. Майковська В. І. Сутність і структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Випуск 1 (87). С. 112-117.

231. Майковська В. І. Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2016. № 50-51. С. 161-167. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2016_50-51_23 (дата звернення 28.07.2017).

232. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс : учебник : пер. с англ. 14-е изд. Москва, ИНФРА-М, 2003. 983 с.

233. Максименко С. Д. Економічна психологія і практика господарювання. *Політика і час*. 1992. № 3. С. 74-94.

234. Мале підприємництво України – процес розвитку. / за ред. Д. В. Ляпін, Ю.І. Єхануров, О. В. Кужель та ін. Київ : Інститут конкурентного суспільства, 2001. 256 с.

235. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання : навч. посіб. / за ред. Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк ; ред. Л. І. Воротіна. 3-тє вид., допов. і перероб. Київ : Європ. ун-т, 2004. 308 с.

236. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості* : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153-161.

237. Матвеева Т. М. Педагогические условия формирования предпринимательской компетентности у учащихся старших классов на основе метода проектов : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01 / Государственный университет высшей школы экономики. Москва, 2001. 206 с.

238. Матеріали 2-ї міжнародної конференції з навчання підприємству в регіоні Східного партнерства Європейського Союзу «Підприємницькі компетенції у Європейському Союзі – питання курикулуму та підготовки вчителів». Університет Квінз (Белфаст, Північна Ірландія). URL : <http://pedpresa.ua/154955->

liliya-grynevych-vzyala-uchast-u-mizhnarodnij-konferentsiyi-prysvyachenij-pidpryyemnytskym-kompetentsiyam.html (дата звернення 24.11.2019).

239. Матукова Г. І. Педагогічні умови розвитку в студентів економічних спеціальностей компетентності до підприємницької діяльності. *Професійна освіта : проблеми і перспективи* : зб. наук. праць. Київ : ПІТО НАПН України, 2015. № 8. С. 35-42.

240. Матукова Г. І. Підприємницька компетентність майбутніх фахівців економічного профілю : теорія і практика : монографія ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Кривий Ріг : Чернявський Д. О., 2015. 539 с.

241. Матукова Г. Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців до підприємницької діяльності в умовах ВНЗ. *Витоки педагогічної майстерності* 2012. Вип. 10. С. 186-191.

242. Мединський С. В. Діяльність американського альянсу здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації й танців крізь призму часу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. праць. 2012. № 3 (19). С. 35-38.

243. Мединський С. В. Інноваційний зміст підготовки сучасного фахівця галузі фізичної культури і спорту. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія* : зб. ст. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційні технології в освіті» (20-22 вересня 2010 р.). Ялта, 2010. Вип. 26, ч. 3. С. 105-111.

244. Мединський С. В. Потреба підготовки фахівців зі спеціалізації «Підприємницька діяльність у галузі фізичного виховання і спорту» напряму підготовки 6.010201 «Фізичне виховання». *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди* : науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, 2008. Вип. 16. С. 136-138.

245. Менегетти А. Психология лидера : перевод с итальянского ННБФ «Онтопсихология». Изд. 4-е, дополненное. Москва : ННБФ «Онтопсихология», 2004 г. 256 с.

246. Методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» / уклад. Ю. Г. Одегов, Г. Г. Руденко, С. Н. Апенько, А. І. Мерко. *Мотивація персоналу* : навч. посібн. практичні завдання (практикум). Київ : «Альфа-Прес», 2010. 640 с.
247. Методичні рекомендації по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України. Київ : Міністерство освіти і науки України, 1996. 12 с.
248. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань / уклад. В. П. Сергієнко, Л. О. Кухар. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 41 с.
249. Мизес Л. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории. Москва : Социум, 2008. 882 с.
250. Мирицкая Е. А. Развитие предпринимательской компетенции школьников как направление профориентационной работы. *Вопросы образования и науки : теоретический и методический аспекты* : сборник научных трудов по материалам Международной заочной научно-практической конференции 30 апреля 2012г. : в 7 частях. Часть 3 ; Министерство образования и науки Российской Федерации. Тамбов : Изд-во ТРОО «Бизнес-Наука-Общество», 2012. 164 с.
251. Михайлова Е. А. Кейс и кейс-метод : общие понятия. *Маркетинг*. 1999. № 1. С. 109-117.
252. Модель И. М., Модель Б. С. Профессиональная культура предпринимателя. *СОЦИС*. 1997. № 10. С. 10-15.
253. Модернізація механізмів розвитку малого та середнього бізнесу : моногр. / упор. А. І. Бутенко, М. П. Войнаренко, В. І. Ляшенко та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2011. 326 с.
254. Мойсеєва С. Г. Шляхи формування підприємливості, раціональної поведінки та фінансової грамотності школярів засобами шкільних економічних дисциплін. *Методичні рекомендації : Шляхи формування підприємливості, раціональної поведінки та фінансової грамотності школярів засобами шкільних економічних дисциплін*. КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.
255. Молдован А. Підготовка майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства.

Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури, спорту і фізичної терапії та ерготерапії: мат-ли Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції, (6 листопада 2018 року. Чернівці). Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. С. 49-50. URL : <https://drive.google.com/file/d/1TxSLh1SThw0EWWjyVQR3JPhAJSEgjkKB/view?usp=sharing> (дата звернення 12.01.2021).

256. Молдован А. Д. Особливості і проблеми підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту. *Молодий вчений*. 2018. № 3 (55). С. 67-70.

257. Молдован А. Д. Інтеграція фізкультурно-оздоровчого, фізкультурно-спортивного і підприємницького видів діяльності. *Спортивна наука та здоров'я людини : наукове електронне періодичне видання*. 2020. № 2 (4). С. 102-104. URL : <http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/221263/223399> (дата звернення 12.01.2021).

258. Молдован А. Д. Атлетизм з методикою викладання : навч.-метод. посібник / укл. Ю. Г. Циба, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. 180 с.

259. Молдован А. Д. Волейбол з методикою навчання : навч. посібник / уклад. : О. Т. Прекурат, Ю. П. Теслицький, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. 112 с.

260. Молдован А. Д. Динаміка показників кількісних характеристик колінного рефлексу і типу хронограм у спортсменів-пауерліфтерів високого класу в умовах змагань. *Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 15-16 травня 2014 року). Чернівці : Технодрук, 2014. С. 392-395.

261. Молдован А. Д. Педагогічна технологія поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : зб. наук. праць КНЛУ. 2019. № 2 (60). С. 56-60.

262. Молдован А. Д. Проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1. (43.1) С. 213-217.

263. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту : навч. посіб. Київ : СПД «Чалчинська Н. В.». 2017. 252 с.

264. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту : навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 104 с.

265. Молдован А. Д. Підприємницька компетентність у галузі фізичної культури і спорту : зміст та сутнісні характеристики. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2020. № 1 (34). С. 26-40. DOI : 10.15587/2519-4984.2020.191046.

266. Молдован А. Д. Результативність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Глухів, 14 травня 2020 р.). Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 188-190.

267. Молдован А. Д., Іроденко Є. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах. *Актуальні питання фізичної культури, спорту та ерготерапії* : матеріали Міжнар. наук. конгресу студентів та молодих вчених (м. Чернівці, 12-13 квітня 2018 року). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. С. 68-69.

268. Молдован А. До питання про підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства. *Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура*. 2019. Вип. 33. С. 56-62.

269. Молдован А. Мотивационные приоритеты школьников к занятиям по физической культуре в школе / укл. Я. Галан, Н. Гнесь, Т. Лясота, А. Молдован. *Sport. Olimpism. Sănătate : Consacrat aniversării a 65-a organizării învățământului superior de cultură fizică din Republica Moldova* : Congres Științific Internațional, 5-8 octombrie 2016 : [et al.]. Chișinău : USEFS, 2016. P. 180-184.

270. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості емоційної напруженості тенісистів у змагальному періоді. *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту* : матеріали наук.-практ. конференції (м. Чернівці, 6-7 квітня 2016 року) / за ред. Я. Б. Зоря. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 322-329.

271. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості психологічної підготовки у тенісі : *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини*. Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 5-6 листопада 2015 року). Чернівці : Технодрук, 2015. С. 195-197.

272. Молдован А. Д. Методичні особливості викладання варіативного курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» : *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Полтава, 2 грудня 2020 року) : Вид-во Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 95-96.

273. Молдован А. Д., Горюк П. І., Кошура А. В. Компетентнісний підхід як основа професійної підготовки тренера. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 38-41.

274. Молдован А. Д., Кошура А. В., Бамбурак В. Б., Горюк П. І. Формування потреби в уроках фізичної культури для учнів молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 21-24.

275. Монахов В. М. Введение в теорию педагогических технологий : монографія. Волгоград : Перемена, 2006. 425 с.

276. Морозова В. С. Понятие и структура предпринимательской компетентности менеджера. *Ярославский педагогический вестник*. 2012. № 2. Том II. С. 199-204.

277. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Київ, 2005. 624 с.

278. Москаленко В. В. Підприємництво як предмет дослідження економічної психології. *Актуальні проблеми психології. Том 1 : Економічна психологія. Організаційна психологія. Соціальна психологія* : зб. наукових праць Інституту

психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ : Міленіум, 2003. Ч. 11. С. 17-20.

279. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І. Основи підприємницької діяльності : посібник. Київ : Академія, 2001. 280 с. URL : <http://ua-referat.com> (дата звернення 12.02.2020).

280. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І. Основи підприємницької діяльності : навч. посібн. Київ : Академія, 2001. 280 с.

281. Мясникова С. В. Формирование личностного потенциала предпринимателя к инновационной деятельности : автореф. дис. ... канд. эконом. наук : 08.00.05. Великий Новгород, 2007. 22 с.

282. Мізес Л. фон Економічні обчислення в соціалістичному господарстві. URL : <http://mises.org.ua/index.html> (дата звернення 12.02.2020).

283. Мічуда Ю. П. Професійний спорт як різновид підприємницької діяльності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2005. № 1. С. 30-35.

284. Мічуда Ю. Проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2007. № 1. С. 82-86.

285. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку : закономірності функціонування та розвитку. Київ : Олімпійська л-ра, 2007. 215 с.

286. Назаренко Г. А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог державних стандартів : метод. посібн. Черкаси : ЧОПОПП, 2014. 68 с.

287. Невлева И. М. Деловая культура. Универсальность и специфика : дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.13 / Российская академия государственной службы при Президенте Российской Федерации. Ростов-на-Дону, 2002. 242 с.

288. Негреева В. В. Интрапренерство как расширенная форма управления предпринимательскими структурами. *Экономика и экологический менеджмент*. 2013. № 3. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/intraprenerstvo-kak-rasshirennaya-formaupravleniya-predprinimatelskimi-strukturami> (дата звернення 22.02.2020).

289. Неперервна професійна освіта : філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / уклад. В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень,

С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Наукова думка, 2003. 853 с.

290. Ничкало Н. Г. Теорія і методика професійної освіти : сучасний дослідницький стан і перспективи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2001. № 1. С. 6-26.

291. Ніколаєва Л. В., Старцев О. В. Підприємницьке право : навч. посіб. / ред. О. В. Старцев ; Київський нац. торговельно-економічний ун-т. Київ : Істина, 2006. 208 с.

292. Новиков А. М. Методология научного исследования Москва : Либроком, 2010. 280 с.

293. Образование и бизнес : предпринимательский подход в обучении как фактор социальной адаптации молодежи. *Межвузовский сборник статей* : мат-лы научно-практической конференции 18-20 октября 2006. Петрозаводск : КГПУ, 2006.

294. Обухова Т. В. Формирование профессиональн качеств и предпринимательской активности выпускниов высшей школы : (на примере факультета технологии и предпринимательства) : автореф. дисс. ... канд. педагогических наук. 13.00.08. Москва, 2004. 23с.

295. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. докт. филол. наук. проф. Н. Ю. Шведовой. 14-е изд., стереотип. Москва : Рус.яз., 1983. 816 с.

296. Орлов В. Б., Мизерова О. Г., Орлова Е. В. Предпринимательская культура : сущность и содержание понятия. Вестник югорского гос ун-та. 2009. №4 (15). URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskaya-kultura-suschnost-i-soderzhanie-ponyatiya> (дата звернення 18.02.2021).

297. Орлов В. Ф., Базиль Л. О. Методологія формування кар'єрних орієнтацій і досягнення професійного успіху фахівців. *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих : світовий досвід, українські реалії і перспективи*. 2018. С. 330-337.

298. Орлов В. Ф. Методологічні засади професійного становлення фахівця. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. 2001. С. 194-198.

299. Орлов В. Ф. Підприємницька компетентність і ділова активність у професійній підготовці кваліфікованих робітників. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання* : матеріали XIV звітної Всеукр. науково-практичної конф. (м. Київ, 7 травня 2020 р.). / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. С. 64-67. URL : <https://ivet.edu.ua/component/k2/item/1047-naukovometodychne-zabezpechennya-profesiynoyi-osvity-i-navchannya> (дата звернення 17.01.2021).

300. Основи економічної теорії : підручн. / заг. ред О. О. Мамалуй. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.

301. Основи менеджменту : навч. посібн. Одеса : Атлант, 2012. 211 с.

302. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність : 017 Фізична культура і спорт) : навч. посіб. / упор. В. Костюкевич, В. Воронова, О. Шинкарук, О. Борисова / за заг. ред. В. М. Костюкевича. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 554 с.

303. Основи підприємницької діяльності. URL : ipro.if.ua (дата звернення 18.02.2021).

304. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / за ред. М. М. Ільчука. Київ : Вища освіта, 2002. 398 с.

305. Основи соціальної психології : навч. посібн. / укл. О. А. Донченко, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. / за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Міленіум, 2008. 495 с.

306. Основы бизнеса : учебник / под ред. Ю. Б. Рубина. 6-е изд. Москва : ООО «Маркет ДС Корпорейшен», 2005. 784 с.

307. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Кондор, 2003. 554 с.

308. Павелків О. М. Виховання у старшокласників інтересу до підприємницької діяльності у процесі оволодіння економічним розрахунком : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Київ, 2004. 216 с.

309. Павленко Ю. О. Науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті : монографія. Київ : Олімп. л-ра, 2011. 312 с.

310. Пагута М. Інтерактивні технології навчання в системі підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 16. С. 387-392.

311. Паламарчук О. М., Балака М. М. Тестові технології навчання і контроль знань у системі MOODLE. Київ : КНУБА. 2015. URL : <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=97> (дата звернення 19.04.2019).

312. Панасенко Е. Зміст і структура експерименту як методу наукового дослідження у теорії та практиці вітчизняної педагогіки (1945-1991 рр.). *Рідна школа*. 2011. № 11. С. 28-35.

313. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва : навч. посіб. Київ : Каравела, 2006. 408 с.

314. Перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2009 р. № 356. *Урядовий портал органів виконавчої влади України*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/208877297> (дата звернення 16.10.2020).

315. Перспективні концепти оновлення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту : колект. монографія / за заг. ред. А. В. Суценка ; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізький нац. ун-т» М-ва освіти і науки України. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 378 с.

316. Петренко В. Л. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти. *Вища освіта*. 2003. № 10. 82 с.

317. Петрачков О. В. Проблема формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців фізичної культури та спорту у науковій літературі / *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : кол. моногр за заг. ред. Грибана Г.. Житомир: Рута, 2020. 391 с.

318. Плохій В. С., Коваль В. М., Кононенко К. С. Методичний посібник з розробки і оцінки бізнес-плану малого підприємства. Київ : Вид-во УМЦМН, 2005. 74 с.

319. Побірченко Н., Сергєєнкова О. Психологічна теорія і методологія дослідження особистості в освітології. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика*. 2014. Вип. 1/2. С. 118-123.

320. Побірченко Н. А. Профорієнтаційна установка учнівської молоді на вибір професій ринкової економіки. *Акт. проблеми психології. Т. 5. Психофізіологія. Психологія праці. Експерим. психологія*. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2007. Вип. 6. С. 263-269.

321. Побірченко Н. А. Психологія підготовки учнівської молоді до оволодіння професіями бізнесу : метод. посіб. для ПТНЗ з економ. навчанням. Київ, 1997. 77 с.

322. Побірченко Н. А. Формування особистої готовності учнів загальноосвітньої школи до підприємницької діяльності : монограф. Київ : Знання, 1999. 286 с.

323. Податковий кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17> (дата звернення 4.01.2016).

324. Подколзина Н. А. Социальный статус предпринимателя в малом бизнесе : автореф. дис. ... канд. социолог. наук : 22.00.04. Москва, 2006. 22 с.

325. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учеб. для студ. пед. вузов : в 2 кн. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. 576 с.

326. Позняков В. П. Психологические отношения и деловая активность российских предпринимателей. Москва : Институт психологии РАН, 2001. 240 с. URL : http://ipras.ru/cntnt/rus/media/on-layn-bibliote/otdelnie-statits/publikacii/rossijskie4/n08_predpr.html (дата звернення 20.01.2016).

327. Пономарев Я. Л. и др. Психология творчества : общая, дифференциальная, прикладная. Москва : Наука, 1990. 222 с.

328. Портер М. Международная конкуренция : пер. с англ. Москва : Междунар. отношения, 2012. 895 с.

329. Предпринимательство : учебник / ред. А. И. Муравьев, А. М. Игнатьев, А. Б. Крутик. Санкт-Петербург : Лань, 2001. 696 с.

330. Прищеп С. М. Сутність та зміст поняття «підприємницька компетентність». *Серія – Педагогічні науки. "YoungScientist"*. 2016. № 5 (32). С. 367-370.

331. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні : наказ МОН № 99 від 10.02.10 року. URL : <http://osvita.ua> (дата звернення 17.08.2020).

332. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 (v0351281-94) від 20.12.94) URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93> (дата звернення 20.05.2020).

333. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь / ред. К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін та ін. Київ : Держкомпідприємство, 2008. 226 с.

334. Програма «Корпорація ПАРУС – для навчальних закладів України» затверджена Науково-методичним центром вищої освіти Міністерства освіти і науки України для розповсюдження у вищих навчальних закладах для підготовки фахівців з вищою освітою в Україні лист № 14/18.2-888 від 22.05.03.

335. Проценко О. Підприємницькі уміння як складник життєвої компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). С. 298-301.

336. Психология мотивации. Влияние мотивации на деятельность. Закон Йеркса-Додсона. URL : <https://libsib.ru/obschaya-psichologiya/psichologiya-motivatsii/vliyanie-motivatsii-na-deyatelnost-zakon-yerksa%E2%80%94dodsona> (дата звернення 21.05.2020).

337. Психология : учебник для экономических вузов / под ред. В. Н. Дружинина. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 672 с.

338. Психология підприємницької діяльності : навч.-метод. посібн. для студентів. Львів : Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, 2013. 124 с.

339. Психологія ділового успіху та підприємницької діяльності. Конспект лекцій : навчально-методичний посібник для студентів галузі знань (0305) «Економіка і підприємництво», напрямів підготовки всіх форм навчання / укладач : З. Е. Скринник. Львів. 2010. 239 с.

340. Пінчук В. Спорт і бізнес. Яка вигода від співпраці? URL : <https://ubr.ua/business-practice/innovation-in-business/sport--bznes-i-aka-vigoda-vd-sprvras-12469> (дата звернення 23.04.19).

341. Радкевич В. Професійна освіта і навчання: європейський контекст розвитку. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка.* 2017. № 14. С. 5-14. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2017_14_3 (дата звернення 16.02.2020).

342. Радкевич В. О. Професійна компетентність – складова професійної культури. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. пр. : в 5 т. 2012. Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. С. 63-73.

343. Радкевич В. О. Підготовка педагога професійної школи до розробки засобів наук.-метод. забезпечення процесу професійного навчання. *Педагог професійної школи* : зб. наук. праць. Київ : Наук. світ, 2003. Вип. V. С. 193-200.

344. Рижиков В. С. Методика формування економічної культури у процесі підготовки майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2006. 220 с.

345. Рижиков В. С. Деловые игры как составляющие методики формирования экономической культуры в процессе подготовки будущих юристов. *Научные труды академии.* Спец. выпуск X / под ред. Р. Н. Макарова. Кіровоград : Изд-во ГЛАУ, 2005. С. 30-49.

346. Розвиток в Україні ринку спортивної індустрії як механізм формування здорового способу життя та укріплення здоров'я громадян України. URL : <http://www.asiu.org.ua/ru/news/asiu-news/15092010.html> (дата звернення 25.05.19).

347. Романов В. А. Теоретические модели как способ познания изучаемых дисциплин в вузе. *Современные проблемы науки и образования.* 2015. № 1-1. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18387> (дата звернення 24.02.2019).

348. Романовська О. О., Романовська Ю. Ю., Романовський О. О. Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки XX-XXI століття. Книга I. Гуманітарна та підприємницька підготовка американців. Вінниця : Нова Книга, 2009. 264 с.

349. Романовський О. О. Вища освіта на зламі тисячоліть. Кн. 1 : Ефективна підприємницька освіта як фундамент економічного розвитку демократичного суспільства. Київ : Деміур, 2000. 256 с.

350. Романовський О. О. Проблеми організації ефективної бізнес-освіти. *Наука і практика управління*. 2002. Т. 5. № 2. С. 54-64.

351. Романовський О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України : монографія. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Деміур, 2002. 400 с.

352. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбов. літ., 2007. 254 с.

353. Руденко А. Д. Проблемный подход в обучении экономическим дисциплинам. *Проблемы современной науки и образования*. 2012. № 3 (13). С. 47-49.

354. Рюттингер Г. Культура предпринимательства : пер. с нем. Москва : ЭКОМ, 1992. 240 с.

355. Савельєва В. С. Психологія управління : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2005. 320 с.

356. Самуэльсон П. Экономика : в 2-х томах. Москва : АЛГОН. ВНИИСИ. Т. 1 : пер. В. Д. Антонова и др. 1992. 336 с.

357. Сватъєв А. В. Аналіз стану вищої фізкультурно-спортивної освіти в країнах Західної Європи та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 3К2 (71) 2016. С. 299-303.

358. Сватъєв А. В. Підготовка майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності теоретико-методичний аспект : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. 473 с.

359. Свистун В. І., Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету*

«Києво-Могилянська академія». Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2007. Т. 71. С. 3-8.

360. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. *Народное образование.* 2004. № 4. С.138-143.

361. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебное пособие. Москва : Народное образование, 1998. 256 с.

362. Семеніхіна О. В., Шамо́ня В. Г. Віртуальні лабораторії як інструмент навчальної та наукової діяльності. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. 2011. № 1. С. 341-346.

363. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для вищ. пед. закл. освіти. Київ : РННЦ «ДНІТ», 2000. 260 с.

364. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. Санкт-Петербург : Речь, 2000. 350 с.

365. Симоненко В. Д. Технология «Основы домашней экономики». *Шк. и пр-во.* 1996. № 4. С. 86-91.

366. Сисоєва С. О., Кристо́пчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень : підр. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

367. Сисоєва С. О., Кристо́пчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : навч.-метод. посіб. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. 460 с.

368. Сисоєва С. О. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю. *Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті* : збірник наукових праць. Рівне : НУВГП, 2011. С. 3-11.

369. Сисоєва С. О. Педагогічні технології в сучасному освітньому просторі. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002* : зб. наук.праць до 10-річчя АПН України : у 2-х ч. Академія педагогічних наук України. Харків : ОВС, 2002. Ч. II. С. 311-325.

370. Скринник З, Гіптерс З. Гуманітарна підготовка студентів економічного профілю. *Психологія і педагогіка професійної освіти.* 2002. № 1. С. 94-99.

371. Скібіцький О. М., Матвеев В. В., Скібіцька Л. І. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності : навч. посібн. Київ : Кондор, 2011. 912 с.
372. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.
373. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва : Социально-экономическая лит., 1962. 654 с.
374. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг.ред. В. М. Гейця та ін. Київ : НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
375. Соціологія : терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник / укладачі : В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. ; за заг. ред. В. М. Пічі. К.: Каравела, Львів : Новий Світ. 2000, 2002. 480 с.
376. Спекуляція (Speculation). URL : http://forexaw.com/TERMs/Economic_terms_and_concepts/Business/11573 (дата звернення 22.06.2020).
377. Спортивный менеджмент : европейская школа. Спорт & бизнес теория, практика, решения. 2008. № 11 (34). С. 28-31.
378. Стартап-інкубатори та бізнес-акселератори в Україні: що та де шукати? URL : https://bankchart.com.ua/biznes/rozvitok_biznesu/statti/startap_inkubatori_ta_biznes_akseleratori_v_ukrayini_scho_ta_de_shukati (дата звернення 19.02.2016).
379. Статистична інформація. Держстат України, 1998-2018. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення 17.03.20).
380. Стивенсон Г. Взгляд на предпринимательство. Москва : Социс, 2012. 154 с.
381. Стонер Джеймс, Едвін Долан Вступ до бізнесу : переклад з англійської. Київ : Вид-во ЄУФІМБ, 2000. 752 с.
382. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> (дата звернення 24.06.20).

383. Стрельніков М. В. Формування підприємницької компетентності магістрів бізнес-адміністрування. *Якість вищої освіти : сучасні тенденції та перспективи розвитку освітньої діяльності вищого навчального закладу* : XII міжнар. наук.-метод. конф., 18-19 лют. 2016 р. : тези доп. Полтава, 2016. С. 308-310.

384. Стрельніков М. Структура підприємницької компетентності магістрів спеціальності «бізнес-адміністрування». URL : <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-3/3571-struktura-pidpryyemnytskoyi-kompetentnosti-mahistriv-spetsialnosti-biznes-administruvannya> (дата звернення 21.05.2015).

385. Сулаева Е. П. К вопросу о предпринимательской компетентности студентов техникума. *Школа будущего*. Москва : МПГУ, 2011. № 6. С. 55-61.

386. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 442 с.

387. Сэй Ж.Б. Трактат по политической экономии. Экономические софизмы ; Экономические гармонии / ред. Фредерик Бастиа ; вступ. ст. и коммент. сост. М. К. Бункиной и А. М. Семенова. Москва : Акад. нар. хоз-ва при Правительстве Рос. Федерации : Дело, 2000. 229 с.

388. Сімків Л. Є., Побігун С. А. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 3. 2015. С. 560- 564. URL : <http://www.global-national.in.ua/archive/3-2015/116.pdf> (дата звернення 14.10.17).

389. Сірий Є., Фареник С. Соціологія підприємництва : крок перший. Київ. Український центр духовної культури. 2000. 258 с.

390. Табінська С. Моніторинг психологічних, фізичних і соціальних якостей у здобувачів ступеня вищої освіти «магістр» фізичної культури і спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 1. С. 231-235.

391. Теловата М. Т., Даріуш П. Сучасні тенденції та педагогічні умови гуманізації у закладах вищої освіти. *Scientific collection «Interconf»* . 2020. № 3 (39). С. 628-639.

392. Теория физической культуры и спорта : учеб. пособ. / сост. Гелецкий В. М. Красноярск : ИПК СФУ, 2008. 342 с.
393. Терещенко С. В., Загорская М. К., Бобрицкая Ю. М. Предпринимательские компетенции : европейский подход к обучению студентов. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/predprinimatelskie-kompetentsii-evropeyskiy-podhod-k-obucheniyu-studentov> (дата звернення 18.11.20).
394. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. / за наук. ред. Л. М. Карамушки. Київ : ІНКОС, 2005. 366 с.
395. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 38 с.
396. Тирпак І. В. Тирпак В. І., Жуков С. А. Основи економіки та організації підприємництва : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 284 с.
397. Ткаченко М. В. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. К., 2018. 347 с.
398. Ткаченко М. В. Формування підприємницької компетентності фахівців ресторанного господарства : метод. рек. Одеса : ТОВ «Зовнішрекламсервіс», 2015. 59 с.
399. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
400. Уайтли Ф. Мотивація : пер. с англ. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2003. 160 с.
401. Узунов В. Н. Інноваторство – основа підприємницької діяльності. *Економіка*. 2002. № 1 (44). С. 42-46.
402. Україна-2030 : Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів : Кальварія, 2017. 164 с.
403. Умеров Р. Е. Особливості розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2012. № 10 (136). С. 64-67.

404. Учебные материалы для студентов. *Экономическая соціологія*. URL : https://studme.org/1368080824848/sotsiologiya/motivatsiya_predprinimatelskoy_deyatelnosti (дата звернення 18.09.20).
405. Федотова Г. А., Мясникова С. В. Развитие качеств инновационного предпринимателя: контекстно-компетентностный подход. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 5. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10402> (дата звернення 19.10.20).
406. Федотова Д. І. Стратегічне управління: підприємницький підхід. URL : http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_fedotova.htm (дата звернення 16.10.19).
407. Франчук В. М. MOODLE : посібн. для студ. інформ. спец. пед. ун-тів. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 55 с.
408. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 751 с.
409. Фініков Т. В. Пропозиції з вдосконалення структури, змісту та організації підготовки магістрів в Україні. URL : <http://osvita.ua> (дата звернення 17.11.2020).
410. Хайек Ф. фон. Экономическая теория и знание. *Индивидуализм и экономический порядок*. Москва : Изограф ; Началафонд, 2000. С. 53-54.
411. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха : пер. с англ. Москва : Прогресс, 1992. 160 с.
412. Хоружа Л. Л. Компетентнісний підхід в світі : ретроспективний погляд на розвиток ідеї. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. пр. / редкол. : І. Д. Бех, З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна та ін. Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. № 7. С. 178-184.
413. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11-15.
414. Худякова Н. Ю. Психологічні особливості мотивації підприємницької діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.10. «організаційна психологія ; економічна психологія». Київ, 2008. 20 с.

415. Хуторской А. В., Хуторская Л. Н. Компетентностный подход к моделированию последипломного образования. *Теория и практика последипломного образования* : сб. науч. статей / под ред. проф. А. И. Жука. Гродно : ГрГУ, 2003. С. 256-260.

416. Цивільний кодекс України. Стаття 84. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15> (дата звернення: 07.02.2015).

417. Цигилик І. І., Криховецька З. М., Паневник Т. М. Основи підприємництва : навч. посібн. 2-ге видання, пер. та доп. Київ : ЦУЛ, 2007. 224 с.

418. Ченцова Е. П., Марчук М. В. Мотивация предпринимательской деятельности в свете поведенческой экономики. *Проблемы и перспективы экономики и управления* : материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2017 г.). Санкт-Петербург : Свое издательство, 2017. С. 39-42. URL : <https://moluch.ru/conf/econ/archive/263/13462/> (дата обращения 13.03.2019).

419. Чернявский А. А. Формирование предпринимательской компетентности бакалавра-регионоведа : автореф дисс. ... канд. пед. наук. 13.00.08. Чита, 2015. 24 с.

420. Чернявский А. А. Формирование предпринимательской компетентности. *Мир науки, культуры, образования* № 5 (42) октябрь 2013, С. 201-203.

421. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. / за ред. проф. Д. В. Чернілевського. К. : Вид-во Університету «Україна», 2008. 478 с.

422. Чеснова Е. Л. Предпринимательство в сфере физической культуры и спорта : учебное пособие. URL : <http://uchebnik-online.net/book/444-predprinimatelstvo-v-sfere-fizicheskoy-kultury-i-sporta-uchebnoe-posobie-chesnova-el/11-23-fizicheskaya-kultura-i-sport-v-strukture-sovremennogo-rynka.html> (дата звернення 16.11.20).

423. Чеховська Л., Бубела О., Баховський І. Зміст підготовки фахівців фізичного виховання до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення* : матеріали VII Всеукр. науково-практ. конф. Львів : ЛДУФК, 2010. С. 336-338.

424. Чиликин А. Н. Психология предпринимательства : монограф. Липецк, 1999. 185 с.
425. Шарифуллина С. Р. Критерии готовности будущих педагогов к управлению физкультурно-спортивной деятельностью. 2011. URL : <https://www.sworld.com.ua/simpoz1/94.htm> (дата звернення 15.02.20).
426. Швалб Ю. М., Данчева О. В. Практична психологія в економіці та бізнесі. Київ : Лібра, 1999. 270 с.
427. Швалб Ю. М. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України* : мат-ли методолог. семінару. Київ. : Пед. думка, 2009. С. 105-113.
428. Шевчук О. Б. Система економічних ситуаційних завдань як засіб формування професійних компетенцій майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_49 (дата звернення 22.10.20).
429. Шеленко Д. І., Жук О. І., Мегедин Н. Р., Твердохліб В. В. Підприємництво як сучасна форма господарювання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2013. Вип. 9 (2). С. 103-106.
430. Шендеровський К. С. Як написати успішне есе : методичні рекомендації до написання есе. Ін-т масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2007. 34 с.
431. Шепель В. М. Человеческая компетентность менеджера. *Управленческая антропология*. Москва : Дом педагогики, 2000. 544 с.
432. Шимановський М. М., Вовковінський М. І. Підготовка учнівської молоді до підприємницької діяльності в процесі допрофесійної та професійної підготовки : методичні рекомендації. Київ : НАПН України, 2015. 90 с.
433. Шинкарук О. А., Денисова Л. В. Современные подходы к оценке качества жизни человека : международный опыт. *Ценности, традиции и новации современного спорта* : материалы Междунар. науч. конгр. Минск : БГУФК, 2018. Ч. 2. С. 197-199.

434. Шостак М. М., Говорун Т. П., Купенко О. В. Застосування ігрових методів та електронних засобів для розвитку підприємницьких якостей студента. *Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя* : тези доповідей X Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 13-14 листопада 2014 р. Суми : Сумський державний університет, 2014. С. 82-83.

435. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры : пер. с нем. Москва : Прогресс, 1982. 455 с.

436. Шумпетер Й., Маршалл А. (1842-1924). Десять великих экономистов от Маркса до Кейнса. Глава 4. Ten Great Economists: From Marx to Keynes. Москва : Институт Гайдара, 2011. С. 138-161. 400 с.

437. Щедровицкий П. Г. Культура предпринимательской деятельности : лекции. Мытищи : Дорваль, 1991. 206 с.

438. Щербина Р. Г., Ковальов В. О. Розвиток підприємництва у сфері спорту для всіх. URL : http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6083/1/iLovepdf_com-182-184.pdf (дата звернення 21.10.20)

439. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні : 2016 рік. Аналітичний звіт : національний та регіональний виміри. URL : http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf (дата звернення 22.10.20).

440. Экономическая психология / под ред. И. В. Андреевой. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 512 с.

441. Энциклопедический словарь предпринимателя / сост. С. М. Синельников, Т. Г. Соломоник, Р. В. Янборисова. Санкт-Петербург : Алга-фонд, АЯКС, 1992. 414 с.

442. Юрченко А. О., Хворостіна Ю. В. Віртуальна лабораторія як складова сучасного експерименту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Випуск 2 (39). Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. С. 78-79.

443. Юр'єва Л., Сава М., Яворський Ю. Особливості професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і*

культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. унту імені Лесі Українки. Луцьк ; 2009; № 3, с. 38-41.

444. Ягупов В. В. Методологічні основи розуміння та обґрунтування понять «компетентність» і «компетенція» щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. : у 2-х ч. 2011. Вип. 69, ч. 1. С. 23-29.

445. Яковенко Т. В. Ділова активність: проблеми формування мотиваційного комплексу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства : методологія, теорія, методи»* Випуск 35. 2015 р. С. 27-30.

446. *Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth. Volume 6. Cognitive Approaches to Entrepreneurship Research* / editors : Jerome A. Katz, Dean Shepherd]. 2003. 372 p.

447. Alan L. Carsrud. *Understanding the Entrepreneurial Mind : Opening the Black Box* (International Studies in Entrepreneurship). Malin Brännback. Springer, 2009. 340 p.

448. American City University. London City College. *General Catalog. Effective August 2001*. Cheyenne, Wyoming, USA London, England. 53 p.

449. *Approved by College Pelegate Assembly December, 1984-Atlanta? Georgia? Eight Edition, 1992. P. 89.*

450. Bacigalupo M., Kamylyis P., Punie Y., Van den Brande G. (2016). *EntreComp : The Entrepreneurship Competence Framework*. Люксембург : Publication Office of the European Union ; EUR 27939 EN ; DOI :10.2791/593884.

451. Bazyl' Ludmyla, Orlov Valerij (2020). *Formácia pohľadov uchádzačov o odborné vzdelávanie o úspechu kariéry a podnikateľskej činnosti*. Conference Proceedings of the 3rd International Scientific Conference Economic and Social-Focused Issues of Modern World (November 17-18, 2020, Bratislava, Slovak Republic). Bratislava, 2020. PP. 163-171. URL : http://www.vsemvs.sk/portals/0/Subory/Conference%20Proceedings_%20VSEMvs_November_2020.pdf (дата звернення 16.02.21).

452. Bazyl L., Radkevych O., Radkevych V., Orlov V. 2020 Interdisciplinary approach to the economic-legal socialization of specialists in modern labor market / *Utopia y Praxis Latinoamericana*, vol. 25, no. Extra 6, PP. 208-218. (наукометрична база Scopus). URL : <https://produccioncientificaluz.org/index.php/utopia/article/view/33523>. DOI : <http://doi.org/10.5281/zenodo.3987608> (дата звернення 15.02.21).
453. Book of Facts. New York, Funk and Wagnalls Co., USA, 1995. 1254 p.
454. Cantillon, Richard (2010 (вперше надруковано 1755)). *An Essay on Economic Theory*. Аубурн, Алабама : Ludwig von Mises Institute.
455. Concordia University Wisconsin, Mequon, Wisconsin. School of Graduate Studies. Graduate Catalog 1995-1997. Mequon, Wisconsin, USA. 72 p.
456. Concordia University Wisconsin, Mequon, Wisconsin. School of Graduate Studies. Graduate Catalog 1997-1999. Mequon, Wisconsin, USA. 116 p.
457. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations(DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). P. 8.
458. Denysova L., Byshevets N., Shynkaruk O., Imas Y., Suschenko L., Bazylchuk O., Oleshko T., Syvash I., Tretiak O. Theoretical aspects of design and development of information and educational environment in the system of training of masters in physical culture and sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. 2. Art # 45. PP. 324-330.
459. Dokumentation sport-schweiz. URL : <https://www.baspo.admin.ch/de/dokumentation/publikationen/sport-schweiz2014.html> (дата звернення 14.11.19).
460. Drucker P. F. (1986). *Innovation and entrepreneurship : Practice and principles* (Perennial Library ed.). New York : Harper & Row. (Original work published 1985). 288 p.
461. Druker Peter F. *The praktik of menedgment* New York : Harper & Row, 1954. 341 p.
462. Dutchak Yu., Sushchenko L. Philosophical level of quality assurance for professional training of future secondary education masters in physical culture. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*.

Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск 3 К (123) 20. С. 17-20.

463. EntreComp : Рамка підприємницької компетентності. «EntreComp : The Entrepreneurship Competence Framework» JRCScienceHubHt ; bvljcneg. URL : <https://ec.europa.eu/jrc/entrecomp/> (дата звернення 22.03.19).

464. European Commission/EACEA/Eurydice, 2013. Physical Education and Sport at School in Europe. Eurydice Report (Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2013). URL : <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice> (дата звернення 22.11.19).

465. European Parliament and the Council. (2008). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning, 2008. P. 111.

466. Halloran J. W. The Entrepreneur's Guide to starting a successful business. 2nd ed. New York : McGraw-Hill, Inc., USA. 1992. 291 p.

467. Halloran James W. Why Entrepreneurs Fail. Avoid the 20 Fatal Pitfalls of Running Your Business. Liberty Hall Press, McGraw-Hill, Inc., USA, 1991. 198 p.

468. Holcomb Tim R., Duane Ireland R., Michael Holmes Jr. R., Michael A. Hitt Architecture of Entrepreneurial Learning : Exploring the Link Among Heuristics, Knowledge, and Action. *Entrepreneurship Theory and Practice* : Special Issue on Strategic. 2009. Vol. 33, Issue 1. PP. 167-192.

469. Jekauc D., Reimers A. K., Wagner M. O. & Woll A. (2013). Physical activity in sports club of children and adolescents in Germany : results from a nationwide representative survey. *Journal of Public Health*, 21, PP. 505-513.

470. Johannisson B. (1991). University training for entrepreneurship: Swedish approaches *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal*. 3, PP. 67-82.

471. Keller Graduate School of Management. 1997-1998 Academic Catalog. 1997, USA. 316 p.

472. Klein M., Fröhlich M. & Emrich E. (2011). Sozialstatus, Sportpartizipation und sportmotorische Leistungsfähigkeit. *Sport und Gesellschaft*, 8, PP. 54-79.

473. Komarkova I., Gagliardi D., Conrads J., Collado A. Entrepreneurship Competence : An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives. Final Report of European Comission, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 162 p. URL : <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC96531/> (date of access 10.02.2017).

474. Komisar Randy, Linebak Kent L. The Monk and the Riddle. *The Education of Sillicon Valley Entrepreneur*. Harvaard Business School Press, Boston, Massachusetts, USA. 2000. 181 p.

475. Lukowicz K., & Strzelecki A. (2020). User Satisfaction on Social Media Profile of E-sports Organization.

476. Marketing and Management of Innovations, 4. PP. 61-75. URL : <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-05> (date of access 10.02.2017).

477. León, Juan Antonio Moriano, Gorgievski Marjan. Psychology of Entrepreneurship Research and Education. Madrid, 2007. 160 p.

478. Madella Alberto, Tokarsky Walter, Karen Petrie. Carsten Froberg. Higher education in sport in Europe : from labor market demand to training supply. 2008. 190 p.

479. Miller D. The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science*. 1983. № 29 (7). PP. 770-791.

480. Miner John B. The 4 Routes to Entrepreneurial Success. *Berrett-Koehler Publishers, Inc.*, San Francisco, USA, 1996. 216 p.

481. Mitchell R. K., Busenitz L., Lant T., McDougall P. P., Morse E. A., Smith J. B. Toward a Theory of Entrepreneurial Cognition : Rethinking the People Side of Entrepreneurship Research. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 2002, 27 (2). PP. 93-104. DOI : 10.1111/1540-8520.00001.

482. Moldovan A. Business education of specialists in the field of physical education and sports in pedagogical practice abroad : Contemporary technologies in the educational process : monograph 40. *Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska, Galyna Buchkivska: Publishing House of Katowice School of Technology*, 2020. PP. 308-324.

483. Moldovan A. Genesis of physical and sports movement in Bukovyna of the Austro-Hungarian and Romanian epochs: collective monograph. Edited by N. Hnes, O. Tsybanyuk, T. Hryhoryshyna, I. Iachniuk, Y. Zoriy, Y. Tsyba, P. Horiuk, A. Moldovan. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2020. 112 p. URL : <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-85-3> (date of access 15.12.2020).

484. Moldovan A., Krushelnytskyi B. Emotional features intensity of tennis players in the competitive period. *Trends and perspectives in physical culture and sports* : The VI th Edition international scientific conference (Suceava, 26th-27th of May 2016). Suceava : University «Ștefan cel Mare», 2016. PP. 211-215.

485. Moldovan Andrii. Relevant concepts of developing entrepreneurship competence in future specialists in physical education and sport. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*. 1 (18) 2019, PP. 16-23. URL : <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.16-23> (date of access 15.12.2020).

486. Moldovan Andriy, Hakman Anna, Andrieieva Olena, Kashuba Vitalii, Nakonechnyi Igor, Cherednichenko Serhiy, Khrypko Inna, Tomilina Yuliia, Filak Felix. Characteristics of biogeometric profile of posture and quality of life of students during the process of physical education. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20 (1), Art 10, PP. 79-85. DOI : 10.7752/jpes.2020.01010. URL : <https://www.efsupit.ro/images/stories/ianuarie2020/Art%2010.pdf> (Scopus) (date of access 15.12.2020).

487. Moldovan A. Pedagogical conditions for the development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports. *Professional Pedagogics*. Issue : 2 (21), 2020. PP. 12-20. URL : <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.12-20> (date of access 15.12.2020).

488. Petrachkov O., Griaban G., Kobernyk, O., other. Physical fitness level of students of higher educational institutions from a historical perspective / *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(9), 162-171. 2020

489. Philipsen Kristian. Entrepreneurship as organizing – A literature study of entrepreneurship. *The 1998 DRUID Summer Conference* : Competence, Governance, and

Entrepreneurship. Bornholm, Denmark, June 9-11, 1998. URL : <http://www.druid.dk/conferences/summer1998/conf-papers/philipsen.pdf> (date of access 11.11.19).

490. Rauf Mian Shams, Zainullah Mohammad. Entrepreneurial Learning, Heuristics and Venture Creation. Jönköping, 2009. 46 p.

491. Raymond Aron, 1905-1983 : Histoire et politique : *Témoignages, hommages de l'étranger, études, textes. Commentaire*. 1985. Février. Vol. 8. Num. 28-29. PP. 129.

492. Rostow W. W. Reflections on Political Economy : Past, Present and Future, В КН. М. Szenberg (ed.) Eminent Economists (Cambridge University Press, 1992).

493. Schiller International University. 200-2003 General Catalog. Dunedin, Florida, USA. 237 p.

494. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY *Competencies for Online Teaching*. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. PP. 1-3.

495. Sports Coach Education Switzerland. URL : <https://www.ehsm.admin.ch/en/degree-and-further-education/trainerbildung-schweiz.html> (date of access 11.11.2019).

496. The European Qualifications Framework for lifelong learning. URL : <http://www.eqavet.eu/gns/policy-context/european-vet-initiatives/european> (date of access 05.09.19).

497. Undergraduate, Graduate and Postgraduate Degree Programmes in English and German. *Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)*. Bonn, Germany, April 1999. 149 p.

498. Urban B. Entrepreneurial cognitions : Linking willingness and ability expert scripts to selfefficacy and new venture creation decisions. *SA Journal of Industrial Psychology*. 2008. Vol. 34. № 3. PP. 22-28.

499. Vom sport wissen schaftlichen Studium ins Berufsleben. URL : <https://www.baspo.admin.ch/de/dokumentation/publikationen/sportwissenschaftliches-studium-berufsleben.html> (date of access 16.04.2017).

500. Warneryd K.-E.? Eds by W. F. Van Raaij, Van Velldhven G. M. The Psychology of Innovative Entrepreneurship. *Handbook of Economik Psychology*. Dordrecht, Boston, London, 1988. PP. 404-447.

501. Офіційні сайти закладів освіти.

502. Офіційний сайт Coventry University. URL : [//http://www.coventry.ac.uk/courses/postgraduate-full-time-by-subject](http://www.coventry.ac.uk/courses/postgraduate-full-time-by-subject) (date of access 18.02.2017).

503. Офіційний сайт Glion Institute of Higher Education. URL : <http://www.glion.edu/sports-management-programmes.cfm> (date of access 24.02.2020).

504. Офіційний сайт Institut fuer Sportoekonomie und Sportmanagement-Deutsche Sporthochsule Köln. URL : <http://www.sportoekonomiedshs.de> (date of access 15.12.2020).

505. Офіційний сайт Sheffield Hallarn University. URL : www.shu.ac.uk (date of access 15.12.2020).

506. Офіційний сайт University of Northumbria at Newcastle. URL : <http://www.northumbria.ac.uk> (date of access 10.09.2019).

507. Офіційний сайт University of Worcester. URL : <https://www.worc.ac.uk/courses/sport-business-management-ba-hons#course-content> (date of access 16.07.2019).

508. Офіційний сайт Брюсельський вільний університет (Brussel Free University). URL : <http://www.vub.ac.be/> (Retrieved from: <http://www.vub.ac.be/>) (date of access 15.02.2020).

509. Офіційний сайт Віденського університету. URL : <https://studieren.univie.ac.at/studienangebot/masterstudien/themengebiete-masterstudien/#c133098> (date of access 16.02.2020).

510. Офіційний сайт Університету Клода Бернара. URL : <http://www.univ-lyon1.fr/> (date of access 14.02.2020).

511. Офіційний сайт Університету Ювяскуля. URL : <https://www.jyu.fi/fi/opiskelijalle> (date of access 15.02.2020).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографії

1. Moldovan A. Business education of specialists in the field of physical education and sports in pedagogical practice abroad : *Contemporary technologies in the educational process*: monograph 40 / Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska, Galyna Buchkivska: Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 308-324.

2. Moldovan A. Genesis of physical and sports movement in Bukovyna of the Austro-Hungarian and Romanian epochs: [Collective monograph]. Edited by N. Hnes, Y. Zoriy, O. Tsybanyuk, T. Hryhoryshyna, I. Iachniuk, Y. Tsyba, P. Horiuk, A. Moldovan. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 2020. 112p.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-588-85-3>

Посібники

3. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. Київ : СПД «Чалчинська Н. В.». 2017. 252 с.

4. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту: навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 104 с.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

5. Молдован А. Д. Проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1. (43.1) С. 213–217.

6. Молдован А. Д. Особливості і проблеми підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту. *Молодий вчений*. 2018. № 3 (55). С. 67–70.

7. Moldovan Andrii. Relevant concepts of developing entrepreneurship competence in future specialists in physical education and sport. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*. 1(18) 2019, pp. 16-23. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.16-23>.

8. Молдован А. Д. Педагогічна технологія поетапного розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту.

Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць КНЛУ. 2019. № 2 (60). С. 56-60.

9. Молдован А. Д. Підприємницька компетентність у галузі фізичної культури і спорту: зміст та сутнісні характеристики. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2020. № 1 (34). С. 26–40. DOI: 10.15587/2519-4984.2020.191046

10. Moldovan A. Pedagogical conditions for the development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports. *Professional Pedagogics*. Issue: 2(21) 2020. P. 12–20 <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.12-20>

11. Молдован А.Д., Горюк П.І., Кошура А.В. Компетентнісний підхід як основа професійної підготовки тренера. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С.43–46.

Наукові праці у періодичних виданнях іноземних держав

12. Hakman A., Andrieieva O., Kashuba V., Nakonechnyi I., Cherednichenko S., Khrypko I., Tomilina Y., Filak F., Moldovan A. Characteristics of biogeometric profile of posture and quality of life of students during the process of physical education. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20 (1), Art 10, pp. 79–85. DOI:10.7752/jpes.2020.01010 URL: <https://www.efsupit.ro/images/stories/ianuarie2020/Art%2010.pdf> (Scopus)

13. Moldovan A., Krushelnytskyi B. Emotional features intensity of tennis players in the competitive period. *Trends and perspectives in physical culture and sports: The VI th Edition international scientific conference (Suceava, 26th-27th of May 2016)*. Suceava : University «Ștefan cel Mare», 2016. P. 211–215

14. Молдован А. Мотивационные приоритеты школьников к занятиям по физической культуре в школе / Я. Галан, Н. Гнесь, Т. Лясота, А. Молдован. *Sport. Olimpism. Sănătate : Consacrat aniversării a 65-a organizării învățământului superior de cultură fizică din Republica Moldova : Congres Științific Internațional, 5-8 Octomrie 2016* : [et al.]. Chișinău : USEFS, 2016. P. 180–184.

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

15. Молдован А. Підготовка майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства.

Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури, спорту і фізичної терапії та ерготерапії: мат-ли Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції, (м. Чернівці, 6 листопада 2018 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. С. 49–50.

16. Молдован А. Д. Методичні аспекти розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. X міжнар. наук. практ. конф. (м. Хмельницький, 7-8 листоп. 2019 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич [та ін.]. Хмельницький: ХНУ, 2019. С. 236–237.

17. Молдован А. Д. Суть підприємницької компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. мат-лів XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут ПТО НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2020. С. 432–435.

18. Молдован А. Д. Результативність розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти*: мат-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Глухів, 14 травня 2020 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 188–190.

19. Молдован А.Д. Методичні особливості викладання варіативного курсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту»: *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання*: мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 2 грудня 2020 р.): Вид-во Нац. ун-ту «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 274–276.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

20. Молдован А. До питання про підготовку майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до підприємницької діяльності в реаліях постіндустріального суспільства. *Вісник Прикарпатського університету*. 2019. Вип. 33. С. 56–62.

21. Молдован А. Д. Інтеграція фізкультурно-оздоровчого, фізкультурно-спортивного і підприємницького видів діяльності. *Спортивна наука та здоров'я людини*: наукове електронне періодичне видання. 2020. № 2(4). С. 102–104. URL: <http://sporthealth.kubg.edu.ua/article/view/221263/223399> (дата звернення: 05.01.2021)

22. Молдован А. Д. Динаміка показників кількісних характеристик колінного рефлексу і типу хронограм у спортсменів-пауерліфтерів високого класу в умовах змагань. *Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах*: мат-ли III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 15-16 травня 2014 р.). Чернівці : Технодрук, 2014. С. 392–395.

23. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості психологічної підготовки у тенісі: *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини*: мат-ли IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 5-6 листопада 2015 р.). Чернівці: Технодрук, 2015. С. 195–197.

24. Молдован А. Д., Іроденко Є., Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах. *Актуальні питання фізичної культури, спорту та ерготерапії*: мат-ли Міжнар. наук. конгресу (м. Чернівці, 12-13 квітня 2018 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2018. С. 68–69.

25. Молдован А., Крушельницький Б. Особливості емоційної напруженості тенісистів у змагальному періоді. *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту*: мат-ли наук.-практ. конференції (м. Чернівці, 6-7 квітня 2016 р.) [за ред. Я.Б.Зоря]. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2016. С.322–329.

26. Молдован А. Д. Атлетизм з методикою викладання: навч.-метод. посібн. / укл. Ю.Г. Циба, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. 180 с.

27. Молдован А. Д. Волейбол з методикою навчання : навч. посібн. / уклад.: О. Т. Прекурат, Ю. П. Тесліцький, А. Д. Молдован. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. 112 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58002, тел.(0372)584811, факс (0372)552914,
E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 03.12.2020 № 10/17-2541 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження в освітній процес
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича результатів
дисертаційної роботи
МОЛДОВАНА АНДРІЯ ДМИТРОВИЧА
на тему: «Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з
фізичної культури і спорту у професійній підготовці»,
поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Відповідно до плану науково-дослідної роботи в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича проводиться низка педагогічних експериментів з метою виявлення і впровадження в процес професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту інноваційних методичних засобів, педагогічних технологій, які сприяють професійному становленню конкурентоспроможних фахівців в умовах розвитку ринкової економіки.

За період 2015-2020 рр. *А.Д.Молдован* у контексті свого дослідження також проводив експериментальну роботу, яку спрямовував на підготовку майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту до підприємницької діяльності. *А.Д. Молдован* вивчав галузевий стандарт вищої фізкультурно-спортивної освіти освітньо-кваліфікаційні характеристики, профілі навчальних курсів, навчальні плани спеціальності, програми навчальних курсів, розроблені за активної участі викладачів університету, проводив опитування, тестування, психологічні діагностики та ін. Як викладач успішно вдосконалював навчально-пізнавальну навчально-дослідну, виховну, професійно-практичну підсистему професійної підготовки майбутніх магістрів із фізичної культури і спорту.

У зазначений період *А. Д. Молдован* викладав навчальний курс варіативного циклу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», навчальну програму якого розробив у 2015 р. на методологічному підґрунті компетентнісного особистісно орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного аксіологічного, контекстного акмеологічного та інтегративного підходів. З урахуванням змін у галузях фізичної культури, спорту, ергономіки, медицини, економіки, менеджменту й маркетингу *А.Д.Молдован* підготував навчально-методичний та навчальний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», ситуаційні

завдання щодо спортивного підприємництва, які успішно апробував в освітньому процесі. Експеримент засвідчив динаміку розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, а саме: мотиваційно-ціннісне ставлення магістрантів не тільки до процесу здобуття фахової освіти, а й щодо їх залучення в систему відносин майбутнього професійного середовища і підприємництва; системне розуміння професійної підготовки як базового етапу для інтеграції підприємницької і професійної (фізкультурно-спортивної) компетентностей; виконання окремих дій щодо планування підприємницької діяльності на етапах навчання, розв'язання освітніх і професійних завдань; аналіз і самооцінка особистісних підприємницьких якостей і результатів оволодіння основами підприємницької діяльності в контексті перспективних планів на самореалізацію у професійній (фізкультурно-спортивній) та підприємницькій діяльності. Магістранти характеризувалися більш високим ступенем самостійності й усвідомленості у виконанні професійних дій, пов'язаних із комерціалізацією спорту.

У процесі викладання навчальних курсів «Менеджмент спортивних організацій», «Маркетинг у фізичній культурі» на базі навчальної, науково-дослідної лабораторії «Здоров'я людини», факультету фізичної культури і спорту у процесі підготовки магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» було використано матеріали, запропоновані дисертантом, зокрема: навчально-методичний і навчальний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», навчальні програми, навчально-методичні комплекси, методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, публікації з проблеми дослідження.

Результати дослідження *А. Д. Молдован* презентував, зокрема, в межах конференцій, семінарів, засідань круглих столів, дискусійних студій, у створенні бізнес-проектів. Хід експериментальної роботи здобувача систематично обговорювався на засіданнях кафедри теорії методики фізичного виховання і спорту (протоколи № 4 від 15.11.2016 р.; № 4 від 14.11.2017 р.; № 4 від 20.11.2018 р.; № 4 від 20.11.2019 р.; № 4 від 17.11.2020 р.), на вченій раді факультету (протокол №11 від 24.11.2020 р.). Методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки, розроблена *А. Д. Молдованом*, і в подальшому буде використовуватися в університеті.

Довідка видана для подання у спеціалізовану вчену раду Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Завідувач кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
канд. психологічних наук, доцент

Проректор з наукової роботи,
доктор технічних наук, доцент

Ігор НАКОНЕЧНИЙ

Андрій САМЛА

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, тел.: +38(0332)74-61-03, факс: +38(0332)77-48-40
 e-mail: rector@lntu.edu.ua, web: www.lutsk-ntu.com.ua, код ЄДРПОУ 05477296

23.10.2020 № 999-11-35

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Молдована Андрія Дмитровича

«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці»,

поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Представлена довідка засвідчує, що матеріали дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича були апробовані впродовж 2018–2020 років шляхом впровадження у процес професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на базі кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького НТУ за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

У зазначений період А. Д. Молдован викладав навчальний курс варіативного циклу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», навчальну програму якого розробив у 2016 р. З урахуванням змін у галузях фізичної культури, спорту, медицини, економіки, менеджменту й маркетингу А.Д.Молдован підготував навчально-методичний та навчальний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», ситуаційні завдання щодо спортивного підприємництва, які успішно апробував в освітньому процесі.

Проведений педагогічний експеримент засвідчив динаміку розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, а саме: мотиваційно-ціннісне ставлення магістрантів не тільки до процесу здобуття фахової освіти, а й щодо їх залучення в систему відносин майбутнього професійного середовища і підприємництва. Магістранти характеризувалися більш високим ступенем самостійності й усвідомленості у виконанні професійних дій, пов'язаних із комерціалізацією спорту.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Молдована А.Д. обговорено та схвалено на засіданні кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького НТУ (протокол №11 від 18.06.2020 р.).

Завідувач кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького НТУ
 канд. наук з фіз. вих. і спорту, професор

Сергій САВЧУК

Проректор з науково-педагогічної роботи
 Луцького НТУ кандидат технічних наук, доцент

Сергій ШИМЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл. 71100
E-mail: rector@bdpu.org.ua; http://bdpu.org

Тел. +38(06153) 3-62-44, факс +38(06153) 4-74-68
Код згідно з ЄДРПОУ 02125220

04.10.2020 № 54-19/983

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Молдована Андрія Дмитровича
«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у
професійній підготовці»,
поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича упродовж 2016–2020 років впроваджено у процес професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту на базі Бердянського державного педагогічного університету.

На базі факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини у процесі викладання навчального курсу «Менеджмент та маркетинг у фізичній культурі та спорті», під час окремих занять, тематика яких пов'язана з питаннями самореалізації фахівця в умовах сучасного ринку праці, перспективними напрямками розвитку фізичної культури і спорту, зокрема його комерціалізацією спорту, необхідністю здійснення підприємницької діяльності, процесами саморозвитку й самоактуалізації магістрів, їхньої адекватної самооцінки, самоідентифікації й адаптації у фаховій праці, необхідності набуття досвіду щодо спортивного підприємництва, реалізації набутих у процесі професійної підготовки компетентностей, зокрема підприємницької, використовувалися матеріали дисертаційного дослідження, авторського спецкурсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури», навчально-методичні комплекси, публікації з проблеми дослідження.

Авторський спецкурс «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури» було подано до переліку дисциплін за вибором здобувачів вищої освіти на факультеті фізичної культури, спорту та здоров'я людини, які вивчалися протягом лютого-квітня та вересня-листопада 2016 року студентами-магістрантами спеціальності 017 «Фізична культура і спорт». Усього в експерименті взяли участь 95 студентів.

Результати впровадження наукового дослідження дають підстави підтвердити його актуальність та ефективність у процесі фахової підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту.

Довідку розглянуто на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання протокол №3 від 22 вересня 2020 року.

В. о. ректора

Завідувач кафедри

Ольга ГУРЕНКО

Наталія САМСУТІНА

0005000

Міністерство освіти і науки України

Ministry of Education and Science of Ukraine

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТSUMY STATE
UNIVERSITY

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
 тел. (0542) 64-04-99, тел/факс (0542) 33-40-58
 e-mail: kanc@sumdu.edu.ua
 сайт: sumdu.edu.ua
 код згідно з ЄДРПОУ 05408289

2, Rymsky-Korsakov st., Sumy, 40007, Ukraine,
 tel.+38 (0542) 64-04-99, tel/fax +38 (0542) 33-40-58
 e-mail: kanc@sumdu.edu.ua
 WEB: sumdu.edu.ua
 USREOU code 05408289

від 22 ЖОВ 2020 р. № 1384 На № _____ від _____ 20 ____ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Молдована Андрія Дмитровича

«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці»

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича у терміни 2016–2017, 2017–2018, 2018–2019 н. р. упроваджено на базі Сумського державного університету.

Під час викладання навчальних курсів «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі та спорті», «Менеджмент спортивних споруд», «Державне управління сферою фізичної культури і спорту» кафедрою фізичного виховання і спорту у процесі підготовки магістрів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» було використано матеріали, запропоновані дисертантом, зокрема: навчально-методичний і навчальний посібники «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», навчальні програми, навчально-методичні комплекси, методичні рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, публікації з проблеми дослідження.

На основі матеріалів дисертації Молдованом А.Д. розроблено спецкурс для студентів магістратури, що передбачає зростання рівнів підприємницької компетентності майбутніх магістрів. Застосування пропонованих дисертантом матеріалів сприяє виробленню у студентів позитивної мотивації до вивчення дисциплін, в яких закладаються основи спортивної і підприємницької діяльності; формуванню уявлень про перспективи самореалізації шляхом практичного втілення знань із основ підприємницької діяльності, економіки, маркетингу і менеджменту; розвитку підприємницьких умінь і навичок (спілкування з клієнтами, партнерами, співробітниками; навички реалізації фізкультурно-спортивних послуг, навички брендингу, тобто вміння представляти у вигідному світлі свою компанію, послуги, товари і себе, як менеджера і бізнесмена; уміння ставити мету й планувати її досягнення у короткий строк і довгостроково; уміння працювати з фінансами), а також важливих підприємницьких якостей.

У процесі викладання навчального курсу варіативного циклу дисциплін (за вибором магістрантів) «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту» дисертант слушно пропонує застосовувати процесуальні педагогічні технології, засновані на принципах особистісно-орієнтованої освіти (проектної, дослідницької, ігрової діяльності магістрантів). У методичних рекомендаціях Молдован А. Д. підкреслює, що з метою оптимізації освітнього процесу важливим є вибір викладачем ефективних методів навчання відповідно до змісту кожного заняття, що безпосередньо впливає на розвиток у магістрантів

658201

підприємницького мислення, творчих здібностей, на якість засвоєння ними знань, реалізовує навчальну, виховну та розвивальну функції навчання. Цілком виправданим є настанова автора методики розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів із фізичної культури і спорту, що доцільними критеріями відбору методів її розвитку є їх відповідність принципам, меті і задачам навчання; змісту обраної теми; навчальним можливостям магістрантів (віковим, психологічним); наявним умовам навчання і відведеному на засвоєння навчального матеріалу часу; професійному рівню педагогічних працівників; можливостям допоміжних засобів навчання. Користуючись ними, кожен педагог визначає ті оптимальні методи, які дають можливість майбутнім фахівцям свідомо сприймати навчальну інформацію, бути активним у процесі навчання, допоможуть магістрантам виявити яке знання так і їх здібності, дозволять керуватися знаннями й вміннями, забезпечуючи здатність особистості до самореалізації та самоствердження, що максимально сприяє формуванню підприємницької компетентності в процесі навчання.

У процесі впровадження указаних матеріалів удосконалено форми та методи підготовки майбутніх фахівців спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» щодо їх підготовки до започаткування підприємницької діяльності, обґрунтовано перспективи використання матеріалів дисертаційного дослідження в освітньому процесі вищої школи та в системі післядипломної освіти.

Теоретична та практична цінність представлених матеріалів дає підстави для висновків щодо доцільності систематичного впровадження розроблених матеріалів в освітній процес підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Апробовані матеріали доводять наукову значущість дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича для вдосконалення професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту, і зокрема, щодо розвитку у них підприємницької компетентності.

Доктор наук з фізичного виховання
та спорту, доцент, завідувач секції
спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
Сумського державного університету

Володимир СЕРГІЄНКО

Кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Перший проректор
Сумського державного університету

Василь КАРПУША

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74
e-mail: office@pnu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125266

22.10.2020 № 01-13/217

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
МОЛДОВАНА АНДРІЯ ДМИТРОВИЧА
на тему: «Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з
фізичної культури і спорту у професійній підготовці»
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича були апробовані впродовж 2015–2020 років шляхом впровадження у процес професійної підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Теоретичні і практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені у публікаціях і доповідях на наукових конференціях, круглих столах, семінарах, дискусійних студіях, у створенні бізнес-проектів, а також пройшли апробацію у процесі організації різних видів науково-дослідної роботи майбутніх магістрів фізичної культури і спорту.

Дослідник вивчав галузевий стандарт вищої фізкультурно-спортивної освіти, освітньо-кваліфікаційні характеристики, профілі навчальних курсів, навчальні плани спеціальності, програми навчальних курсів, розроблені за активної участі викладачів університету, проводив опитування, тестування, психологічну діагностику та ін. На базі факультету фізичного виховання і спорту у процесі викладання навчальних курсів «Управління у фізичній культурі і спорті», «Технології підготовки спортсменів» під час окремих занять, тематика яких пов'язана з питаннями самореалізації фахівця в умовах сучасного ринку праці, перспективними напрямками розвитку фізичної культури і спорту, зокрема його комерціалізацією, необхідністю здійснення підприємницької діяльності, процесами саморозвитку й самоактуалізації магістрів, їхньої адекватної самооцінки, самоідентифікації й адаптації у

фаховій праці, необхідності набуття досвіду щодо спортивного підприємництва, реалізації набутих у процесі професійної підготовки, формування компетентностей, зокрема підприємницької, використовувалися матеріали дисертаційного дослідження, авторського спецкурсу «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури», навчально-методичні комплекси, публікації з проблеми дослідження.

Результати впровадження А. Д. Молдована дають підстави підтвердити його актуальність та ефективність у процесі фахової підготовки майбутніх магістрів із фізичної культури і спорту.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження обговорено та затверджено на засіданні кафедри спортивно-педагогічних дисциплін (протокол №3 від 20.10.2020 року)

Завідувач кафедри
спортивно-педагогічних дисциплін

доц. Синиця А.В.

Проректор
з наукової-педагогічної роботи

проф. Шарин С.В.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВИТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Першотравневий проспект, 24, м. Полтава, Україна, 36011
Тел./факс +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (приймальня)
сайт: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
код згідно з ЄДРПОУ 02071100

MINISTRY OF
EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY
«YURI KONDRATYUK
POLTAVA POLYTECHNIC»

Pershotravneva Avenue 24, Poltava, 36011, Ukraine
Tel./fax +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (reception)
web: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
USREOU code 02071100

від 05.01.2021р. № 71-1/019 Довідка на № _____ від _____ 20__ р.

про впровадження в освітній процес
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
результатів дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича
«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і
спорту у професійній підготовці»

Упродовж 2018-2020 рр. у процес професійної підготовки здобувачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» впроваджувалися результати наукового дослідження А. Д. Молдована на тему «Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці».

Апробації підлягав навчальний курс варіативного циклу дисциплін (за вибором магістрантів) «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», яким передбачалося застосування процесуальних педагогічних технологій, заснованих на принципах особистісно-орієнтованої освіти (проектної, дослідницької, ігрової діяльності магістрантів). У процесі впровадження указаних матеріалів удосконалено форми та методи підготовки майбутніх фахівців спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» щодо їхньої підготовки до започаткування підприємницької діяльності, обґрунтовано перспективи використання матеріалів дисертаційного дослідження в освітньому процесі вищої школи та в системі післядипломної освіти. Теоретична та практична цінність представлених матеріалів дає підстави для висновків щодо доцільності систематичного впровадження розроблених матеріалів в освітній процес підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Результати перебігу дослідно-експериментальної роботи щодо впровадження альтернативних дисертаційних матеріалів і, зокрема варіативного курсу з основ підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, обговорювалися на засіданні кафедри фізичної культури та спорту (протоколи № 5 від 10.12.2020 р.).

Директор
Департаменту організації
навчального процесу, акредитації
та ліцензування
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Проректор з наукової та міжнародної діяльності
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

О.С. Максименко

С.П. Сівцька

**МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

Першотравневий проспект, 24, м. Полтава, Україна, 36011
Тел./факс +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (приймальня)
сайт: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
код згідно з ЄДРПОУ 02071100

**MINISTRY OF
EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY
«YURI KONDRATYUK
POLTAVA POLYTECHNIC»**

Pershotravneva Avenue 24, Poltava, 36011, Ukraine
Tel./fax +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (reception)
web: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
USREOU code 02071100

від 05 - 01.2021 р. № 91-11/019 Довідка на № _____ від _____ 20__

**про впровадження в освітній процес
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
результатів дисертаційного дослідження Молдована Андрія Дмитровича
«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і
спорту у професійній підготовці»**

Упродовж 2018-2020 рр. у процес професійної підготовки здобувачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» впроваджувалися результати наукового дослідження А. Д. Молдована на тему «Розвиток підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у професійній підготовці».

Апробації підлягав навчальний курс варіативного циклу дисциплін (за вибором магістрантів) «Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту», яким передбачалося застосування процесуальних педагогічних технологій, заснованих на принципах особистісно-орієнтованої освіти (проектної, дослідницької, ігрової діяльності магістрантів). У процесі впровадження указаних матеріалів удосконалено форми та методи підготовки майбутніх фахівців спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» щодо їхньої підготовки до започаткування підприємницької діяльності, обґрунтовано перспективи використання матеріалів дисертаційного дослідження в освітньому процесі вищої школи та в системі післядипломної освіти. Теоретична та практична цінність представлених матеріалів дає підстави для висновків щодо доцільності систематичного впровадження розроблених матеріалів в освітній процес підготовки майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Результати перебігу дослідно-експериментальної роботи щодо впровадження альтернативних дисертаційних матеріалів і, зокрема варіативного курсу з основ підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, обговорювалися на засіданні кафедри фізичної культури та спорту (протоколи № 5 від 10.12.2020 р.).

Директор
Департаменту організації
навчального процесу, акредитації
та ліцензування
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Проректор з наукової та міжнародної діяльності
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

О.С. Максименко

С.П. Сівіцька